

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI**

**MEHMETÇİK İÇİN YURTTAŞLIK EĞİTİMİ PROJESİ'NE İLİŞKİN
AKADEMİSYEN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa ARHAN

Ankara,

Nisan, 2017

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM YÖNETİMİ VE POLİTİKASI ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE TEFTİŞİ PROGRAMI**

**MEHMETÇİK İÇİN YURTTAŞLIK EĞİTİMİ PROJESİ'NE İLİŞKİN
AKADEMİSYEN GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Mustafa ARHAN

Danışman: Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ

Ankara,

Nisan, 2017

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne

Mustafa ARHAN'ın hazırladığı "Mehmetçik İçin Yurттаşlık Eğitimi Projesi'ne İlişkin Akademisyen Görüşleri" başlıklı bu çalışma, j¼rimiz tarafından Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Teftişi Programı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ (Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Pelin TAŞKIN

Üye: Yrd. Doç. Dr. K. Funda NAYIR

ONAY

Bu tez, Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından/...../20..... tarihinde uygun gör¼lmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca/...../20..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İsmail GÜVEN
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Mustafa ARHAN

ÖZET

MEHMETÇİK İÇİN YURTTAŞLIK EĞİTİMİ PROJESİ'NE İLİŞKİN AKADEMİSYEN GÖRÜŞLERİ

Arhan, Mustafa

Yüksek Lisans, Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekci

Mart 2017, XVII + 160 Sayfa

Hızlı ve önceden öngörülemeyen değişikliklerin yaşandığı bir dönemde insan hakları ve yurttaşlık eğitimleri, artan şiddet, ırkçılık, aşırılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük gibi sorunlara karşı toplumun en güçlü savunma araçlarından biri ve aynı zamanda önleyici bir mekanizma olarak görülmektedir. Bu alanlardaki eğitimler, sosyal uyum ve sosyal adalete katkıda bulunmanın yanında, herkesin demokratik yaşama etkin bir şekilde katılmalarına ve eğitimle ilgili uygulamalara ve faaliyetlere katılarak toplumdaki haklarını ve sorumluluklarını üstlenmelerine yardımcı olmaktadır. Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi (MİYE) Projesi, Türk toplumunun mevcut ve gelecekteki yurttaş kuşağı (gençler ve yaşlılar) konumunda olan erbaş ve erlerin, hem kendi küçük topluluklarında hem de genel olarak toplumun bütününde yurttaş olarak kendi rol ve sorumluluklarını üstlenmek için yeterince hazır ve donanımlı olmalarının sağlanmasında büyük öneme sahiptir. Bu çalışmada, Türk Silahlı Kuvvetlerinde vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlere yönelik olarak geliştirilen MİYE Projesi'nin hazırlık, uygulama ve sonuç boyutları ve bundan sonra yürütülecek bu tür projelere ne şekilde ışık tutacağı projede görev alan sivil akademisyenlerin görüşleri çerçevesinde incelenmiştir.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi kapsamında verilen eğitimlerin değerlendirilmesi için Proje'de görev alan 25 sivil akademisyenin görüşleri alınmıştır. Katılımcıların MİYE Projesinin hazırlık, uygulama ve sonuç aşamalarına ilişkin görüş ve önerileri ile ileride erbaş ve erler için gerçekleştirilecek yurttaşlık eğitimi etkinliklerine ilişkin önerilerini tespit etmek amacıyla görüşme formu hazırlanmış, toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların tamamı, genel olarak MİYE Projesi'nin hazırlık, uygulama ve sonuç aşamalarının başarıyla tamamlandığını düşünmektedirler. Projenin hazırlık aşamasında, proje sürecinde yer alan uzmanların hem sayısal olarak hem de nitelik olarak yeterli olduğu ve projedeki eğitim filmlerinin senaryolarının, akademisyenler ile senaryo ekibi tarafından ortak bir çalışma sonucunda, eğitimin amaç ve hedefleri doğrultusunda ve hedef kitleye uygun olarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Eğitim videolarının çekim sürecine bazı akademisyenler bizzat katılmış, bazıları deneme çekimleri üzerinden görüş bildirmiştir. Ayrıca eğitim videolarının son hali akademisyenler tarafından izlenmiş ve yapılan geri bildirimler doğrultusunda gerektiğinde yeniden çekimler ve seslendirmeler yapılmış, uygun olmayan ve hatalı görüntüler çıkarılmıştır.

Araştırmada, proje'nin içeriğini oluşturan eğitim programlarının, sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunları (kadına yönelik şiddet sorunu, eğitim sorunları, kadının istihdam sorunu, çocuk haklarının ihlali sorunu, çevre kirliliği sorunu, ev kazaları sorunu, yolsuzluk ve israf sorunları vb. gibi) içerdiği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim programlarının Mehmetçiğe verilmesinde uygulanacak öğretim yöntemi belirlenirken hedef kitle analiz edilmiş ve analiz sonuçlarına göre öğretim yönteminin uygulanmasına karar verilmiştir.

Proje kapsamında geliştirilen ölçme değerlendirme araçlarıyla toplanan nicel ve nitel veriler eğitimin amacına ulaştığını ve farkındalık yarattığını göstermiştir. Ancak, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından, MİYE projesi kapsamındaki eğitimlerin uygulanmasından elde edilen sonuçlar hakkında katılımcıların çoğu bilgilendirilmemiştir. Ayrıca, eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, çalışma ve medeni durumları çeşitlilik gösteren, toplumun farklı katmanlarından gelen ve dolayısıyla çok farklı görüşlere sahip gençleri böyle bir projeye bir araya getirmenin büyük bir başarı olduğuna inanmaktadırlar. Katılımcılar, kaynakların MİYE Projesi'ni yaygınlaştırmak için kullanılmasını ve alan uzmanlarından destek alınarak mevcut projenin eksikliklerinin tespit edilmesini ve ihtiyaç analizine dayandırılarak devam etmesini önermektedir. Ayrıca, Mehmetçik için sosyal hayat için gerekli olan pratik temel bilgi ve becerileri içeren, ortak değerleri öğreten, uygulama eğitimlerini öngören, zihniyet ve kültür dönüşümü gözlemlenebilecek daha kapsamlı ve uzun projeler geliştirilmesi de öneri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mehmetçik için yurttaşlık eğitimi, anahtar uzman, bilimsel komite üyesi, öğretim tasarım uzmanı, içerik uzmanı

ABSTRACT

ACADEMICIANS' VIEWS TOWARDS THE CIVIC TRAINING PROJECT FOR MEHMETÇİK

Arhan, Mustafa

Post Graduate, Educational Administration and Policy Department

Thesis Advisor: Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekci

March 2017, XVII + 160 Pages

In a period of rapid and unpredictable change, human rights and civic education are seen as one of the strongest defense tools of the community and at the same time a preventive mechanism against the problems of increasing violence, racism, extremism, xenophobia, discrimination and intolerance. In addition to contributing to social cohesion and social justice, these trainings also help everyone participate effectively in democratic life and undertake the rights and responsibilities of society by participating in education-related practices and activities. The Civic Training For Mehmetçik (Conscripts) Project has a great precaution in providing conscripts which are Turkish society's present and future citizen-era (young people and old people) to be sufficiently prepared and equipped to undertake their roles and responsibilities both in their own small communities and in society as a whole. In this study, how effective is the The Civic Training For Mehmetçik (Conscripts) project which was developed for the conscripts who are performing the civilian duty in Turkish military, in preparation, implementation and outcome dimension and how it will illuminate such projects to be carried out in the future are examined within the framework of the views of the civilian academicians involved in the project.

In this research using qualitative research method, opinions of 25 civil academicians who took part in the project were evaluated for the evaluation of the training given within the scope of The Civic Training For Mehmetçik (Conscripts). An interview form was prepared to determine the opinions and proposals of the participants on the preparation, implementation and outcome stages of The Civic Training For Mehmetçik (Conscripts) Project and also the proposals for civic education activities to be held in the future for rankers and privates and the collected data were evaluated by means of content analysis method.

According to the results of the research, all of the participants think that the preparation, implementation and conclusion stages of The Civic Training For Mehmetçik (Conscripts) project in general have been successfully completed. It has been determined that the experts involved in the project process are both quantitative and qualitative in the preparation phase of the project and that the scenarios of the educational films in the project have been prepared by the academicians and the scenario team in a joint study in accordance with the aims and objectives of the training and in accordance with the target group. In the shooting process of the training videos, some academicians personally participated and some of them gave opinions through trial shots. In addition, the latest version of the training videos were also watched by the academicians and in accordance with the feedbacks, when necessary, re-shootings and voices were made again and inappropriate images and incorrect images were removed.

The research has reached the conclusion that the educational programs that make up the project involve real problems such as violence against women, education problems, women's employment problem, violation of children's rights, environmental pollution problem, domestic accidents problem, corruption and waste problems in the social environment. The target group was analyzed when the teaching methods to be applied to Mehmetçik were determined and it was decided to implement the teaching method according to the analysis results.

The quantitative and qualitative data gathered with the measurement evaluation tools developed within the scope of the project showed that they reached the purpose of education and created awareness. However, most of the participants were not informed by the Turkish Armed Forces about the results obtained from the implementation of the trainings under MIYE Project. They also believe that it is a great success to bring together young people from different layers of society who have varying levels of education, socio-economic status, working and marital status, and therefore have very different opinions, with such a project. Participants are encouraged to use resources to disseminate The Civic Training For Mehmetçik (Conscripts) and to identify the deficiencies of the current project by taking support of field experts and continue the project based on need analysis. It is also presented as a recommendation that more comprehensive and long-term projects which include practical basic knowledge and skills necessary for social life, teach common values, envisage implementation education and monitor mentality and cultural transformation, should be developed.

Key Words: Civic training for Mehmetçik (Conscripts), key expert, scientific committee member, expert on instructional design, contentexpert

ÖNSÖZ

İnsan hakları ve yurttaşlık ile ilgili değerlerin her kurum ve kuruluş içinde yaşama geçirilmesi gerekir. Bu nedenle daha önce hayatının belirli bir bölümünde bu eğitimi almış olmasına bakılmaksızın, herkese insan hakları ve yurttaşlık eğitimi uygun yöntemler ve güncel programlarla verilmesi önemlidir. Bu çalışma, Türk Silahlı Kuvvetlerinde vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlere yönelik olarak geliştirilen Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi (MİYE) projesinde görev alan sivil akademisyenlerin, söz konusu Proje'nin hazırlanması, uygulanması ve sonuçları hakkındaki görüş ve önerileri ile erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerine ilişkin önerilerini değerlendirmeye çalışmaktadır.

Bu araştırmayı gerçekleştiren olarak her ne kadar benim adım geçse de birçok değerli insanın önemli katkıları oldu. Kendilerine olan minnettarlığımı kelimelerle anlatabilmek son derece zor olsa da onlara teşekkürlerimi bu vesileyle tekrar bildirmek isterim.

Öncelikle, bu çalışma süresince engin bilgisi, tecrübesi ve yetenekleriyle bana yol gösteren, zor anlarımda beni cesaretlendiren ve motive eden, araştırma tamamlanıncaya kadar bana arkadaşça, açık ve destekleyici bir tavırla rehberlik eden ve akıl veren, ihtiyaç duyduğumda kolay ulaşılabılır olan, araştırmanın gidişatını yakından takip eden ve taslakları okuyup, geliştirilmesi gereken yönlerini bulup yorumlanmış olarak çok hızlı bir şekilde geribildirim veren değerli bilim insanı, danışmanım Prof. Dr. Yasemin Karaman Kepenekci'ye ne kadar teşekkür etsem azdır.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracının geliştirilmesi sürecinde, değerli görüş ve önerileriyle çalışmaya katkıda bulunan Prof. Dr. Ali Balcı'ya, Yrd. Doç. Dr. Pelin Taşkın'a, Araş.Gör. Yağmur Koç Başaran'a, Araş.Gör. Özge Erdemli'ye, Araş.Gör. Tuğba Güner Demir'e, Araş.Gör. Nuriye Karabulut'a, Araş.Gör. Sevgi Yıldız'a teşekkür ederim.

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alan ve araştırmamda bana vakit ayırarak katkıda bulunan çok değerli akademisyenlere sonsuz teşekkür ederim.

Veri toplama aracının güvenilirliğini test etmek için, görüşme dokümanlarını büyük bir sabırla ve titizlikle yeniden kodlayan, araştırmamda her türlü desteği benden

esirgemeyen, eşiyle ve dñnyalar tatlısı kızı İlke'yle geçireceği vakitlerden kırsarak bana zaman ayıran 25 yıllık dostum Zafer Çelimli'ye ve araştırmada bana her türlü desteği sağlayan Onur Aymak'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Üzerimdeki emeklerini ne yapsam ödeyemeyeceğim beni bugñnlere getiren annem Gülsen Arhan'a, babam Erol Arhan'a, yüksek lisans öğrenimim ve tez çalışmam boyunca desteklerini, sevgilerini benden hiç esirgemeyen, bana çalışma azmi ve coőkusu veren sevgili eşiim Fatma Arhan'a ve canım oğlum Mustafa Kemal'e sonsuz teşekkür ederim.

Ankara, Nisan 2017

Mustafa ARHAN

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
KISALTMALAR	xv
KATILIMCILARIN KISALTMALARI	xvi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi	3
İnsan Hakları Eğitimi	3
Yurttaşlık Eğitimi.....	6
Türk Silahlı Kuvvetlerinin Görevleri ve İnsan Hakları ile İlişkisi.....	7
Askerlerin İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi.....	15
Türk Silahlı Kuvvetleri'nde İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi	15
Diğer Ülkelerdeki Askerlerin İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi.....	17
"Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi" Kapsamında Verilen İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi	21
Araştırmanın Amacı.....	29
Araştırmanın Önemi	30
Sınırlılıklar	31
Tanımlar.....	31
BÖLÜM II	32
YÖNTEM	32

Araştırmanın Modeli.....	32
Çalışma Grubu	33
Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi	36
BÖLÜM III.....	39
BULGULAR VE YORUM	39
Katılımcıların Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nin Hazırlık Aşamasına İlişkin Görüşleri	39
Proje Ekibinin Belirlenme Sürecine İlişkin Görüşler.....	40
Proje Ekibinin Sayısal Olarak Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler	42
Proje Ekibinin Alanındaki Uzmanlık Açısından Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler.....	45
Projede Geliştirilen Bilgi Sistem Alt Yapısının Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler.....	50
Senaryoların Yazımına İlişkin Görüşler.....	54
Eğitim Videoları İçin Yazılan Senaryoların Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler	57
Eğitim Filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumunun Yeterliğine” İlişkin Görüş ve Öneriler	60
Eğitim Filmlerindeki Oyuncuların Tecrübesinin Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler.....	64
Mehmetçik El Kitabı’nın Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler	66
Eğitim Videolarının Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler.	71
Katılımcıların Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nin Uygulama Aşamasına İlişkin Görüşleri.....	79
Eğitim Programlarının İçeriğinin Projenin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler	79
Eğitimlerde Kullanılan Öğretim Yöntemlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler.....	86
Eğitimlerde Kullanılan Eğitim Araç Gereçlerinin Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler.....	91

Eğitimlerde Rehber Olarak Görev Alanların Hazırlık Sürecinin Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler.....	95
Eğitimlerde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Araçlarının Hedeflere Ulaşma Düzeyini Belirleme Durumuna İlişkin Görüş ve Öneriler	101
Verilen Eğitim Hizmetinin Niteliğini Artırmaya Yönelik Görüşler	105
Katılımcıların Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nin Sonuç Aşamasına İlişkin Görüşleri	108
Katılımcıların Erbaş ve Erler İçin İleride Gerçekleştirilecek Yurttaşlık Eğitimi Etkinliklerine İlişkin Önerileri.....	115
MİYE Projesine Yönelik Öneriler.....	116
İleride Gerçekleştirilecek Projelere Yönelik Öneriler.....	127
BÖLÜM IV	134
SONUÇ VE ÖNERİLER	134
Sonuçlar	134
MİYE Projesi'nin Hazırlık Aşamasına İlişkin Sonuçlar	134
MİYE Projesi'nin Uygulama Aşamasına İlişkin Sonuçlar	135
MİYE Projesi'nin Sonuç Aşamasına İlişkin Sonuçlar	136
Öneriler	136
MİYE Projesi'nin Hazırlık Aşamasına İlişkin Öneriler	136
MİYE Projesi'nin Uygulama Aşamasına İlişkin Öneriler	137
MİYE Projesi'nin Sonuç Aşamasına İlişkin Öneriler	137
Araştırmacılara Öneriler.....	138
KAYNAKLAR.....	139
EKLER	144
EK 1 “Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi” Projesi Kapsamında Verilen Eğitimler İçin Öngörülen Kazanımlar ve Eğitimlerin İçeriği	144
EK 2 Veri Toplama Aracı	154
ÖZGEÇMİŞ.....	162

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı	35
Tablo 2. Proje Ekibinin Tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri Tarafından Belirlenip Belirlenmediği ve Proje Ekibinin Belirlenmesinde Kendi Görüşlerine Başvurulup Vurulmadığına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı	40
Tablo 3. Proje Ekibinin Sayısal Olarak Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	43
Tablo 4. Proje Ekibinin Alan Uzmanlığı Açısından Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	46
Tablo 5. Projede Geliştirilen Bilgi Sistem Alt Yapısının Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	51
Tablo 6. Senaryoların Yazımında Konunun Uzmanı Akademisyenlerin Görev Alıp Almadığına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	54
Tablo 7. Eğitim Videoları İçin Yazılan Senaryoların Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	58
Tablo 8. Eğitim Filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumunun Yeterliğine” İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	61
Tablo 9. Eğitim Filmlerindeki Oyuncuların Tecrübesinin Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	65
Tablo 10. Mehmetçik El Kitabı'nın Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı	68
Tablo 11. Eğitim Film ve Videolarına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı	72
Tablo 12. Eğitim Videolarının Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı	76
Tablo 13. MİYE Projesi'nde Erbaş/Erlere Verilen Eğitim Programlarının İçeriğinin, Sosyal Çevrede Ortaya Çıkan Gerçek Sorunları İçerip İçermediğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	79

Tablo 14. Eğitim Programlarının İçeriğinin Projenin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	81
Tablo 15. Eğitimlerde Kullanılan Öğretim Yöntemlerinin Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	86
Tablo 16. Eğitimlerde Kullanılan Eğitim Araç Gereçlerinin Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	92
Tablo 17. Eğitimlerde Rehber Olarak Görev Alanların Hazırlık Sürecinin Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	96
Tablo 18. Eğitimlerde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Araçlarının Hedeflere Ulaşma Düzeyini Belirleme Durumuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	101
Tablo 19. Mehmetçiklerin Program ile İlgili Genel Görüşleri ve Ölçme Değerlendirme Sonuçları Dikkate Alınarak Verilen Eğitim Hizmetinin Niteliğini Artırmaya Yönelik Gerekli Önlemlerin Alınıp Alınmadığına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	106
Tablo 20. Projenin Sonuç Aşamasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı	109
Tablo 21. Erbaş ve Erler İçin İleride Gerçekleştirilecek Olan Yurttaşlık Eğitimi Etkinliklerine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı.....	116

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BİOEM	: Türk Silahlı Kuvvetleri Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi
ICRC	: Uluslararası Kızılhaç Komitesi
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
İHEOYUK	: İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MİYE	: Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

KATILIMCILARIN KISALTMALARI

AU1: Anahtar Uzman.

AU2: Anahtar Uzman.

AU3: Anahtar Uzman.

AU4: Anahtar Uzman.

BKÜ1: Bilimsel Komite Üyesi.

BKÜ2: Bilimsel Komite Üyesi.

BKÜ3: Bilimsel Komite Üyesi.

BKÜ4: Bilimsel Komite Üyesi.

BKÜ5: Bilimsel Komite Üyesi.

BKÜ6: Bilimsel Komite Üyesi.

ÖTU1: Öğretim Tasarım Uzmanı.

ÖTU2: Öğretim Tasarım Uzmanı.

ÖTU3: Öğretim Tasarım Uzmanı.

ÖTU4: Öğretim Tasarım Uzmanı.

İU1: İçerik Uzmanı.

İU2: İçerik Uzmanı.

İU3: İçerik Uzmanı.

İU4: İçerik Uzmanı.

İU5: İçerik Uzmanı.

İU6: İçerik Uzmanı.

İU7: İçerik Uzmanı.

İU8: İçerik Uzmanı.

İU9: İçerik Uzmanı.

İU10: İçerik Uzmanı.

İU11: İçerik Uzmanı.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problemi insan hakları ve yurttaşlık eğitimi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevleri ve insan hakları ile ilişkisi ve askerlerin insan hakları ve yurttaşlık eğitimi başlıkları çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve araştırmada geçen kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

Problem

İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi sadece ulusal bir sorun değil, uluslararası toplumun kısacası insanlığın yasal ve ahlaki bir ödevi haline gelmiş bulunmaktadır. Yirminci yüzyıl insanlığının belki de en önemli başarısı, insan hakları düşüncesini ön plana getirmesi, en anlamlı çabası “evrensel” geçerliliği olması beklenen bu tür hakları, Birleşmiş Milletler (BM) aracılığıyla bildirgeler, sözleşmeler ve bu gibi belgelerle saptamaya çalışması olacaktır (Kuçuradi,1998).

İnsan haklarını uluslararası güvenceye kavuşturmaya yönelik ilk uluslararası belge, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB)’dir. Bildirge insan hakları açısından çok değerli bir çerçeve çizmiş; ancak yaptırım uygulanması gücünden yoksun olması nedeniyle ve yeterince etki sağlayamadığından, daha sonradan kabul edilen uluslararası sözleşme ya da kararlarla genişletilerek, hukuken bağlayıcılığı olan metinlere dönüşmüştür (Kalabalık, 2009). Bunların en önemlileri olan 1966 tarihli “Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi” Bildirge’nin 3-21. maddelerinde yer alan klasik hakları; “Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi” ise Bildirge’nin 22-27. maddeleri arasında yer alan ekonomik, kültürel ve sosyal hakları ve kısa ve ilkesel cümleler halinde ifade edilen hükümleri açmak ve söz konusu hak ve özgürlükleri uluslararası denetimle güvence altına almak amacıyla hazırlanıp imzalanmıştır (Karaman-Kepenekci, 1999; Tezcan, Erdem, Sancakdar ve Önok, 2009; Kalabalık, 2009).

Donnelly’e göre (1989) uluslararası sözleşmelerde yer alan insan hakları listesi, büyük ölçüde insan onuruna yöneldiği düşünülen belli başlı tehditlere cevap niteliğindedir. Bu bakış açısıyla herhangi bir insan hakları listesi, belirli bir alanda insan onuruna yönelik belli başlı “standart tehditler”in de bir listesidir. Dolayısıyla insan

onuruna yaygın bir tehdit haline gelmedikçe, bir şeyin hak olarak ileri sürülmesine ve tanınmasına ihtiyaç olmayacağı söylenebilir.

İnsan hakları ile ilgili çalışmalar Avrupa bünyesinde de devam etmiş ve 5 Mayıs 1949'da Avrupa Konseyi'nin kurulmasının ardından İHEB'nde yer alan insan hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesini, her yerde ve etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamayı hedefleyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 4 Kasım 1950 tarihinde imzalanmıştır. Sözleşme'nin Türkiye tarafından onaylanması 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı yasa ile olmuştur. Sözleşmenin onaylanmasından sonra Türkiye'de insan hakları ve temel özgürlüklerin güvence altına alınması, her şeyden önce bir anayasa sorunu olarak görülmüş ve sırasıyla 1961 ve halen yürürlükte olan 1982 Anayasası'nda hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla çeşitli hükümler konulmuştur (Karaman-Kepenekci 1999; Türk, 1998; THIS, 2009; Çolaker, 2010).

İnsan haklarının ulusal alandan uluslararası alana neden ve nasıl çıktığı üzerinde düşünülmesi gereken sorulardır. Dağı ve Polat'a (1999) göre insan hakları sorununun arkasında öncelikle, ulusal otoritelerin vatandaşlarına devletin ve yönetimin meşruiyetini tanımlayacak temel hakları sağlamadığı gerçeği yatmaktadır. Ortada, insan haklarının küresel bir hareket olmasını gerektirecek bir "ihlaller" yığını bulunmaktadır. İnsan haklarının gelişmesi, temel hak ve özgürlüklerin layıkıyla hayata geçirilmesi sadece devletlerin veya uluslararası kuruluşların bildiri yayımlamaları veya sözleşme ve antlaşma niteliğinde belge imzalamaları veya devletlerin ulusal mevzuatlarında bu konularda düzenleme yapmaları ile mümkün olmamaktadır (Gündoğan ve Günay, 2004; Oğuşgil, 2008). Pogge (2002) göre, anayasal haklar tam olarak uygulansalar dahi genellikle bu haklara güvenli erişimi garantilemeye yetmezler. Burada bahsedilen yalnızca pek çok önemli hakkı sıralayan fakat hükümet uygulamalarında genellikle göz ardı edilen vitrin anayasalar değildir. Etkili bir biçimde uygulanabilmesine rağmen, yoksul ve eğitimsiz insanların haklarının neler olduğunu bilmemeleri ya da uygun hukuki kanallar yoluyla kendi haklarını isteyebilmeleri için gereken bilgiden ya da asgari ekonomik bağımsızlıktan yoksun olmaları nedeniyle bu haklarını talep edemedikleri gözlenmektedir (Pogge, 2002). İnsan haklarının yine insanlar tarafından ihlal edildiği düşünülürse, bireylerde insan hakları ile ilgili bilgi ve bilincin gelişmesinin ve yaygınlaşmasının ancak bu bilgilerin bilinmesi, kabullenilmesi ve yaşanmasıyla gerçekleşebileceği söylenebilir (Uygun, 1996; Gülmez, 1996).

Bir toplumun bireyleri, belli bir hak ve adalet duygusuyla, bağımsız düşünebilen ve özgür bir biçimde yetiştirilmezse, hukuk sistemleri bireylerin faaliyetlerini, yaratıcılığını

engelleyen katı bir kalıp haline gelir. Bireyler bu kalıptan kurtulmak için çareler arar, suç işlenme olasılığı artar ve sosyal birliğin ilerlemesi, gelişmesi engellenir. Bu nedenle asıl önemli olan şey, bir ülkede insan haklarını tanıyan, insan haklarına karşı saygı gösteren, insana her şeyin üstünde değer veren bir görüşü egemen kılmaktır. Yoksa bireyler, devlet mekanizmasında daima gedikler açmaya, devlet mekanizması ise bu açılan gedikleri yeni çıkardığı yasa ve kurallarla kapatmaya çalışır. Bireyler yine bunlardan kaçınmanın yollarına başvururlar; yeni karşı önlemler alınır. Böylece devlet mekanizması bir yasa ve kural karmaşası içinde boğulup kalır (Mengüşoğlu,1992).

Oğuşgil (2008) bu itibarla, insan haklarının korunup kollanması ve hayata geçirilmesi hukuka ve yaptırım gücüne sahip birtakım koruma mekanizmalarına bağlı olmasından çok bu hakları koruyacak ve hayata geçirecek bireylerin eğitimine; kısacası “insan hakları eğitimi”ne bağlı olduğunu ifade etmektedir. BM Genel Kurulu da, 10 Aralık 1948 tarihinde ilan ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde yer alan hak ve özgürlüklere saygının eğitim ve öğretim yoluyla geliştirilebileceğine vurgu yapmaktadır (İHEOYUK, 2001).

İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi

Yurttaşlık (vatandaşlık) eğitimi ve insan hakları eğitimi kavramları arasında muhakkak bir ayırım yapılması gerekir. Yurttaşlık eğitimi ve insan hakları eğitimi birbiriyle bağlantılı olmakla birlikte, bu iki kavram arasında açık farklar vardır. Bu farklardan biri, yurttaşlık eğitiminin daha çok bağlamsal bir çerçevede yapılmasıdır; oysa insan hakları eğitimi, birçok dile çevrilmiş olan sözleşmelere dayandırılabilir. Burada, yurttaşlık eğitiminin yerel çerçeveler içinde yapıldığını, oysa insan hakları eğitiminin “evrensel” bir çerçevede yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Ama diğer yandan insan hakları eğitiminin uluslararası insan hakları belgelerini ya da hukukçuların sevdiği ifadeyle “insan hakları hukuku”nu okutmaya indirildiği görülmektedir (Kuçuradi, 2007).

Aşağıda insan hakları eğitimi ile yurttaşlık eğitimi konuları daha ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.

İnsan Hakları Eğitimi

Eğitimin başlı başına bir insan hakkı olduğunu hem de diğer insan haklarının gerçekleşmesinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade eden Uyar’a göre (2006) eğitim aynı zamanda güçlendirici bir hak olarak, ekonomik ve sosyal açıdan toplum dışına

itilmiş olan yetişkin ve çocukların yoksulluktan kurtulup, toplumlarına tam anlamıyla katkıda bulunma yollarını edinmelerini sağlayan önemli bir araçtır. Eğitim, kadınların güçlendirilmesinde, çocukların tehlikeli işlerde çalıştırılmasının ve çocuk işgücünün sömürülmesinin ve cinsel sömürünün engellenmesinde, insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesinde, çevrenin korunmasında ve nüfus artışının kontrolünde hayati bir rol oynamaktadır. Eğitim, devletlerin gerçekleştirebileceği en iyi maddi yatırım olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Ancak, eğitimin sadece pratik bir değeri yoktur. İyi eğitilmiş, aydınlanmış, özgürce ve engin düşünen aktif bir zihin insan yaşamının en değerli ödüllerinden biridir (Uyar, 2006).

Genel olarak eğitim ve özel olarak da insan hakları eğitimi; katılımcı demokratik toplumu, biçimsel kurum ve kuralların ötesinde, yurttaşların özümseyerek içine sindirdiği bir “yaşam biçimi” olarak yerleştirip yaşatmanın temel araçlarından biridir. İnsan hakları eğitiminin de temelinde insan hakları kavramı yer almaktadır. "İnsan hakları" gibi kendisi de, bir insan hakkı olan "insan hakları eğitimi" demokrasinin vazgeçilmesi mümkün olmayan temel koşullarından birini oluşturmaktadır (Gülmez, 1994). İnsan hakları ve demokrasi eğitimi tüm yaşamı kapsayan bir süreçtir. Ne örgün öğretim sistemiyle, ne de örgün öğretimin tek bir basamağıyla sınırlıdır. İnsan hakları eğitiminin yükseköğretimi de kapsayacak şekilde tüm düzeylerde, sistemli, kesintisiz ve bir bütün olarak ele alınması gerekir (Kuçuradi,1999; Gülmez, 1998). Bu anlamda insan hakları eğitimi demokrasiyi yerleştirmenin, korumanın, güçlendirerek yaşatmanın, onu her koşulda yaşatma bilinç ve kararlılığına ulaşmış yurttaşlarla güvenceye almanın ön koşuludur (Karaman-Kepenekci, 2000).

İnsan hakları eğitimi, her şeyden önce, eğitilenlerin, insan kimliklerinin -tek ortak kimliğimizin- farkına varmalarına, böylece de insan haklarını korumayı içtenlikle istemelerine yardımcı olmayı hedefleyen bir eğitim olmalıdır. Diğer kimlikler ne olursa olsun, kişi kendini her şeyden önce insan olarak görebiliyorsa, başkasını da, doğal ya da rastlantısal özellikleri ne olursa olsun, her şeyden önce bir insan olarak görebilir. İnsan hakları fikri, insanların farklılıklarından değil, insan olarak aynılığının bilgisinden kaynaklanır. İnsanlar arasındaki farklılıklar apaçık olgulardır ama bütün insanların açık olmayan aynılığını görebilmek için eğitim gereklidir (Kuçuradi, 2007).

BM Genel Kurulu 1995-2004 yıllarını “İnsan Hakları Eğitimi On Yılı” olarak kabul etmiştir. Bu dönemde yapılacak faaliyetleri yürütmek amacıyla, ülkemizde İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı'nın Başkanlığında çalışan ve Başbakanlık ile Bakanlık Müsteşarlarından oluşan “İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu”

oluşturulmuştur. Ayrıca, BM İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Eylem Planını Türkiye’de uygulamak ve Türkiye’de insan hakları eğitimini bir bütün olarak planlayarak gerçekleştirilmesine yardımcı olmak üzere bir danışma organı olarak İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi 4 Haziran 1998 tarihinde kurulmuştur.

İlk toplantısını 3 Eylül 1998 tarihinde yapan Ulusal Komite, Türkiye’de yapılmış ve yapılmakta olan insan hakları eğitiminin ve bu eğitimle ilgili çalışmaların bir envanterini çıkarmaya; Türkiye’deki insan hakları sorunlarını göz önüne alarak ihtiyaçları saptamaya, bu ihtiyaçlarla ilgili olarak Türkiye’de insan hakları eğitiminin öncelikli hedeflerini ve belli başlı hedef gruplarını belirlemeye ve bunlara göre uzun, orta ve kısa vadeli çalışmalarını ve stratejilerini saptamaya karar vermiş ve bu karar doğrultusunda yapılan çalışmalar sonucunda İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Türkiye Programı (1998-2007) önerisini hazırlamıştır. Komite’nin 8 Temmuz 1999 tarihli toplantısında kabul edilen bu program önerisi, İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu’nda görüşülerek, Kurul’un 28 Temmuz 1999 tarihli toplantısında kabul edilmiştir. Komite çalışmalarına 2000 yılının sonunda kadar devam etmiştir. Komitenin hazırladığı program bir Başbakanlık genelgesiyle Ağustos 1999’da uygulanmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlara gönderilmiş; bu yöndeki çalışmaların izlenebilmesi ve değerlendirilmesi maksadıyla, hazırlanacak raporların her üç ayda bir Koordinatör Üst Kurulu’na iletmeleri istenmiştir (İHEOYUK, 2001).

İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Komitesi’nin hazırlamış olduğu “İnsan Hakları Eğitimi Türkiye Programı - 1998-2007” bu bağlamda yol gösterici bir nitelik taşımıştır. Program kamu kuruluşlarıyla, sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini de dikkate alarak Türkiye insan hakları programını yürütmeyi amaçlamıştır. Örgün eğitimde yapılacakları dikkate alan program, ağırlıklı olarak farklı hizmet alanlarında, yaşam boyu eğitimin çok önemli bir parçası olarak hizmet içi eğitimle neler yapabileceğini göstermektedir. Adalet, İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlığı mensuplarının konuya ilişkin eğitimi büyük önem taşımıştır. Ayrıca programda kitle iletişim araçları mensuplarının insan hakları bağlamındaki eğitimine büyük önem verilmiştir. Programda da belirtildiği gibi, kitle iletişim araçları, insan haklarını korumanın ve insan hakları bilincini yaygınlaştırmanın en önemli yollarından biri olarak gösterilmiştir (Çotuksöken, 2010).

İnsan hakları eğitiminin Türkiye’de ulusal düzeyde güçlendirilmesi çabaları, yukarıda da belirtildiği gibi 1998’de İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi’nin oluşturulmasının ardından ilköğretim 7. ve 8. sınıflara “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi”; 10. sınıflara da seçmeli “Demokrasi ve İnsan Hakları” derslerinin konulmasıyla

ortaya çıkmıştır (Bağlı, 2013; Gülmez, 2001). “Demokrasi ve İnsan Hakları” dersi ise Talim ve Terbiye Kurulu’nun 25 Haziran 2012 tarih ve 69 sayılı kararı ile 2015-2016 öğretim yılından itibaren 9., 10., 11. ve 12. sınıflarda seçmeli ders olarak verilmiştir.

“Yurttaşlık ve Demokrasi Eğitimi” dersi ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim programına, haftada bir ders saati olmak üzere 2010–2011 öğretim yılında 6., 7. ve 8. sınıflarda seçmeli, 2011–2012 Eğitim-Öğretim Yılından itibaren de 8. sınıfta zorunlu ders olarak konulmuştur. İlköğretim 4. sınıflarda “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersinin okutulmaya başlanmasıyla “Yurttaşlık ve Demokrasi Eğitimi” dersi 2015-2016 Öğretim Yılından itibaren (8. Sınıf) öğretim programından kaldırılmıştır (MEB, 2016).

Yurttaşlık Eğitimi

Bir ülkede yurttaşlık eğitimi bireyin içinde yaşadığı topluma, toplumun kurum ve kuruluşlarına uyumunu amaç edinmektedir (Çelik, 2008). Bir ülkenin devamlılığını sağlayabilmek ve farklılıkları ortak amaçlarda birleştirebilmek, bireylere yurttaş olma bilinci kazandırmakla gerçekleşebilir. Bu nedenle yurttaşlık eğitimi yalnızca örgün eğitimde okullarda verilen bir ders değil, yaşam boyu öğrenmeye dayalı dinamik bir süreçtir. Bu süreç, toplumda yaşayan her bireyin bilgili, problem çözücü, katılımcı, sorumluluk sahibi, toplumsal sorunlara duyarlı bir varlık olarak yaşamasını destekler (Güven, Tertemiz ve Bulut, 2009). Yurttaşlık eğitimi, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün teşvik edilmesi ve korunması amacıyla öğrenen kişilerin bilgi, beceri ve anlayış kazanmalarını sağlayarak ve davranışları ve hareketlerini geliştirerek kişilerin toplumda demokratik hak ve sorumluluklarını kullanmaları ve savunmaları için güçlendirilmesini, çeşitliliğe değer verilmesini ve demokratik yaşamda etkin rol oynamasını amaçlayan bir özellik taşırken; insan hakları eğitimi, insan hakları ve temel özgürlüklerin teşvik edilmesi ve korunması amacıyla toplumda evrensel bir insan hakları kültürünün oluşturulması ve savunulmasına katkı yapmaları için insanları güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Avrupa Konseyi, 2010).

Yurttaşlık eğitimi için ayrılan yer, eğitimde karar vericilerin konuya verdikleri önemi yansıtmaktadır. Avrupa ülkelerine bakıldığında, yurttaşlık eğitiminin ayrıntılı hedefleri ve içeriği değişiklik gösterdiği halde, temel hedefinin gençlerin içinde yaşadıkları toplumun refahının gelişimine katkıda bulunan aktif yurttaşlar haline gelmesini sağlamak olduğu görülmektedir. Yurttaşlık eğitimi genellikle dört ana konuyu kapsar: (a) Siyasi okuryazarlık, (b) eleştirel düşünme ve analitik beceriler, (c) demokratik tutum ve değerler

ve (d) aktif katılım. Tüm eğitim sistemleri yurttaşlık eğitimi ile sosyal ve sivil yeterliliklerin önemini vurgulamasına rağmen, konuyu okul seviyesinde uygulama biçimleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (Eurydice, 2012).

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Görevleri ve İnsan Hakları ile İlişkisi

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin görevleri, 211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu, 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu, 7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun ve 3497 Sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun kapsamında düzenlemiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin görevleri genel olarak; yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı ülkeyi savunma, uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olma, terörle mücadele etme, kolluk güçlerine destek olma ve afetler dolayısıyla yapılan yardımlara destek verme olmak üzere beş ana başlıkta ve insan hakları ile ilişkisi bağlamında aşağıda kısaca tanıtılmıştır.

Tehdit ve Tehlikelere Karşı Ülkeyi Savunmak

211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu'nun 35'inci maddesinde Silahlı Kuvvetlerin görevlerinden biri “yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak, caydırıcılık sağlayacak şekilde askerî gücün muhafazasını ve güçlendirilmesini sağlamak” olarak belirtilmiştir (TSK, 2016a). Türk Silahlı Kuvvetleri bu görevini yaparken gerektiğinde silah kullanmak durumundadır ve bunu uluslararası hukuka uygun olarak yerine getirmek zorundadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de savaşlarda/silahlı çatışmalarda, insan hakları ihlal edilmeye devam etmektedir. Çünkü savaşlar haklı veya haksız, siyasi, dini, ideolojik, ekonomik gibi nedenlerle ortaya çıkan isteklerin elde edilmesi için zor kullanmanın meşrulaştırılmış zemini olarak görülmektedir. Bu meşrulaştırılmış zeminde taraf/savaşçı statüsü tanınanların birbirlerini öldürmeleri, yaralamaları, esir almaları veya bir şekilde saf dışı bırakmaları meşru sayılmaktadır. Oysa en temel insan hakkı olan yaşama hakkı vazgeçilmez bir hak olup hiç kimse tarafından ihlale uğratılmamalıdır (Savcı, 1980).

Savaş uluslararası hukuk düzleminde “yaşama hakkının sadece belli özellikteki insanlar için sınırlandırıldığı veya yok sayılabildiği bir olgu” olarak kabul görmektedir. Ancak, sadece savaşçı olma statüsü tanınanlar arasında cereyan etmesine meşru bakılan bu zemin, olması gereken noktadan uzaklaşmakta, masum ve savaşamayacak durumda

olan kişiler üzerinde de cereyan ederek maksadının dışına çıkmaktadır. Bu zamanlarda, bir şekilde, savaşın tarafı dışında olan insanlar öldürülmek, her türlü işkence ve kötü muameleye maruz kalmak, yerlerinden ve yurtlarından sürülmek, deneylere tabi tutulmak, köle olarak çalıştırılmak veya ölüme terk edilmek gibi birçok insanlık dışı muameleye maruz kalmaktadır (Başer, 2014).

Savaşın şiddet içeren yapısından korunma isteği, insanlık tarihi kadar eskidir. İlk dönemlerde örfler, adetler, gelenekler ve dinler tarafından oluşturulan kurallarla yapılan bu koruma, ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla somut hukuk kurallarıyla korumaya dönüşmüştür (Tütüncü, 2006). Ulus devletlerin kendi aralarında savaşta yaşananlara bir sınır getirme isteği, önceleri karşılıklı olarak antlaşmalarla yapılırken yakın dönemde savaşta yaralanan askerlerin tedavi edilmesi düşüncesi ile ortaya konan insani kaygı ulus devletlerin ortak olarak imzaladığı 1864 Cenevre Sözleşmesi ile uluslararası hukukun temel bir metni haline gelmiştir. Bugün 600 maddeye ulaşan, savaşın icrasını kurallar ve prensipler getirerek şiddetini sınırlandıran hukuk olarak adlandırılan “insancıl hukuk” 1949 yılında hazırlanmış olan Cenevre Sözleşmeleri ile bu sözleşmelere ek olarak 1977’de hazırlanan iki protokolden oluşmaktadır (Başer, 2014).

İnsancıl hukukun devletler tarafından oluşturulmasında iki yol izlenmiştir. Bunlardan birincisi İsviçre Hükümeti nezaretinde, Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) tarafından savaş mağdurlarının korunmasına yönelik kurallar getiren “Cenevre Sözleşmeleri”dir. İkincisi ise savaşta kullanılan silah ve yöntemlerin sınırlandırılması ile savaşın icrasına yönelik kurallar getiren, Hollanda Hükümeti tarafından takip edilen “Lahey Sözleşmeleri”dir (Başer, 2014). II.Dünya Savaşı ve İspanya İç Savaşında yaşanan vahşilikleri ve insanlığın vicdanında derin izler bırakan olaylar, bilhassa sivillerin öldürülmesini önlemedeki yetersizlikler dikkate alınarak, 1948 yılından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile 1949 yılında “Sivillerin Savaşlarda Korunması Sözleşmesi” ve iç savaşları düzenleyen Cenevre Sözleşmesi ortak 3.madde dahil edilmek suretiyle (daha önceki Lahey ve Cenevre Sözleşmelerinin hükümlerini de kapsayan ve savaşan tarafların muhakkak gözetmeleri gereken uygarlık düzeyini belirleyen) daha detaylı dört sözleşme hazırlanarak insancıl hukuk yeniden düzenlenmiştir (Tütüncü, 2006). Sonuç olarak insancıl hukuk ile korunmaya çalışılan insan haklarıdır, insanın onurudur.

Uluslararası Barışı Sağlamak

211 Sayılı TSK İç Hizmet Kanunu’nun 35’inci maddesinde “Silahlı Kuvvetlerin görevlerinden biri Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla yurt dışında verilen görevleri

yapmak ve uluslararası barışın sağlanmasına yardımcı olmaktır” biçiminde belirtilmiştir (TSK, 2016a). BM Örgütünün en önemli amacı, üye devletler tarafından 26 Haziran 1945’te San Fransisco’da imzalanan BM Şartında “uluslararası barış ve güvenliği sağlamak” olarak belirlenmiştir. BM’nin en güçlü organı olarak sayılabilecek Güvenlik Konseyi’nin insan haklarının korunması alanında çok önemli bir rol üstlendiğini tartışmasız şekilde teslim etmek gerekir. BM Andlaşması, insan haklarının uluslararası düzeyde korunması açısından tam bir dönüm noktası olmuştur. BM’nin kurulmasıyla birlikte, barışın muhafazası ile insan haklarının korunmasının birbiriyle bağlantılı olduğu gerçeği ön plana çıkmıştır (Döner, 2003).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 1948’de kabul edilmesi sırasında, sosyalist devletlerin çekimser kalması, büyüyen batı-doğu blokları arasındaki karşıtlığın ilk işareti gibi görülebilir. İki blok arasındaki karşıtlığın temelinde, ideolojik nedenlerle birey özgürlüklerini taban tabana zıt bir şekilde yorumlamaları ve böylece insan haklarını bir propaganda silahına dönüştürmeleri yatmaktadır. Bu dönemde insan haklarını koruma konusunda yetersiz kalınmış, sosyalist bloğun çöküşüyle birlikte Güvenlik Konseyi insan hakları alanında etkin ve esaslı bir rol üstlenmeye başlamıştır. Bu gelişme 31 Ocak 1992 tarihindeki Konsey toplantısı sonucunda yayımlanan başkanlık bildirisinde “insan haklarına saygının denetlenmesinin Güvenlik Konseyi’nin uluslararası barış ve güvenliği hedef alan faaliyet alanının ayrılmaz parçası olduğunu” ifadeye etmeye götürmüştür. Özellikle Somali’de veya Haiti’de silahlı zorlama tedbirlerine izin vermesinden, eski Yugoslavya’da ve Ruanda’da ağır insancıl hukuk ihlallerinin yargılanması amacıyla uluslararası ceza mahkemelerinin kurulmasına geniş bir çerçevede bu alana müdahale etmesi (Göçer, 2009), Konsey’in insan hakları alanında somut ve aktif bir rol oynamaya başladığının göstergesi olarak algılanmaktadır.

BM Şartı yazılırken örgütün emrinde olması planlanan silahlı kuvvetlerin oluşturulamamış olmasından dolayı, ortaya çıkan boşluğu doldurmak üzere yeni bir mekanizmaya gerek duyulmuş, barışı koruma (*peacekeeping*) kavramı ortaya çıkmıştır. Barışı Koruma kavramı, BM 1945 yılında kurulurken örgütün Şartı’na girmiş bir kavram değildir. “Barışı Koruma”, BM Şartında ne tanımlanmış ne de açıklanmıştır. Yaşanan acil problemlere çözüm olarak BM tarafından oluşturulan bir mekanizma olarak doğmuş ve gelişmiştir (Karaosmanoğlu, 1981).

Barışı Koruma; “çatışma ve bunalımları yumuşatmak, büyümelerini önlemek ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümüne yardımcı olmak için başvurulan bir araç” olarak BM tarafından geliştirilmiştir. Uluslararası Barış Akademisi ‘Barışı Koruma’yı

şöyle tanımlamıştır: “Taraflar arasında anlaşmazlıkların, düşmanlıkların önlenmesi, sınırlandırılması, yumuşatılması ve sona erdirilmesi için asker, polis ve sivillerden oluşan çok uluslu gücün uluslararası bir yönetim çerçevesinde müdahale ederek barışı sağlamaya çalışmasıdır” (Güngör, 2008).

Atatürk, 1937 yılında Ankara'yı ziyaret eden Romanya Dışişleri Bakanı ile yaptığı görüşmede dünya siyasetine değinmiş ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “İnsanlığın hepsini bir vücut ve her milleti bunun bir organı saymak icap eder; bir vücudun parmağının ucundaki acıdan, diğer bütün organlar etkilenir; dünyanın herhangi bir yerinde bir rahatsızlık var ise bundan bana ne? dememeliyiz; böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla meşgul olmalıyız.” Atatürk'ün yukarıda belirtilen sözleri doğrultusunda Türk Silahlı Kuvvetleri özellikle son 30 yıl içerisinde BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarına istinaden, Somali, Afganistan, Bosna-Hersek, Libya vd. ülkelerde meydana gelen çatışma ve bunalımlarda insanların can ve mal güvenliğini sağlamak, uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümünün sağlanmasına yardımcı olmak ve taraflar arasında anlaşmazlıkların ve düşmanlıkların sona erdirilerek insanların en temel ihtiyaçlarına güvenle ulaşmasına destek olmak için barışı destekleme görevlerine uluslararası yükümlülükleri, milli menfaatleri, imkân ve kabiliyetleri çerçevesinde iştirak etmektedir.

Terörle Mücadele Etmek

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/D maddesi ile valilerin, “ilde çıkabilecek veya çıkan olayların, emrindeki kuvvetlerle önlenmesini mümkün görmedikleri veya önleyemedikleri; aldıkları tedbirlerin bu kuvvetlerle uygulanmasını mümkün görmedikleri veya uygulayamadıkları takdirde, diğer illerin kolluk kuvvetleriyle bu iş için tahsis edilen diğer kuvvetlerden yararlanmak amacıyla, İçişleri Bakanlığı'ndan ve gerekirse Jandarma Genel Komutanlığı'nın veya Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın sınır birlikleri dahil olmak üzere en yakın kara, deniz ve hava birlik komutanlığından mümkün olan en hızlı vasıtalar ile müracaat ederek” yardım talebinde bulunmaları halinde terörün ve asayiş bozan her türlü toplumsal olayın engellenmesi amacıyla kolluk güçlerine destek olmaları öngörülmüştür (TSK, 2016a).

Terörizm, insan hakları ve demokrasi arasındaki ilişki, birkaç noktada belirginleşmektedir. Ortaya çıkan ilk sorunsal, terörizmle mücadelenin insan hakları rejimi üzerindeki etkilerinden kaynaklanmaktadır ki; genelde terörizmin tırmanışa geçtiği dönemlerde, insan hakları standartlarının düşüşe geçtiği bilinen bir olgudur. Gerçekten de

siyaset bilimi, özgürlük ile güvenlik kavramları arasında aşılmaz bir karşıtlık ve gerilim görmektedir. Bu gerçekten yola çıkarak, terörizmle mücadelede etkili yöntemlerin demokrasi ile ne kadar bağdaştığı sorusu ile karşılaşılmaktadır. Ardından, terörle mücadele zorunluluklarının otoriter rejimler tarafından temel hak ve özgürlüklere müdahale bahanesi olarak kullanılması sorunu gelmektedir. Terör olgusu, hükümetler tarafından keyfi müdahaleler yapmak amacıyla istismar edildiği gibi hükümetin aldığı karşı-terör tedbirleri de terör örgütlerinin propagandalarına alet edilmekte ve bir tür “mazlumluk” söylemine ya da şiddete karşı şiddet çağrısına zemin hazırlamaktadırlar (Öktem, 2007). Devlet otoriteleri ile terör örgütleri arasındaki bu çatışmanın mağduru doğal olarak insandır. Böylece terörizm, doğrudan ya da dolaylı olarak insan hakları ihlallerine yol açmaktadır.

Yaygın kanaatin aksine, teröre karşı yürütülen mücadelede insan haklarına saygı gösterilmesi zorunludur ve devletin lehine sonuçlar doğurmaktadır. Buna karşılık, insan haklarını ihlal üzerine kurulu bir antiterör politikası, devletin hukuki temelleriyle beraber sosyal yapısına da zarar verecektir. Terörist bir grubun, sağlıklı işleyen bir demokrasiyi yıkararak işbaşına geldiği bir örnek yoktur ve terör eylemlerine karşı demokrasiler çaresiz değildir. Terörizmle etkin bir biçimde mücadele etmek isteyen gerçek bir hukuk devletinin, kamu otoritesinin korunmasıyla özgürlüklerin güvence altına alınması arasındaki hassas dengeyi gözetmekten, uluslararası insancıl hukukun uygulanmasından başka çaresi yoktur (Başeren, 2001; Çaycı,1998; Öktem, 2007).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 11 Temmuz 2002 tarihli 804. Bakan Delegation toplantısında “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Hakkındaki İlkeleri” kabul edilmiştir. Bu ilkelerden TSK’nın görev alanına giren hususlardan dikkat çeken bazıları aşağıda belirtilmiştir (Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, 2011):

a)*Devletlerin Herkesi Terörizme Karşı Koruma Yükümlülüğü.* Devletler, yetki alanları dâhilinde bulunan herkesin temel haklarını, özellikle de yaşama hakkını terör eylemlerine karşı korumaya yükümlüdür.

b)*Keyfi Uygulamanın Yasaklanması.* Devletlerin terörle mücadele konusunda aldığı tüm tedbirler, her tür keyfiliği, ayrımcı veya ırkçı muameleyi dışlayarak, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü gözetmeli ve uygun bir denetim etabı olmalıdır.

c)*Terörle Mücadele Tedbirlerinin Hukuka Uygunluğu.* Devletlerin terörle mücadele amacıyla aldıkları tüm tedbirlerin hukuki bir dayanağı olmalıdır. Bir tedbir insan haklarını

sınırladığı takdirde, sınırlamalar mümkün olduğunca kesin bir şekilde tanımlanmalı, gerekli ve güdülen amaçla orantılı olmalıdır.

d) Mutlak İşkence Yasağı. Bir kişinin terör eylemlerinden dolayı şüpheli veya hükümlü olduğu durumlarda, yakalanması, sorgulanması ve tutuklanması esnasında işkence, insanlık dışı veya küçültücü muameleye ya da cezalara başvurulması mutlak surette yasaktır.

e) Devlet Güvenliği Alanında, Yetkili Makamlar Tarafından Kişisel Verilerin Toplanması ve İşlenmesi. Terörle mücadelede, yetkili makamlar tarafından kişisel verilerin toplanması ve işlenmesi, ancak şu şartlarda, özel hayata saygı ilkesine müdahale edilmesini gerektirebilir: 1) iç hukukta uygun hükümler ile düzenlenmişse, 2) veri toplama ve işlemenin amacıyla orantılı ise, 3) bağımsız bir dış makamın denetimine tâbi ise.

f) Özel Hayata Müdahale Tedbirleri. Özel hayata müdahale oluşturan terörle mücadele tedbirleri (özellikle üst arama, ev arama, gizli dinleme, telefon dinleme, iletişimin takibi ve gizli ajanların kullanılması) kanun tarafından öngörülmüş olmalıdır. Bu tür tedbirler yargısal denetime konu edilebilmelidir. Terörizmle mücadele etmek için alınan tedbirlerin, mümkün olduğu ölçüde, öldürmeye yönelik güç kullanımına başvurmayı asgariye indirecek şekilde yetkili makamlarca planlanması ve denetlenmesi gerekir.

g) Yakalama ve Gözaltı. Terör eylemi şüphelisi bir kişi yalnızca hakkında makul bir şüphe varsa yakalanabilir. Kişiye yakalanma sebepleri bildirilmeli ve derhal hâkim önüne çıkartılmalıdır. Gözaltı makul bir süre olmalıdır ve süresi kanunla tespit edilmeli, kişi, yakalanması ya da gözaltında tutulması hakkında mahkeme önünde itiraz edebilmelidir.

h) Suçluların Geri Verilmesi. Kişi, ölüm cezasına çarptırılması riski olan bir ülkeye gönderilemez. Kişinin, talep eden devlette adil yargılama hakkının ağır bir ihlale maruz kaldığını veya maruz kalma riskinin bulunduğunu iddia etmesi halinde, talep edilen devletin, geri verme kararını vermeden önce bu iddianın haklı olup olmadığını değerlendirmesi gerekir.

i) Mülkiyet Hakkı. Terör eylemlerinden şüphelenilen kişi veya örgütlere ait malvarlıklarının kullanımı, askıya alınabilir ya da kısıtlanabilir. Bu kişiler kararın hukuka aykırı olduğu iddiasıyla mahkemeye başvurma imkânına sahiptir.

Kolluk Güçlerine Destek Olmak

TSK'nın bir diğer görevi de aşağıda belirtilen hallerde kolluk güçlerine destek olmaktır (TSK, 2016a):

1. “Memleketin umumi emniyet ve asayiş işlerinden” sorumlu İçişleri Bakanı’nın, “bu işleri, kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Umum Müdürlüğü ile Umum Jandarma Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabıta teşkilatı vasıtası ile ifa” edeceği ve “lüzum halinde İcra Vekilleri Heyeti kararı ile ordu kuvvetlerinden” istifade edeceğine yönelik 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun 1’inci maddesi uyarınca, “umumi emniyet ve asayiş işlerinde”.
2. “Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması” nedeniyle ilan edilen olağanüstü hal üzerine, 2935 Sayılı Olağanüstü Hal Kanunu’nun 21 ve 22’nci Maddeleri uyarınca valilerin “askerî birliklerden yardım istemesi halinde”, yardım istenen askerî birlikler “TSK İç Hizmet Kanununda belirtilen yetkiler ile kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkileri kullanarak” olayların önlenmesinde.

TSK yukarıda belirtilen şartlarda kolluk kuvveti görevi yürütmektedir. Ayrıca, belediye sınırları dışında emniyet ve asayişin sağlanması ile görevli olan Jandarma Genel Komutanlığı ile sahil ve denizlerde emniyet ve asayişin sağlanması ile görevli olan Sahil Güvenlik Komutanlığı, TSK’nın kadro ve kuruluşu içinde olmasına rağmen görev ve hizmet yönünden İçişleri Bakanlığına bağlı genel kolluk kuvvetidir.

Güvenlik ve temel hak ve özgürlükler arasında çok güçlü bir ilişki vardır. Bu ilişki, her iki kavramın da çok önemli ve ihmal edilemez olmasına bağlı bir olgudur. Bu ilişki, ters ya da doğru orantılı olabilir. Ters orantı söz konusu olduğu durumlarda bu iki önemli değer çatışma halinde olacaktır ve bunlardan birine mutlaka üstünlük tanımak gerekecektir. Eğer doğru orantı söz konusuysa, birinin daha merkezi bir konum alacağı, bunların birbirlerini destekleyecekleri ve bu nedenle birindeki iyileşmenin diğerine de iyileşme olarak yansıtacağı kabul edilecektir (Kızılyel, 2014).

Temel hak ve özgürlüklerin güvenliğe göre ikincil durumda olmaya başlamasıyla birlikte bireyler her yönüyle müdahale edilebilir, zayıf ve kırılğan bir hal almaya başlar. Böylece güvenlik merkezli yaklaşım, temel hak ve özgürlüklerin kurban edilmesinin teşvik edilmesiyle sonuçlanır. Bu yöndeki yönetimler, halkın yaşamlarını geniş ölçüde denetleyen bir siyasal sisteme dönüşür. Devletin kanunları ve düzeni kolluk kuvvetlerini mi yoksa vatandaşı mı gözetmeli konusu tartışmalıdır. Eğer kolluk kuvvetleri lehine seçim yapılırsa, vatandaşların özgürlük haklarından ve insani değerlerden ödün verilmiş olur. Bunun sonucunda devlet bir polis devletine dönüşür (Such, 1988). Hâlbuki devlet bireyler için ve bireyler vasıtasıyla mevcuttur. Bu tüzel kişilik bireylerin isteklerinin karşılanması için gerekli olduğundan dolayı kurulmuştur, kısaca bir araçtır. Devletin insanüstü bir irade ve otoriteyi temsil ettiğini söyleyenler, bireyleri devlet için bir araç

gibi görürler. Bu şekildeki bir anlayış reddedilmelidir (Güngör, 1998). Devletin eylem ve işlemlerinin insan haklarını daima güvence altına alıcı yahut geliştirici nitelikte olması gerekir. Devlet insan içindir düşüncesiyle yaklaştığımızda, bunun istisnası olamaz. Bu anlayış, insan haklarının korunmasının ancak demokratik bir devlette mümkün olacağını açık bir biçimde göstermektedir (Karaosmanoğlu, 2012).

Temel hak ve özgürlükler ile kamu güvenliği arasındaki ilişkiye bakan diğer bir yaklaşımda ise, bunlar arasında bir denge olduğu kabul edilmektedir. Dengenin temel ögesini temel hak ve özgürlükleri korurken kamu güvenliğine zarar vermemek ve kamu güvenliğini temel hak ve özgürlükleri her zaman kısıtlayan bir üstün değer olarak kabul etmeme teşkil eder. Buna bağlı olarak, bu konuda ulaşılan zorunlu sonuç, denge için hem temel hak ve özgürlüklere, hem de kamu güvenliğine kısıtlama uygulanmasıdır (Kızılyel, 2014).

Kolluk kuvvetlerinin temel işlevi olan kamu düzeni ve güvenliğini, insan onurunu zedelemeyen sağlamaya çalışması, onun en büyük hedefi sayılmıştır. Knight'ın (akt.J.Gn.K.lığı, 2012) deyiimiyle “Sınırsız özgürlük anarşiyi doğurur, katı bir kamu düzeni ise zulümdür”. Bu iki uç arasındaki nazik dengeyi korumak demokratik toplumların öteden beri temel amacı olmuştur.

Afetler Dolayısıyla Yapılacak Yardımlara Destek Vermek

TSK'nın bir diğer görevi de yer sarsıntısı, yangın, su basması, yer kayması, kaya düşmesi, çığ ve benzeri tabii afetlere 211 Sayılı İç Hizmet Kanunu'nun 112. maddesi ve 7269 Sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun'un 7. maddesi çerçevesinde yapılan yardımlara destek vermektir (TSK, 2016a). 7269 Sayılı Kanuna göre afet bölgeleri veya civarında bulunan TSK birliklerinin Komutan ve Amirleri barış zamanında kendilerinden vali veya kaymakamlar tarafından istenecek yardımları üstlerinden emir beklemeksizin yapmakla görevlendirilmişlerdir.

İnsan toplulukları dünya üzerinde var olduğu ilk günden beri, hayat akışını, yaşam kalitesini ve en önemlisi güvenliğini farklı seviyelerde etkileyen; farkına vardığı veya varamadığı pek çok tehditle karşılaşmaktadır. Bölgesel çatışmalar, mülteci hareketleri, nükleer reaktör hasarları gibi insan kaynaklı ya da depremler, kasırgalar, salgın hastalıklar gibi doğal sebeplerden meydana gelen bu tehditler; ya sonuçları itibarıyla zaten kendileri birer kriz olmakta ya da doğru yönetilmedikleri takdirde krize neden olabilmektedirler.

Bu olayların her biri, öncesi, meydana geldiği an ve sonrasında çok dikkatle yönetilmesi gereken süreçlerdir.

BM'in kabul ettiği ve en genel tanımıyla "insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı durdurarak veya kesintiye uğratarak toplumları etkileyen ve yerel imkânlar ile baş edilemeyen her türlü doğal, teknolojik veya insan kaynaklı tüm olaylara" afet denilmektedir (Kadıoğlu, 2008). Afet/acil durumlara maruz kalanlara yönelik BM Genel Kurulu tarafından tanımlanmış üç temel ilke bulunmaktadır:

- İnsanlık, herkese hiçbir ayırım yapmadan hizmet götürülmesi;
- Tarafsızlık, insani faaliyetlerin hiçbir zaman siyasi, dinî veya ideolojik tarafının bulunmaması ve silahlı çatışmanın yanında yer almaması;
- Yansızlık, insani yardımın etnik köken, cinsiyet, milliyet, politik görüş gibi hiçbir ayırım gütmeyen sadece ihtiyaçlar temeline dayanması ve önceliğin sadece ihtiyaçlara göre belirlenmesidir.

Bu temel ilkelere ek olarak BM Genel Kurulu ayrıca yardım yapılacak ülkenin Egemenliğine tam ve kesin saygı duyulmasını da öngörmüştür (İlhan, 2013).

Askerlerin İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi

Aşağıda Türk Silahlı Kuvvetleri'nde insan hakları ve yurttaşlık eğitimi, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Almanya'da askerlerin insan hakları ve yurttaşlık eğitimi ve Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi" kapsamında verilen insan hakları ve yurttaşlık eğitimi konuları ele alınmıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nde İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na dayandırılarak düzenlenen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda uluslararası sözleşmeler ve demokrasinin gereği olarak insan haklarının okullarda okutulmasının uygun olacağı ifade edilmiştir. İnsan haklarının eğitimi ile gelecek kuşaklara hak ve ödevleri öğretilecek, kendi haklarını bilen ve diğer insanların haklarına saygı gösteren insanlar yetiştirmek mümkün olacaktır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 57. ve 58. madde hükümleri gereğince (TSK, 2016b) Türk Silahlı Kuvvetleri'nin orta dereceli okullarında; eğitim ve öğretim programlarının hazırlanması, programların denkliğinin sağlanması, onaylanması ve bilimsel denetimi konularında Milli Eğitim Bakanlığı ölçütlerine uygun hareket edilmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) eğitim ve öğretim sisteminin temel hedefi; personele insani, milli, ahlaki ve mesleki niteliklerin kazandırılması ve bu niteliklerin, "yaşam boyu

eğitim” felsefesi ışığında idamesi ile her zaman muharebeye hazır, kazanmaya azimli, üstün vazife şuuruna, mutlak itaate, üstün fizik ve moral gücüne, çağın gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip, çok iyi yetişmiş personele sahip olmaktadır. Bu anlayış doğrultusunda TSK Kurumsal Eğitim Sistemi orta dereceli okullar ile ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim seviyesindeki askerî okullardan ve hizmet içi eğitim veren eğitim merkezlerinden oluşmaktadır. TSK'nın okullarında ve eğitim merkezlerinde insan hakları ve yurttaşlık eğitimi kapsamında çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. TSK bünyesinde bulunan orta dereceli okulların yanı sıra çeşitli seviyelerdeki eğitim birimlerinde insan hakları ve yurttaşlık konusunda aşağıda belirtilen eğitimler verilmektedir (TSK, 2016c):

1. Askerî liseler ve Bando Astsubay Hazırlama Okulu haftalık ders çizelgelerinde "Demokrasi ve İnsan Hakları" dersi seçmeli ders olarak bulunmaktadır.

2. Astsubay meslek yüksekokulları programında yer alan "Anayasa Hukuku" dersinde insan hakları konusu işlenmektedir. Sağlık Astsubay Meslek Yüksek Okulunda ise "Meslek Etiği" başlığı altında anılan konu hakkında bilgi verilmektedir.

3. Söz konusu eğitim, Kara Harp Okulunda, “Hukukun Temelleri”, “İnsan Hakları Hukuku” ve “Silahlı Çatışma Hukuku” derslerinde verilmektedir. Ayrıca, Gülhane Askerî Tıp Fakültesi ile Hemşirelik Yüksek Okulunda da "Meslek Etiği" ve "Tıp Etiği" ana konuları altında insan hakları konusuna değinilmektedir.

4. Harp Akademileri Komutanlığında;

a) Kara, Deniz ve Hava Harp Akademileri ile Silahlı Kuvvetler Yüksek Sevk ve İdare Akademisinde Uluslararası Hukuk kapsamında “İnsan Hakları Hukuku”, “Silahlı Çatışma Hukuku” ve “Deniz Hukuku” Adli Görevlere İlişkin Dersler kapsamında “Kolluk Hukuku”, “Ceza Hukuku”, “Ceza Muhakemeleri Hukuku” ve “İnsan Hakları Kolluk Yetkileri” "Savaş Dışı Harekât Hukuku (İnsancıl Hukuk)" ve "Silahlı Çatışma Hukuku" dersleri görülmektedir.

b) Komutanlık ve Karargâh Subaylığı öğrenimi süresince "Silahlı Çatışma Hukuku" eğitimi konferanslar şeklinde verilmektedir.

c) Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Harp / Harekât Hukuku Yüksek Lisans Programı kapsamında; "Silahlı Çatışma Hukuku", "İnsan Hakları ve İnsan Haklarının Uluslararası Alanda Korunması" ve "Terörizm ve Uluslararası İnsancıl Hukuk" dersleri verilmektedir.

5. Türk Silahlı Kuvvetleri Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi (BİOEM) Komutanlığında; “Silahlı Çatışma Hukuku”, “BM Askerî Gözlemci”, “İnsan Ticareti İle Mücadele” ve “Sivil Asker Etkileşimi” kurslarında insan hakları konularında eğitim verilmektedir.

6. Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Hava Kuvvetleri Komutanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığında insan hakları konusunda yüksek lisans eğitimi yapmış personel bulunmaktadır.

7. Kuvvet Komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığına bağlı sınıf okulları ile eğitim merkez komutanlıklarında düzenlenen kurslar ile subay, astsubay, uzman erbaş ve erlere insan hakları konusunda eğitimler verilmektedir.

8. Diğer birimlerde icra edilen muhtelif eğitimler şunlardır:

a) Askerî ceza ve tutukevlerinde görevli personel Milli Savunma Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı ile yapılan protokoller çerçevesinde Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personeli Ankara Eğitim Merkezinde her yıl düzenli olarak açılan kurslarda eğitime tabi tutulmaktadır.

b) Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesine yeni katılacak memur adayları için düzenlenen intibak kurslarında insan hakları konusuna yer verilmektedir.

c) Barışı Destekleme Harekâtı ve İç Güvenlik Harekâtına katılan birlik personeline, insan hakları konusunda uygulanacak kuralların yer aldığı eğitimler verilmektedir.

d) Yurt Dışı Mesleki Gelişim Programı kapsamında yurtdışından “Barış Operasyonlarında Uluslararası İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk” (*Course on International Human Rights and Humanitarian Law in Peace Operations*) kursu alınmaktadır.

9. Ayrıca, acemi er eğitimi veren birlikler ve kıtalardaki erbaş ve erlere “Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi” kapsamında, eğitimler verilmektedir.

Diğer Ülkelerdeki Askerlerin İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi

Yurt dışında da askerlerin insan hakları ve yurttaşlık eğitimi kapsamında çeşitli eğitimler düzenlenmektedir. Aşağıda Amerika Birleşik Devleti (ABD) ile Almanya’da askerlerin insan hakları ve yurttaşlık eğitimi konusu ele alınmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri’nde Askerlerin İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi

Amerika Birleşik Devletleri’nde Orta ve Güney Amerika ve Karayipler sorumluluk bölgesinde faaliyet gösteren Güney Bölgesi Komutanlığı bünyesinde, insan haklarının daha fazla gözetilmesini teşvik etmek ve doğrudan bu konularla ilgili komuta kademesine tavsiyede bulunması amacıyla 1995 yılında “İnsan Hakları Ofisi” kurulmuştur. İnsan Hakları Ofisinin başlıca sorumlulukları şunlardır (ABD, 2016) :

1) Güney Bölgesi Komutanının insan hakları politikasını yönetir. Kendi sorumluluğundaki tüm personelin insan haklarına saygı ve koruma yükümlülüklerini anlamasını sağlamak amacıyla insan hakları bilinci eğitimi verir. Bunun yanında temel insan haklarının tüm şüpheli ihlallerini inceler ve insan hakları ihlallerini önlemek için Komutanın Sıfır Tolerans politikasını tanımlayan Daimi Emirler Kartını hazırlayarak tüm personele dağıtır.

2) Askeri kuvvetler için insan haklarına yönelik olarak; doktrin, eğitim ve öğretim, iç kontrol sistemleri ve sivil otoriteler ile işbirliğini içeren toplam dört alana odaklanmış bir insan hakları programı modeli geliştirmek amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca 11 ülkenin (Bolivya, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Guatemala, Honduras, Panama, Paraguay, Peru ve Uruguay) silahlı kuvvetleri ve bölgesel sivil bir organizasyonun insan hakları eğitimi konusundaki çabalarını desteklemektedir.

3) Komutan ve üst düzey lider kadrosuna, sorumluluk alanındaki ülkelerin ulusal ordularını ve bölgenin uluslarını etkileyen, insan hakları gelişmeleri hakkında tavsiyelerde bulunarak doğrudan destek sağlar.

4) İnsan hakları toplulukları, uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile komutanın irtibat noktası olarak hizmet vermekte ve insan ticareti ile mücadele etmektedir.

Almanya’da Askerlerin İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi

Breese ve Osswald (2017) Alman askeri ve polis teşkilatlarının eğitimine (özellikle de insan hakları ve kültürlerarası yetki alanında) odaklandıkları makalelerinde askerlere ve subaylara verilen eğitimi incelemişler ve Alman ordu personelinin eğitiminin kapsamı, içeriği, süresi ve eğitimlerin icra edildiği eğitim merkezleri hakkında temel bilgileri sunmuşlardır. Buna göre; Alman ordusu olan Bundeswehr, 1973 yılından bu yana BM barış misyonlarına ekipman ve ulaştırma hizmetleri sağlamaktadır. Şu anda BM ya da NATO çerçevesinde yaklaşık 9 bin asker barış misyonlarında görev yapmaktadır. 1991'den bu yana Balkanlar, Afrika Boynuzu ve Afganistan dahil olmak üzere sorunlu bölgelerde toplam 145.000 Bundeswehr personeli görevlendirilmiştir. Breese ve Osswald’a göre (2017) "barışı koruma operasyonları" kapsamında icra edilen bu görevlerin başarısı, birliklerin iyi davranışları ile insanlara saygılı bir şekilde davranılmalarının yanında, konuşlandırıldıkları ülkelerin kültürlerine ve insanlarına karşı duyarlı profesyonel personel aracılığıyla sağlanabilir.

Alman ordusu Bundeswehr 1955 yılında kurulduğunda ana fikir, topluma entegre edilmiş “üniformalı vatandaşlar”dan oluşan bir ordu inşa etmektir. Breese ve Osswald’ın (2017) Bundeswehr’de öğretim görevlisi olan Spiess'den aktardığına göre Bundeswehr'in Alman toplumu içine entegrasyonu ve askeri harekattaki şeffaflık, ordu üzerindeki parlamento kontrolü ile sağlanmaktadır. Ayrıca, Bundeswehr hiçbir zaman bir askeri mahkeme sistemi kurmamıştır. Ordu mensupları da diğer Alman vatandaşları ile aynı yasalara tabi olmuşlar ve aynı yargı sistemi içinde bulunmuşlardır.

En temel insan haklarını güvence altına almış olan Alman Anayasasına yüksek bağlılığı olan Alman ordusunda görevli her askerin bu temel haklardaki eğitimi, Alman silahlı kuvvetlerinin genel ilkelerini belirlemekle yükümlü kurum olan “*Zentrum für Innere Führung*” (İç Liderlik Merkezi)’nin eğitim felsefesinin bir parçasıdır. İnsan hakları, her asker için genel eğitimin bir parçası olup, tüm zorunlu askerlik görevlilerine insan haklarıyla doğrudan ilgili yedi saatlik temel eğitim verilmektedir. İnsan hakları eğitimi açıkça, yurtdışındaki görevlere gönderilen askerler için daha önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, uluslararası hukuk alanında özellikle yurtdışında çalışan askerler, buldukları ülkenin siyasi geçmişi hakkında eğitim görmekte ve ülkenin kültür, din ve temel dil becerileri konusunda eğitilmektedir. Yurtdışında görev alacak askerlere yönelik verilen eğitimler, birliklerinde bir hafta süreli ve Alman ordusu Bundeswehr'in Hammelburg'da bulunan BM eğitim merkezi gibi birimlerde bir veya iki hafta özel bir eğitimi kapsamaktadır. Buna ek olarak, Koblenz'teki İç Liderlik Merkezi'nde subaylar ve diğer görevlilere (örneğin, medya bölümündeki askerler) bir hafta eğitim verilmektedir.

"Barışı Koruma Operasyonları"nda görev alan Alman ordu personeline verilen kültürlerarası uzmanlık/yetenlik eğitimi, Almanya'nın Koblenz şehrinde bulunan “İç Liderlik Merkezi”nde, yüksek rütbeli personel için verilen bir hafta süreli eğitimin bir parçasıdır. Diğer kültürlerle karşı daha büyük bir hassasiyeti teşvik etmek için dersler, çoğunlukla çeşitli ülkelerde deneyimleri ve kültürel geçmişi olan Alman subayları tarafından verilir.

Breese ve Osswald (2017) kültürlerarası çatışmaların, 21. yüzyılda dünyaya yönelen en büyük sorun olduğunu ve bu nedenle kültürler arası diyalogun 21. yüzyılda barış stratejisi haline geleceğini belirterek, Alman ordu personeline verilen kültürlerarası uzmanlık/yetenlik eğitiminin önemini vurgulamakta ve kültürlerarası yetkinlik ve iletişime yönelik eğitimin, insan hakları eğitiminin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Breese ve Osswald (2017)'in Bundeswehr akademisinde 'Marco Polo' olarak adlandırılan kültürlerarası iletişim üzerine bir projede

yer alan Berns'den aktardığına göre, kültürlerarası ilişkiler, şiddetli çatışmalara yol açan aşamalarda büyük önem arz eden ve önemli olabilecek iletişimsel süreçleri içermekte, çatışmaların önlenmesinde önemli bir unsur olarak yer almakta ve üretken kültürlerarası iletişim yalnızca kültürlerarası yetkinlik temelinde mümkün olmaktadır.

Breese ve Osswald (2017)'a göre, kendilerini farklı olarak tanımlayan iki kültür arasındaki etkileşimden kaynaklanan önyargılar ve düşmanlıklar mutlaka kaçınılmaz değildir; farklı kültürel geçmişlerin çatışmalara ve yanlış anlaşılmalara neden olması muhtemeldir ve bu nedenle askerler ve polis teşkilatları, kültürlerarası anlayış alanında profesyonel olarak eğitilmelidir. Kültürler arası yetkinlik, güçlü bir benlik kimliğine ve kendi değerleri hakkında net bir fikir üzerine kurulu olmalıdır. Kültürlerarası yetkinliğin önemli bir unsuru, herhangi bir kültüre diğerlerinden daha üstün olmadığını ve kültürlerarası diyalogun eşitlik temelinde yürütülmesi gerektiğini kabul etmektir.

Alman askeri ve polisinin eğitiminde kültürlerarası unsurun halihazırda yüksek bir standartta olduğunu ve dünyanın ulusal orduları ile kıyaslandığında kültürlerarası duyarlılığın Alman silahlı kuvvetlerinde çok güçlü olduğunu belirtilen Breese ve Osswald (2017) iyileştirmelerin sürekli gerekli olduğunu düşünmekte ve aşağıda belirten önerileri sunmaktadır:

1. Öncelikle, kültürlerarası yetkinliğin insan hakları eğitiminden ayrı olarak öğretilmemesi gerekmektedir. Örneğin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların hakları her kültürün bir parçası olmayıp, uluslararası insan hakları standartlarının temel ilkelerindedir. Doğru kararları almak ve uzlaşma bulmak için, askerler ve polis kuvvetleri, olası çelişkilerin farkında olmalılar.

2. Kültürlerarası bilinçlendirme eğitiminin yalnızca yurtdışındaki görevlere gönderilen yüksek rütbelilere değil tüm zorunlu askerlik müfredatlarına alınması gerekmektedir. Çünkü halkla sık sık iletişim halinde olanlar alt sıralardaki askerlerdir ve yaşanan olumsuz örneklerin büyük bölümünde bu seviyedeki askerlerin olduğu görülmektedir.

3. Ordunun bir üyesi, kendisinininkinden oldukça farklı bir durum, kültür veya dine karşı nasıl davranacağını belirlemek için, kendileri için hazırlanan el kitaplarını veya broşürü kolayca kullanamaz. Kültürlerarası yetkinliğin, bir insana öğretmenin veya ortaya çıkarmanın zorluğu göz önünde bulundurularak uzun vadede, kültürlerarası yetkinlik sorunlara ilişkin öğretim stratejilerinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde gün geçtikçe önem kazanan insan hakları ve yurttaşlık konusunda askerlerini

eğitme yönünde çalışmalar yapmaktadır. TSK personelini en üst seviyede bilinçlendirmek ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak amacıyla kendi bünyesinde bulunan orta dereceli okulların yanı sıra çeşitli eğitim birimlerinde, diğer bir deyişle örgün ve yaygın eğitim kurumlarında insan hakları ve yurttaşlık konusunda çeşitli eğitimler verilmektedir. Personelin görevini etkili ve verimli bir biçimde yerine getirebilmesi, sürekli bilgi ve becerilerinin güncellenerek mesleğin gerektirdiği koşulları ve yeterliliklerin karşılanması (Aydın, 2011) amacıyla insan hakları ve vatandaşlık eğitimleri hizmet içi eğitim kapsamında planlanmakta ve uygulanmaktadır.

"Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi" Kapsamında Verilen İnsan Hakları ve Yurttaşlık Eğitimi

Vatani görevini yapmakta olan Mehmetçiklerin, toplumda sorumlu ve duyarlı bireyler olmalarını sağlamayı amaçlayan “Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi” (MİYE), onların çeşitli konulardaki farkındalıklarını, sorumluluk bilinçlerini ve duyarlılıklarını geliştirecek bir eğitim programını tasarlamayı, gerçekleştirmeyi ve etkisini değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu Proje, okul çağındaki çocukların, örgün öğretim hayatlarının çeşitli basamaklarında almış oldukları insan hakları, demokrasi ve yurttaşlık eğitimlerini destekleyen bir nitelik taşımaktadır. 2012 Mart ayında hazırlıklarına başlanan MİYE Projesi; proje ekibinin kurulması, bilgi sistem alt yapısının kurulması, senaryoların yazılması, eğitim dokümanlarının yazılması, oyuncuların seçilmesi ve eğitim filmlerinin çekilmesiyle 2014 yılı Haziran ayında uygulanmaya hazır hale gelmiştir. Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen proje kapsamında yer alan eğitimlerin iki yıl (Haziran 2014-Haziran 2016) süreyle uygulanması öngörülmüştür (TSK, 2016ç).

MİYE Projesi'nin genel hedefi, bilinçli ve sorumluluk sahibi yurttaşlar olarak, başkalarının haklarına saygılı, fiziksel çevrelerinin korunmasına duyarlı genç erkek nüfusun farkındalığını artırmaktır. Proje'nin özel hedefi, TSK bünyesinde zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmekte olan erbaş ve erlerin toplumda sorumlu ve duyarlı bireyler olmalarını sağlamaktır (TSK, 2016ç).

Proje'nin birincil hedef kitlesi vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlerdir. TSK vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlere askerlik mesleği ile ilgili temel becerilerin yanı sıra sosyal hayatta gerekli olan başka becerileri ve nitelikleri kazandırmaya önem vermektedir. Mehmetçikler vatani görevlerini tamamladıktan sonra Türk toplumunda

baba, eş, oğul ve erkek kardeş olarak sivil hayatlarını sürdürecektir. Bu nedenle Proje'nin birincil hedef kitlesi olarak erbaş ve erler belirlenmiştir. Proje'nin ikincil hedef kitlesi ise proje kapsamındaki eğitime katılan erbaş ve erlerin aile üyeleri ve yakın çevreleridir. Ayrıca, proje kapsamında hazırlanan eğitim malzemeleri ve süreçleri rahatlıkla herkes tarafından yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinde kullanılabilir. Bu bağlamda projenin bir başka hedef kitlesi bütün yurttaşlardır (TSK, 2016ç).

MİYE Projesi'nin kapsamında iki bileşen yer almaktadır. Bunlar;

1. Bileşen: A- Kurumsal Kapasiteyi Geliştirme (Mal Tedarik Sözleşmesi),
2. Bileşen: B- Bireysel Kapasiteyi Artırma'dır (Doğrudan Hibe Anlaşması).

A Bileşeni'nin temel hedefi, TSK'nin erbaş-er eğitiminde benimsediği yeni strateji ve yaklaşımlardaki kurumsal kapasiteyi geliştirmektir. Bu unsur, İnternet Protokollü Televizyon (IP-TV) alt yapısının kurulmasına yönelik donanım ve yazılım ile ağ yapısının tedarikini kapsar. Kurumsal kapasitenin geliştirilmesi sonucunda uzaktan eğitim sistemlerini sürdürülebilir bir şekilde kurmaya, yönetmeye ve sürdürmeye yönelik yetenekler ve imkânlar artacaktır (TSK, 2016ç).

B Bileşeni'nin temel hedefi, eğitim programları aracılığıyla erbaş ve erlerin bireysel kapasitesini artırmaktır. B bileşeni, tasarılan eğitim programının, 10.000 civarında erbaş ve ere uygulanmasını; etkililik, verimlilik ve çekiciliğinin değerlendirilmesini kapsar. Bireysel kapasitenin artması ile genç erkek nüfusun farkındalığı artacak ve ülkedeki insan hakları kültürü desteklenecektir. Doğrudan Hibe Anlaşması kapsamında BM Kalkınma Programı (UNDP), eğitim içerik ve materyallerinin video destekli eğitim formatında hazırlanması ile bunların etkin ve verimli bir şekilde uygulanmasında TSK'ye teknik destek sağlamakla görevlidir (TSK, 2016ç).

Proje'de dokuz kişilik proje yönetim ekibi, bilgi sistemleri uzmanı üç askeri personel, Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ve dokuz ayrı üniversiteden 50 akademik personel görev almıştır. Söz konusu personel tarafından projenin hazırlanması sürecinde 144 eğitim ve proje geliştirme toplantısı yapılmış, video destekli eğitim programı için 1500 sayfa senaryo yazılmış ve bu senaryolar ile oluşturulan eğitim filmlerinde 210 oyuncu görev almıştır. Projede görev alan akademisyenler proje sürecinde anahtar uzman, bilimsel komite üyesi, içerik uzmanı ve öğretim tasarım uzmanı olarak görev yapmış olup görev kapsamı aşağıda belirtilmiştir (MİYE Projesi, 2011).

Anahtar uzman genel olarak, projenin kapsamı, stratejisi ve eğitim programının ve materyalinin geliştirilmesinden, tüm teknik raporlama ve belgelerin kalitesinden, rehber kişilerin ve askerlerin eğitiminden sorumlu proje boyunca tam zamanlı olarak görev

yapmış 5 kişilik bir ekipten oluşmaktadır. Anahtar uzmanlardan biri Proje Teknik Yardım Ekibi'ne liderlik yapmaktadır. Projedeki görevleri danışma amaçlıdır ve yönetsel, denetleyici ve/veya temsilci işlevleri içermez. Anahtar uzmanların bir diğer görevi ise TSK tarafından atanan Proje Yönetim Ofisi ile yakın işbirliği içinde çalışarak, UNDP Program Yöneticisine rapor vermektir.

Projenin başarılı bir şekilde uygulanması için bir danışma komitesi olan Bilimsel Komite kurulmuştur. Bilimsel Komitenin görevi, Proje Yönetimi Kuruluna sunulmadan önce Proje süresince geliştirilen, tüm materyal ve yazılı dokümantasyon hakkında bilgi sağlamaktır. Bilimsel Komite, eğitim materyallerinin taslaklarına tavsiyelerde bulunur. Bilim Kurulu sekiz sivil ve beş asker olmak üzere TSK, UNDP, uzmanlar ve üst düzey akademisyenlerden oluşmaktadır. Bilimsel Komite üyelerinin yetki verdiği eğitim stratejileri ve kapsamı ile ilgili teknik konuların tartışılması için toplantılar düzenlemekte ve gerektiğinde diğer ulusal ve uluslararası kuruluşları Bilim Kurulu'na davet etmektedir. Proje Yönetim Kurulundan sorumlu olan Bilimsel Komitenin yöneticisi TSK tarafından görevlendirilmiştir. Proje dokümanlarının Proje Yönetim Kuruluna sunulmadan önce Bilim Komitesi'nin görüşleri ve önerileri dikkate alınmıştır. Proje Yönetim Kuruluna sunulmadan önce, eğitimlerin kapsamı, eğitim stratejisi ve materyalleri, rehber kişilerin müfredatları ve yönetimi de dâhil olmak üzere projenin ömrü boyunca üretilen tüm çıktılarının kabulü ve onaylanmasından Bilimsel Komite sorumludur.

İçerik uzmanları, eğitim, insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, sosyoloji, pedagoji, psikoloji, istatistik, izleme ve değerlendirme, etkileşimli öğrenme sistemleri gibi farklı geçmişe ve uzmanlığa sahip birçok uzman ve akademisyenden oluşmaktadır. İçerik uzmanlarının görevi projeye devamlı katılım sağlayarak Mehmetçiklere ve rehber kişilere tutarlı bir öğretim sisteminin geliştirilmesini sağlamaktır. İçerik uzmanları, Bilim Kurulunun girdilerini ve önerilerini yansıtan çıktılarını öğretim tasarım uzmanlarına sunar.

Öğretim Tasarım Uzmanları TSK tarafından atanan Proje Yönetim Ofisi ile yakın işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Eğitim stratejileri ve materyallerinin geliştirilmesi ile görevlidirler. İçerik uzmanlarının hazırladığı eğitim materyallerinin formatının oluşturulması, bilimsel komitenin onayından geçen içeriklerin eğitim materyallerine dönüştürülmesi dâhil olmak üzere projede tam zamanlı olarak görev almakta, Yönetim Kurulu toplantılarına ve Yönlendirme Komitesi toplantılarına katılmaktadırlar.

Proje kapsamındaki eğitim programının içeriği; “yasal güçlendirme”, “temel insan hakları”, “kadın hakları ve cinsiyet eşitliği”, “çocuk hakları”, “çevrenin korunması”,

“genel sağlık”, “güvenli sosyal yaşam” ile “öğrenme ve kişisel gelişim” gibi temelde sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunlara ve bireysel gelişime ilişkindir. Eğitim videoları ile birlikte kullanılmak üzere hazırlanan Mehmetçik el kitaplarından 12.300 adet basılmış ve sonuç olarak aşağıda belirtilen sekiz alanda modüller hazırlanarak eğitimlerin verilmesi öngörülmüştür:

●**Yasal Güçlendirme:** Bu eğitim, Türkiye Cumhuriyeti halkının içsel, sosyo-ekonomik, sosyo-politik nitelikleri nazara alınarak belirlenmiş olan hukuki yaşam alanları olan, temel vatandaşlık hakları, çalışma yaşamına ilişkin haklar, özel gereksinim gruplarının hakları, temel ceza hukuku, temel medeni haklar ve medeni yaşamın hukuki gereklilikleri ile ilgili diğer haklar konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir (MİYE Projesi, 2013a, b).

●**Temel İnsan Hakları:** Bu eğitim, insan haklarının tanımı, işlevi, içeriği ve koruma mekanizmaları konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir (MİYE Projesi, 2013a, c).

●**Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği:** Bu eğitim, aynı toplumsal koşullar içinde cinsiyetlerinden ötürü dezavantajlar yaşayan kadınların eğitimi, kadınların ekonomik yaşama etkisi, kadınların eşitliği ve kadınlara yönelik şiddet konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. Katılımcıların, uluslararası toplumun üzerinde uzlaştığı kadın haklarıyla ilgili bilgi kazanmalarının (bilişsel) yanı sıra, tutumlarının değişmesi ve farkındalıklarının artması (duyuşsal) ve özellikle de yeni davranışlar geliştirmeleri (davranışsal) kadın hakları eğitiminin amaçlarıdır (MİYE Projesi, 2013a, ç).

●**Çocuk Hakları:** Bu eğitim, içinde buldukları ya da bulunacakları aile yaşamlarında haklarının bilincinde çocuklar yetiştirmesini sağlamak, çocuk haklarına ilişkin temel kavramlar, çocukların eğitimi ve gelişimi, katılım hakkı ve çocuk hakları ihlalleri konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. Eğitim, ayrıca çocukların bulunduğu her ortamda, çocuk hakları kültürünün kuşaktan kuşağa aktarılmasında katkıda bulunmayı farkındalık ve duyarlılık oluşturmayı amaçlamaktadır (MİYE Projesi, 2013a, d).

●**Çevrenin Korunması:** Bu eğitim, insan ve toplum sağlığının korunmasında büyük önem taşıyan çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin küresel bir boyut kazanmasıyla beraber çeşitlenen eylemler konusunda katılımcıların bilgilendirilmesi, çevre ve çevre sorunlarının tanıtımı, çevrenin korunmasına ilişkin yaklaşımlar, çevrenin korunmasının hukuki alt yapısı, bir vatandaş olarak çevre hakkı ve bu hakkın yasal yollarla aranması konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir (MİYE Projesi, 2013a, e).

●**Genel Sağlık:** Bu eğitim, sağlık, hastalık ve korunma kavramlarının tanımlanması, beslenme, hareketli yaşam, uyku, ağız ve diş sağlığı gibi sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik davranışlar, aile hayatı ve ana çocuk sağlığı ile bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hastalıklardan korunma konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir (MİYE Projesi, 2013a, f).

●**Güvenli Sosyal Yaşam:** Bu eğitim, günlük yaşamda sıklıkla karşılaşılabilecekleri ev kazaları ve yaralanmaları, işyeri kazaları ve iş yeri güvenliği, doğal afetlerle baş etme, spor yaralanmaları ile güvenli dijital yaşam konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. Modülün genel amacı, Mehmetçiklerin, farklı mekân ve durumlarda güvenli davranış biçimlerini seçmelerine ve çevrelerindeki bu yönde davranmaya teşvik etmelerine yardımcı olmaktır (MİYE Projesi, 2013a, g).

●**Öğrenme ve Kişisel Gelişim:** Bu eğitim, yolsuzluk ve israfla mücadele, girişimcilik ve inovasyon yönetimi, liderlik ve işbirliği, etkili iletişim ile bilgi ve medya okuryazarlığı konularında erbaş ve erlerde farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir (MİYE Projesi, 2013a, ğ).

Fikir sahibi Türk Silahlı Kuvveti olan MİYE Projesi, kullanılan bilgi sitemleri altyapısı ve eğitim teknolojisi ile Mehmetçiğe önemli bir eğitim ortamı sunmaktadır. Eğitimi, gelir düzeyi ve yaşadığı coğrafi bölge bakımından toplumun farklı katmanlarından gençlere ulaşma imkânına sahip olan MİYE projesinin etkilerini, askerlik hizmetinin ardından gelecek toplumsal yaşamlarını baba, eş, oğul ve erkek kardeş olarak sürdüreceği Mehmetçiklerin üzerinde görmek mümkün olacaktır.

Proje’de geliştirilen eğitim stratejisi, video-tabanlı rehber yönetimli öğrenmedir (*video-based guided study*). Bu strateji, bilginin sunumunda kaynak olarak videoyu temel

alan; ancak video sunumları arasında katılımcıların (erbaş ve erler) “kaynak kişi” (eğitimci) rehberliğinde izlenen konularda tartışmalarına, görüş alış-verişinde bulunmalarına imkân veren bir yetiştirme sürecini temel almaktadır. Bu stratejinin ve genel olarak tüm eğitim programının geliştirilmesinde, yetişkin öğrenenler ve bağlaşıklık öğrenme (*anchored learning*) kuramları temel alınmış, Temel Öğretim Tasarım Modeli’nin (ADDIE – *Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation*) aşamaları ve Gagne’nin "Öğretim Durumları" modelinin adımları izlenmiştir (TSK, 2016ç).

Hedef kitlenin analiz sonuçları da dikkate alınarak program çerçevesinde öğrenme süreci ve etkinlikleri Gagne’nin “öğretim durumları” modelinden uyarlanarak geliştirilmiştir. Bu modelde öğretim süreci, belli hedeflere yönelik öğrenme yaşantılarının kazanılmasını desteklemek üzere belirli bir takım dışsal etkinliklerin tasarlanması, sürdürülmesi ve değerlendirilmesidir. Öğretici veya sürece rehberlik eden sorumlunun görevi, öğrenme hedefleri doğrultusunda, öğrenme süreçlerine uygun olarak bu dışsal olayları belirleme, planlama, düzenleme ve denetlemedir. Öte yandan, içsel olarak güdülenmiş ve konuya ilişkin deneyim sahibi olan, kendi öğrenme süreçlerini yönlendirebilen öğrenen grupları için dışsal uyaranlara ve bu konudaki ayrıntılı planlamaya gerek olmayabilir. Ancak, konuya hâkim olmayan ve deneyimsiz öğrenenler için -Mehmetçik genel olarak bu gruba girmektedir- bu süreçlerin tasarımı ve uyaranların etkili seçimi hayati önem taşıyacaktır. Gagne (Akt, Taşdemir, 2015), yukarıda belirtilen öğretme-öğrenme sürecinde içsel süreçlerle dışsal uyaranların etkileşiminin nasıl gerçekleştiğini açıklayan “öğretim durumları” diye adlandırdığı dokuz adımlık bir süreci ortaya koymuştur. Bunlar;

1. Öğrenenlerin dikkatini çekme (GainAttention- reception): Öğrenenlerin ilgisini ve dikkatini konuya odaklama, katılmaya teşvik etme (etkili bir giriş, güncel olay anlatımı, hikâye, günlük yaşantıdan seçilecek örnekler vb. durumlar sağlama).

2. Öğrencileri hedeflerden haberdar etme (Informing learners of the objective - expectancy): Bu etkinlik beklenti oluşturma için gereklidir. Öğrenenlere bu eğitim sonunda neler öğreneceklerini, hangi davranışları kazanacaklarını bildirme (öğrenme amaçlarını öğrenenlerle paylaşma)

3. Konuyla ilgili ön bilgileri hatırlatma (Stimulating recall of prior learning- retrieval): Bu süreç, önceki bilgilerin uzun süreli bellekten yeniden çağırılması ile ilgilidir. Belirli kavram ve bilgilerin öğrencilerde var olduğundan emin olma, ilgili ön bilgileri kısaca tekrarlayarak hazır bulunuşluğu sağlama.

4. Öğrenilecek olan içeriği sunma (Presenting the stimulus- selective perception): Bu aşama seçici algının uyarıcılar üzerine odaklanması ile ilgilidir. Öğrenilmesi istenen içeriği, öğrenenlere mümkünse farklı yöntem ve ortamlar kullanarak aktarma (konuyla ilgili ilk videonun izletilmesi)

5. Öğrenme sürecinde öğrenenlere rehberlik etme (Providing learning guidance – semantic coding): Gerek sözel gerekse sözsüz iletişim yöntemlerini kullanarak, geleneksel yollarla veya teknolojiyi ile koşarak öğrenenlerin içeriği kolay anlamasını sağlama, sıkıştıkları noktalarda rehberlik etme (öğrenenlerin anlamadıkları bir konuyu tekrar etme, örnekler verme, açıklamalar yapma, yalnız olmadıkları hissini onlara verme, öğrenci ve eğitici kılavuzları, yönergeleri sağlama)

6. Öğrencilerin etkinlik yapmalarını sağlama (Eliciting performance - responding): Belirli aralıklarla, öğrenilen içeriğe ilişkin farklı etkinlikler yaparak, öğrenmeyi pekiştirme (örneğin sorular sorarak, öğrencinin görüşlerini alarak ilgiyi canlı tutma, öğrenenlere uygulama veya konuşma fırsatları sunma)

7. Etkinliklerin sonrasında geribildirim verme (Providing feedback - reinforcement): Yapılan etkinliklerin sonunda uzman görüşü ile değerlendirme yapma, doğru veya yanlışların çözümlemesini yapma. Öğretim sürecinde öğrenenin kendi öğrenmelerinden haberdar olması ve öğrenme eksik ve yetersizliklerinin, tamlıklarının gösterilip gerekli tamamlayıcı, düzeltici ve güdüleyici etkinliklerin yapılmasını gerektirir.

8. Öğrenmeye yönelik performansı ölçme ve değerlendirme (Assessing performance- retrieval): Kazandırılması tasarlanan hedef davranışların kazanılma düzeyinin tespiti ve değerlendirme ölçütünün birlikte işe koşulduğu bir karar verme sürecidir.

9. Öğrenilenlerin kalıcılığını ve transferini sağlama (Enhancing retention and transfer - generalization): Öğrenilenlerin kalıcı olmasını ve başka alanlara veya sorunlara yönelik olarak kullanılmasını sağlama (öğrenilenlerle neler yapılabileceği konusunda örnekler verme veya öğrenenden yeni durumlarda öğrendiklerini nasıl kullanacağını sorma)

Taşdemir (2015) Gagne'nin öğretim durumları modelinin üstünlükleri arasında öğretim sürecinde öğrenene yol gösterilmesi ve yardım edilmesini, öğrenenin öğrenmeye etkin katılımının sağlanmasını, öğrenen için başarı güdüsünü teşvik edici olmasını saymakta olup MİYE projesindeki hedef kitlenin özellikleri dikkate alındığında uygun bir model olduğu söylenebilir. Hedef kitlenin konu içeriklerine yönelik deneyim sahibi

olmamaları, öğrenen sayısı ve eğitim süre ve olanakları, projenin öğretim süreç ve etkinliklerinin bu modelden yola çıkılarak uyarlanmasındaki temel nedenlerdir.

Eğitimlerde katılımcı Mehmetçiğin yalnızca pasif konumda kendisine sunulan içeriği alması değil; aktif olarak konulara ilişkin görüş ve önerilerini paylaşması da amaçlanmıştır. Bu bağlamda tasarılan oturumlar, toplam dokuz ardışık etkinlikten oluşmuştur: Eğitim Sürecinin Tanıtımı, Örnek Olay (Bağlamlaştırma) Sunumu, Kendi Hayatlarıyla İlişkilendirme Etkinliği, Düşünmeye Yönlendirme Sunumu, Örnek Olayı Tartışma Etkinliği, Farklı Bakış Sunumu, Farklı Bakışı Yorumlama Etkinliği, Özetleme Sunumu, Değerlendirme Sunumu ve Etkinliği (TSK, 2016ç).

MİYE Projesi'nde ölçme değerlendirme sürecinin temel işlevi, farklı modüllerde verilen eğitimlerden sonra, Mehmetçikte beklenen hedeflere ulaşma düzeyini, Mehmetçiklerin modüllere ilişkin tutumlarını ve program ile ilgili genel görüşlerini belirlemek; bu görüşler doğrultusunda verilen eğitim hizmetinin niteliğini artırmaya yönelik önlemler alınmasını sağlamaktır. Eğitimlerin öncesinde tüm modüllere ilişkin Mehmetçiklerin hazır bulunuşluk düzeyleri (ön test); sonrasında katılımcıların başarı düzeyleri (son test) ile tutum düzeyleri; modüllerin tamamlanmasından sonra, eğitimin farklı boyutlarına ilişkin katılımcıların algıları (program değerlendirme anketleri) ölçülmektedir. Ayrıca, eğitimler sırasında gözlem ve odak grup görüşmeleri ile nitel veriler de elde edilmektedir (TSK, 2016ç).

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi" kapsamında verilen eğitimler sonunda Mehmetçiğin sahip olması beklenen kazanımlar (bilgi ve beceriler) ve eğitimlerin içeriği EK 1'de verilmiştir.

Kanunlarla TSK'ya verilmiş olan görevler dikkate alındığında insan hakları ve yurttaşlık konusunda eğitim verilmesinin isteğe bağlı değil bir zorunluluk halini aldığı görülmektedir. Bu yüzden TSK'nın çeşitli birimleri kapsamında yürütülen insan hakları ve yurttaşlık eğitimi çalışmalarının değerlendirilmesine gereklilik vardır. Yapılan incelemeler sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı çeşitli kurumlarda insan hakları ve yurttaşlık eğitimi konusunda çeşitli araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Örneğin, Kansu-Çevik (2015) tarafından yapılan "ilkokul 4. sınıf öğrencilerinde etkin vatandaşlık eğitiminin etkililiği" konulu araştırmada sosyal bilgiler dersinde, etkin vatandaşlık eğitim programı temel alınarak yapılan öğretimin, öğrencilerin etkin vatandaşlık düzeylerine (bilgilerine-becerilerine ve değerlerine, başarılarına) etkisi ve bu etkinin kalıcılığı araştırılmıştır. Bir başka araştırma Sağlam ve Hayal (2015) tarafından "Sınıf öğretmenlerinin insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersinin ilkokul 4. Sınıfta yer

almasına ilişkin görüşleri” konusunda yapılmıştır. Bağlı (2013) tarafından yapılan araştırmada, Ankara'daki 3 ilköğretim okuluna devam eden 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin insan hakları kavramlaştırmaları, dersler ve ders kitapları bağlamında insan hakları ve vatandaşlık konularını nasıl algıladıkları ve insan hakları sorunlarına ilişkin görüşleri ve çözüm önerileri odak grup görüşmesi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Merey, Karatekin, ve Kuş (2012) tarafından yapılan araştırmada Türkiye ve ABD'deki ilköğretim sosyal bilgiler eğitimini vatandaşlık eğitimi açısından literatüre dayalı olarak kuramsal bir karşılaştırması yapılmış ve her iki ülkenin vatandaşlık eğitimi öğrenme alanları, kazanım, beceri, içerik ve değerler açısından karşılaştırılmıştır. Yapılan araştırmalara son bir örnek olarak, Karaman-Kepenekci, ve Aslan (2011) tarafından, ortaöğretim Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım ders kitaplarındaki yazınsal metinlerde insan hakları ile ilgili konulara ne düzeyde yer verildiğini ortaya koyarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Ancak, TSK bünyesinde verilen insan hakları ve yurttaşlık eğitimi özellikle de “"Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi" kapsamında verilen insan hakları ve yurttaşlık eğitimi değerlendiren hemen hemen hiçbir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu araştırmanın problemi TSK bünyesinde Haziran 2014'ten itibaren uygulanan "Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nin hazırlık, uygulama ve sonuçları hakkında bu projede görev alan akademisyenlerin görüşlerinin neler olduğudur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türk Silahlı Kuvvetlerinde vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlere yönelik olarak geliştirilen "Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nde görev alan sivil akademisyenlerin, söz konusu Proje'nin hazırlanması, uygulanması ve sonuçları hakkındaki görüş ve önerileri ile erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerine ilişkin önerilerini ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alan sivil akademisyenlerin;

1. Bu projenin hazırlanması sırasındaki;
 - a) Proje ekibinin kurulması,
 - b) Bilgi sistem alt yapısının kurulması,
 - c) Senaryoların yazılması,
 - d) Oyuncuların seçilmesi,
 - e) Eğitim dokümanlarının yazılması,

- f) Eğitim filmlerinin çekilmesi süreçlerine ilişkin görüşleri ve önerileri nelerdir?
2. Bu projenin uygulanması sırasındaki;
- Eğitim programlarının kapsamına,
 - Eğitimlerde kullanılan öğretim yöntemlerine,
 - Eğitimlerde kullanılan eğitim araç gereçlerine,
 - Eğitimlerde rehber olarak görev alanların yeterliliklerine,
 - Eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarına ilişkin görüşleri ve önerileri nelerdir?
3. Bu projenin sonuçlarına ilişkin görüşleri ve önerileri nelerdir?
4. Erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek olan eğitim etkinliklerine ilişkin önerileri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

İnsan hakları ve yurttaşlık ile ilgili değerlerin her kurum ve kuruluş içinde yaşama geçirilmesi gerekir. Bu nedenle daha önce hayatının belirli bir bölümünde bu eğitimi almış olmasına bakılmaksızın, herkese insan hakları ve yurttaşlık eğitimi uygun yöntemler ve güncel programlarla verilmesi önemlidir (Karaman-Kepenekci, 2008). MİYE Projesi amacı, içeriği ve teknolojisi ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nde askerlik hizmetini yapan erbaş ve erler için dünyada yapılmış ender bir proje olma özelliğini taşımaktadır. 2012 Mart ayında hazırlıklarına başlanan MİYE Projesi; proje ekibinin kurulması, bilgi sistem alt yapısının kurulması, senaryoların yazılması, eğitim dokümanlarının yazılması, oyuncuların seçilmesi ve eğitim filmlerinin çekilmesiyle 2014 yılı Haziran ayında uygulanmaya hazır hale gelmiştir. Bütçesi 4.169.444,00 Avro olan MİYE projesi, Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte AB Türkiye Delegasyonu programlamış, finanse etmiş, onaylamış ve uygulamasına destek vermiştir. Proje'nin etkin ve etkili bir şekilde uygulanması için BM Kalkınma Programı teknik destek sağlamıştır.

Hızlı ve önceden öngörülemeyen değişikliklerin yaşandığı bir dönemde insan hakları ve yurttaşlık eğitimleri, artan şiddet, ırkçılık, aşırılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük vb. sorunlara karşı toplumun en güçlü savunma araçlarından biri ve aynı zamanda önleyici bir mekanizma olarak görülmektedir. Ayrıca bu eğitimler, sosyal uyum ve sosyal adalete katkıda bulunmanın yanında, herkesin demokratik yaşama etkin bir şekilde katılmalarına ve eğitimle ilgili uygulamalar ve faaliyetlere katılarak toplumdaki hakları ve sorumluluklarını üstlenmelerine yardımcı olmaktadır. MİYE Projesi, Türk

toplumunun mevcut ve gelecekteki yurttaş kuşağı (gençler ve yaşlılar) konumunda olan erbaş ve erlerin, hem kendi küçük topluluklarında hem de genel olarak toplumun bütününde yurttaş olarak kendi rol ve sorumluluklarını üstlenmek için yeterince hazır ve donanımlı olmalarının sağlanmasında büyük öneme sahiptir. Ayrıca Proje'nin birincil hedef kitlesi olarak erbaş ve erler belirlenmiş olsa da ikincil hedef kitlesi proje kapsamındaki eğitime katılan erbaş ve erlerin aile üyeleri ve yakın çevreleridir. Dahası, proje kapsamında hazırlanan ve MİYE Projesinin web sayfasına (www.miye.tsk.tr) koyulan eğitim malzemeleri ve süreçlerinin rahatlıkla herkes tarafından yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinde kullanılabilir olması bütün yurttaşları projenin hedef kitlesi haline getirmektedir.

Bu araştırma, doğrudan ve dolaylı bir şekilde toplumun neredeyse tamamını hedef kitlesi olarak belirlemiş bir eğitim projesinin, projede görev alan sivil akademisyenler tarafından hazırlık, uygulama ve sonuç boyutlarında ne kadar etkili olduğunu ortaya koyacak olması ve bundan sonra yürütülecek bu tür projelere ışık tutacak olması nedeniyle önemlidir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Haziran 2014 - Haziran 2016 yılları arasında uygulanan Mehmetçik İçin Yurttaşlık Projesi kapsamında verilen eğitimlerin hazırlık, uygulama ve sonuç boyutlarında değerlendirilmesine ilişkin olarak projede görev alan sivil akademisyenlerin görüşleri ile sınırlı tutulmuştur.

Tanımlar

Proje: Türk Silahlı Kuvvetleri kapsamında yürütülen Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'dir.

Akademisyen: Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alan sivil akademisyenlerdir.

Eğitim: Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi kapsamında, “yasal güçlendirme”, “temel insan hakları”, “kadın hakları ve cinsiyet eşitliği”, “çocuk hakları”, “çevrenin korunması”, “genel sağlık”, “güvenli sosyal yaşam” ile “öğrenme ve kişisel gelişim” konularında verilen eğitimlerdir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Aşağıda araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi kapsamında verilen eğitimleri, bu projede görev alan sivil akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırma, var olan durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçladığı için tarama modelinde bir araştırmadır. Tarama modelinde araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Olayları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2005).

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmaların amacı araştırma nesnesine bütüncül ve derinlemesine bakmak, onu karmaşıklık içinde incelemek ve bağlamı içinde anlamaktır. Nitel araştırmalar, bağlama ve sürece, yaşanan deneyime ve yerel olana duyarlıdır (Karasar, 2005). Kişilerin gerçekliği nasıl kurduklarını anlamak için, onlara kendi terimlerini kullanmalarına izin verecek şekilde kendi anlamlarının özü olan zengin içeriği en iyi şekilde ifade edebilecek bir derinlikte sorular sormak yerinde olur. Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'ni değerlendirmek açısından, Proje'de görev alan sivil akademisyenlerin Proje ile ilgili görüşlerini kendi terimlerini kullanarak ifade etmeleri konunun betimlenmesi ve açıklanması açısından gerekli görülmüştür.

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ve 9 ayrı üniversiteden 37 akademisyen, 3 sivil uzman personel (halkla ilişkiler, iletişim, standardizasyon ve görünürlük uzmanı), 6 bilgi sistem uzmanı asker personel ve 13 kişilik film ve senaryo ekibi olmak üzere toplam 59 kişi görev almıştır. Akademisyen olarak projede görev alanlardan 5'i Türk Silahlı Kuvvetler mensubu, 32'si sivil akademisyenlerdir.

Araştırmanın çalışma grubunun sivil akademisyenlerden oluşması kararlaştırılmıştır. Çalışma grubunun Proje'de görev alan sivil akademisyenlerden oluşturulmasının nedeni, Milli Eğitim Bakanlığı da dâhil olmak üzere sivil hayatta verilen insan hakları ve yurttaşlık eğitimleri konusunda bu grubun fikir sahibi olmaları ve dolayısıyla Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi kapsamında olan eğitimler ile diğer eğitimleri karşılaştırabilecek konumda bulunmalarındır. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından projenin hazırlanmasında görev almış olan sivil akademisyenlerin seçiminde, konunun uzmanı olmasına ve alanda önemli araştırma ve çalışmalarının bulunmasına özen gösterilmiştir.

Proje'de görev alan sivil akademisyenlere (32 akademisyen) araştırmaya katılmayı isteyip istemedikleri sorulmuş, gönüllü katılımları önemsenmiş ve istekliler (25 akademisyen) çalışmaya dâhil edilmiştir. Daha açık bir deyişle Proje'de görev alan toplam 32 sivil akademisyenden 4'üne telefon veya e-mail ile hiçbir şekilde ulaşılamamış; ulaşılan akademisyenlerden 3'ü Ankara dışında görev yapmaları nedeniyle görüşlerini yazılı olarak bildireceklerini belirtmiş; ancak çalışma tamamlanıncaya kadar görüşme formunu doldurup göndermemişlerdir. Sonuç olarak araştırmanın çalışma grubunu Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alan 25 sivil akademisyen oluşturmuştur. Araştırmaya katılan katılımcıların kodları, sırasıyla projedeki görevi, cinsiyeti, yaşı, akademisyenlikteki kıdemi, unvanı ve görev yaptığı üniversiteyi içerecek şekilde aşağıda verilmiştir.

AU1: Anahtar Uzman-erkek-51 yaş-25 yıl -Prof.Dr.-Ankara Üniversitesi

AU2: Anahtar Uzman-erkek-55 yaş-31 yıl -Prof.Dr.-Ankara Üniversitesi

AU3: Anahtar Uzman-erkek-48 yaş-26 yıl -Prof.Dr.-Eskişehir Anadolu Üniversitesi

AU4: Anahtar Uzman-erkek-50 yaş-28 yıl -Prof.Dr.-Hacettepe Üniversitesi

- BKÜ1:**Bilimsel Komite Üyesi-kadın-68 yaş-40 yıl-Prof.Dr.- ODTÜ
BKÜ2:Bilimsel Komite Üyesi-kadın-66 yaş-43 yıl -Prof.Dr.- ODTÜ
BKÜ3:Bilimsel Komite Üyesi-erkek-45 yaş-24 yıl -Prof.Dr.-Hacettepe Üniversitesi
BKÜ4:Bilimsel Komite Üyesi-kadın-56 yaş-31 yıl -Prof.Dr.-Hacettepe Üniversitesi
BKÜ5:Bilimsel Komite Üyesi-erkek-49 yaş-22 yıl -Prof.Dr.-Hacettepe Üniversitesi
BKÜ6:Bilimsel Komite Üyesi-erkek-47 yaş-22 yıl -Prof.Dr.-Osman Gazi Üniversitesi

ÖTU1:Öğretim Tasarım Uzmanı.-erkek-49 yaş-26 yıl-Doç.Dr.-Eskişehir Anadolu Üniversitesi

ÖTU2:Öğretim Tasarım Uzm.-erkek-43 yaş-20 yıl -Doç.Dr.- Eskişehir Anadolu Üniversitesi

ÖTU3:Öğretim Tasarım Uzm.-erkek-37 yaş-13 yıl -Yrd.Doç.Dr.- Eskişehir Anadolu Üniversitesi

ÖTU4:Öğretim Tasarım Uzm.-erkek-32 yaş-8 yıl -Öğr.Gör.Dr.- Eskişehir Anadolu Üniversitesi

İU1: İçerik Uzmanı-kadın-40 yaş-16 yıl -Öğr.Gör.Dr.-ODTÜ.

İU2: İçerik Uzmanı-kadın-47 yaş-20 yıl -Doç.Dr.-Ankara Üniversitesi

İU3: İçerik Uzmanı-erkek-40 yaş-16 yıl -Doç.Dr.- Ankara Üniversitesi

İU4: İçerik Uzmanı-erkek-36 yaş-10 yıl -Doç.Dr.-Hacettepe Üniversitesi

İU5: İçerik Uzmanı-erkek-53 yaş-10 yıl -Prof.Dr.-Hacettepe Üniversitesi

İU6: İçerik Uzmanı-erkek-50 yaş-26 yıl -Prof.Dr.- Eskişehir Anadolu Üniversitesi

İU7: İçerik Uzmanı-kadın-50 yaş-25 yıl -Prof.Dr.- Eskişehir Anadolu Üniversitesi

İU8: İçerik Uzmanı-kadın-38 yaş-16 yıl -Doç.Dr.- Eskişehir Anadolu Üniversitesi

İU9: İçerik Uzmanı-erkek-58 yaş-25 -Prof.Dr.-Marmara Üniversitesi

İU10: İçerik Uzmanı-erkek-48 yaş-22 yıl -Prof.Dr.- Eskişehir Anadolu Üniversitesi

İU11: İçerik Uzmanı-erkek-37 yaş-5 yıl -Araş.Gör.Dr.-Başkent Üniversitesi

Araştırmanın çalışma grubuna giren katılımcıların çeşitli değişkenlere göre (projedeki görevi, cinsiyet, yaş, görev yaptığı üniversite, akademisyenlikteki kıdemi ve unvanı) dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Katılımcılar		f	%
Projedeki Görevi	Anahtar Uzman (Key Expert)	4	16
	Bilimsel Komite Üyesi	6	24
	Öğretim Tasarım Uzmanı	4	16
	İçerik Uzmanı	11	44
Cinsiyet	Kadın	7	28
	Erkek	18	72
Yaş	25-35	1	4
	36-46	8	32
	47-57	13	52
	58 ve üzeri	3	12
Akademisyenlikteki Kıdemi	5-10	4	16
	11-15	1	4
	16-20	5	20
	21-25	7	28
	26 ve üzeri	8	32
Akademik Unvanı	Prof.Dr.	15	60
	Doç.Dr.	6	24
	Yrd.Doç.Dr.	1	4
	Arş.Gör.Dr.	1	4
	Öğ.Gör.Dr.	2	8
Görev Yaptığı Üniversite	Ankara Üniversitesi	4	16
	Başkent Üniversitesi	1	4
	Eskişehir Anadolu Üniversitesi	9	36
	Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi	1	4
	Hacettepe Üniversitesi	6	24
	Marmara Üniversitesi	1	4
	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	3	12
MİYE benzeri bir eğitim projesinde görev alma durumu	Görev Alanlar	21	84
	Görev Almayanlar	4	16
MİYE projesinde görev alma süreci	UNDP'ye başvuru ve mülakat	21	84
	Davet ile	4	16

Tablo 1'e göre araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Mehmetçik İçin Yurttalışlık Eğitimi Projesi'nde görev alan sivil akademisyenlerden 4' Ankara niversitesi, 1'i Başkent niversitesi, 9'u Eskişehir Anadolu niversitesi, 1'i Eskişehir Osman Gazi niversitesi, 6'sı Hacettepe niversitesi, 1'i Marmara niversitesi, 3' Orta Doğu Teknik niversitesi'nde görev yapmaktadır. Tablo 1'e göre katılımcıların 4' anahtar uzman (key expert), 6'sı bilimsel komite yesi, 4' ğretim tasarımı uzmanı, 11'i içerik uzmanı olarak Proje'de görev yapmıştır. Bilimsel komitede ye olarak görev yapan akademisyenlerden 1'i projede önce içerik uzmanı olarak görev yapmış ve görevini tamamlanmasını müteakip davet üzerine projede bilimsel komite yesi olarak görev almıştır. Bu akademisyen çalışmada bilimsel komite yesi olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 1'ye göre katılımcıların 7'si kadın, 18'i erkek akademisyenden oluşmaktadır. Katılımcıların yarısından fazlası 47-57 yaş aralığındadır. 25-35 yaş aralığında 1, 36-46 yaş aralığında 8 katılımcı varken, 58 ve üzeri yaş aralığında 3 katılımcı vardır.

Katılımcılardan akademisyenlikteki kıdemi 5-10 yıl aralığında olan 4, 11-15 yıl aralığında 1, 16-20 yıl aralığında 5, 21-25 yıl aralığında olan 7 akademisyen varken; 26 yıl ve üzeri akademisyenlik kıdemi olan katılımcı sayısı 8'dir. Akademisyenlerin 15'i Profesör Doktor, 6'sı Doçent Doktor, 1'i Yardımcı Doçent Doktor, 1'i Araştırma Görevlisi Doktor ve 2'si ğretim Görevlisi Doktor unvanına sahiptir (Tablo 1).

Tablo 1'ye göre katılımcıların 21'i daha önce Milli Eğitim Bakanlığı, çeşitli kamu kuruluşları, niversiteler, sivil toplum kuruluşları, büyük ölçekli firmalar için MİYE benzeri eğitim projelerinde görev almış, 4' ise ilk defa bu seviyede bir eğitim programı hazırlama projesinde görev aldıklarını belirtmişlerdir.

MİYE projesinde, eğitim içerik ve materyallerinin video destekli eğitim formatında hazırlanması ile bunların etkin ve verimli bir şekilde uygulanmasında TSK'ye teknik destek sağlamakla görevli BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından proje kapsamında ihtiyaç duyulan insan kaynağı için ilana çıkılmıştır. Bu ilana katılımcıların 21'si başvuruda bulunarak ve yapılan mülakat sonucu projede görev almış, katılımcıların 4'ise doğrudan UNDP/TSK tarafından yapılan davet ile göreve başlamıştır (Tablo 1).

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, Mehmetçik İçin Yurttalışlık Eğitimi Projesi kapsamında verilen eğitimlerin değerlendirilmesi için Proje'de görev alan sivil akademisyenlerin görüşlerini almak üzere görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde kullanılmak üzere araştırmanın alt amaçları doğrultusunda araştırmacı

tarafından, açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış taslak bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcılara ait kişisel bilgiler (cinsiyet, yaş, akademisyenlikteki kıdemi, unvanı, projede almış olduğu görev, görev alma süreci, daha önce görev aldığı projeler), ikinci bölümde de katılımcıların "Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nin hazırlanması, uygulanması ve sonuçları hakkındaki görüşleri ile erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerine ilişkin önerilerini ortaya çıkarmaya yönelik sorulara yer verilmiştir (EK 2). Görüşme formuna, uzman¹ görüşüne sunulacak son şekli verilmiştir.

Araştırmaya katılmaya istekli olan 25 akademisyenden 4'ü görüşme formunu yazılı olarak doldurarak iletmeyi tercih etmiş, 21 akademisyen ile görüşme formu doğrultusunda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmelerde katılımcıların görüşleri onlardan izin alınarak araştırmacı tarafından ses kayıt cihazına kaydedilmiş, daha sonra bu konuşmalar yazılı metin haline getirilmiştir.

Yazılı metin haline getirilen görüşmeler daha sonra içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi yazılı ve sözlü materyalin sistemli bir analizi olup, söylenenin ya da yazılanın açık talimatlara göre kodlanarak sayısallaştırılmasıdır (Balcı, 2004). İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Böylece sözel bilgi, nicel veriye dönüştürülmektedir.

Görüşme formunda katılımcılara, yöneltilen sorulara “oldukça yeterli buluyorum”, “kısmen yeterli buluyorum” ve “yeterli bulmuyorum” kategorilerinde cevap vermeleri ve bu kategori doğrultusunda açıklama yapmaları ve görüşlerini gerekçelendirmeleri istenmiştir. Bunun yanında bazı sorulara ise “Evet” ve “Hayır” olmak üzere iki farklı kategoride yine gerekçeleriyle cevap vermeleri istenmiştir. Sorulara vermiş oldukları cevaplar kendi içinde bu alt kategorilere göre kodlanmış, frekans ve yüzde kullanılarak betimlenmiştir. Bulguların yorumunda katılımcıların kendi cümlelerinden de yararlanılmıştır.

Analizlerin güvenilirliğini sağlamak üzere, bir başka uzman² tarafından da belli bir görüşme metni kodlanmış, araştırmacı ile uzmanın kodlamaları karşılaştırılmıştır. Miles ve Huberman (1994) güvenilirlik için birden fazla kişinin kodlama yapmasını ve yapılan kodlamaların bir araya getirilerek aşağıdaki formüle göre güvenilirliğin hesaplanmasını tavsiye etmektedir. Her bir kodlayıcının kararı meşru olup özellikle çıkarımsal kodlar için

¹Prof. Dr. Ali Balcı, Yrd. Doç. Dr. Pelin Taşkın, Araş. Gör. Yağmur Koç Başaran, Araş. Gör. Özge Erdemli, Araş. Gör. Tuğba Güner Demir, Araş. Gör. Nuriye Karabulut, Araş. Gör. Sevgi Yıldız.

²Zafer Çelimli. İstanbul Üniversitesi Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Yüksek Lisans Mezunlu.

ayrı tercihlere sahip olmaları doğaldır. Bu farklılıkları açıklığa kavuşturmak da yararlıdır. Aşağıda belirtilen formül kullanılarak bu çalışmada güvenilirlik %89.28 olarak hesaplanmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Toplam Görüş Birliği}}{\text{Toplam Görüş Birliği} + \text{Toplam Görüş Ayrılığı}}$$

Veri analizinde birden fazla kodlayıcı tarafından yapılan kodlamaların güvenilirliği için en az %70 düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesine ulaşmak gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu durumda analizlerin güvenilir bir biçimde yapıldığı söylenebilir.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde katılımcıların Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nin hazırlık, uygulama ve sonuç aşamalarına ilişkin görüş ve önerileri ile ileride erbaş ve erler için gerçekleştirilecek yurttaşlık eğitimi etkinliklerine ilişkin önerilerine ilişkin bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

Katılımcıların Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nin Hazırlık Aşamasına İlişkin Görüşleri

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alan akademisyenlerin projenin hazırlık aşamasına ilişkin görüşleri “proje ekibinin belirlenme süreci, proje ekibinin sayısal olarak ve alan uzmanlığı açısından yeterliği, projenin bilgi sistem alt yapısının yeterliği, senaryoların, Mehmetçik el kitabının ve eğitim videolarının eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu, eğitim filmlerindeki senaryo-oyuncu uyumunun ve oyuncuların tecrübesinin yeterliği” alt başlıkları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Ayrıca, projenin hazırlık aşamasında senaryoların yazımında konunun uzmanı akademisyenlerin görev alıp almadığı, eğitim filmlerinin çekilmesi sürecinin projede görevli akademisyenler tarafından takip ve kontrol edilip edilmediği, eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerilerinin alınıp alınmadığı sorularına verilen cevaplar da hazırlık aşamasının değerlendirilmesinde ele alınmıştır.

Görüşme formunda yer alan projenin hazırlık aşamasına ilişkin toplam 13 sorudan 8'ine katılımcıların, “oldukça yeterli buluyorum”, “kısmen yeterli buluyorum” ve “yeterli bulmuyorum” kategorilerinde cevap vermeleri ve bu kategori doğrultusunda açıklama yapmaları ve gerekçelendirmeleri istenmiştir. Geriye kalan beş soruya ise “Evet” ve “Hayır” olmak üzere iki farklı kategoride cevap vermeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan akademisyenler, hazırlık aşamasına ilişkin sorulan sorular hakkında herhangi bir fikirleri olmaması durumunda “Bilmiyorum” cevabını vermiştir. Katılımcıların sorulan sorulara “kısmen yeterli buluyorum” veya “yeterli bulmuyorum” kategorisinde cevap vermesi durumunda bu konudaki önerileri sorulmuş ve bu öneriler ilgili başlığın altında belirtilmiştir.

Proje Ekibinin Belirlenme Sürecine İlişkin Görüşler

Araştırmanın katılımcıları, “Proje ekibi tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından mı belirlendi?” sorusuna “Evet”, “Hayır” ve “Bilmiyorum” olmak üzere üç farklı kategoride cevap vermiştir. Bu soruya “Hayır” cevabını veren katılımcıların proje ekibinin belirlenmesi sürecinde kendilerinin de görüş ve önerisine başvurulup başvurulmadığı sorulmuş ve görüşlerinin dağılımı Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Proje Ekibinin Tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri Tarafından Belirlenip Belirlenmediği ve Proje Ekibinin Belirlenmesinde Kendi Görüşlerine Başvurulup Vurulmadığına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Proje ekibinin tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından belirlenme durumu	Evet	-	-	-	-	-	-	1	4	1	4
	Hayır	4	16	5	20	4	16	10	40	23	92
	Bilmiyorum	-	-	1	4	-	-	-	-	1	4
	Toplam	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100
Proje ekibinin belirlenmesi sürecinde katılımcıların görüş ve önerisine başvurulma durumu	Evet	3	12	2	8	4	16	2	8	11	44
	Hayır	1	4	4	16	-	-	9	36	14	56
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100

Tablo 2’ye göre katılımcıların, proje ekibinin tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından belirlenip belirlenmediğine ilişkin görüşlerinin genel dağılımına bakıldığında, katılımcıların genel olarak (f: 23) (AU1, AU2, AU3, A4, BKÜ1 BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) “Hayır” cevabını verdiği, 1 akademisyenin (İU6) “Evet” ve yine 1 akademisyenin (BKÜ3) “Bilmiyorum” cevabını verdiği görülmüştür. Anahtar Uzmanların (f: 4) ve öğretim tasarım uzmanlarının (f: 4) tamamı “Hayır” cevabı verirken (AU1, AU2, AU3,

A4, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4), 6 bilimsel komite üyesinden 5'i "Hayır" (BKÜ1 BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6) , 1'i "Bilmiyorum" (BKÜ3) cevabını vermiş; içerik uzmanlarından 10'u "Hayır" (İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11), 1'i "Evet" (İÜ6) cevabını vermiştir.

Tablo 1'deki "Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alma süreciniz ne şekilde gerçekleşti?" sorusuna akademisyenlerin vermiş oldukları cevapların, genel olarak proje ekibinin tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından belirlenmediği yönünde olduğu görülmektedir. Şöyle ki; Tablo 1'e göre katılımcıların 21'inin BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından MİYE projesinde ihtiyaç duyulan insan kaynağı için çıkılan ilana (web sayfasında) başvuruda bulunarak ve yapılan mülakat sonucu projede görev aldığı belirtmiştir. Katılımcıların 4'ü (BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3 ve ÖTU3) ise doğrudan UNDP/TSK tarafından yapılan davet ile göreve başladığını belirtmiştir. Yapmış oldukları başvuruya istinaden kabul sürecinde kendileriyle mülakat yapıldığını belirtilen 21 akademisyen, hem UNDP'den hem de Türk Silahlı Kuvvetlerinden temsilcilerin mülakatta bulunduğunu vurgulamıştır.

"Bilmiyorum" cevabını veren bir bilimsel komite üyesi (BKÜ3) kendisinin davet üzerine projede görev aldığını belirtirken, "Evet" cevabını veren İçerik Uzmanı (İU6) ise "*Proje ekibinden oluşan bir heyetle yapılan mülakattan sonra projede çalışmam onaylandı*" şeklinde cevap vermiştir.

Araştırmanın katılımcılarından, "Proje ekibi tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından mı belirlendi?" ve "Proje ekibinin belirlenmesi sürecinde sizlerin de görüş ve önerisine başvuruldu mu?" sorusuna 11'i (AU1, AU2, AU3, BKÜ1 BKÜ2, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU4, İU9) "Evet", 14'ü ise (A4, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, İU1, İU2, İU3, İU5, İU6, İU7, İU8, İU10, İU11) "Hayır" cevabını vermiştir. Tablo 2'ye göre Anahtar Uzman olarak görev yapan 4 akademisyenden 3'ünün, bilimsel komite üyesi olarak görev yapan 6 akademisyenden 2'sinin, öğretim tasarım uzmanı olarak görev yapan 4 akademisyenin tamamının, içerik uzmanı olarak görev yapan 11 akademisyenden 2'sinin proje ekibinin belirlenmesi sürecinde görüş ve önerisine başvurulmuştur.

Katılımcılardan biri (AU3) görüşme formunda yer alan "Proje ekibinin belirlenmesi sürecinde sizlerin de görüş ve önerisine başvuruldu mu?" sorusuna, hem UNDP hem de Türk Silahlı Kuvvetlerinden proje yöneticilerinin, kendi görev tanımlarında olmamasına rağmen özellikle son iki modülün içerik uzmanlarının belirlenmesinde mülakatlarda bulunmalarının istendiğini ve bu isteğe olumlu cevap vererek mülakatlara katıldıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu hususu doğrular şekilde, kendisiyle mülakat yapıldığını

belirtilen 21 akademisyenden 5'i (IU5, IU7, IU8, IU10 ve BKÜ5) görüşme formundaki “Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi’nde görev alma süreciniz ne şekilde gerçekleşti?” sorusuna ilişkin olarak, mülakatta UNDP ve Türk Silahlı Kuvvetlerinden temsilcilerinin yanı sıra projenin anahtar uzmanlarından birinin de (AU3) olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak proje ekibinin tamamen proje sahibi makam olan Türk Silahlı Kuvvetler tarafından belirlenmediği, projenin etkin ve etkili bir şekilde uygulanmasına destek veren BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından proje ekibinin oluşturulması amacıyla ilana çıkıldığı ve UNDP temsilcilerinin ve hatta projenin son iki modülü için projede anahtar uzman olarak görev yapan akademisyenin de ekibin belirlenmesi aşamasında mülakatta yer aldığı, proje ekibinin neredeyse yarısının (f: 11) proje ekibinin belirlenmesi sürecinde görüş ve önerilerine başvurulduğu anlaşılmaktadır. Görüş ve önerilerine başvuru alan akademisyenler görüşme sırasında hangi akademisyenleri önerdiklerini belirtmişler ve önerdikleri bu akademisyenler de proje ekibinde yer almıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri bu tür bir eğitim projesinde görev alacak insan kaynağını gerek sayısal olarak gerekse niteliksel açıdan belirlemede yetersiz kalabilirdi. Çünkü görev alanı itibarıyla bu konuda yeterli deneyime sahip olmadığı söylenebilir. BM Kalkınma Programı görevi gereği Türkiye’de birçok proje yürütmesi nedeniyle proje yönetimi bakımından daha fazla deneyime sahiptir. Ayrıca proje ekibinin belirlenmesinde, projede görev alan akademisyenlerin de görüşüne başvurulması ve aynı zamanda bazı akademisyenlerin mülakatlarda yer alması çok yerinde olmuştur. Birbirini tanıyan akademisyenlerle çalışılması; uyumlu bir ekip çalışması yapılmasına, görüşlerin samimiyetle ifade edilmesine imkân vermiş, bu sayede sürecin daha hızlı işlenmesini ve verimli olmasını sağlamıştır.

Proje Ekibinin Sayısal Olarak Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler

Araştırmanın katılımcıları, proje ekibinin sayısal olarak yeterliği hakkında genel olarak “oldukça yeterli buluyorum” (f: 24) cevabını vermiş (AU1, AU2, AU3, A4,BKÜ1 BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, IU1, IU2, IU3, IU4, IU5, IU6, IU7, IU8, IU9, IU10, IU11), sadece bir katılımcı “kısmen yeterli buluyorum” (AU4) şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. *Proje Ekibinin Sayısal Olarak Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Proje ekibinin sayısal olarak yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	3	12	6	24	4	16	11	11	24	96
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	-	-	-	-	-	-	1	4
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Proje ekibini sayısal olarak oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 23 katılımcının görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Proje ekibinin tamamı düşünüldüğünde eleman sayısı olarak yeterliydi. Proje süreçlerindeki adımların işletilmesi, ürünlerin kaliteli bir şekilde ortaya çıkarılması ve zamanında teslim edilmesi ekibin sayısal olarak yeterliliğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda askeri kanatta da projede görevlendirilenler yeterliydi (ÖTU1).

Bu tarz büyük bir projede gözlemlenen aslında en kritik şey şuydu. Birbirinden farklı unvanlarda farklı alanlarda insanlar ortak bir hedef için istenilen sürede çok güzel ürün çıkartabiliyorlar. Bunun koordinasyonu noktasında askeri kanat etkin bir rol aldı (ÖTU4).

Gerekli tüm roller için ilgili alan uzmanlarından destek alındı. Proje ekibi, anahtar uzmanlar, bilimsel komite, içerik uzmanları, öğretim tasarlama uzmanları, bilgi sistem uzmanları gibi ayrı ayrı ekiplerden oluşuyordu. İşin gerektirdiği kadar yeterli sayıda kişi vardı (İU1).

Proje ekibinde her sacayağını tamamlayacak ekip elemanları vardı. Mesela özellikle bu tür projelerde senaryo yazımı çok kritiktir. Genelde senaryo yazımını ya öğretim teknokratlarına verebilirler veya alan uzmanları kendileri oluşturmaya çalışır ama burada mesela senaryo ayağı için ayrı bir ekip vardı. Daha önce görev aldığım projelerde görmediğim farklı bir uygulamaydı ve çok bariz bir fark yarattı (BKÜ3).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre ÖTU1, proje ekibinin sayısal olarak yeterli olduğunu bu sayede proje sürecindeki her bir adımın sorunsuz işlediğini, ortaya çıkan ürünün kaliteli olduğunu ve zamanında teslim edilerek projenin süresi içinde tamamlandığını belirtmiş ve bu sonuca ulaşılmasında projede görevli askeri kanadın da yeterli olmasının doğrudan katkısı olduğunu ifade etmiştir. Proje ekibinin sayısal olarak

yeterliliğinin yanı sıra projede gözlemlenen aslında en kritik şeyin birbirinden farklı unvanda ve farklı alanlarda uzmanlığa sahip insanların ortak bir hedef doğrultusunda, istenilen sürede, çok iyi seviyede bir ürün ortaya çıkarması olduğunu belirten katılımcı (ÖTU4), faaliyetlerin ve proje ekibinin koordine edilmesinde askeri kanadın önemli bir rol üstlendiğini ifade etmiştir. Sivil ve askeri kesim arasında sağlanan bu işbirliği ve koordinasyon ile sivil ve askeri kesimin karşılıklı olarak birbirlerini desteklemesiyle proje daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmüştür.

Bir diğer katılımcı (İU1), projede iyi bir organizasyon kurulduğunu, projenin gerektirdiği şekilde proje ekibinin anahtar uzmanlar, bilimsel komite üyeleri, içerik uzmanları, öğretim tasarlama uzmanları, bilgi sistem uzmanları gibi ayrı ayrı ekiplerden oluştuğunu ve bu ekiplerin her birinde yeterli sayıda kişinin olduğunu gerekli tüm roller için ilgili alan uzmanlarından destek alındığını belirtmiştir. Daha önce görev almış olduğu projelerle karşılaştığında bu projede öne çıkan bir diğer önemli hususun, profesyonel bir senaryo ekibinin projeye dâhil edilmesi olduğunu belirten BKÜ3, bunun ortaya çıkan ürünün niteliğinde önemli bir fark yarattığını ifade etmiştir.

Projede tüm işlerin alanında uzman kişiler tarafından yerine getirilmesi, diğer çalışanların da verimini artırmakta, ekibin uyum ve karşılıklı güven içerisinde çalışmasına katkı sağlamaktadır. Bu sayede daha kaliteli çıktılar alınmaktadır. Ekip çalışmasının en önemli avantajı sinerji yaratmasıdır. Bu sinerjiye katkıda bulunan en önemli faktörler ekipte yer alan bireylerin fikir alışverişinde bulunabilmeleri, birbirlerinin hatalarını düzeltebilme imkanına sahip olmaları, problemleri oluşur oluşmaz hemen çözebilmeleridir. Ekiplerin bu sinerjilerinden faydalanabilmek için, yöneticilerin ekip üyelerini birbirlerini tamamlayan yetenek ve becerilere sahip kişiler arasından seçmeleri gerekir (Çetin, 2009). Yaratılan bu sinerji ile beraber, daha olumlu çıktılar sağlanabilmekte ve bu da aynı zamanda çalışanların motivasyonlarına pozitif yönde yansımaktadır. MİYE projesinde ekip çalışmasının olumlu yönleri, katılımcılar tarafından da ifade edilmiştir.

Proje ekibinin sayısal olarak yeterliğine ilişkin olarak “kısmen yeterli buluyorum” cevabını veren katılımcının (AU4) görüş ve önerileri şu şekildedir.

Projenin iki farklı ayağı var. Bir ayağı araştırma ayağı bir de teknoloji ayağı. Teknoloji ayağı oldukça başarılı ama araştırma ayağı o kadar başarılı değildi. Proje daha önceden başlamış devam etmiş ekip kurulmuş bir yerde anlaşmazlık olmuş birileri ayrılmış, onun yerine ben katıldım. Yoksa asistanımı ben kendim seçerdim. Seçilmiş asistana hoca bulundu (AU4).

Yukarıdaki ifadeye göre, projede ölçme ve değerlendirme konusunda anahtar uzman olarak görev yapan katılımcı, projeye başladıktan sonra kendisinin dâhil olduğunu ve sonradan proje dâhil olması nedeniyle var olan asistanla görev yapmak zorunda kaldığını belirtmiş ve projede sorumlu olduğu ölçme ve değerlendirme alanında kaç kişiyle ve kiminle çalışacağı konusunda görüş ve önerilerine başvurulmadığı için eleştirilerde bulunmuştur.

Proje ekibinin gerek sayısal gerekse niteliksel olarak belirlenmesi sürecinde anahtar uzman olarak görev yapan 4 akademisyenden 3'ünün, bilimsel komite üyesi olarak görev yapan 6 akademisyenden 2'sinin, öğretim tasarımı uzmanı olarak görev yapan 4 akademisyenin tamamının, içerik uzmanı olarak görev yapan 11 akademisyenden 2'sinin görüş ve önerisine başvurulmuştur (Tablo 2). Çoğunlukla anahtar uzman, Bilimsel Komite Üyesi ve öğretim tasarımı uzmanı olarak görev yapan akademisyenlerin görüşüne başvurulmuş olup genelde akademik kariyer olarak en üst seviyede olan akademisyenlerdir. Kendisi de akademik kariyerinin en üst noktasında olan katılımcının (AU4) projeye sonradan dâhil olması nedeniyle görüş ve önerisine başvurulmadığı anlaşılmaktadır. Kendisi dışında katılımcıların tamamının proje ekibini sayısal olarak oldukça yeterli bulduğu dikkate alındığında, bu katılımcının proje ekibini kısmen yeterli bulduğunu ifade etmesi, katılımcının proje başladıktan belirli bir süre sonra projeye dahil olmasından kaynaklanmaktadır.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşlerine bakıldığında proje ekibinin sayısal olarak yeterli olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların görüşlerine göre proje ekibi hem sayısal olarak yeterlidir hem de iyi bir organizasyon kurularak görev ve sorumluluk paylaşımları yapılmıştır.

Proje Ekibinin Alanındaki Uzmanlık Açısından Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler

Proje ekibinin alanındaki uzmanlığı açısından yeterliği hakkında 19 katılımcı (AU1, AU2, AU3, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU2, İU3, İU4, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10)“oldukça yeterli buluyorum” cevabını vermiş, 6 katılımcı ise (AU4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ6, İU5, İU11) “kısmen yeterli buluyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. *Proje Ekibinin Alan Uzmanlığı Açısından Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Proje ekibinin alan uzmanlığı açısından yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	3	12	3	12	4	16	9	36	19	76
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	3	12	-	-	2	8	6	24
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Proje ekibini alan uzmanlığı açısından oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 19 katılımcının görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Proje ekibinin, çeşitli üniversitelerden proje gereksinimlerine göre alanda söz sahibi, ilgili konularda çalışma deneyimi olan uzmanlardan oluşturulmuştu. Proje çalışmaları sırasında akademisyenler ortaya koydukları görüş ve fikirler ile projenin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamış ve tecrübeleri sayesinde proje başarıyla tamamlanmıştır (ÖTU3).

Akademisyenlerin kimliklerine, toplantılardaki tartışmaların yürütülme şekline, içerik uzmanı akademisyenlerin yazdıklarına bakıldığında oldukça nitelikli uzmanlar projede görev almıştı. Toplantılar ve çalışmalar esnasında yapılan tartışmalarda herkes kendini güzel ifade ediyordu ve alanında yeterli olduğunu hissettiriyordu. İçerik Uzmanları, Bilimsel Komite Üyelerinin vermiş olduğu danışmanlık ve yönlendirmelere pozitif yaklaşıyor ve ortak görüş oluşturulmasına önemli katkı sağlıyorlardı. Öğretim tasarımı uzmanları Açık Öğretim deneyimleri olan, konunun uzmanı kişilerdi (BKÜ5).

Türkiye’de bilinen, alanlarında birçok yayını olan uzmanlar bulunup bir şekilde projeye angaje edilmişti. Ayrıca birbirini tanıyan akademisyenlerle çalışılması süreci daha hızlandırdı ve daha verimli olmasını sağladı. Çünkü herkes kendi işini yapıyordu ve rahatlıkla diğerinin alanı ile ilgili görüşünü çekinmeden bildiriyordu. Silahlı Kuvvetler kanadındaki personel de özenle seçilmişti ve üniversite hocalarının fikirlerine açıklardı (İU8).

Bilimsel komite üyeleri gerçekten alanında uzman ve yetkin kişilerdi. Bunun yanında sosyal olarak da çalışılabilecek insani niteliklere sahiptiler. Onların denetiminden ve yönlendirmesinden geçen içerik uzmanlarının yazdığı metinler, bilimsel doğruluk açısından projeyi güçlendirdi ve içimizi rahatlattı (AU3)

Yukarıda belirtilen görüşlere göre ÖTU3, proje ekibinin alanında tanınan, projenin içeriğini oluşturan konularda çalışmış, deneyimli kişilerden oluştuğunu ifade etmiş, çalışmalar esnasında ortaya koydukları görüş ve fikirler ile projenin etkin bir şekilde yürütüldüğünü ve tecrübeleri sayesinde projenin başarıyla tamamlandığını belirtmiştir.

Bilimsel Komite Üyesi BKÜ5 tarafından, proje ekibinin alan uzmanlığı açısından oldukça yeterli olduğu ifade edilmiştir. Özellikle projede içerik uzmanı olarak görev yapan 17 akademisyenin oldukça nitelikli (kimliklerine, toplantılardaki tartışmaları yürütülme biçimine, yazdıkları eğitim dokümanlarına bakıldığında) olduğunu ifade etmiş; proje kapsamında icra edilen toplantılar ve çalışmalar esnasında yapılan tartışmalarda içerik uzmanlarının kendilerini güzel ifade ettiğini ve alanında yeterli olduklarını hissettirdiklerini belirtmiştir. Ayrıca içerik uzmanlarının, Bilimsel Komite Üyeleri tarafından verilen danışmanlık ve yönlendirmelere çok olumlu yaklaştıklarını ve ortak görüş oluşturulmasına önemli katkı sağladıklarını belirtmiştir. Yine projede öğretim tasarım uzmanı olarak görev yapan 4 akademisyene yönelik olarak, Açık Öğretim deneyimleri olan, konunun uzmanı kişiler olduğunu ifade etmiştir.

Projede görev verilen akademisyenlerin Türkiye’de bilinen, alanlarında birçok yayını olan uzmanlardan oluştuğunu belirten İÜ8, birbirini tanıyan akademisyenlerle çalışılması sayesinde uyumlu bir ekip çalışmasının ortaya konduğunu, görüşlerin samimiyetle ifade edildiğini, bunun ise sürecin daha hızlı ve verimli olmasını sağladığını vurgulamıştır. Bunun yanı sıra Silahlı Kuvvetler kanadındaki personelin de özenle seçildiğini, beklenilen aksine akademisyenlerin fikirlerine değer verildiğini ifade etmiştir.

Anahtar Uzman AU3, proje ekibinin alan uzmanlığı açısından oldukça yeterli olduğunu ifade etmiş, özellikle projede Bilimsel Komite Üyesi olarak görev yapan akademisyenlerin alanında uzman ve yetkin kişiler olmalarının yanı sıra sosyal olarak da ekip çalışmasına uygun insani niteliklere sahip olduğunu belirtmiştir. İçerik uzmanlarının yazdığı metinlerin, Bilimsel Komite Üyeleri tarafından kontrol edilerek gerekli girdilerin ve yönlendirmenin yapıldığını, bu sayede çalışmaların bilimsel niteliğinin artmasına önemli katkı sağlandığını vurgulamıştır. AU3 bunlara ilave olarak açık öğretimde öğretim tasarım işi yaptığını, MİYE projesinde olduğu gibi içerik uzmanlarına eğitim materyali yazdırdıklarını, özellikle farklı şehirdeki akademisyenlerle çalışmanın zor olduğunu, ürünü teslim etmeyi genellikle geciktirdiklerini, ancak MİYE projesinde bu tür sorunlarla karşılaşmadıklarını işlerin planlanan süre içerisinde tamamlandığını ve içerik uzmanlarının bu konuda çok büyük hassasiyet gösterdiğini belirtmiştir.

Proje ekibini alan uzmanlığı açısından kısmen yeterli bulunduğunu ifade eden 6 katılımcının (AU4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ6, İU5, İU11) görüş ve önerilerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Görevler biraz unvana göre paylaştırılmıştı. Yeterli İngilizcesi olmadığı için literatüre hâkim değildi. Türkiye’de konuya yönelik araştırma ve makale olmadığı için benim yazmış olduğum metinlerin literatüre geçmediği konusunda eleştiri getirdi. Bu bence seçim aşamasındaki bir yetersizlik çünkü unvana dayanarak bir seçim olmuş. Bu konuyu proje yönetimine ilettim ve eleştirilerin yersiz olduğunu belirttim. Benim yazdıklarımı inceleyen Bilimsel Komite Üyesinin yazdığı eleştirilere karşılık yazdığım metni değiştirmek yerine onun yazdıklarına eleştiri yazdım. Sonra benim yazdığım şekilde kaldı. Proje ekibi benim metnimi tuttu. Bu güzeldi. O açıdan proje ekibi daha iyiydi (İU11).

İçerik uzmanlarıyla eşgüdüm ve ortak bir dil oluşturulması konusunda bazı sıkıntılar yaşadık. Bazı içerik uzmanları yeterli performansı göstermedi, TSK’nın planlı çalışma sistemine ayak uyduramadı, kendisinden istenen içeriği zamanında teslim edemedi, içeriğin çok akademik kalması ve hedef kitleye uyumlaştırılmaması gibi sorunlar yaşandı. Ama eksikler gündeme getirildiğinde ve tartışıldığında bu eksikler derhal tamamlanmaya veya revize edilmeye çalışıldı. Bilimsel Komite Üyesi akademisyenler duruma müdahale ederek, önemli geri dönütler vererek çalışmayı var olan duruma getirdiler (BKÜ6).

Öyle insanlar vardı ki hakikaten konusunun fevkalade uzmanı Türkiye’de daha iyisi bulunamayacak insanlar, ama öbür taraftan bunu da nerden bulmuşlar dediğim insanlar pek çoktu. Bizim koordinatörlüğünü yaptığımız alanda ilk başta kurulan ekip yetersizdi. Bir noktadan sonra projeden ayrıldılar ve benim tavsiyemle projeye başka bir akademisyen dâhil oldu. Kaynaklar özellikle projenin başında, olmayacak birtakım insanların projeye dâhil edilmesiyle biraz israf edilmiş olabilir. Sonunda o açığı kapatmak üzere özveriyle çalışıldı ve proje tamamlandı (BKÜ1)

Benim bu projeden aklımda en sarıh açık bir şekilde kalan şeylerden bir tanesi metinleri satır satır düzeltmiş olmamız. Koordinatör konumunda orada olmamıza rağmen oturup materyali kendimiz yazmak durumunda kaldık (BKÜ2).

Çok geniş bir çalışma, farklı disiplinlerden çok farklı uzmanlar vardı. Bazı akademisyenler için bundan daha iyisi olabilirdi diye düşündüğüm oldu. Bunlar tamamen benim o toplantılarda beraber tartışırken ya da konuyla ilgili herkes kendi yaptıklarını anlatırken hissettiklerim. Özellikle alışkın olmadığımızdan senaryo yazımında çok farklı dilleri konuşuyorduk. Benim içeriğini oluşturduğum modülün Bilimsel Komitede değerlendirmesini yapan akademisyen daha önceden tanıdığım, beraber çalıştığımız ve aynı disiplinden olduğumuz için ben o anlamda çok rahat çalıştım, sonuçta aynı dili konuştuğumuz için çok rahat çalıştım (İU5)

İU11 projeye ekibine dâhil edilen akademisyenlerin, içerik uzmanı veya bilimsel komite üyesi gibi görevlendirmelerinde unvana bakıldığını belirtmektedir. Bu şekilde yapılan tercih nedeniyle içerik uzmanı ile bilimsel komite üyesi arasında önemli fikir ayrılıkları oluşabildiğini, ancak proje yönetimi ve diğer bilimsel komite üyelerine yapmış olduğu itirazın olumlu sonuçlanmasının ve bu mekanizmanın çalışmasının kendisini memnun ettiğini ifade etmektedir.

İçerik uzmanlarıyla eşgüdüm ve ortak bir dil oluşturulması konusunda bazı sıkıntılar yaşadıklarını belirten BKÜ6, özellikle bazı içerik uzmanlarının projede yeterli performansı göstermediğini, TSK'nın planlı çalışma sistemine ayak uydurmakta zorlandığını, bu nedenle kendisinden istenen içeriği zamanında teslim edemediğini belirtmiştir. Ayrıca hedef kitle dikkate alındığında hazırlanan içeriğin çok akademik kalması gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını, ancak Bilimsel Komite Üyesi akademisyenlerin önemli dönütleri sayesinde çalışmanın mevcut haline getirildiğini, söz konusu eksiklikler gündeme getirildiğinde ve tartışıldığında derhal gerekli müdahaleler yapılarak eksiklerin tamamlandığını ifade etmiştir.

Bilimsel Komite Üyesi olan iki katılımcı (BKÜ1 ve BKÜ2) Türkiye'de daha iyisi bulunamayacak insanların projede görev aldığını ancak bunun yanında akademik olarak yetersiz insanların da bulunduğunu ifade etmiştir. MİYE Projesinde koordinatörlük yaptıkları alanda ilk başlarda çalıştıkları içerik uzmanlarının yetersiz olduğunu, bu içerik uzmanları tarafından yazılan metinlerde çok fazla değişiklik yapmak zorunda kaldıklarını, bu anlamda projenin başında kaynakların bir miktar israf edilmiş olabileceğini belirtmiştir. Ancak bu akademisyenlerle devam edilmesi konusunda ısrarcı olunmadığını, projeye ilişkilerinin kesildiğini ve tavsiye etmiş oldukları bir akademisyenin projeye dâhil edildiğini, arayı kapatmak amacıyla özveriyle çalıştığını ve projenin tamamlandığını ifade etmiştir.

İU5 toplam sekiz modülden oluşan MİYE projesinin, çok geniş bir çalışma olduğunu ve bu nedenle farklı disiplinlerden çok farklı uzmanların projede görev yaptığını belirtmiştir. Proje sürecinde icra edilen toplantılarda, konuya yönelik tartışmalarda ve kişilerin yapmış oldukları çalışmaları sundukları esnada bazı akademisyenlerin yeterli konusunda olumsuz bir kanaate vardığını, özellikle senaryo yazımında çok farklı dilleri konuştuklarını ifade etmiştir. Ancak kendisinin içeriğini oluşturduğu modülün değerlendirmesini yapan Bilimsel Komite Üyesi ile aynı alan uzmanlığına sahip olmaları,

proje dışında da beraber çalışmaları nedeniyle aynı dili konuşabildiklerini ve bu sayede çalışmalarını daha rahat yapabildiğinden söz etmiştir.

Araştırmaya katılan 6 akademisyen (AU4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ6, İU5, İU11), proje ekibinin alanındaki uzmanlığı açısından yeterliği hakkında “kısmen yeterli buluyorum” şeklinde görüş bildirmiş ve çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Yapılan görevlendirmelerde sadece unvanın (Prof., Doç. vb.) yeterli olmadığı, alanında yabancı literatüre hakim olmanın önemli bir fark yarattığı belirtilmiş ve proje ekibi oluşturulurken bu hususların da göz önünde bulundurulması önerilmiştir. Bu konuda yaşanan olumsuz duruma rağmen, proje işleyişi içerisinde itiraz mekanizması kullanıldığında sonuç alınması, proje organizasyonu açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Projede görev alan akademisyenlerden birkaçının performansının düşük olduğu yönünde eleştiri getirilmiş olmakla birlikte, süreç içerisinde performansının yetersiz olduğu görülen akademisyenlerin görevine proje yönetimi tarafından son verilmesi ve Bilimsel Komite Üyesi akademisyenlerin önerileri doğrultusunda başka bir akademisyenin ekibe alınması olumlu bir gelişmedir.

MİYE Projesi’nde eğitim programlarının içeriği “yasal güçlendirme, temel insan hakları, kadın hakları ve cinsiyet eşitliği, çocuk hakları, çevrenin korunması, genel sağlık, güvenli sosyal yaşam ile öğrenme ve kişisel gelişim” olmak üzere farklı disiplinlerin alanına giren 8 ana başlıktan oluşmakta ve buna bağlı olarak projede görev alan akademisyenlerin çok farklı uzmanlıklara sahip olması gerekmektedir. Bu durum ortak çalışmalarda zaman zaman iletişim sorunlarına neden olmakla birlikte, içerik uzmanlarına danışmanlık yapan bilimsel komite üyelerinin seçiminde ve görevlendirilmesinde aynı disiplinden olmasına özen gösterilmesi projenin etkililiğine olumlu katkıda bulunmuştur.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşlerine bakıldığında proje ekibi alan uzmanlığı açısından yeterlidir. Proje ekibini alan uzmanlığı açısından yeterli bulmadığını belirten katılımcı bulunmamaktadır.

Projede Geliştirilen Bilgi Sistem Alt Yapısının Yeterliliğine İlişkin Görüş ve Öneriler

Proje’de geliştirilen bilgi sistem alt yapısının yeterliği hakkında 9 katılımcı (AU1, AU3, AU4, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU6) “oldukça yeterli buluyorum”, 1 katılımcı (AU2) “kısmen yeterli buluyorum” cevabını vermiş, 15 katılımcı ise (BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) “bilmiyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. *Projede Geliştirilen Bilgi Sistem Alt Yapısının Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Projenin bilgi sistem alt yapısının yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	3	12	1	4	4	16	1	4	9	36
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	-	-	-	-	-	-	1	4
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	5	20	-	-	10	40	15	60

Projede geliştirilen bilgi sistem alt yapısını oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 9 katılımcının görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Bilgi sistem alt yapısı örnek uygulamalarda ve yapılan çalışmalarda yeterliydi. Bu sistemin geniş kitlelere ulaşmada ve eğitim vermede etkili bir yöntem olduğunu düşünüyorum (İÜ6).

Bu projenin bir diğer amacı da TSK'nın diğer uzaktan eğitim uygulamalarına da hizmet edecek şekilde bir teknoloji alt yapısının oluşturulmasıydı ve teknolojinin entegre edilmesiydi. Bu kapsamda bilgi sistem altyapısı oldukça iyi oluşturulmuştu (BKÜ6).

Bu kadar iyi çalışan bir IP-TV sistemi başka bir yerde görmedim. Dört dörtlük çalıştı. Sistem çok iyi kurgulanmış. Özellikle askeri kanat bu altyapının kurulmasına çok önem vermişti. Gerçekten iyi kurulmuş. Teknoloji tabanlı projelerde genelde hiçbir şey bu kadar sorunsuz çalışmıyor. Yani sistem altyapısı sorunsuz çalıştı. Bu bizim elimizi kolaylaştırıyor. Böyle teknoloji destekli bir öğrenme süreci ortaya koyuyorsanız, üç boyutu var bunun, teknolojik alt yapının iyi olması lazım, süreçleri iyi oturtmanız lazım, bir de doğru insan kaynağına sahip olmanız lazım. Biz bunu kurnaya çalıştık. Teknolojik altyapı zaten baştan beri iyi belirlenmişti. IP-TV sisteminin bu kadar verimli kullanıldığı başka yer görmedim. Aynı zamanda geliştirmeye açık olan bu sistemi bazı yerlere öneriyorum da, yani gidip bir incelemelerini, orayı görüp ne yaptıklarına bakıp ondan sonra karar vermelerini söylüyorum (AU3).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre proje sürecinde yapılan örnek uygulamalarda bilgi sistem alt yapısının yeterli olduğunu ifade eden İÜ6, sistemin bu tür geniş kitlelere yönelik yapılan eğitim uygulamalarında etkili bir yöntem olduğunu belirtmiştir. Ayrıca BKÜ6, Türk Silahlı Kuvvetlerinin erbaş ve er eğitiminde benimsemiş olduğu yeni strateji

doğrultusunda diğer uzaktan eğitim uygulamalarına da hizmet edecek şekilde oldukça iyi bir teknoloji alt yapısının oluşturulduğunu belirtmiştir.

Önceki tecrübeleriyle karşılaştırdıklarında bu kadar iyi çalışan bir IP-TV (*Internet Protocol Television*) sistemi görmediklerini vurgulayan AU3, sistemin çok iyi kurgulandığını, teknoloji tabanlı eğitim projelerinde genelde sorunlarla karşılaşılmasına rağmen bu projede sistemin sorunsuz çalıştığını, Türk Silahlı Kuvvetleri personelinin bu alt yapının kurulmasına çok önem verdiğini belirtmiştir. Bu tür teknoloji destekli bir öğrenme süreci tasarımında üç konunun öne çıktığını belirtilen katılımcı, bunları; teknolojik alt yapının iyi tasarlanması, süreçlerin iyi tanımlanması ve doğru insan kaynağına sahip olunması şeklinde ifade etmiştir. Bu kapsamda MİYE projesinde teknolojik altyapının baştan beri iyi belirlendiğini, aynı zamanda sistemin geliştirmeye açık olduğunu belirtilen katılımcı, bu tür teknoloji tabanlı eğitim projelerine yeni başlayanlara, karar vermeden önce MİYE projesinin bilgi sistem alt yapısını incelemelerini tavsiye ettiklerini ifade etmiştir.

Projede Geliştirilen Bilgi Sistem Alt Yapısının yeterliği hakkında “Bilmiyorum” cevabını veren 15 katılımcı (Tablo 5) genel olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunların 11’i (BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, İÜ3, İÜ4, İÜ5, İÜ7, İÜ8, İÜ9, İÜ10, İÜ11) teknik personel olmadıkları için fikir beyan etmelerinin doğru olmayacağını, kendilerinin genelde dokümanların hazırlanmasıyla ilgilendiklerini, söz konusu sistemi hiç görmediklerini, Türk Silahlı Kuvvetleri personeli tarafından sistem hakkında genel olarak bilgilendirildiklerini, sistemi bilen akademisyenlerin de kendilerine bilgi verdiğini ve bu sayede bilgi sahibi olduklarını ve anlatılanlardan edindikleri intibainın olumlu olduğunu ifade etmişlerdir.

Diğer 4 katılımcı (BKÜ1, BKÜ2, İÜ1, İÜ2) ise uzmanlık alanlarına girmemesi nedeniyle fikir beyan etmelerinin doğru olmayacağını, ancak sistemin Türk Silahlı Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı’nda bir tanıtımının yapıldığını, sınıflar ve sistemin nasıl işleyeceği konusunda bilgi aldıklarını, deneme ve uygulamalar sırasında herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmadıklarını, sistem hakkında olumlu bir kanaate sahip olduklarını belirtmişlerdir.

MİYE Projesinde geliştirilen eğitim programı, IPTV ortamı ile desteklenerek sunulmaktadır. IPTV ile ses, veri ve görüntü hizmetlerinin bir arada etkileşimli biçimde verilmesinin yanında, geleneksel TV yayının da ötesinde, hem canlı televizyon yayını hem de isteğe bağlı olarak zengin içeriklere istenilen zamanda ulaşılmasına imkân

tanınmaktadır. Kurulan sistem altyapısı ile gerçekleştirilebilecek önemli uygulamalar şunlardır (MİYE Projesi, 2013a):

1. Sisteme video, resim, ses ve yazı türü medya eklenebilir,
2. Sistem, sınıf kameralarından, merkez stüdyodaki kameralardan, etkileşimli tahtadan alınan video kayıtlarını, uydu yayınlarını, kaydedip arşivler ve bunlar istenildiği zaman izlenebilir,
3. Yerel sınıfların görüntüleri eşzamanlı olarak izlenebilir, dinlenebilir,
4. Yayınlanan videolar üzerine resim, video, yazı, sınav eklenebilir ve uygulanan sınavlar otomatik olarak değerlendirilip puanlanabilir,
5. İzlenen yayınlar merkezi olarak raporlanabilir. Yani hangi grubun eğitim modüllerinin ne kadarını izlediğini, hangi sınavların yapıldığını, sınavların sonuçları vb. merkezi olarak takip edilebilmektedir.

Projede geliştirilen bilgi sistem alt yapısını kısmen yeterli bulduğunu ifade eden bir (AU2) katılımcının görüş ve önerileri şu şekildedir:

Mamak'daki Er Eğitim Merkezine inceleme maksadıyla yapmış olduğumuz ziyaretlerde sınıfların bol sütunluydu ve ses düzeni çok iyi değildi o zaman gördüğüm kadarıyla. Sınıflar kantinin hemen yanında bir mekândı. Erler kantine geldiklerinde ister istemez gürültü olacak bir ortamdı. 90-100 kişilik bir salondu. Fiziksel koşulları iyi değildi. Geleneksel sıra sistemi, herkesin birbirinin ensesini gördüğü bir sınıf düzeni. Oysa yurttaşlık eğitiminde katılım esastır etkileşim esas olmalıdır, tartışma yönteminin kullanılması gerekir, en azından bizim düşündüğümüz model düz anlatıma dayalı bir şey değildi. Ancak fiziksel ortam da bu dediğim katılımcı etkileşimli ders işlemeye imkân verecek bir düzenleme değildi. Karşılıklı etkileşim ortamı yoktu. Emir komutayla adeta sınıfta televizyondan birisi bir şey anlatacak ve herkes birbirinin ensesini görerek ders dinleyecek bir ortam klasik o bildiğimiz geleneksel sınıf ortamı vardı.

Sınıflarda herkesin birbirinin ensesini gördüğü arka arkaya yerleştirilmiş geleneksel sıra sisteminin oluşturulduğunu, dersliklerin içinde çok miktarda sütun olduğunu, sınıfların kalabalık olduğunu, sınıflardaki bu fiziksel şartların katılımcı ve etkileşimli ders işlemeye çok uygun olmadığını ifade eden AU2, ayrıca video tabanlı öğrenim sistemine ait ses düzenin yeteri kadar iyi olmadığını belirtmiştir. AU2 projenin henüz başlarında beş ay süreyle projede görev almış, projenin tamamlanmasına bir yıldan fazla bir süre kala projeden ayrılmıştır. Katılımcıların büyük bir bölümü bilgi sistem alt yapısının oldukça yeterli olduğunu belirtmiş olduğu dikkate alındığında, AU2 tarafından belirtilen olumsuz

durumların, projenin henüz tamamlanmamış olmasından kaynaklandığı değerlendirilebilir.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşlerine bakıldığında ve proje sürecinde yapılan örnek uygulamalarda herhangi bir sorunla karşılaşılmadığı dikkate alındığında bilgi sistem alt yapısı yeterli olduğu söylenebilir. Bilgi sistem alt yapısını yeterli bulmadığını belirten herhangi bir katılımcı bulunmamaktadır.

Senaryoların Yazımına İlişkin Görüş ve Öneriler

Senaryoların yazımında konunun uzmanı akademisyenlerin görev alıp almadığına ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların tamamı (f: 25), “Evet” cevabını vermiş ve projede görev alan senaryo ekibiyle birlikte çalıştıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 6).

Tablo 6. *Senaryoların Yazımında Konunun Uzmanı Akademisyenlerin Görev Alıp Almadığına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Senaryoların yazımında konunun uzmanı akademisyenlerin görev alma durumu	Evet	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100

“Evet” cevabını veren katılımcıların büyük bir bölümü (f: 19) (AU2, AU3, AU4, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU4, İU1, İU2, İU3, İU4, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) ayrıca görüşlerini de belirtmişlerdir. Senaryoların yazımında konunun uzmanı akademisyenlerin görev aldığını ifade eden katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Önce bir çerçeve metin ortaya çıkarılmıştı. Bu çerçeve metin hem içerik ve hem de biçimsel olarak bu projenin ele alacağı konularda yazılacak olan metnin çerçevesini oluşturuyordu. Kaç sayfa olacak hangi başlıklar olacak konu hangi başlıklar ve hangi alt başlıklarda ele alınacak hatta biçimsel olarak işte o önemli yerlere nasıl dikkat çekileceğine varıncaya kadar, puntosuna varıncaya kadar böyle çerçeve

bir metin hazırlanmıştı. Bu çerçeveye göre içerik uzmanları metinlerini yazdılar. Sonra bu metin evet oldu istediğimiz bu denildikten sonra bu metne göre senaryo üretimine geçildi. Bir film şirketi ile anlaşılmıştı. İçerik uzmanlarıyla senaryo ekibi bir araya geldi. Öncesinde senaristlere içerik uzmanları yazılı olarak bazı fikirler verdiler. Ondan sonra senaristler çalıştılar ve yaptıkları senaryoları bizle ve içerik uzmanlarıyla paylaştılar, içerik uzmanlarından alınan fikirler doğrultusunda senaristler tekrar geliştirdiler. Yani bu tam bir takım çalışması oldu (AU2).

Senaryo yazım grubunun söylediği ile bizim söylediğimiz, çok zor oldu anlaşmak. Her modül için ayrı ayrı çekim ekibiyle buluştuk, toplantı yaptık, konuştuk, okuduk, senaryo nasıl yazılır bu konuda eğitim aldılar, bizim yazmış olduğumuz metnin senaryoya dönüştürülmesi aşmasında beraber çalıştık (BKÜ4).

Öncelikle içerik uzmanı akademisyenlerin kaleminden çıkan içerikle bu hedef kitleyi buluşturacak enstrümanlar hazırlamak gerekti. Biz ara ürünler geliştirelim ki bu uzmanlar hedef kitlenin dilinden konuşabilsin dedik. Senaryo formatları/şablonları geliştirdik. Şablonda neyi nereye yazacak, neyden ne kadar bahsedecek ki bu şablonlar da daha sonra video senaristleri için yani videoların üretilmesi için uzman senaryoculara ayrı bir girdi sağlasın. O anlamda projenin o çıktıları önemliydi bizim için, onlar hani yazabildiler mi diyorsunuz evet kendilerine bıraksak yazamayacaklardı büyük ihtimalle ama yine de bunların içinde bilimsel anlatımlar var, onları mümkün olduğunca daraltmaya belirli sürelerle sokmaya, sınırlandırmaya ve bölümlemeye çalıştık zaten. İlk yaptığımız bunları bölümleyip anlamlı parçalara ayırılım ve aralarında esler verelim insanları etkileşime sokalım istedik. Tasarım ekibi ve içerik uzmanlarının çalışmasıyla bu akademik kadro senaryo ekibiyle iletişim kurabildi. Senaryoları akademik taraf geliştirmede, akademik taraf bu şablon senaryoların içine yani video üretimi için diğer senaristlere gidecek çekim senaryosu önündeki senaryolara şablonlara akademik girdilerini sağladılar (ÖTU1).

Bütün toplantıları yapım şirketinin, yani televizyon çekim senaryoları yapan şirketin ofisinde çalıştık. Aynı masada içerik uzmanlarımız da vardı. Dolayısıyla böyle bir ortak akıl ürünüydü sadece bir kişinin yazdığı bir şey değildi güzel bir ekip çalışmasıydı (ÖTU2).

Projenin başında bizden senaryolar da istenmişti. Hatta ufak senaryo çalışmalarımız oldu, fakat sonra bu işi profesyonel birilerinin yapması gerektiği konusunda hem fikir olundu ve bir şirketle anlaşıldı. Tabi ki onlar hem televizyonu iyi biliyorlar hem de senaryo yazma, çekme, oyunculuk konularını vs. çok iyi biliyorlar ama bizden de nelere dikkat etmeleri gerektiğini öğrendiler (İÜ2).

Kazanımlar, hedefler falan senaryonun içinde olacağı için bizim hazırladığımız içeriklere bağlı olarak geliştirildi senaryolar. Biz eğitim modüllerini, literatürümüzü hazırladık, sonra bunun üzerinden önemli

olan mesajları belirttik, mutlak surette karşı tarafa geçmesi gereken belli bilgiler var, böyle çok temel mesajlar seçtik, örneğin her bir video için beş mesaj ve bu beş mesajın da senaryoya yedirilmesi gerektiği konusunda görüş bildirdik. Senaryo ekibi yazdığımız metne çalışmışlardı biz buradan bunları anlıyoruz doğru mudur şeklinde sordular notlarını aldılar gayet güzel bir istişare oldu, aramızda iyi bir diyalog vardı, sürekli bize geri beslemeler yapıldı. Sonra senaryolar geldi, biz onları gözden geçirdik mesajlar yerinde duruyor mu diye, senaryo ekibi tekrar bunlar üzerinde çalıştı, dolayısıyla senaryolar akademisyenlerle iletişim halinde yapıldı. Senaryo ekibiyle birlikte yazma sürecini geçirdik ve son halini aldıktan sonra bizim onayımıza sundular, bizim vurgulamak istediğimiz şeylerin tamamını gördük. Sonradan biz izlediğimizde çok mutlu olduk çok doğru bir iş yapılmıştı. Süreçte beraber çalışmamızın da bunda etkisi oldu (İU1).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre 4 anahtar uzmanından 1'ü (AU2), öncelikle tüm ana ve alt başlıları kapsayan, her bir başlık ile ilgili olarak katılımcılara aktarılması gereken bilgileri içeren ve belirli standartları sağlayan çerçeve metinlerin yazıldığını, bu çerçeve metin doğrultusunda içerik uzmanlarının konu içeriklerini yazdığını, yazılan bu metinlerin Bilimsel Komite'nin görüşüne sunulup onaylarının alındığını ve bu metinlere dayanılarak senaryo üretimine geçildiğini belirtmiştir. Senaryo yazımı için bir film şirketi ile anlaşıldığını, içerik uzmanları ile senaryo ekibinin birlikte çalışmalar yürüttüğünü, bu iki grup arasında sürekli görüş alışverişi olduğunu, senaryoların oluşturulmasının tam bir takım çalışması içinde gerçekleştirildiğini ifade etmiştir.

Bilimsel Komitesi üyesi olan BKÜ4, her modül için ayrı ayrı çekim ekibiyle çalışmalar yaptıklarını, senaryo ekibi ile ilk başlarda aynı dili konuşmadıklarını ve anlaşmakta zorlandıklarını, senaryo yazımı konusunda eğitimi de içeren uzun bir çalışma yaptıklarını ve her modül için yazılan metinler üzerinden senaryoların oluşturulması sürecinde senaryo ekibiyle birlikte çalıştıklarını ifade etmiştir.

Öğretim tasarım uzmanları (ÖTU1 ve ÖTU2) sekiz ayrı modül için metin hazırlayan içerik uzmanı akademisyenin çalışmalarını kolaylaştırmak ve hazırlanan metinlerin senaryo ekibi tarafından daha rahat anlaşılmasını sağlamak amacıyla bazı şablonlar hazırladıklarını, içerik uzmanlarının bu şablonlara göre bilimsel anlatımları anlamlı parçalara böldüğünü, bu parçaların sürelerini ayarladığını ve anlatım sırasında hedef kitlenin etkileşimini sağlayacak şekilde aralar verdiğini belirtmişlerdir. Tasarım ekibi ve içerik uzmanlarının bu çalışmaları sonucunda akademik kadro ile senaryo ekibi arasında doğru bir iletişim sağlanabildiğini, senaryoların üretimi sürecinde projede görevli akademisyenler ile senaryo ekibinin yapım şirketinin ofisinde aynı masa etrafında

çalışmalarını yürüttüğünü, senaryoların sadece bir kişinin yazdığı metinler olmadığını, ortak aklın ürünü olduğunu ve güzel bir ekip çalışması yapıldığını ifade etmişlerdir.

İçerik uzmanları (İU1 ve İU2) projenin başında kendilerinden senaryoların yazımının da istendiğini, bu doğrultuda bazı çalışmalar yaptıklarını, ancak devam eden süreçte senaryo yazımının profesyonel bir ekip tarafından yapılmasına karar verildiğini ve bir şirketle anlaşıldığını belirtmişlerdir. Senaryo ekibinin hem televizyonu hem de senaryo yazma, çekme, oyunculuk konularını çok iyi bildiğini ancak akademisyenlerin de konuyu bilen taraf olması nedeniyle senaryo ekibi ile akademisyenlerin birlikte çalışmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmişlerdir. Senaryo ekibinin eğitim modülleri için hazırlanan içeriklere çalışarak toplantılara katıldıklarını, bu toplantılarda metinler üzerinden her bir videoda kullanılmak üzere önemli mesajların belirlendiğini, senaryoların oluşturulması sürecinde senaryo ekibi ile akademisyenler arasında iyi bir diyalog olduğunu ve her konunun tartışılmasını sağlandığını, senaryo ekibi tarafından akademisyenlere sürekli geri beslemeler yapıldığını, senaryo ekibiyle birlikte yazma sürecinin geçirildiğini ve çalışma son halini aldıktan sonra akademisyenlerin onayına sunulduğunu belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra videoları izlediklerinde çok doğru bir iş yapıldığı kanaatine vardıklarını, süreçte beraber çalışılmasının bunda etkisi olduğunu vurgulamışlardır.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşlerine bakıldığında senaryoların yazımında konunun uzmanı akademisyenler görev almıştır.

Eğitim Videoları İçin Yazılan Senaryoların Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler

Senaryoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu hakkında 21 katılımcı (AU1, AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU4, İU1, İU2, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU10, İU11, ÖTU3) “oldukça yeterli buluyorum” cevabını vermiş, 4 katılımcı (AU2, BKÜ6, İU3, İU9) ise “kısmen yeterli buluyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Eğitim Videoları İçin Yazılan Senaryoların Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Senaryoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu	Oldukça yeterli buluyorum	3	12	5	20	4	16	9	36	21	84
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	1	4	-	-	2	4	4	16
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Eğitim videoları için yazılan senaryoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğunu oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 21 katılımcının görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Senaryolar eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak eğitimin içeriklerini hazırlayan akademisyenler ile senaryo ekibi tarafından hazırlandı. Senaryolar nasıl geliştirilir, materyal ne konulmalı, ana mesajı ne olmalı, örtük müfredat nedir bunların hepsi detaylı bir şekilde konuşuldu. (BKÜ5).

Burada bu olur mu, şu olur mu, bunun amacına uygun mu, şunu da ekleyelim mi şeklinde, üzerinde belki de en çok durulan kısım senaryolardı. Herkes baktığında daha iyi olabilirdi, farklı bir yöntem seçilebilirdi diyebilir. Ancak oluşturulan senaryo hedef kitleye uygun hazırlanmıştı (ÖTU4).

Tasarımdaki kural budur. Önce öğrenme amaçları, amaç ve hedeflerini, alt amaçlarını, kazanımlarını oluşturuyoruz. İçerik uzmanlarına bırakın videoyu, ana metinleri, ham metinleri, bize öncelikle amaçlarınızı verin dedik. Ondan sonra da hazırlanan bütün malzemeler amaçlara yönelik hazırlandı, başka türlü düşünmek mümkün değil (AU3).

Senaryonun kendi bir şablonu var. İçeriğin de ayrı bir şablonu var. Bunları bir araya getirmek her zaman kolay olmuyor. Ekip çalışmasının en zor taraflarından bir de o. Mesela biz o ekibin içerisinde bu öğretim tasarım sürecini iyi bilen bir ekip olduğu için o süreç çok iyi geçildi. Ama tabi o yüz yüze toplantıların faydası çok oldu. Alan uzmanlarıyla senaryocuları karşı karşıya getirip ne anlaşılması ve ne anlatılmak istendiğinin açıklığa kavuşturulması birçok işi kolaylaştırdı (BKÜ3).

Senaryoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlandığını, belirlenen şablona uyulduğunu, kazanımları verdiğini gördük. Senaryolara mesela mizah parçaları koyduk, mizahın çok etkili olduğunu gördük. Hani bunları rastgele yapmadık yalnız, bilinçli olarak

özellikle senarist grubun etkisiyle sonra birlikte mizah üretmeye çalıştık, espriler eklemeye çalıştık. Bir de şöyle bir şey var sınırlı zamanda her şeyi televizyona aktaramazsınız da tabii onun handikabı vardı. Asker için biraz daha eğlenceli olsun, senaryocular için olay çıksın türünde bir bakış açısı vardı (ÖTU2).

Eğitimin amaç ve hedeflerine uygun oldu çünkü orada da belirli yine birtakım basamaklara biz onların izlemesine özen gösterdik. Yine burada çeşitli adımlar belirledik. Bunlar tipik olayın girizgah bölümünde olması gerekenler, aktarım bölümünde hani nasıl aktarılması gerektiği konusunda ve final bölümlerinde yani kapanırken konunun nelerin yer alması gerektiği konusunda onun etkili olduğunu düşünüyorum. Burada yine bu Gagne'nin basamaklarından yararlandık orada o adımlardan yararlandık. Yani bir konunun öneminden bahsetti hocalarımız, neden bu konu önemlidir, daha sonra işte adım adım belirli anlamlı parçalara bölerek konuyu verdi, etkinlik yaptırıldı ve özetlendi konu ve bunun gerçek yaşamla ilişkisi kurulmaya çalışıldı genel anlamda. Bu da daha sonra çekim senaryosunda dramanın içine yedirilince anlamlı bir bütün ortaya çıktığını düşünüyorum doğrusu (ÖTU1).

Katılımcıların 2'si (BKÜ5, ÖTU4) bugünden bakıldığında mutlaka daha iyisinin yapılabileceğini, ancak senaryoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak akademisyenler ile senaryo ekibi tarafından ortak bir çalışma neticesinde hedef kitleye uygun olarak hazırlandığını, projenin en çok üzerinde durulan bölümünün senaryolar olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcıların 3'ü (AU3, BKÜ3, ÖTU2), öğretim tasarımının ilk adımı olarak içerik uzmanlarından senaryo, ana metinler ve ham metinlerden önce, öğrenme amaçlarını, hedefleri, alt amaçları ve kazanımların hazırlanmasının istendiğini; bütün materyallerin bu amaçlara yönelik hazırlandığını belirtmişlerdir. Proje ekibinin içerisinde yer alan ve öğretim tasarımı sürecini iyi bilen akademisyenler sayesinde bu sürecin çok iyi tamamlandığını, alan uzmanı akademisyenler ile senaryo ekibinin birlikte çalıştıklarını ve bu ortak çalışmanın farklı şablonları olan senaryo ve eğitim içeriğinin bir araya getirilmesini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Tüm akademik içeriğin senaryolara aktarılmasının mümkün olmadığını, bu sınırlılık içerisinde hareket ettiklerini, senaryo ekibinin önerisiyle hedef kitle için cazip hale getirmek amacıyla senaryoya mizah ve dikkat çekici, sürükleyici öğelerin eklendiğini vurgulamışlardır.

Eğitimin amaç ve hedefleri doğrultusunda senaryoların, projede kullanılan öğretim yöntemi (Gagne'nin "öğretim durumları") adımlarına uygun olarak geliştirildiğini, eğitim içeriğinin hedef kitleye bu adımlar takip edilerek aktarılmasının planlandığını belirten

katılımcı (ÖTU1), bu çerçevede konunun belirli parçalara bölünerek senaryonun içine yedirilmesiyle anlamlı bir bütünün ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Eğitim videoları için yazılan senaryoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğunu kısmen yeterli bulduğunu ifade eden 4 katılımcının (AU2, BKÜ6, İU3, İU9) görüş ve önerilerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Her şeyden önce kuramsal olarak müfredat ve diğer derslerle ilişkisi yeterince tartışılmadı. Nihai senaryoyu okuyamadık. Ayrıca, pilot çalışma yapıldıysa bu konuda bizlere bilgi verilmedi ve buna bağlı olarak uzman katkısı sağlanmadı (İU9).

Çok akademik bir dil kullanıldığını düşünüyorum. Bazı metinler erbaş ve erlere hitap etmiyordu (BKÜ6).

Geleneksel bilgi aktarmaya yönelik, bilen bilmeyene aktardığı, sorgulamanın olmadığı bir yapıya dönüştü. Ama tabii bu eğitimci olarak bizim çok yoğun biçimde işin içinde olmamızdan da kaynaklanıyor veya bunun görsel materyale dönüştürmenin zorluğundan da kaynaklanıyor olabilir (İU3)

Öğrenme ve Kişisel Gelişim Modülünde, Yolsuzluk ve İsrarla Mücadele konusunda içerik uzmanı olarak projede görev yapan İU9, senaryonun müfredatla ve projenin diğer modüllerindeki konularla ilişkisinin yeterince tartışılmadığını, senaryonun son halini okuyamadığını, ayrıca projenin pilot çalışması olan kadın hakları ve cinsiyet eşitliği modülü hakkında kendisine bilgi verilmediğini, buna bağlı olarak senaryo yazımında yeterli uzman katkısının sağlanmadığını ifade etmektedir.

Bazı katılımcılar ise (BKÜ6 ve İU3) senaryo yazımında çok akademik bir dil kullanıldığını, bu metinlerin hedef kitle olan erbaş ve erlere yeterince hitap etmediğini, bunun akademik içeriğin görsel materyale dönüştürmenin zorluğundan da kaynaklanıyor olabileceğini, öğretim stratejisinin geleneksel bilgi aktarmaya, bilen bilmeyene aktardığı, sorgulamanın olmadığı bir yapıya dönüştüğünü belirtmişlerdir.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşlerine bakıldığında senaryoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olduğu ifade edilebilir. Senaryoları eğitimin amaç ve hedeflerine uygun bulmadığını belirten herhangi bir katılımcı bulunmamaktadır.

Eğitim Filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumunun Yeterliliğine” İlişkin Görüş ve Öneriler

Eğitim filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumunun Yeterliliği” hakkında 16 katılımcı (AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ4, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU2, İU4, İU6, İU7, İU8, İU10, İU11) “oldukça yeterli buluyorum”, 3 katılımcı (BKÜ6, İU3, İU5) “kısmen yeterli

buluyorum” cevabını vermiş, 6 katılımcı (AU1, AU2, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ5, İU9) ise “bilmiyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Eğitim Filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumunun Yeterliğine” İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitim Filmlerindeki senaryo-oyuncu uyumunun yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	2	8	2	8	4	16	8	32	16	64
	Kısmen yeterli buluyorum	-	-	1	4	-	-	2	8	3	12
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	2	8	3	12	-	-	1	4	6	24

Eğitim filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumu”nu oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 16 katılımcının görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Oyuncuların seçimi sürecinde akademisyenlerin bir tercihi olmadı. Yapım şirketine hakkını vermek lazım övgüyü çok hak ediyor, TRT ve tiyatro kökenli pek çok oyuncu vardı. Televizyonda izlediğimiz dizilerde yer alan oyuncular vardı (ÖTU2).

Seçilen mekân ve karakterlerin hedef kitlenin öğrenmesini kolaylaştırıcı olduğunu düşünüyorum (İU6).

Yani tabii sinema filmi kalitesinde değil ama hani amaca uygunluk ve hedef kitle bakımından yeterliydi Biraz da eğitici olduğu için bu tür bir oyunculuk olabilir diye düşünüyorum. Özellikle hedef kitleye uygun olması ve özdeşlik kurmayı sağlamak bakımından eklenen karakterler vardı (İU11).

Gördüğümüz kadarıyla oldukça profesyonel bir denge sağlanmıştı. Daha iyisi olabilir miydi, mutlaka olabilirdi. Hedef kitle açısından baktığımızda olmasaydı keşke dediğim bir şey olmadı açıkçası (İU10).

Orada da askerlerle görüşme yaptık zaten her video sonrasında Mehmetçik ile görüşme yaptık. Çok beğendikleri karakterler olmuştu. Bence oyuncular profesyonel oyuncular, amatör ya da yarı amatör oyuncular da vardı. Görevlerini yerine getirdiler (ÖTU4).

Senaryo-Oyuncu uyumu bütçeyle alakalı derim. Orada sözüne ettiğiniz her şey, bakın yönetmen becerikli birisi olacak önce iyi bir senaryo ekibi olacak, senaryo ekibiniz iyi olmadıktan sonra yönetmeninizin iyi olması da işe yaramaz. İyi bir ekip olacak. O iyi ekip

de sözü edilen dramayı çok iyi gerçekleştirebilecek oyuncularını getirebilirse gerçekleşir. O da tamamen bütçenin ne kadar olduğuyla alakalı. Daha iyisi olabilir mi elbette olabilir. Bu projede karşılıyor çünkü çok çok önemli hani böyle çok öne çıkması gereken bir şey yok ki orada. Bir dizi değil (İU7).

Oradaki insanlar da hayatın içinde olan insanlar askerler, dolayısıyla karşısında görmeyi istedikleri insanlar da hayatın içinde olması gereken insanlar. Ben öyle çok uç örneklerin olduğunu düşünmüyorum ama bu bütçe işi dediğim gibi yani çok ünlü bir yıldızı getirmezsiniz ama ağla dediğinde ağlayacak oyuncunuzun olması yeterli (İU8).

Oldukça başarılı, rolünü çok iyi oynayan insanlar vardı. İki tane keşke olmasaydı denebilecek yönü var onun dışında dört dörtlük. Biri bazı çekimler maalesef süre konusunda sıkıntı yaşadığımız için kış aylarına denk geldi. Senaryo gereği insanlara piknik yaptırıldı ve kış şartlarında yangın çıkıyordu karın olduğu yerde. Oyuncular zorlandı. Keşke vaktimiz olsaydı da o işi yaza aktarabilseydik ve yazın çekebilseydik yada daha iyi bir hava koşullarında. İkinci konu da; son iki modülde oyuncuların devamlılığı konusunda sorun yaşadık. Profesyonel oyuncular uzun süreli bağlayamıyorsunuz, bağladığınız zaman ücretler çok artıyor. Bu nedenle son iki modülde bazı karakterlerimiz değişti, bir iki tanesi. Onlar olmasaydı daha iyi olurdu diyoruz. Mesela önemli karakterler, baba karakteri, asker karakteri ana karakter, dede karakteri ki askerlerin en beğendiği karakter oydu onlar değişmedi o açıdan iyiydi. Abla ve kardeş değişti. İki karakterde özellikle değişiklik olmak durumunda oldu. Sonradan gelen oyuncuların uyumu konusunda hiçbir sorun olmadı. En azından iki modül içerisinde tamamen tutarlılık oldu (AU3).

Genel bütüncül baktığımda yeterli buluyorum. İçerik ve oyuncunun uyuşmaması konusunun çok yaşandığını düşünmüyorum, bazı oyuncular gerçekten çok iyi seçilmişlerdi. Hedef kitlenin yapısını da göz önünde bulundurduğumuzda genelde bizim insanımız dizi izlemeyi seviyor, bizim senaryomuzda dizi formatında bir aile, ailenin etrafında gelişen olaylar, aileye katılan yan aileler ve onların aileyle olan iletişimleri, yaşadıkları sorunlar, mahalledeki yakın çevre, kahvehanesinden, okulundan karakterler seçilmişti. Bazen oyuncular akademik içeriğin verilmesinde gerçek performanslarını sergileyemedikleri durumlar oldu. Çünkü bazı yerlerde özellikle hukuk terimleri ve yasal konular, kanunla ilgili anlatımlar geçtiğinde bunları tabi Prompter'den okumak zorunda kaldılar. Mutlaka verilmesi gereken bir akademik içerik var, ama dramanın içinde olduğu için hoş görüldüğünü düşünüyorum. Burada bazıları iyi oyunculuk sergiledi, bazıları bu okumayı apaçık yaptı yada yapmak zorunda kaldığı için sıkıntı oralarda yaşandı. Ama ana karakterler açısından bence çok güzel bir casting vardı ve onlarda zaten sürüklüyordu. Örneğin işte dede figürü, evin annesi ve babası figürü, kız ve askerden gelen oğlan, küçük kız figürleri bence onlar iyi oturmuştu (ÖTUI).

Yukarıdaki belirtilen ifadelere göre katılımcıların bir kısmı (ÖTU2, ÖTU4, İU6, İU10, İU11), oyuncuların seçimi sürecinde akademisyenlerin herhangi bir katkısı olmadığını, yapım şirketinin oyuncu seçiminde çok seçici davrandığını, TRT ve tiyatro kökenli oyuncular olduğunu ve televizyonda izlediğimiz dizilerden pek çok oyuncunun çekimlerde görev aldığını ifade etmişlerdir. Sinema filmi kalitesinde olmasa da amaca uygunluk ve hedef kitle bakımından yeterli olduğunu, Mehmetçiğin de oyunculukları beğendiğini belirtmişlerdir.

Projede görev alan ve uzmanlığı iletişim, sinema ve televizyon olan 2 katılımcı (İU7, İU8) senaryo-oyuncu uyumunun bütçeyle doğrudan ilişkili olduğunu, bu anlamda ünlü ve yıldız oyuncuların ziyade senaryonun gerektirdiği oyunculuğu sergileyebilecek oyunların olmasının yeterli olduğunu, hedef kitlenin de hayatın içinde olan insanlar olduğunu, dolayısıyla karşısında görmeyi istedikleri insanların da hayatın içinde olması gereken insanlar olduğunu ifade etmişlerdir. Film işinin yönetmen, senaryo ekibi ve oyuncuların oluştuğu bir ekip işi olduğunu, bu projede bunların bir araya geldiğini, bunlardan herhangi birinin aksaması durumunda kötü sonuçlar alınacağını belirtmişlerdir. Bütçenin önemine vurgu yapan katılımcılar, bu projede senaryo oyuncu uyumunun karşılandığını, söz konusu olan bir eğitim projesi olması nedeniyle çok öne çıkması gereken bir durum olmadığını, sonuçta bunun bir televizyon dizisi olmadığını, belirtmişlerdir.

Anahtar uzman AU3, oyuncuların oldukça başarılı olduğunu, sadece iki alanda sorun yaşandığını belirtmiştir. İlk olarak, bazı çekimlerin zaman problemi nedeniyle kış aylarına rastladığını, mevsimle uyumlu olmayan sahnelerin çekilmek zorunda kalındığını belirtmişler ve oyuncuların bu çekimlerde zorlandığına vurgu yapmışlardır. İkinci sorunun ise, son iki modülde bir-iki oyuncuların değişmesinden kaynaklandığını, ancak dede, baba, ana ve asker karakteri gibi önemli karakterlerin -ki hedef kitlenin en beğendiği karakterin- değişmediğini ifade etmiştir. Değişiklik olan oyuncuların oyuna çok iyi uyum sağladığını, değişikliklerin son iki modülde olması nedeniyle en azından bu iki modülün kendi içinde tutarlılık sağlandığını belirtmiştir.

Öğretim tasarımı uzmanı ÖTU1, tüm karakterlerin senaryoya gayet iyi oturduğunu, bütüncül bakıldığında iyi bir sonucun ortaya çıktığını belirtmiştir. Hedef kitlenin de içinde bulunduğu toplumumuzda dizi izlemenin sevildiğini, eğitim filmlerinin senaryosunun da dizi formatında olduğunu, senaryoda bir aile, ailenin etrafında gelişen olaylar, aileye katılan yan aileler ve onların aileyle olan iletişimleri, yaşadıkları sorunlar, mahalledeki yakın çevre, kahvehanesinden, okulundan karakterlerin bulunduğunu ifade

etmiştir. Senaryoda akademik içeriğin bulunması ve özellikle hukuk terimleri ve yasal konular, kanunla ilgili anlatımlar geçtiğinde bazı oyuncuların gerçek performanslarını sergileyemediklerini, “prompter”den okumak zorunda kaldığını, ama dramının içinde verildiği için çok sırtan bir durum olmadığını belirtmiştir.

Eğitim filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumunun Yeterliği” hakkında “bilmiyorum” şeklinde görüş bildiren 6 katılımcıdan 2’si (AU1, AU2) eğitim videoları henüz tamamlanmadan projeden ayrıldıkları için, katılımcıların 3’ü (BKÜ2, BKÜ5, İU9) ise videoları izleyemediği için oyunculuk hakkında değerlendirme yapamadığını ifade etmiştir. BKÜ3 aradan 2-2,5 yıl gibi uzun bir zaman geçmiş olması nedeniyle hatırlamakta güçlük çektiği için bu şekilde cevap vermiştir.

Eğitim filmlerindeki “Senaryo-Oyuncu Uyumunu” kısmen yeterli bulduğunu ifade eden 3 katılımcının (BKÜ6, İU3, İU5) görüş ve önerilerine aşağıdaki cümle örnek olarak verilebilir:

Çok iyi olduğunu düşünmüyorum ama fena değildi, çok kötü değildi. Ortalama bir cevap vermekte fayda var. Tipleme (belirli bir tipin bütün karmaşık özelliklerini, onu en iyi, en rahat, en inandırıcı biçimde temsil edebilecek bir kişiyle, bir tiple verme.) problemi vardı. Biraz doğallıktan uzak gibi bazı şeyler aklımda kalmıştı (İU5).

Yukarıda belirtilen ifadelere göre İU5, senaryo oyuncu uyumunun ne çok iyi ne de çok kötü olduğunu, doğallıktan uzak oyunculukların olduğunu ve tipleme sorunu yaşandığını ifade etmiştir.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşlerine bakıldığında senaryo-oyuncu uyumunun hedef kitle için yeterli olduğu söylenebilir.

Eğitim Filmlerindeki Oyuncuların Tecrübesinin Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler

Eğitim filmlerindeki oyuncuların tecrübesinin yeterliği hakkında 14 katılımcı (AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ3, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU10) “oldukça yeterli buluyorum”, 6 katılımcı (BKÜ4, BKÜ6 İU1, İU2, İU3, İU11) “kısmen yeterli buluyorum” cevabını vermiş, 5 katılımcı (AU1, AU2, BKÜ2, BKÜ5, İU9) ise “bilmiyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Eğitim Filmlerindeki Oyuncuların Tecrübesinin Yeterliliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitim filmlerindeki oyuncuların tecrübesinin yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	2	8	2	8	4	16	6	24	14	56
	Kısmen yeterli buluyorum	-	-	2	8	-	-	4	16	6	24
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	2	8	2	8	-	-	1	4	5	20

Eğitim filmlerindeki “Oyuncuların Tecrübesi”ni oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 14 katılımcının (AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ3, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU10) görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Tecrübesiz bir ekip zaten bu projeyi çıkaramazdı. Ana karakter oyuncular gayet tecrübeliydiler. Zaten daha önceden televizyondan görmeye alışık olduğumuz, profesyonel tiyatro oyuncuları vardı içlerinde. Sadece bir oyuncu beğenilmedi, onu da ilk çekimlerden sonra değiştirdiler. Video çekildiği halde yeniden çekildi, beğenmemiştik(AU3).

Oyunculuklar için bir şey diyemem ama konuşmaları gereken notlar çok akademik ve çok farklı konular olduğu için sıkıntı orada yaşanmıştı, yoksa oturmamış bir oyunculuk acemi oyunculuk denemez (ÖTU1).

Bütün sekansları tekrar gözümün önünden geçirdiğimde genel olarak baktığınızda yeterliydi. Evet, eleştirdiğimiz şeyleri olmuştur televizyoncu olarak, bunlar oyunculuk anlamında değil ama daha çok kullanılan mekanlarla ilgili eleştirilerim olmuştur (İU7).

Hani böyle karikatürize kalır ya bazen öyle yetersiz bir şey değildi, gerçekten bir günlük dizi izliyormuş gibi bir şeyi hissediyorduk (İU8).

Katılımcıların 2’si (AU3 ve ÖTU1), tecrübesiz bir oyuncu kadrosunun bu projeyi çıkarmasının mümkün olmayacağını, özellikle ana karakter oyuncularının çok tecrübeli olduğunu, televizyondan görmeye alışık olduğumuz profesyonel tiyatro oyuncularının kadroda yer aldığını, ifade etmişlerdir. Beğenilmeyen bir oyuncu olduğunu ve görevine ilk çekimleri müteakip son veriliğini, bu nedenle çekilen sahnelerin tekrar çekildiğini belirtmişlerdir. Oyunculuklar için bir şey söylenemeyeceğini ancak akademik içeriğin aktarımında bir miktar sıkıntı yaşandığını, oturmamış acemi bir oyunculuktan söz edilemeyeceğini ifade etmişlerdir.

Projede görev alan ve uzmanlığı iletişim, sinema ve televizyon olan 2 katılımcı (İU7, İU8) oyuncuların tecrübeleri hakkında genel olarak yeterli olduğunu, herhangi bir yetersizlik tespit etmediklerini, videoların televizyonlarda seyrettiğimiz diziler ayarında olduğunu, eleştirilerinin oyunculuklardan ziyade daha çok kullanılan mekânlarla ilgili olduğunu ifade etmişlerdir.

Eğitim filmlerindeki “Oyuncuların Tecrübesinin Yeterliği” hakkında “bilmiyorum” şeklinde görüş bildiren 5 katılımcıdan 2’si (AU1, AU2) eğitim videoları henüz tamamlanmadan projeden ayrıldıkları için, katılımcıların 3’ü (BKÜ2, BKÜ5, İU9) ise videoları izleyemediği için oyuncuların tecrübesi hakkında bir değerlendirme yapamadığını ifade etmiştir.

Eğitim filmlerindeki “Oyuncuların Tecrübesi”ni kısmen yeterli bulduğunu ifade eden 6 katılımcının (BKÜ4, BKÜ6 İU1, İU2, İU3, İU11) görüş ve önerilerine aşağıdaki cümle örnek olarak verilebilir:

Bu tür projelerde bütçeye göre oyuncu niteliği çok değişir. Bu kapsamda oyuncular daha çok Ankara bölgesindeki oyuncularından ve daha çok amatör oyuncularından oluşuyordu (BKÜ6).

Yukarıda belirtilen ifadelere göre BKÜ6, projenin bütçesiyle oyuncuların niteliğinin doğru orantılı olarak değiştiğini, oyuncu kadrosunun çoğunlukla Ankara bölgesindeki amatör oyuncularından oluştuğunu, oyuncuların tecrübesinin ne çok iyi ne de çok kötü olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşleri dikkate alındığında eğitim filmlerindeki oyuncuların tecrübesinin yeterli olduğu ifade edilebilir.

Mehmetçik El Kitabı’nın Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (f: 19) (AU3, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) “Mehmetçik El Kitabı” adlı eğitim dokümanlarının hazırlanmasında izlenen yöntem konusunda benzer görüşler ifade etmiştir. Bu kapsamda, her modülde yer alan konulara yönelik önemli noktaların “Mehmetçik El Kitabı” içinde Mehmetçikle paylaşıldığını, bu konuda içerik uzmanlarının belirlediği önceliklerin değerlendirmeye alındığını, bu anlamda Mehmetçik El Kitabı’nın akademik içeriğin önemli bölümlerinin yer aldığı

yardımcı bir basılı öğretim materyali olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine göre; kitapçığın hem eğitimler sırasında bir yardımcı kaynak olması hem de Mehmetçikler terhis olup evlerine döndükten sonra aileleri, tanıdıkları ve arkadaşları başta olmak üzere başkalarıyla da paylaşabilecekleri ve yeri geldiğinde başvurulabilecek bir içerik yoğunluğuna sahip olması, kitapçık hazırlanırken izlenen temel stratejidir. Diğer bir deyişle çerçeve metinde kapsanan tüm bilgilerin burada verilmesi yerine o bilgiyi özetleyen ve akademik olmayan bir dille yazılmış bir metin olması amaçlanmıştır. Her bir modüle ilişkin Mehmetçik El Kitabı'nın en fazla 50 sayfa olmasının hedeflendiği ve her bir konunun aşağıdaki yapıya uygun olarak biçimlendirildiği belirtilmiştir:

Önem: Konunun neden önemli olduğu ve neden öğrenilmesi gerektiği,
Sorun: Özellikle Türkiye'de ve bağlamına uygunsuzsa dünyada bu konunun neden bir sorun teşkil ettiği ve ne gibi sorunlarla karşılaştığı,
Çözüm: Bu sorunla baş edebilmek için bireysel ve toplumsal olarak neler yapılabileceği (örneğin çocuğuna şiddet uygulayan bir aileyle karşılaşıldığında nereye başvurulabileceği vb.)
Sonuç: Yukarıda anlatılanların kısa bir özeti.

Mehmetçik El Kitapçıkları'nın sadece metinlerden oluşan geleneksel bir kitap olmayıp ilgi çekici ve metinleri destekleyici görsellerle (fotoğraf, grafik, tablo vb.) zenginleştirildiğini, ayrıca bu el kitapçıklarının hem okunabilen hem de gerektiğinde katılımcıların not alabileceği bir tasarıma sahip olduğu ifade edilmiştir.

Her eğitim başlığı için "Mehmetçik El Kitabı" adlı eğitim dokümanlarının hazırlanmasında nasıl bir yöntem izlendiğine ilişkin 4 katılımcı (AU1, AU2, İU2, İU3) el kitaplarının hazırlanması süreci başlamadan önce projeden ayrıldıkları için, 2 katılımcı (AU4, BKÜ3) ise o çalışma içerisinde bulunmadıkları için değerlendirme yapamayacağını ifade etmiştir.

Mehmetçik El Kitabı'nın eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu hakkında 18 katılımcı (BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU3, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) "oldukça yeterli buluyorum", 2 katılımcı (AU3 ve BKÜ6) "kısmen yeterli buluyorum", 1 katılımcı (İU2) "yeterli bulmuyorum" cevabını vermiş; 4 katılımcı (AU1, AU2, A4, BKÜ3) ise "bilmiyorum" şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Mehmetçik El Kitabı'nın Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mehmetçik El Kitabının eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu	Oldukça yeterli buluyorum	-	-	4	16	4	16	10	40	18	72
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	1	4	-	-	-	-	2	8
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	1	4	1	4
	Bilmiyorum	3	12	1	4	-	-	-	-	4	16

Mehmetçik El Kitabı'nın eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğunu oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 18 katılımcının (BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU3, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Sistematik olarak amaçlar, çerçeve metin ve içerik, içerikten sonra kitapçık, yani belirlenen amaçlar ve içerik doğrultusunda hazırlandı. Her içerik uzmanına belirli bir sayfa sınırı verilmişti ve buna uyuldu (BKÜ4).

Burada eğitimci akademisyenlerin çok stratejik yaklaşımları vardı. Açık Öğretim tecrübesi de olan akademisyenler içeriği adım adım takip ediyor, buraya şunu koymuş mu, bura da tekrarı yapmış mı, burada sorusunu sormuş mu, burada istenilen mesajı belirtmiş mi, hedef kitlenin günlük hayatta işine yarayacak olan bir içerik düşünülerek belirlenen eğitim stratejisi doğrultusunda o belirlenen önceliklere göre örnek olaylarla gazete haberleri vs. besleyerek, gerekli takip ve kontrol yapılarak ve danışma kurulunun görüşleri ve onayı alınarak tamamlandı (BKÜ5).

Hem üniversite mezunu hem ortaokul mezunu erlerin anlayabileceği bir dil kullandık. Olabileceğin en iyisini yapmaya çalıştık. Belirlenen amaç ve önceliklere göre eğitici ve öğrenenleri yönlendirecek şekilde uluslar arası güncel veri ve teknikler kullanılarak hazırlandı. Bilimsel Kurul üyeleri, Türk Silahlı Kuvvetlerinin proje sorumluları, UNDP memnun kaldı sonuçtan (İU4).

Mamak MEBS Okulu ve Eğt. Mrk. K.lığında Mehmetçiklerle ön görüşme yaptık, meseleye ilişkin farkındalıkları nedir küçük bir ihtiyaç analizi tarzında. Dolayısıyla modüllerin kazanım ve hedefleri, seviyeye uygunluğu birebir ihtiyaç analizine yaslanmıştı. Mehmetçik El Kitabı da buna göre hazırlandığı için oldukça yeterliydi (İU3).

İçerik uzmanları amaçlar doğrultusunda önce çerçeve metni oluşturdu. Bütün tasarım süreçlerinden geçen ve uzman eğitimcilerimize bir başvuru kaynağı olarak hazırlanan bu dokümanı Mehmetçiklere veremedik. Bu yoğun içeriğe sahip dokümandan yararlanılarak; istatistikler, örnekler, daha çok içinde görsellerin olduğu, grafik olarak anlatımların olduğu, çok fazla sözden arındırılmış ve sade bir dille yazılmış, Mehmetçiğin yeri geldiğinde tekrar hatırlamak için şöyle bir bakacağı çekicilikte olan el kitapçıkları hazırlamaya çalıştık. Mehmetçik El Kitabının içeriği tasarım ekibi tarafından belirlendi, içerik uzmanlarına ve danışma kuruluna onaylatıldı. (ÖTU4).

Bu Mehmetçik el kitaplarının devreye sokulmasının nedeni eğitim videoları ile aktarılması gereken mesajlar sadece bu iki saatlik dramalarla kalmayın Mehmetçik kışladan terhis olup giderken ellerine alıp okuyabilecekleri, çantalarına koyabilecekleri bir boyutta ve kapsamda bir şey olsun ve memleketlerine gittiğinde ben böylede bir eğitime katıldım deyip etrafına gösterebilsin, belki köyün kahvesine koyabilsin, akrabalarına eşine dostuna gösterebilsin, eğitim içeriğinin esas özü olan, ana fikri olan mesajlardan oluşan kolayca okunabilen gibi çeşitli kriterlerimiz vardı. Hedeflerimiz ve kazanımlarımız açısından düşündüğümüzde seviyesi oldukça uygundu. Ayrıca Mehmetçik El Kitabına internet ortamından da ulaşabiliyor (ÖTU1).

Yukarıda belirtilen ifadelerle göre katılımcıların 3'ü (BKÜ4, BKÜ5, İU4) projede görevli ve açık öğretim tecrübesi de olan eğitimci akademisyenlerin yönlendirmesi ve kontrolü altında, Mehmetçik El Kitabı'nın sistematik bir yaklaşımla oluşturulduğunu, bu kapsamda öncelikle amaçların belirlendiğini, sonrasında oluşturulan çerçeve metin doğrultusunda içeriklerin yazıldığını ve bu içeriklere dayanarak el kitapçığının hazırlandığını belirtmiştir. Mehmetçik El Kitabı'nın, uluslararası güncel veri ve teknikler kullanılarak ve hedef kitlenin günlük hayatta işine yarayacak olan bir içerik düşünülerek, belirlenen eğitim stratejisi doğrultusunda farklı eğitim düzeyine sahip Mehmetçiğe yönelik bir anlatım ile örnek olaylarla ve gazete haberleri ile desteklenerek hazırlandığını; hazırlanan içeriğin bilimsel komite tarafından kontrol edilerek onaylandığını; el kitapçığından projedeki tüm tarafların, bilimsel kurul üyelerinin, Türk Silahlı Kuvvetleri temsilcilerinin ve UNDP'nin memnun kaldığını ifade etmişlerdir.

Diğer üç katılımcı (ÖTU1, ÖTU4, İU3), projeye başlamadan önce hedef kitleyle de görüşerek bir ihtiyaç analizi yapıldığını, eğitim modüllerinin kazanım ve hedefleri ile eğitimlerin hedef kitlenin seviyesine uygunluğunun ihtiyaç analizine dayandığını, Mehmetçiklere verilen el kitapçığının örnekler, istatistik ve grafik gibi görsellerle desteklenerek sade bir dille yazıldığını, Mehmetçiğin almış olduğu eğitimi hatırlamak amacıyla başvurabileceğini, eğitim içeriğinin özünü ve ana fikrini yansıtan mesajlardan

oluşan ve kolayca okunabilen bir doküman olarak hazırlandığını ifade etmiştir. Projede görevli tasarım ve içerik uzmanları ile bilimsel komite tarafından hazırlanan ve onaylanan Mehmetçik El Kitabı'nın hedef kitlenin düzeyine uygun olarak hazırlandığını, MİYE projesinin kurumsal web sayfasından da ulaşılabilen söz konusu dokümanı Mehmetçiğin isterse yakın çevresiyle de paylaşabilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Her eğitim başlığı için hazırlanan "Mehmetçik El Kitabı" adlı eğitim dokümanların eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olup olmadığı hakkında sorulan soruya "Bilmiyorum" cevabını veren 4 katılımcıdan 2'si (AU1, AU2) el kitaplarının hazırlanması süreci başlamadan önce projeden ayrıldıkları için, diğer 2'si (AU4, BKÜ3) ise o çalışma içerisinde bulunmadıkları için değerlendirme yapamadığını ifade etmiştir.

Mehmetçik El Kitabı'nın eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğunu kısmen yeterli bulduğunu ifade eden 2 katılımcı (AU3, BKÜ6), el kitapçıklarını hazırlanmasında akademik bir dil kullanıldığını, Mehmetçiğin eğitim düzeyine, kültürüne ve Türk toplumun yapısına uygun metinlere yeterince yer verilmediğini, yeterli bütçe ve zaman olsaydı Mehmetçik El Kitabı'nın daha renkli ve görsel ağırlıklı hatta çizgi roman ya da foto roman şeklinde hazırlanmasının daha uygun olacağını, bu sayede Mehmetçiğin ve yakın çevresinin alıp okuyacağı daha ilgi çekici bir kaynağa dönüşebileceğini, dolayısıyla yaygın etkisinin artacağını belirtmiş ve görüşlerine aşağıda verilen anlatımlarla açıklık getirmişlerdir:

Akademik bir dil kullanıldığını düşünüyorum. Mehmetçiğin eğitim seviyesine, kültürüne göre ve Türk toplumun yapısına uygun metinler oluşturulmalıydı (BKÜ6).

Doğrusunu söylemek gerekirse yeterli bütçemiz zamanımız olsaydı onları daha renkli, görsel ağırlıklı yapmayı çok isterdik. Hatta böyle çizgi roman yada foto roman şeklinde olması daha yardımcı olabilirdi. Bizim amacımız Mehmetçikler bu el kitapçığını askerler alıp götürecekler, okumayacaklar büyük bir bölümü sorun yok, götürsünler eve koysunlar ablası, annesi, kardeşi, babası biri okusun, hani ailelerine de bir katkımız olsun, kütüphaneye veya götürsün köydeki kahveye koysun, götürsün ne bileyim bir işyerine masanın üstüne atsın gelen geçen şöyle bir göz gezdirsin, ilgi çeksün ya burada ne varmış desün insanlar okusun. Yani olayın biraz da yaygın etkisini düşünerek biz onları özellikle hazırladık (AU3).

Mehmetçik El Kitabı'nın eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğunu yeterli bulmadığını, MİYE projesinin kurumsal web sayfasından da ulaşılabilen el kitapçıklarının akademik bir dille yazıldığını, Mehmetçikler için çok üst düzeyde kaldığını, daha basit

uygulanabilirlik boyutunu da beraberinde getirecek somut bir takım önerilerle desteklenmiş bir dokümanın düzenlenmesinin daha uygun olacağını, bu haliyle çok soğuk ve itici bir doküman olan el kitapçıklarının muhtemelen Mehmetçikler tarafından halihazırda hiç kullanılmadığını ifade eden bir katılımcı ise görüşlerini aşağıdaki şekilde bildirmiştir:

MİYE projesinin internet sitesinden de ki ulaşılabilir olan metin üt düzey kalmış, yani daha basit daha böyle uygulanabilirlik boyutunu da beraberinde getirecek somut bir takım önerilerle desteklenmiş bir şey düzenlenebilirdi. Bir el kitabı olacaksa er ve erbaşlara verilecek çok daha basit şeyler olmalı, akademik bir dil asla olmamalı, çok soğuk ve itici bir şey geliyor insanlara bu akademik dil. Muhtemelen yanlarında götürdüler ama bir yere kaldırdılar attılar belki de onu bilemiyoruz. İşe yararlığı konusunda endişem var (İU2.)

Katılımcıların büyük bir bölümünün (f: 18) yukarıda belirtmiş oldukları olumlu görüşleri dikkate alındığında Mehmetçik El Kitabı eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlandığı söylenebilir.

Eğitim Videolarının Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler

Eğitim filmlerinin çekilmesi sürecinin projede görevli akademisyenler tarafından takip ve kontrol edilip edilmediğine ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların 14'ü (ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, BKÜ1, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ6, İU1, İU6, İU10, İU11, AU3, AU4) “Evet”, 7’si (BKÜ2, BKÜ5, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9) “Hayır” ve 4’ü (AU1, AU2, İU2, İU3) “Bilmiyorum” cevabını vermiştir.

Eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerilerinin alınıp alınmadığına ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların 15’i “Evet” (AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ3, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU4, İU6, İU7, İU8, İU10, İU11, 6’sı “Hayır” (BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, İU5, İU9) ve 4’ü “Bilmiyorum” (AU1, AU2, İU2, İU3) cevabını vermiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Eğitim Film ve Videolarına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitim filmlerinin çekilmesi süreci akademisyenler tarafından takip ve kontrol edilme durumu	Evet	2	8	4	16	4	16	4	16	14	56
	Hayır	-	-	2	8	-	-	5	20	7	28
	Bilmiyorum	2	8	-	-	-	-	2	8	4	16
	Toplam	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100
Eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerilerinin alınma durumu	Evet	2	8	2	8	4	16	7	28	15	60
	Hayır	-	-	4	16	-	-	2	8	6	24
	Bilmiyorum	2	8	-	-	-	-	2	8	4	16
	Toplam	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100

Eğitim filmlerinin çekilmesi sürecinin projede görevli akademisyenler tarafından takip ve kontrol edilip edilmediğine ilişkin yöneltilen soruya “Evet” cevabını veren 14 katılımcının bir bölümü (f: 12) (ÖTU1, ÖTU2, ÖTU4, BKÜ1, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ6, İU1, İU10, İU11, AU3, AU4) ayrıca görüşlerini de belirtmişlerdir. Bu katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleleri örnek olarak verilebilir:

Ankara'nın Samsun çıkışında çekimlerin yapıldığı bir köye setlere gittik. Çekimlerin her aşamasında öğretim tasarımı uzmanları olarak biz de bulduk. Çekim ekibi gelin çekimleri de görün, söyleyeceğiniz şeyler varsa söyleyin dediler. Tabi müdahale etmedik ama çünkü müdahale aşaması orası değil. Senaryolar, senaryoların oluşturulma sürecinden itibaren senaryo çalışmaları uzman ekiple beraber akademik kadro ve tasarım ekibi birlikte çalıştılar, son hali akademisyenlerin onayına da sunuldu. Sonrasında içeriğin doğru olduğundan mesajların dramalaştırıldıktan sonraki aşamasında da akademik uzmanlara onaylatılması süreci basamakları orada işletildi. İlk çekilen örnekler bilimsel kadroyla tekrar izlendi. Bu süreçte de görüşlerimize başvuruldu (ÖTU2).

Projenin zaman çizelgesinde vardı, ilgili tasarım uzmanı akademisyenler çekim sürecinde vardı. İçerik uzmanları birebir çekim sürecinde gidip bulunmadı ama aşama aşama deneme çekimleri üzerinden görüşlerimizi ve değerlendirmelerimizi aktardık (İU1).

Bütün süreçlerde karşılıklı bir kontrol vardı. Bizim görüşlerimiz eleştirilerimiz alındı, düzeltmelerimiz oldu mesela şurada şöyle dense daha iyi olur dedik, çeşitli kavramlarla ilgili yanlış anlaşılacak bazı şeyler vardı onları düzelttik (İU10).

Çekim ekibiyle birlikte biz de birkaç kez gittik çekimleri izledik sonra çekimler bittikten ve ilk kurgu yapıldıktan sonra biz hep birlikte oturduk baştan sona izledik ondan sonra hatta yapım şirketinden uzmanlar da vardı onlarla birlikte tartıştık yapımçıları biraz kızdırdık bazı değişiklikler istedik bazı son dakika değişiklikleri istedik, sağ olsun onlar da biraz murın kırın etseler de yaptılar (AU3).

Mutlaka, filmi hep beraber izledik, bizim de gözümüze çarpan bir şeyler oluyordu, mesela sigara görüyorsunuz, sigara filmden çıkartılıyor. Veya eğitimin amacıyla senaryo arasında bazı sorular var, sorular yerinde mi değil mi, değilse soruları değiştirelim ve buna benzer uyarılarımız oldu ve filmler yeniden çekildi (AU4).

Öğretim tasarım uzmanlarından ÖTU2, eğitim filmlerinin çekimlerinin her aşamasında bulduklarını ve çekimlerinin yapıldığı setlere gittiklerini, zaten senaryoların oluşturulma sürecinden itibaren çekim ekibi, akademik kadro ve tasarım ekibinin birlikte çalıştığını, senaryoların ilk çekilen örneklerinin akademisyenlerle birlikte izlendiğini ve bu süreçte de görüşlerine başvurulduğunu ifade etmiştir.

Proje’de görev alan içerik uzmanı akademisyenlerin 2’si (İU1 ve İU10), projenin zaman çizelgesinde olduğu şekilde ilgili tasarım uzmanı akademisyenlerin çekim sürecine katıldığını, diğer akademisyenlerin birebir çekim sürecinde bulunmadığını ancak aşama aşama deneme çekimleri üzerinden görüş ve değerlendirmelerini aktardıklarını, yapmış oldukları eleştirilerin ve düzeltmelerin çekim ekibi tarafından dikkate alındığını ve gerekli düzeltmelerin yapıldığını ifade etmişlerdir.

Eğitim ve ölçme değerlendirmeden sorumlu anahtar uzman (AU3 ve AU4) olarak çekim ekibiyle birlikte birkaç kez çekimleri izlemeye gittiklerini, çekimler bittikten ve ilk kurgu yapıldıktan sonra tüm akademisyenlerin ve yapım şirketinden uzmanların katılımıyla baştan sona çekilen filmleri izlediklerini, hep birlikte tartıştıklarını ve eğitimin amaç ve hedeflerine yönelik bazı değişiklikler istediklerini, bu doğrultuda filmlerin yeniden çekildiğini ifade etmişlerdir.

Eğitim filmlerinin çekilmesi sürecinin projede görevli akademisyenler tarafından takip ve kontrol edilip edilmediğine ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların 7’si (BKÜ2, BKÜ5, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9) “Hayır” cevabını vermiş ve çekimlere katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

Eğitim filmlerinin çekilmesi sürecinin projede görevli akademisyenler tarafından takip ve kontrol edilip edilmediğine ilişkin yöneltilen soruya “Bilmiyorum” cevabını veren 4 katılımcı (AU1, AU2, İU2, İU3) bu süreç başlamadan önce projeden ayrıldıkları için değerlendirme yapamadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşleri dikkate alındığında öğretim tasarım uzmanı akademisyenlerin çekim sürecine katıldığı, diğer akademisyenlerin bizzat çekim sürecinde bulunmalar da deneme çekimleri üzerinden görüş ve değerlendirmelerini bildirdikleri ve yapmış oldukları eleştirilerin ve düzeltmelerin çekim ekibi tarafından dikkate alınarak gerekli düzeltmelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda eğitim filmlerinin çekilmesi süreci projede görevli akademisyenler tarafından takip ve kontrol edilmiştir.

Eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerilerinin alınıp alınmadığına ilişkin yöneltilen soruya “Evet” cevabını veren 15 katılımcının bir bölümü (f: 11) (AU3, BKÜ3, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU4, İU1, İU4, İU7, İU8, İU10, İU11) ayrıca görüşlerini de belirtmişlerdir. Bu katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerileri alındı. Davet edildik ve hep beraber izledik. Filmleri beğendik çok içimize sindi (İU4).

Senaryodan hiçbir sapma vs. yoktu zaten. Senaryo kısmında tartıştığımız bitmiş konular film haline dönüştürülmüştü. Espriler falan vardı eklenmiş olan dikkat çekici olsun diye. İzledik güzel olmuş dedik. En azından beklenmedik bir şey yoktu içinde (İU11).

İçerik uzmanları kendi içeriğiyle ilgili görüş ve önerilerini belirtti. Ayrıca onları biz bütün grup olarak birlikte izleyip herkes yakaladığı yerleri yada düzeltilmesini önereceği şeyler varsa onları gündeme getirip onlar üzerinde konuşuldu. Arka fon müziğinden tutun da konuşma metnine kadar. Dolayısıyla onlar düzenli olarak yapıldı (BKÜ3).

Öğretim tasarımında şöyle bir şey vardır, birinci gün eğitim programını herhangi bir programı üretmeye başladığımız andan itibaren değerlendirmeyi de düşünürüz biz, ara değerlendirme ve son değerlendirme yaparız. Ara değerlendirme dediğim, ilk gün bir satır bile yazsak bu iyi miydi diye dönüp bakmak gerekir. Bütün süreç boyunca bunların hepsi izlendi geri bildirim verildi defalarca, bazen yeniden çekimler ve seslendirmeler yapıldı. Bunların hepsi dolayısıyla o süreç içinde kontrol edilerek ilerlendi (ÖTU2).

Hem bilimsel kadro hem tasarım ekibi hem de çekim ekibi bir araya geldiler proje yürütücülerıyla çekilen örnekler izlendi. Tekrar çekilenler

eklenenler, o sırada bir yasa değişmiş oldu bazen elimizde olmayan nedenlerle bazen de bilimsel kadronun bu mesaj veya ima yanlış yere götürür buraya şöyle bir şey eklenmesi gerekir anlamındaki değerlendirmeleri oldu, hem bir revizyon hem de bir ara değerlendirme sürecinden geçti. Mutlaka bunlar paketlenmeden önce bilimsel ekipten bir onay alındı (ÖTU1).

Biz kesinlikle izledik. Ulaşabildiğimiz bazı hocalarımıza da izlettik. Özellikle son modülleri, ilk modülleri çok yapamadık da. Çünkü bitmiş, hocalarla çok bir bağlantımız yoktu, onların işi bitmişti. Bir de insanlara görev süresi bitmiş alacağını almış vermiş ayrılmış hadi birde şuna bir daha bak diyemiyorsunuz çok fazla. Ama biz diğerleriyle son iki modülde zaten öyle anlaşma yapmıştık videoların son halini inceleyip geri bildirim verilmesi de sözleşmelerinde yazıyor muydu bilmiyorum ama konuşmalarımızda hep öyle konuşmuştuk. Biz oturduk baştan sona saniye saniye tek tek her şeyi izledik. Uygun olmayacak bazı görüntüler vardı onları çıkarttık. Çekimlerde bazı yerlerde atlamalar ufak tefek hatalar vardı onları düzelttik. İlk pilot uygulama öncesinde kadın hakları ve cinsiyet eşitliği modülünde yapım şirketi bizim isteğimizle bütün formatı değiştirip yeni bir özel efekt aldılar (AU3).

Yukarıda ifade edilen görüşlere göre katılımcıların 3'ü (BKÜ3, İU4, İU11) eğitim videolarının son hali hakkında görüşlerinin alındığını, filmleri beğendiklerini, onaylamış oldukları senaryodan bir sapma olmadığını, dikkat çekici olması için espriler eklendiğini, beklenmedik bir durum olmadığını ifade etmişlerdir.

Projede görevli dört öğretim tasarım uzmanından 2'si (ÖTU1 ve ÖTU2) eğitim programında ara ve son değerlendirilme yapılmasının öğretim tasarımının çok tabii bir süreci olduğunu, videoların hepsinin akademisyenler ve çekim ekibiyle birlikte izlendiğini, defalarca geri bildirim verildiğini ve bu doğrultuda yeniden çekimler ve seslendirmeler yapıldığını, yasa değişikliklerinin bile takip edilerek gerekli düzeltmelerin yapıldığını belirtmişlerdir.

Eğitim videolarının son halini izlediklerini belirten projenin eğitim sorumlusu anahtar uzman (AU3) senaryoların ve diğer eğitim materyallerinin tamamlanması sonucunda görevlerinin sona ermesi nedeniyle özellikle ilk modüllerde bazı akademisyenlerin görüşlerine başvuramadıklarını, ulaşabilen akademisyenlerin videoların son halini izlediğini, sonraki modüllerin tamamında videoların son hali hakkında akademisyenlerin geri bildirimde bulunduğunu, bu doğrultuda uygun olmayan ve hatalı bazı görüntülerin çıkarıldığını, ilk pilot uygulama öncesinde bütün formatın değiştirildiğini ifade etmiştir.

Eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerilerinin alınıp alınmadığına ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların 6'sı (BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6,

İU5, İU9) “Hayır” cevabını vermiş ve videoların son halini izlemediklerinden herhangi bir görüş bildirmediklerini ifade etmişlerdir.

Eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerilerinin alınıp alınmadığına ilişkin yöneltilen soruya “Bilmiyorum” cevabını veren 4 katılımcı (AU1, AU2, İU2, İU3) bu süreç başlamadan önce projeden ayrıldıkları için değerlendirme yapamadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların yukarıda belirtmiş oldukları görüşleri dikkate alındığında eğitim videolarının son halinin akademisyenler tarafından izlendiği, videoların çekiminde onaylanan senaryoların dışına çıkılmadığı, yapılan geri bildirimler doğrultusunda gerektiğinde yeniden çekimler ve seslendirmeler yapıldığı, uygun olmayan ve hatalı bazı görüntülerin çıkarıldığı, pilot uygulama öncesinde istenen nitelikte bir formatın oturtulduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerilerine başvurulduğu söylenebilir.

Videoların eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu hakkında 16 katılımcı (AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ3, BKÜ4, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU2, İU4, İU6, İU7, İU8, İU10, İU11) “oldukça yeterli buluyorum” ve dört katılımcı (AU2, BKÜ6, İU1, İU3). “kısmen yeterli buluyorum” cevabını vermiş, beş katılımcı (AU1, BKÜ2, BKÜ5, İU5, İU9) ise “bilmiyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Eğitim Videolarının Eğitimin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Hazırlık Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitim videolarının eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu	Oldukça yeterli buluyorum	2	8	3	12	4	16	7	28	16	64
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	1	4	-	-	2	8	4	16
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	1	4	2	8	-	-	2	8	5	20

Eğitim videolarının eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğunu oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 16 katılımcının (AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ3, BKÜ4, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU2, İU4, İU6, İU7, İU8, İU10, İU11) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Videolarda bir sürü tekrarlama yapıldı ve faydası çok oldu. Aslında o ilk örneklerle son örnekleri görebilseniz o farkı göreceksiniz. Amaçlarla ilgili çek listelerimiz vardı zaten elimizde biz o çek listelerin karşılanıp karşılanmadığını zaten hep kontrol ediyorduk. Ölçme değerlendirme kısmında da hedeflerin kazanılmasına ilişkin sorular hazırlıyorlardı. İki boyutlu bir değerlendirme hem sürece yönelik hem de sonuca yönelik değerlendirme işin içinde olduğu için içerikle hedeflerin uyumunu kaçırmamaya çalıştık (BKÜ3).

Daha iyisi yapılamaz demek değil bu ama hakikaten başarılı bir uygulamaydı. Senaryodan hiçbir sapma yoktu. Senaryo kısmında tartıştığımız bitmiş konular film haline dönüştürülmüştü. Zaten süreçlerde biz vardık, her aşamasında bizden onay alındı (İU11).

MİYE projesi kapsamında oluşturulan öğrenme öğretme stratejisi ile video ile en iyi nasıl öğretim, içerik, hedeflerimiz, öğrenme öğretme ortamı ve değerlendirmenin nasıl yapılacağına da bir bütün olarak bakıldı. Bu noktada sadece hedeflere değil sonundaki değerlendirmeyi nasıl yapacağımıza kadar koordineli bir iş vardı (ÖTU4).

Eğitim videoları çok farklı formatta ve çok farklı uzunlukta da olabilirdi. Ama hedef kitlenin ihtiyacı açısından baktığımızda genel olarak uygundu diyebilirim. Onlara çok yoğun akademik bir içerik veremezsiniz ve belirli mesajlara maruz bırakıyorsunuz bu sırada da hala bir etkileşim istiyorsunuz. TSK'dan rütbeli uzmanların eşliğinde askerler hem birbirleriyle hem de oradaki danışman hocalarla etkileşime girebiliyorlar, sorularını soruyorlar, başka birinin fikrini duyabiliyor, başka birinin fikrine karşı çıkabiliyor, yeri geliyor tartışabiliyor, bu mesaja maruz kaldığında yaşayamayacağı tecrübeleri yaşayabiliyor (ÖTU1).

Yukarıda ifade edilen görüşlere göre katılımcıların 2'si (BKÜ3 ve İU11) projenin tüm süreçlerinde akademisyenlerin bulunduğunu, her aşamada kendilerinin onayının alındığını, bu kapsamda eğitim videolarıyla ilgili görüşleri doğrultusunda tekrar çekimlerin yapıldığını, bu bağlamda videoların ilk örnekleri ile son hali izlendiğinde arasındaki farkın görülebileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca kontrol listeleri üzerinden eğitim materyallerinin tamamında amaçların kontrol edildiğini, ölçme değerlendirme aşamasında da hedeflerin kontrol edildiğini, dolayısıyla hem sürece yönelik hem de sonuca yönelik değerlendirme ile içerikle hedeflerin uyumunun sağlandığını ifade etmişlerdir.

Projede görevli dört öğretim tasarım uzmanından 2'si (ÖTU1 ve ÖTU4), MİYE projesi için oluşturulan öğrenme öğretme stratejisi kapsamında; eğitimin içeriği, hedefleri, öğrenme öğretme ortamı ve değerlendirmenin bir bütün olarak planlandığını, hedef kitlenin ihtiyacı açısından bakıldığında eğitim videolarının genel olarak uygun olduğunu ifade etmiştir. Eğitim videoları ile yoğun bir akademik içeriğin verilmesinden çok,

TSK'dan rütbeli uzmanların eşliğinde Mehmetçiklerin hem birbirleriyle hem de danışman hocalarla etkileşime girebileceği, sorularını sorabileceği, başkasının fikrini dinleyebileceği ve gerektiğinde bu fikre karşı çıkabileceği, tartışabileceği, birçok farklı tecrübeyi görebileceği şekilde bir öğrenme ortam sağlandığını belirtmiştir.

Videolarının eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu hakkında "Bilmiyorum" cevabını veren 5 katılımcı (AU1, BKÜ2, BKÜ5, İU5, İU9) söz konusu videoları izlemedikleri için değerlendirme yapamadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların önemli bir bölümünün (f: 16) yukarıda belirtmiş oldukları görüşleri dikkate alındığında eğitim videolarının eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlandığı söylenebilir.

Eğitim videolarının eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğunu kısmen yeterli bulduğunu ifade eden dört katılımcı (AU2, BKÜ6, İU1, İU3), eğitim içeriğinin didaktik bir biçimde verildiğini, içeriğin hedef kitlenin eğitim seviyesine, kültürüne uygun olarak hazırlanmadığını, eğitim alan uzmanlarının bu süreçte daha etkin biçimde yer alması gerektiğini, hedef ve kazanımların görsel materyale dönüştürülebilir konusunda zorluk yaşandığını, hedef kitlenin soru sormasına, tartışmasına imkân sağlayacak bir yöntemin oluşturulamadığını belirtmiştir. Bu katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bu süreçte eğitim alan uzmanları daha etkin biçimde yer almalıydı. Hedef ve kazanımların görsel materyale dönüştürülebilirliğinin zorluğu yaşandı (İU3).

Erbaş ve erlerin eğitim seviyesine, kültürüne uygun olmayan içerikler olduğunu düşünüyorum (BKÜ6)

Eğitim videolarını Mehmetçik izleyecekti ve soru soracaklardı, bir tartışma olacaktı vs. bu videolarla bunların olması konusunda endişelerimiz vardı (İU1).

Eğitim içeriğinin didaktik bir biçimde böyle bir yaklaşımla anlatılmış olması açısından eleştirilebilir. Karşınızdaki çocuk değil, bu insanların hayat tecrübesi var ve sizin anlattıklarınızı çocuk gibi hani sizi dinleyip de kabul etmiyor doğrudan. Siz bir şey anlatıyorsunuz karşınızdaki yetişkin ve tecrübesine bağlı olarak sizi sorguluyor, iyi de ben hayatımda bunu böyle görmedim şöyle gördüm diyor. Sizin de o soruları cevaplamanız lazım. Yani yöntem açısından belki iyileştirilebilir (AU2).

Katılımcıların Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nin Uygulama Aşamasına İlişkin Görüşleri

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alan akademisyenlerin projenin uygulama aşamasına ilişkin görüşleri, “eğitim konularının projenin amaç ve hedeflerine uygunluğu, öğretim yönteminin erbaş ve erler için uygunluğu, eğitimlerde kullanılan eğitim araç gereçlerinin yeterliği, rehber olarak görev alanların hazırlık sürecinin yeterliği, eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının yeterliği” alt başlıkları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Ayrıca, erbaş/erlere verilen eğitim programlarının içeriğinin sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunları içerip içermediği ve Mehmetçiklerin program ile ilgili genel görüşleri ve ölçme değerlendirme sonuçları dikkate alınarak verilen eğitim hizmetinin niteliğini artırmaya yönelik gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı sorularına verilen cevaplar da uygulama aşamasının değerlendirilmesinde ele alınmıştır.

Eğitim Programlarının İçeriğinin Projenin Amaç ve Hedeflerine Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler

MİYE Projesi'nde erbaş ve erlere verilen eğitim programlarının içeriği, sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunları içerip içermediğine ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların tamamı (f: 25) “Evet” cevabını vermiştir (Tablo 13).

Tablo 13. *MİYE Projesi'nde Erbaş/Erlere Verilen Eğitim Programlarının İçeriğinin, Sosyal Çevrede Ortaya Çıkan Gerçek Sorunları İçerip İçermediğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Uygulama Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
MİYE Projesi'nde erbaş/erlere verilen eğitim programları içeriğinin, sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunları içerme durumu	Evet	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100
	Hayır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	4	16	6	24	4	16	11	44	25	100

Bu soruya 25 katılımcının 3'ü (BKÜ3, İU6, İU11) kısaca “Evet” cevabını vermiş, diğer akademisyenler (f: 22)(AU1, AU2, AU3, A4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9, İU10) ise ayrıca

görüşlerini de belirtmişlerdir. Bu katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Biz zaten sosyal çevrede ortaya çıkan sorunları, pratikten çıkan sorunları ana tartışma gündemi olarak aldık ve kendimize temel hedef olarak koyduk (İÜ3).

Mesela kadına yönelik şiddet, eğitim sorunları, kadının istihdam sorunu, çocuk hakları, çevre kirliliği, hasta hakları, ev kazaları, yolsuzluk ve israf vb. gerçek sorunlara değinmeye çalıştık. Özellikle bunun üzerinde akademisyenler hassasiyetle durdu. Tüm eğitim başlıklarının gündelik hayatla bağlantısı olması, kendi hayatları ile ilgili muhtemel bir şeyi tetikleme vb. oldukça ciddi hazırlanmıştı (BKÜ5).

Her ekipten hangi katkıların alınabileceği, katkıların nasıl bir ürün için birleştirilebileceği çok önemsendi. Mesela istedik ki bu askerler terhis olduktan sonra gerçek hayata bir etkisi olsun bu eğitimin. Çünkü kadın ya kardeşi ya eşi ya annesi, bir tane askeri terhis edip gönderdiğiniz zaman ondan sonuç alabilirsiniz bu biraz geometrik olarak büyüyecek bir olumlu etki hedefledik oradan. Bu programın öğretim stratejisi tam olarak bunu kavrar zaten, yani gerçek hayattaki sorunlarla ilgili olması eğitimin (AU1).

Hazırlayacağımız materyalin alanda karşılığının olması gerekir. Karşımızdakinin düzeyine inmediğimiz takdirde bunun verimli olamayacağını biliyorduk. Gerçek sorunlar hep gündeme geldi, örneğin cinsel istismar, çocuk işçiliği, çocuk haklarındaki katılım, çocuk gelin bunların hepsinde alandan beslenmediğiniz takdirde çok kuramsal bir çalışma olurdu (İÜ4).

Bize senarist grubunun yapım şirketinin de o anlamda çok desteği oldu. Senaryolarda onların gerçek yaşamdaki deneyimlerinden çok yararlandık. Koyduğumuz örneklerin gerçek yaşamdan olduğunu eğitimler sırasında gördük bazen böyle gözlerimizin yaşadığı durumlar oldu. İşte annesini döven yada işte eşini döven koca anlatılıyor mesela, böyle bir şey sizin başınıza geldi mi dediğimizde onlarca el kalktığını gördük ve hemen hepsinin yorumları var (ÖTU2).

Hakikaten işe yarar ve hedef kitlesi geniş, sürekli yenilenen bir kitle yani bu seneki askerler bitiriyor seneye bir başka grup, dolayısıyla sürdürülebilirliği konusunda da çok ciddi bir yapısı olan bir projeydi. Sosyal anlamda çok ciddi katkı verici bir proje (İÜ10).

Eğitim programlarının, sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunları içerdiğini belirtilen katılımcıların 3'ü (AU1, BKÜ5, İÜ3) tüm ekibin bu konuda katkısının alındığını, temel hedef olarak pratikten çıkan sorunları ana tartışma gündemi olarak belirlediklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda kadına yönelik şiddet, eğitim sorunları, kadının istihdam sorunu, çocuk hakları, çevre kirliliği, hasta hakları, ev kazaları, yolsuzluk ve israf vb. gerçek sorunlara değinildiğini, tüm eğitim başlıklarının gündelik

Eğitim programlarının içeriğinin projenin amaç ve hedeflerine uygunluğunu oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 23 katılımcının (AU1, AU3, AU4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Hazırladığımız metnin ayakları yere basan hep sosyal hayatta gündelik yaşamda herkesin karşı karşıya kalabileceği sorunlara odaklanan bir metin olduğunu ve en son halinin projenin tam olarak hedefleriyle uyum içinde olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim (İU2).

Daha iyisi yapılamaz diye bir şey söylenemez tabi ama projenin amaç ve hedeflerine uygundu. Her eğitim modülünü oluşturan konulara bugün ilaveler yapılabilir, ancak o günün şartlarında genel olarak oldukça yeterliydi (BKÜ6).

Bu eğitimin genel amacı zaten bu bireyleri evlerine dönmeden önce belirli konularda farkındalığını sağlamak. Bu anlamda da belirli konuları işleyerek yada belirli yanlışların ve doğruların altını çizerek, yanlışlara dikkat çekerek belirli mesajları vermek, bu anlamda hedeflerine ulaştı genel olarak (ÖTU1).

Evet, kesinlikle yeterli olduğunu düşünüyorum. Kadına yönelik şiddeti yapısal bir sorun olarak görüyorduk. Bir sürü başka mesele de olduğu gibi, insan hakları da yapısal bir sorun, demokrasi de yapısal bir sorun, bunun ekonomik boyutu var siyasi boyutu var vs. Dolayısıyla bu yapısal bakış açısından bu sorunu ele almaya, dolayısıyla bunu da bu şekilde aktarıp, hedef kitlenin bunu böyle kompleks bir sorun olarak ele alıp dolayısıyla bütün alanlarda duyarlılıklarını ve farkındalıklarını artırmaya çabaladık (İU1).

Hedef kitleye uygun güncel, hayatlarına değen sorunlara ilişkin şeyler olduğunu düşünüyorum Ama orada teknik bir eleştirim var. Mesela insan hakları içerik olarak diğer konuları kapsadığı için insan hakları ana çerçeve olup insan haklarının içerisinde yurttaşlık haklarıyla, kadın haklarıyla, çocuk haklarıyla ilgili kısımlar veriliyor olsa bir bütünlük olurdu. Ama onun yerine biraz daha böyle bir dilimlere ayrılmış birbirinden ayrı konular gibiydi ama öyle tasarlanmıştı (İU11).

İşlerine yaradığını gözümle gördüğüm için gönül rahatlığıyla söylüyorum eğitim konuları projenin amaç ve hedeflerine oldukça uygundu. İlk başlarda ve sonra aralarda seçimlik olarak bütün eğitimlerde bulunmaya çalıştık. Orada çok böyle çetrefil konular var sosyal olarak karşılıklı atışmayı gerektirebilecek konular vardı, orayı nasıl yöneteceklerini gördük. Ve bunların karşılığını gördüğümüzde ha tamam diyorsunuz bir yere ulaştığını görüyorsunuz (ÖTU2).

Eğitimlerin sonunda mini değerlendirmeler yaptık ve erlerin bize söyledikleri, bizleri genellikle memnun etti. Bu öyle bir eğitim ki hem anlatılıyor hem örneklendiriliyor, hem asker kendi örneğini veriyor eleştirisini yapıyor hani tamamen sürecin içerisindeydi (ÖTU4).

Eđitim konularının projenin amaç ve hedeflerine oldukça uygun olduğunu değerlendiriyorum. Hatta son iki modülün biraz yoğun olduğunu dūřunuyorum. Öğrenme ve kişisel gelişim, güvenli sosyal yaşam modüllerindeki her bir küçük parça aslında başlı başına kendi başına bir modül olabilir (AU3).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre üç katılımcı (BKÜ6, ÖTU1, İU2) hazırladıkları metnin gerçekçi ve sosyal hayatta herkesin karşı karşıya kalabileceği sorunlara odaklanan bir metin olduğunu ve bu bağlamda projenin amaç ve hedefleriyle tam olarak uyum içinde olduğunu ifade etmişlerdir. Bugünden bakıldığında her eğitim modülüne ilaveler yapılabileceğini, ancak eğitimin genel amacının hedef kitlenin belirli konularda farkındalığını sağlamak olduğu göz önünde bulundurulduğunda, o günün şartlarında genel olarak oldukça yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Projede içerik uzmanı olarak görev yapan iki katılımcı (İU1, İU11) kadına yönelik şiddet ile insan hakları ve demokrasiye ilişkin sorunların yapısal sorunlar olduğunu, bunun ekonomik ve siyasal boyutu olduğunu ve dolayısıyla bu bakış açısıyla sorunu ele alarak hedef kitlenin duyarlılıklarını ve farkındalıklarını artırmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Buna rağmen konuların ele alınışına yönelik teknik bir eleştiri getirdiklerini, insan haklarının içerisinde yurttaşlık hakları, kadın hakları ve ocuk haklarıyla ilgili kısımların verilmesi halinde bir bütünlük oluşturacağını ancak bunun yerine bu konuları birbirinden ayrı konular gibi düşünerek projenin tasarlandığını belirtmişlerdir.

Birçok eğitim uygulamasına katıldıklarını belirten katılımcılar (ÖTU2, ÖTU4), projenin öğretim stratejisi gereği hedef kitlenin tamamen sürecin içerisinde olduğunu, eğitimlerin hedef kitle üzerindeki etkilerini bizzat gözlemlediklerini, ayrıca eğitimlerin sonunda Mehmetiklerle görüşerek yaptıkları değerlendirmelerde eğitim konularının projenin amaç ve hedeflerine oldukça uygun olduğu kanaatine vardıklarını ifade etmişlerdir.

Eğitim konularının projenin amaç ve hedeflerine oldukça uygun olduğunu belirtilen AU3, projenin son iki modülü olan Güvenli Sosyal Yaşam (Ev Kazaları ve Yaralanmaları, İşyeri Kazaları ve İşyeri Güvenliği, Doğal Afetlerle Baş Etme, Spor Yaralanmaları ve Korunma, Güvenli Dijital Yaşam) ile Öğrenme ve Kişisel Gelişim (Yolsuzluk ve İşraf, Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi, Liderlik ve İşbirliği, Etkili İletişim, Bilgi ve Medya Okuryazarlığı) modüllerinin biraz yoğun bir içeriğe sahip olduğunu, bu modüllerdeki her bir konunun başlı başına bir modül olabileceğini ifade etmiştir.

MİYE projesi de dahil olmak üzere bir eğitim programının genel olarak dört temel ögesi bulunmaktadır: Bu ögeler hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile ölçme-değerlendirmedir (Demirel, 2011). Hedef kavramı içinde öğrenene kazandırılacak istendik davranışlar yer almaktadır. İçerik ögesi ile eğitim programında hedeflere uygun düşecek konular bütünü düşünülmektedir. Öğrenme-öğretme sürecinde ise, hedeflere ulaşmak için hangi öğrenme-öğretme modelleri, stratejileri, yöntem ve tekniklerin seçileceği belirtilmektedir. Ölçme-değerlendirme ögesinde hedef-davranışların ayrı ayrı test edilip, istendik davranışların ne kadarının kazandırıldığı ve yapılan eğitimin kalite kontrolü vurgulanmaktadır. Bütün bu ögeler arasındaki ilişkilerin dinamik olup birbirini etkilemektedir. Bu etkileşim sistem yaklaşımında olduğu gibi sistemin bir ögesinde olan değişme, sistemin tümünü etkilemektedir. Örneğin, eğitim programının ölçme-değerlendirme ögesinde yapılacak bir değişikliğin programın hedef, içerik ve öğrenme-öğretme sürecini de etkileyeceği söylenebilir. Son yıllarda Türkiye’de eğitim sistemimizde öğrenci başarısını ölçmede çoktan seçmeli testlere fazlasıyla yer verilmektedir. Ölçme-değerlendirme ögesinde gittikçe benimsenen bu değişim, eğitim programlarının içerik boyutunu da etkilemekte ve ders kitapları için test kitapları daha fazla ağırlık kazanmaktadır. Öğrenme-öğretme sürecinde ise öğretmenlerin çoktan seçmeli sorulardan oluşan testlerde doğru cevabı bulmak için nasıl bir yol izlemeleri gerektiği açıklanmaktadır. Bu ve buna benzer örnekler çoğaltılarak eğitim programının ögeleri arasındaki ilişkilerin dinamik ilişkilerden oluştuğu açıklanabilir.

MİYE projesi çerçevesinde hazırlanan eğitim programı, yukarıda belirtilen eğitim programı geliştirme ögelerinin tamamını içerdiği görülmektedir. Programın hedef kitlesi Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde zorunlu askerlik hizmeti yapan erbaş ve erlerdir. MİYE projesinde hazırlanan eğitim programının genel amacı, Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde zorunlu askerlik hizmeti yapan erbaş ve erlerin, birer yurttaş olarak genel insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, yasal güçlendirme, fiziksel çevrenin korunması ve genel sağlık ile ilgili konulardaki farkındalıklarını, sorumluluk bilinçlerini ve duyarlılıklarını geliştirmektir. Adından da anlaşılacağı gibi Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi eğitim programının içeriği “yurttaşlık eğitim” bağlamında bir bütündür. Programın genel amacı doğrultusunda Bilimsel Komite üyelerinin danışmanlığında içerik uzmanı akademisyenler tarafından program içerikleri hazırlanmıştır. Program çerçevesindeki öğrenme süreci ve etkinlikleri, Gagne’nin “öğretim durumları” modelinden uyarlanarak geliştirilmiştir. Programın uygulanması aşamasında öğrenme kaynağı olarak kullanılmak üzere, eğitsel videolar, basılı materyaller ve web ortamı

geliştirilmiştir. Son olarak katılımcı erbaş ve erlerin eksiklerini belirleme, programın amaçlarına ne oranda ulaşıldığını tespit etme, uygulanan programın ne oranda etkili ve verimli olduğunu belirleme amacıyla ölçme-değerlendirme araçları geliştirilmiştir. MIYE projesinde kuramsal olarak bir eğitim programında olması gereken tüm öğeler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yukarıda belirtilen görüşleri ve katılımcıların neredeyse tamamının (f: 23) olumlu görüş bildirdiği dikkate alındığında, eğitim programlarının içeriğinin projenin amaç ve hedeflerine uygun olduğu söylenebilir.

Eğitim programlarının içeriğinin projenin amaç ve hedeflerine uygunluğunu kısmen yeterli bulunduğunu ifade eden BKÜ5, hem yazım kalitesi hem de içerik kalitesi açısından eğitim programları arasında fark olduğunu, bazılarının çok uzun ve akademik olduğunu, böyle bir proje için çok fazla detay içerdiğini, hedef kitlenin özelliklerinin gözatılmadığını ve bunun akademisyenler arasındaki nitelik farkından kaynaklandığını belirtmiştir. AU2 projeye altı eğitim modülü olarak başladığını, sonradan iki eğitim modülün daha eklendiğini bu nedenle projenin amaç ve hedef odağının kaybedildiğini belirtmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Dürüst olalım, hem yazım kalitesi, içerik kalitesi açısından dersler arasında akademisyenler arasında fark vardı. Bazı ders notları çok uzundu, çok akademikti, bilimsel bir yayın olabilirdi ancak böyle bir proje için çok detaydı. Dolayısıyla ben burada kısmen yeterliydi işaretlerim. Çünkü Akademisyenlerin bir kısmının deneyimleri vardı ve hakikaten bu bir marifettir, iş adamlarına anlatacağınız şey, sanatçılara anlatacağınız, yüksek lisans öğrencilerine, ön lisans öğrencilerine anlatacağınız şey farklıdır, ben hepsinde aynı kıvamın tadın yakalandığını düşünmüyorum. Bu da biraz akademisyenler arasındaki farktan kaynaklanıyordu (BKÜ5).

Başlangıçta altı modül diye konuşulmuştu. Sonradan bir şeyler eklendi. Benim anladığım şu da olsun bu da olsun bir koyundan iki post çıkarmak falan gibi projeye sonradan bir şeyler eklendi. Olmuşken şu da olsun araya şunu da koyalım falan gibi eklemeler yapılmış ama o zaman odağı kaybediyorsunuz. Biz burada 19-20 yaşlarında çoğu ilköğretim veya okuma yazmasını bile sonradan öğrenmiş, ilkokul yada okula gitmemiş insanlara siz insan hakları, demokrasi ne bileyim kadın hakkı, çocuk hakkı, çevre, sağlık konularında temel bilgiler vereceksiniz ve onların anlayışını değiştireceksiniz temel mantık bu ama birden bire iş sosyal yaşam ve kişisel gelişim vesaire dediğiniz zaman bence odak noktası ister istemez kayıyor (AU2).

Eğitimlerde Kullanılan Öğretim Yöntemlerinin Uygunluğuna İlişkin Görüş ve Öneriler

Proje kapsamında uygulanan eğitimlerde kullanılan öğretim yöntemlerinin, “toplumun farklı katmanlarından (eğitim, gelir düzeyi ve yaşadığı coğrafi bölge vb. bakımından) gelen erbaş ve erler için uygunluğu hakkında 18 katılımcı (AU1, AU2, AU3, AU4, BKÜ3, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU2, İU3, İU4, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) “oldukça yeterli buluyorum” cevabını vermiş, yedi katılımcı (BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, İU1, İU5) ise “kısmen yeterli buluyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 15).

Tablo 15. Eğitimlerde Kullanılan Öğretim Yöntemlerinin Uygunluğuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Uygulama Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Öğretim yönteminin erbaş ve erler için uygunluğu	Oldukça yeterli buluyorum	4	16	1	4	4	16	9	36	18	72
	Kısmen yeterli buluyorum	-	-	5	20	-	-	2	8	7	28
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Eğitimlerde kullanılan öğretim yöntemlerini erbaş ve erlere uygunluğu açısından oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 18 katılımcının (AU1, AU2, AU3, AU4, BKÜ3, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU2, İU3, İU4, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Uygulanan yöntem, konular, içerikler proje ekibi ve alan uzmanları tarafından hedef kitle analiz edilerek ve hedef kitleye yönelik tecrübeleriyle ve çalışmalarının sonucunda oluşturuldu (İU6).

Kesinlikle uygun hatta en anlamlı öğretim yöntemlerinden biri. Şöyle ki bir Mehmetçik el kitabı var, iki video var, üç rehber var. Hem göze hem kulağa hitap eden ve terhis olduğunda da onda kalabilecek bir materyal de üretildi (İU10).

Bu yöntemin literatürde de etkili olduğuna dair pek çok araştırma olan bir stratejidir (AU1).

Video ile yapılan öğretimin sınırları çerçevesinde düşünürsek bu sunum stratejisi çok etkiliydi. Kuramsal açıdan baktığınızda ve tasarım açısından düşündüğünüzde gayet yeterli. Eksiği hemen hemen yok gibi

biz genelde onu dört beş adımda toparlamaya çalışıyoruz burada dokuz adım vardı her bir içerikle ilgili. Bu da zenginliğini gösteriyor yapılan çalışmanın (BKÜ3).

Sistematiik olarak baktığımızda, uygulanan bu öğretim yöntemi uygundu ve iyi bir yöntemdi. Üzerinde de hakikaten kendi içimizde de çok durduk. Aynı ülkenin insanıyız ama bölgesel farklılıklarımız var bakış açılarımız farklı, eğitimimiz farklı, aile yapılarımız farklı, bu süreç aslında er ve erbaşların hem birbirlerini tanımalarını hem mevcut önyargılarını da bu anlamda yeniden gözden geçirmelerini sağlayacaktı ve bu farklılıkların bir arada olup da bu süreci izleyerek o dokuz adımla öğrenme sürecinin hepsini tek tek gerçekleştirerek yapmasının aslında projenin genel amaç ve hedefleri açısından en uygun yöntem olduğuna karar verdik. Aslında hoşgörüyü, farklılıklara saygıyı falan çok destekleyen, duyarlılıkları ve farkındalığı da yükselen bir eğitim süreci aynı zamanda (İU2).

Didaktik bir öğretim metodunun bu kitle üzerinde işlemeyeceğini çok iyi biliyorduk. Bir durum vermek, merakını uyandırmak, geçmiş tecrübelerini canlandırmak, onları tartıştırmak, tartışarak birbirlerini de etkilemelerini sağlamak, ilişkiler kurdurmak, sonra gerçek hayatla konuyu transfer etmek hepsi birbirinin tamamlayıcısıydı. Aksi takdirde er ve erbaşların yaşamlarında bir yer edinmeyen, yaşamlarına dokunmayan bir projenin, bir eğitim programının uygun olmayacağını hepimiz çok iyi biliyorduk (İU4).

Bu öğretim tasarımında ilkokul mezunu olmayan da söz alıyor, varsa doktora mezunu asker de söz alıyor. Uygulamalarda Mehmetçiğin çok aşırı konuşmak, kendilerini anlatmak ihtiyacını gördük. Dolayısıyla insanlara o hakkı verip birde konuşma isteğini gördüğünüz zaman tamam yaptığımız iş boş değilmiş sonucunu görmek mutlu etti açıkçası. Yeter ki o kolaylaştırıcı dediğimiz personel onlara söz hakkı versin yeterli (ÖTU2).

Amaç akıllarda daha kalıcı iz bırakmak, kalıcılığını artırmak olduğu için bu yöntem daha yararlı oldu. Çünkü tutum geliştirmek çok zor. Bu bağlamda bu öğretim yöntemi uygun ve yeterli (İU8).

Bence bundan daha etkili bir yöntem olamazdı. Hem teknoloji altyapısı açısından hem de bu eğitimin işlenişi açısından, Mehmetçiği tamamen kendi başlarına bırakıp bir bireysel öğrenme materyali değil bu. Dolayısıyla burada iki saatiniz var ve bu iki saatte bir içeriğe maruz bırakıyorsunuz bu da kendi başlarına olmamak zorunda. Bir danışman eşliğinde bir yürütücü eşliğinde olmalı. Yürütücü akademik kadrodan değil yine onların içlerinden birisi. Eğitimlerinde olan yine rütbeliler var burada ve buradaki tartışmaları yönlendiriyor. Her şeyi video mu söylesin yoksa devreye insan faktörü girsin mi bunu çok tartıştık. İnsan faktörü giriyor devreye ama insan faktörü sadece tartışmaları yönlendirmek için giriyor. O yüzden mümkün olan her şeyi videolara yüklemeye çalıştık. Örneğin bir sorunun verilmesi, örneğin ne zaman

düşünmeleri gerektiğini, ne zaman kendi aralarında tartışıp düşünüp bir şeyi paylaşmaları gerektiğini hem yazılı hem sözlü mesajlar yer aldı burada. Buradaki sürece danışmanlık yapan, tartışmaları yönlendiren, bu eğitimler sırasındaki insanların da standart bir içeriği vermeleri gerekiyordu, özetleme yapılacaksa örneğin standart bir özetleme yapması gerekiyordu ve bunu temin için bunu da videolara yüklemek zorunda kaldık. İnsan faktörünü minimum bir görev atamak zorunda kalıyorsunuz. Çünkü standart bir eğitim olmayacak, herkesin aynı içeriğe maruz kaldığını da o zaman sorgular duruma geleceğiz (ÖTU1).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre dört katılımcı (AU1, BKÜ3, İU6, İU10), MİYE projesi kapsamında hazırlanan eğitim konuları, içerikler ve uygulanan öğretim yönteminin, proje ekibi ile alan uzmanları tarafından hedef kitlenin analiz edilmesi sonucunda oluşturulduğunu, eğitim materyallerinin tüm ihtiyaçları karşılayacak şekilde üretildiğini, bu bağlamda hedef kitleye uygun ve en anlamlı öğretim yöntemlerinden biri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu yöntemin etkili bir öğretim stratejisi olduğuna dair literatürde birçok araştırma olduğunu, konunun dokuz adımda verildiği bu yöntemin kuramsal ve tasarım açısından düşünüldüğünde de oldukça yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcıların 4'ü (ÖTU2, İU2, İU4, İU8), uygulanacak öğretim yöntemi üzerinde çok durulduğunu, dokuz adımdan oluşan bu öğrenme sürecinin bakış açısı, eğitimi ve aile yapısı bakımından birbirinden farklılık gösteren Mehmetçiğin birbirini tanımlarına ve mevcut önyargılarını yeniden gözden geçirmelerine katkı sağladığını, hoşgörüyü ve farklılıklara saygıyı desteklediğini, duyarlılıkları ve farkındalığı artırdığını ve bu bağlamda, projenin genel amaç ve hedefleri açısından en uygun yöntem olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca er ve erbaşların yaşamlarına dokunmayan didaktik bir öğretme yönteminin hedef kitle üzerinde etkili olmayacağını, bu öğretim yöntemi sayesinde hangi eğitim düzeyinden olursa olsun erbaş ve erlerin rahatlıkla eğitime katılım sağladığını, bu durumun eğitimlerin kalıcı olmasında ve tutum geliştirmede etkili olduğunu ve bu bağlamda öğretim yönteminin uygun ve yeterli olduğunu vurgulamışlardır.

Farklı eğitim ortamlarında çok geniş bir kitleye uygulanan bu eğitim projesinde standardın sağlanması ve insan faktörünün en aza indirilmesine yönelik bazı tedbirler alındığını vurgulayan ÖTU1, bu amaçla ne zaman ne yapılacağı; örneğin sorunun ortaya konması, sorun üzerinde düşünülmesi ve tartışılması, yazılı ve sözlü mesajların verilmesi ve özetlemenin yapılması vb. tüm basamakların videolara yüklendiğini ifade etmiştir. Eğitimlerde rehber olarak görev yapan rütbeli personelin öğrenim sürecini işlettiğini,

danışmanlık yaptığını ve tartışmaları yönlendirdiğini belirtmiş ve projede bundan daha etkili bir öğretim yöntemi kullanılamayacağını ifade etmiştir.

Yukarıda katılımcıların görüşlerinde de belirtildiği üzere, MİYE projesi çerçevesinde hazırlanacak olan eğitim programının sistematik tasarımına kılavuzluk etmesi amacıyla öncelikle hedef kitlenin özellikleri analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, hedef kitlenin genel olarak genç-yetişkin kategorisinde, fiziksel engeli bulunmayan, televizyon ve video izlemeye alışkın, eğitim dili olarak Türkçe'yi anlama ve kullanma sorunu bulunmayan; ancak bir kısmı okuryazar olmayan, MİYE kapsamındaki konularda temel düzeyde bilgilere sahip, erkek bireylerden oluştuğunu; buna karşılık hedef kitlenin, eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, çalışma durumları ve medeni durumları açısından homojen olmayan ve çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir (MİYE Projesi, 2013a).

Yukarıda belirtilen görüşlerin yanı sıra katılımcıların büyük bir bölümünün (f: 18) olumlu görüş bildirmesi, öğretim yöntemi belirlenmeden önce hedef kitlenin analiz edilmesi ve bu analiz sonuçlarına göre Gagne'nin dokuz basamaklı öğretim durumları yönteminin akademisyenler tarafından yeterince tartışılarak uygulamaya karar verilmesi dikkate alındığında, kullanılan öğretim yönteminin erbaş ve erler için uygun olduğu belirtilebilir. Bazı akademisyenler tarafından eğitimlerde asker rehberler yerine sivil rehberlerin kullanılması, rehberlere konunun uzmanı akademisyenler tarafından daha kapsamlı eğitici eğitimlerinin verilmesi, öğretim yönteminin hem rehberler hem de hedef kitle için oldukça karmaşık olduğu yönünde çeşitli öneri ve eleştiriler getirilmiş olsa da bu yöntem literatüre girmiş önemli üstünlükleri olan bir yöntemdir.

Eğitimlerde kullanılan öğretim yöntemlerinin uygunluğunu kısmen yeterli bulduğunu ifade eden yedi katılımcının (BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, İU1, İU5) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Önemli olan bu yöntemin uygulanacağı koşulları yaratabilmek ve uygun koşullarda, uygun rehberlerle bunu yapabilmek. Mehmetçik dediğin homojen bir yapı değil, dolayısıyla üniversite mezunu da orada, yada üniversite mezunu olmasa da oldukça zengin çevre duyarlılığından gelenler, köyden gelen eğitim seviyesi daha düşük olanlar var. Dolayısıyla heterojen bir grubu sıkımayacak, hem daha önceden bilgisi, tecrübesi olanların ilgisini sıcak tutacak, canlı tutacak, hem de bilgisi olmayan adama bunlar ne anlatıyor biz nereye geldik demeyeceği ve eğitimden kopmayacağı, erbaş ve erlerin eğitimlerde rütbeli rehber personelin önünde görüşlerini rahatlıkla ifade edebileceği tartışma ortamı oluşturabilecek bir kıvamın yakalanması lazım, bu çok kolay değil üniversite de bile zaman zaman zorlandığımız bir şey. Rehberlerin becerikliliği, bilgisi, yetenekleri, o dokuz ayri etkinlik basamağı arasında

nasıl geçiş yaptığı önemli. Rehberlerin önce bu konuda eğitilmiş olmaları gerekir. Ondan sonra ancak bir durum vermek, merakını uyandırmak, geçmiş tecrübelerini canlandırmak, onları tartıştırmak, ilişkiler kurdurmak, sonra gerçek hayatla konuyu transfer etmek mümkün olabilsin (BKÜ5).

Rehberler subay, astsubay ve uzman erbaşlardan oluşuyordu. Biz rehberlere eğitim verdiğimizde konulara yatkınlıklarının olmadığını gördük. Dolayısıyla oradan iyi bir sonuç çıkmayacağını düşündük. Belki başka eğitmenler, sivilden olabilirdi. İdealde çok güzel görünüyor ama uygulamada mutlaka sorunlar olmuştur. Sadece hiyerarşik düzenden kaynaklı da olabilir, videoya ara verip soru sormak kendi hayatından cevap vermek bu böyle çok pratik isteyen ve de o kültüre de alışkın olunması gereken bir şey, yani tartışma kültürünün olduğu bir ortamda aslında böyle bir şey tartışılabilir. Dolayısıyla yine böyle yapısal sorunlardan, kurumsal sorunlardan, iletişim sorunlarından kaynaklı uygulama sorunları ile karşılaşmış olabilir. Kendi içinde bulunduğum eğitim sürecindeki deneyim ve gözlemlerden, karşılaştığım ve çıkardığım sonuçlar böyle (İU1).

Bu sistemin çalışması için insan kaynağı desteği olması gerekiyor. O videoların bir eğitmenin gözetiminde bir sınıf ortamında tartışmaya açacak şekilde aktarılması gerekiyordu. Bence en büyük eksiklik onu aktaracak olan kişilerin eğitimi konusunda ortaya çıktı. Tartışmalı bir ortamda önce o eğiticileri ikna ederek anlatmak lazım. Bu eğitimlerin yapılmasında muhakkak bu modülleri hazırlayanların rol alması gerekiyordu. Örneğin bizlerin eğiticilerin eğitimini yapmamız gerekiyordu. Böyle bir şey yapılmadı, o manada ciddi eksikler olduğunu düşünüyorum. Birçok insanın, çok farklı kesimlerden gelen farklı coğrafi bölgelerden, farklı yetişmişlik düzeyindeki er ve erbaşlar için bunun ancak çok iyi eğiticiler tarafından uygulandığı takdirde, o farklıklar göze alınarak uygulanabildiği takdirde etkili olacağını düşünüyorum. Onu içinde bunu uygulayacak kişilerin esas kilit olduğunu düşünüyorum. Materyal ne kadar iyi olursa olsun bütün bu basamakların yerine getirilmesi için bunlara hâkim ve aynı zamanda alıcının niteliklerini de göz önünde bulundurarak ikisini birbirine uyumlaştıracak eğiticiler lazım. Sıkıntı burada bence ve burada sıkıntı olacağını ben hep düşündüm. Biraz daha basitleştirilmiş bir yöntemi tercih ederdim (BKÜ1).

Bu çok komplike bir süreçti ve bunu herhangi bir rehber kişinin yapabileceğini tahmin etmiyorum. Bunu şimdi o dokuz adımı söylerken bile ben yoruldu, o zamanda aynı itirazda bulunmuştum, bu eğiticilerin materyalini okuyordum, önce bir çalışmam gerekiyordu. O kadar teknik, o kadar komplikeydi, o kadar girifti, ben bile çalışıp bu ne diyor diye uğraşıyorsam, bunu rehber nasıl okuyup da anlayacak. Erbaş/erlerden önce rehberler için komplike bir yöntem. Daha basite indirgenebilirdi. Doktora yüksek lisans öğrencileri onlarda bile çok zor bunları yürütmek, eğiticilerin çok çok bu konuya hâkim olması lazım, bu kadar karışık bir grupta çok kolay olmadığını düşünüyorum (BKÜ2).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre katılımcıların 2'si (BKÜ5 ve İU1) bu öğretim yöntemin uygulanacağı koşulların oluşturulması gerektiğini, farklı bilgi seviyesine, eğitim ve kültür yapısına sahip homojen olmayan hedef kitleye uygun bir eğitim ortamının yaratılması gerektiğini, bu eğitim ortamının yaratılmasında rehberlere büyük sorumluluk düştüğünü bu bağlamda rehberlerin becerisi, bilgisi ve yeterliğinin önemli olduğu ifade etmişler ancak bir süre eğitim verilmesine rağmen subay, astsubay ve uzman erbaşlardan oluşan rehberlerin sekiz ayrı eğitim modülündeki 34 ayrı konu başlığına olan yatkınlıklarının yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca rehberlerle hedef kitle arasında astlık üstlük ilişkisi olması nedeniyle, bu hiyerarşik ortamdan kaynaklanan iletişim sorunları olabileceği, Mehmetçiklerin arzu edilen şekilde eğitime katılım göstermeyecekleri, söz alıp kendilerini ifade etmede zorlanacaklarını, tartışma ortamının oluşmayacağını, bu nedenle rehberlerin sivil kişilerden olması halinde bu öğretim yönteminin etkili olabileceğini belirtmişlerdir.

Öğretim yönteminin kısmen yeterli olduğunu ifade eden iki katılımcı (BKÜ1 ve BKÜ2), dokuz adımdan oluşan bu öğretim yönteminin erbaş ve erlerden önce rehberler için çok komplike bir yöntem olduğunu, doktora ve yüksek lisans öğrencileriyle bile bu yöntemi uygulamanın zor olduğunu bu kadar heterojen bir grupta daha da zor olacağını, bunun yanında eğitimlerin içeriğinin de çok kapsamlı olduğunu, rehberlerin bu içeriği bu yöntemle verebilmesi için bu modülleri hazırlayan konunun uzmanları tarafından kapsamlı bir eğitime tutulması gerektiğini, ancak rehberlerin eğitim sürecine kendilerinin katılmadığını ifade etmişlerdir. Çok farklı kesimlerden ve coğrafi bölgelerden gelen, farklı yetişmişlik düzeyindeki hedef kitleye ancak çok iyi eğiticiler tarafından bu farklılıklar göze alınarak uygulandığı takdirde, eğitimin etkili olacağını, eğitim materyali ne kadar iyi olursa olsun bu dokuz basamaklı öğretim yönteminin uygulanabilmesi için bunlara hâkim ve aynı zamanda alıcının niteliklerini de göz önünde bulunduran ve ikisini birbirine uyumlaştıracak rehberlerin (subay, astsubay ve uzman erbaş) olması gerektiğini, bu anlamda rehberlerin eğitiminden kaynaklanan ciddi eksikler olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitimlerde Kullanılan Eğitim Araç Gereçlerinin Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler

Eğitimlerde kullanılan eğitim araç gereçlerinin yeterliği hakkında 22 katılımcı (AU1, AU2, AU3, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU2, İU3, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) “oldukça yeterli buluyorum” cevabını

vermiş, üç katılımcı (AU4, BKÜ1, İU1) ise “kısmen yeterli buluyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 16).

Tablo 16. Eğitimlerde Kullanılan Eğitim Araç Gereçlerinin Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Uygulama Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitimlerde kullanılan eğitim araç gereçlerinin yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	3	12	5	20	4	16	10	40	22	88
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	1	4	-	-	1	4	3	12
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Eğitimlerde kullanılan eğitim araç gereçlerinin yeterliğini oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 22 katılımcının (AU1, AU2, AU3, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU2, İU3, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Eğitimlerde kullanılan videolar, Mehmetçik el kitabı ve diğer basılı dokümanlar, sınıf ortamı, çevrimiçi ortam, bunların hepsinin oluşturulmasında ciddi bir emek verildi. İyi bir ürün ortaya çıktı. Materyalin niteliği niceliğinden daha ön planda bu tip projelerde (AU1).

Hedef kitlenin özellikleri düşünülerek geniş kitlelere ulaşmak ve etkin bir eğitim ve öğretim gerçekleştirmek için hazırlanan eğitim araç ve gereçleri ana bileşenler olarak baktığımızda bu programın uygulanması için oldukça yeterlidir (İU6).

Eğitim materyallerinin üretilmesinde ve planlanmasında projede görevli akademisyenler, TSK proje sorumluları, UNDP'den görevliler ve projenin tüm paydaşları görev aldı, hepsinin görüşü alındı, kontrolünden ve onayından geçti. Dolayısıyla her bir ürünü hepimiz farklı gözle gördük ve ortak karar verdik hepsine. O yüzden hepsi ortalamanın çok üstünde kalitede oldu (ÖTU2).

En önemli materyallerden biri videolar çok iyi hazırlandı. Rehberlerin, videoyu durdurduğunda, o arada ne soracağına kadar her şey hazırlandı. Rehber içeriği aktarmaktan çok tartışmaları yönlendiren, insanlara söz veren, toparlamalarını isteyen ve kendi de kısa bir toparlama yapan bir konum üstlenmişti. Bu kadar ürünün ortaya çıktığı başka bir proje zor olur. Terhis olduktan sonra yanlarında götürebilecekleri Mehmetçik el kitabı hazırlandı. Buradan tekrar edebilecekleri, orada aldıkları bazı mesajları pekiştirebilecekleri bir işlev üstlendi el kitabı (ÖTU1).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre eğitim araç gereçlerinin yeterliğini “oldukça yeterli” bulduğunu ifade eden dört katılımcı, MİYE projesi kapsamında üretilen tüm materyalin, etkin bir eğitim ve öğretim faaliyeti gerçekleştirmek amacıyla belirli bir sistematik içerisinde ciddi bir emek harcanarak oluşturulduğunu, materyalin niceliğinden çok niteliğine önem verildiğini, bu materyaller oluşturulurken hedef kitlenin özelliklerinin göz önünde bulundurulduğunu, sonuç olarak bu programın uygulanması için eğitim araç gereçlerinin oldukça yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Eğitim materyallerinin planlanmasında ve üretilmesinde projenin tüm paydaşlarının görev aldığı ve hepsinin kontrol ve onayından geçtiğini, her türlü ayrıntıya dikkat edildiğini, ortalamanın çok üzerinde kalitede bir ürünün ortaya konduğunu, Mehmetçiğin terhis olduktan sonra yanlarında götürebileceği ve bu sayede almış olduğu eğitimi tekrar edip pekiştirebileceği basılı bir doküman da hazırlandığını belirtmişlerdir.

Programın uygulanması aşamasında öğrenme kaynağı olarak kullanılmak üzere sekiz ayrı modül için IPTV üzerinden yayımlanan videolar, videolarla birlikte kullanılmak üzere etkileşim öğeleri, yüz yüze etkileşimlerde kullanılan basılı materyaller ve web ortamı geliştirilmiştir. Bu projedeki temel öğretim materyali ve öğrenme kaynağı “eğitsel videolardır.” Hazırlanan bilimsel içeriklerin, videoların içine gömülen dramatik yapılarla hedef kitleye kazandırılması planlanmıştır. Videoların yanında kullanılacak basılı materyaller ise (Mehmetçik El Kitabı, Eğitici Kitabı) yardımcı öğretim materyalleri olarak değerlendirilebilir. MİYE Projesi Kılavuz belgesinde (2013a) belirtildiği üzere, sözü edilen öğrenme kaynaklarının geliştirilmesi için ham içeriğin hazırlanması, tasarım, geliştirme, test ve düzeltme olmak üzere beş aşamalı bir süreç izlenmiştir.

Ham içerik, öğretim materyallerinin içeriğini oluşturan yazılı belgelerdir ve her modül için ayrı ayrı hazırlanmıştır. Geliştirilen videolar ve diğer materyallerde kullanılacak ham içerik “taslak çerçeve, çerçeve metin ve modül planı ve oturum planı”nı kapsayacak şekilde içerik uzmanları tarafından hazırlanmıştır. Sürecin başında içerik uzmanlarına yol gösterecek bir “İçerik Hazırlama Kılavuzu” hazırlanmış, ham içeriğin hazırlanması aşamasında Bilimsel Komite Üyeleri, içerik uzmanlarına rehberlik etmiş ve yönlendirici rol üstlenmişlerdir.

İçerik uzmanları tarafından hazırlanan öğretim materyalleri, öğretim tasarımcılarının da katkısıyla ayrıntılı senaryoları destekleyici hale getirilmiştir. Videoların yapım süreci içerik uzmanları, öğretim tasarımcıları ve video yapım uzmanlarının işbirliği ve iş bölümünü içeren çok boyutlu bir süreç olarak işlemiştir. Eğitim materyallerinin üretim sürecinde her bir aşamanın ürünü, bir sonraki aşamanın girdisini oluşturulmuştur.

MİYE Projesi eğitimleri toplam sekiz modülden oluşmaktadır ve video destekli olarak 50 kişilik sınıf ortamında bir rehber desteğinde gerçekleştirilmektedir. Her bir oturum içinde yer alan etkinliklerde katılımcılar, her bir videonun ardından kendilerine yöneltilen tartışma konuları veya soruları çerçevesinde bireysel değerlendirmelerini ve katkılarını yapabilmekte ve bu şekilde pasif dinleyici konumundan, aktif katılımcı konumuna geçmektedir. Bu süreci rehberler yönetmektedir.

Materyallerin hazırlanmasında biçimsel ve görsel özelliklere gerekli özen gösterilmiş ve genel olarak katılımcıların genç-yetişkin olduğu göz önünde bulundurularak, akıcı, çarpıcı, özgün, ilginç bir dil kullanılmış, sade bir anlatım tercih edilmiştir. Eğitim materyallerinin içindeki bilgilerin hedef kitlenin öğrenim düzeyi ile tutarlı olmasına, bilgilerin aşırı basit ya da anlaşılmayacak kadar karmaşık olmamasına özen gösterilmiştir. Sonuç olarak, yukarıda belirtilen katılımcıların görüşleri dikkate alındığında MİYE projesi kapsamında üretilen eğitim araç gereçlerin hedef kitle için yeterli olduğu söylenebilir.

Eğitimlerde kullanılan eğitim araç gereçlerinin yeterliğini kısmen yeterli bulduğunu ifade eden üç katılımcının (AU4, BKÜ1, İU1) görüş ve önerileri şu şekildedir:

Rehberler (subay, astsubay ve uzman erbaş) yeteri kadar deneyimli ve donanımlı değildi. Örneğin videoyu durdurması gerekiyor soru soracak, soruya cevap alması gerekir ve interaktif bir şekilde devam etmesi gerekirken onlar bunu çok yapamıyorlardı (AU4).

Videolar da daha çarpıcı daha ilginç olabilirdi. Daha genç insanların ilgisini çekebilecek şeyler bulunabilirdi. Türkiye’de reklam sektöründe çalışan ve o anlamda o kitleyi daha çok çekebilecek deneyime ve bilgiye sahip insanlar var belki onlarla daha farklı bir şey yapılabilirdi (İU1).

Bir hatırlatma aracı olmasında yarar olabilir. Daha sonra belki farklı modüllerden elemanlar çekilerek hazırlanmış daha başka ilave bir modül ve onun içerisinde hem çevre, hem kadın hakları hem diğerlerinden belli unsurların birleştirildiği bir başka modülle bütün bu alınanların bir hatırlatılması pekiştirilmesi gibi şeyler olabilirdi ki bir bütünlük içinde olsun. Geliştirilen bu videolar kadın haklarını veriyorsa kadın haklarına ilişkin durumları ortaya çıkarıyor. Karısına kötü muamele eden bir erkeğin olmaması gerektiğini falan söylüyor. Ama öbür taraftan bir insan hakları modülü de insanlara hapisanede işkence yapılmaması gerektiğini söylüyor. Ama öyle bir modülde olmalı ki bu, evdeki işkencenin karakoldaki işkenceden çok farklı olmadığı mesajını da verecek bu yolda insanları düşünmeye sevk edecek bir ortam hazırlamak önemli bence. Bu tür projelerde kompartmanlara ayırmak etkiyi biraz azaltıyor diye düşünüyorum böyle çok farklı geçmişlerden gelmiş insanlar üzerinde (BKÜ1).

Eğitim araç gereçlerinin yeterliğini kısmen yeterli bulunduğunu ifade eden iki katılımcı (AU4, İU1) Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu subay, astsubay ve uzman erbaşların bu programa rehberlik edebilecek yeteri kadar deneyim ve donanıma sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Buna ilave olarak, videoların genç yaşlarda (20-22) olan hedef kitlenin ilgisini çekecek içeriğe sahip olmadığını, bu eksikliği gidermek amacıyla profesyonellerden destek alınmadığını ifade etmişlerdir.

Bilimsel Komite Üyesi (BKÜ1), insan hakları, kadın hakları, çocuk hakları, çevre, yasal güçlendirme ve diğer modüllerin konularının bir bütünlük içerisinde tek bir videoda işlenerek hatırlatıcı ayrı bir modül oluşturulması halinde bu heterojen grup için çok faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

Eğitimlerde Rehber Olarak Görev Alanların Hazırlık Sürecinin Yeterliğine İlişkin Görüş ve Öneriler

Rehberlerin eğitiminde sadece altı akademisyen görev almıştır. Bu akademisyenlerin 4'ü öğretim tasarım uzmanı(ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4) 1'ianahtar uzman (AU3), diğeri ise Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği modülünün içerik uzmanı (İU1)'dir. Bu akademisyenlerle yapılan görüşmede rehber olarak görev alanların hazırlık sürecine ilişkin olarak benzer görüşler ifade ettikleri dikkati çekmiştir. Bu kapsamda; rehberlerin eğitiminin, içerik eğitimi ve eğitimleri nasıl gerçekleştirecekleri konusunda olmak üzere iki farklı kapsamda yapıldığını ifade etmişlerdir. Eğitimin içeriğinde MİYE Projesi'nin ne amaçla yapıldığı, içeriğinde neler olduğu, kendilerinden ne beklendiğini, videoları ve kitapçıkları nasıl kullanacakları, IPTV'yi nasıl idare edecekleri, eğitsel olarak neler yapması gerektiği, bir tartışmanın nasıl yönetileceği, çatışmaların nasıl çözümleneceği dolayısıyla nerelerde, nasıl devreye girmeleri gerektiği, sorulan sorulara cevap gelmediğinde ve sessizlik olduğunda bunu nasıl bertaraf edecekleri, erbaş ve erlerin eğitime katılımlarını nasıl sağlayacaklarını güncel örneklerle anlatıldığı gibi konularda ayrıntılı bir eğitici eğitimi verildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca rehberlerle örnek olaylar üzerine çalışıldığını, bazı problemler yaratılarak nasıl başa çıkabilecekleri konusunda bilgiler verildiğini, sonuç olarak erlerin karşısına çıkmadan önce olumlu ya da olumsuz durumlarda nasıl davranacakları konusunda fikir sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Rehberlere toplam iki günlük bir eğitim verildiğini, bu eğitimlere başladıktan sonra süreç boyunca Mamak'taki MEBS Okulu ve Eğitim Merkezi Komutanlığı'na giderek rehberlerle iletişimde olduklarını, erlerin eğitime katılımı ve katılımı artırmak için neler

yapılabileceği konusunda tartıştıklarını, buna yönelik çeşitli taktikler verdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca ortamı hem teknik açıdan hem de eğitsel açıdan nasıl kullanmaları gerektiği konusunda uzun eğitimler verdiklerini, proje bittikten sonra yapılacak eğitimcilerin eğitiminde yararlanılması amacıyla projede görevli bir akademisyen tarafından örnek bir uygulama eğitimi yapıldığını ve bu eğitimin videoya çekildiğini ifade etmişlerdir. Pilot uygulama sırasında belirli sayıda rehberin eğitildiğini, bundan sonraki rehberlerin eğitiminin belirlenen formatta eğitici eğitimi alan rehberler tarafından gerçekleştirildiğini belirtmişlerdir.

Eğitimlerde rehber olarak görev alanların nasıl bir hazırlık sürecinden geçirildiği hakkında 17 katılımcı (AU1, AU2, A4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, İU2, İU3, İU4, İU5, İU6, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) bu süreçte görev almadıkları için, iki katılımcı (AU1 ve AU2) rehberlerin eğitim süreci başlamadan önce projeden ayrıldıkları için değerlendirme yapamayacağını ifade etmiştir. Rehberlerin eğitim sürecinde görev almayan 17 akademisyenin 6'sı (BKÜ1, BKÜ2, İU2, İU3, İU5, İU10) görüşme sırasında bu durumu eleştirmişlerdir.

Eğitimlerde rehber olarak görev alanların hazırlık sürecinin yeterliği hakkında yedi katılımcı (AU3, A4, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU6) “oldukça yeterli buluyorum”, üç katılımcı (İU1, İU5, İU10) “kısmen yeterli buluyorum”, dört katılımcı (İU2, İU3, BKÜ1, BKÜ2) “yeterli bulmuyorum” cevabını vermiş, 11 katılımcı (AU1, AU2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, İU4, İU7, İU8, İU9, İU11) “bilmiyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 17).

Tablo 17. *Eğitimlerde Rehber Olarak Görev Alanların Hazırlık Sürecinin Yeterliğine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Uygulama Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Rehber olarak görev alanların hazırlık sürecinin yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	2	8	-	-	4	16	1	4	7	28
	Kısmen yeterli buluyorum	-	-	-	-	-	-	3	12	3	12
	Yeterli bulmuyorum	-	-	2	8	-	-	2	8	4	16
	Bilmiyorum	2	8	4	16	-	-	5	20	11	44

Eğitimlerde rehber olarak görev alanların hazırlık sürecinin yeterliğini oldukça yeterli bulduğunu ifade eden yedi katılımcının görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Rehberlerin eğitimi sürecinde öğretim tasarımcıları olarak biz aktif rol aldık. Onları yüz yüze eğitim ortamlarında iki farklı konuda eğittik. Birincisi konu alanı yani o içerikteki şey, kadına şiddet konusuysa mesela kadına şiddet konusundaki yasal gereklilikler, sosyal gereklilikler, sosyal gerçeklikler. İkincisi de eğitimleri nasıl yapmaları gerektiği nasıl gerçekleştirmeleri konusunda. Arka arkaya öncelikle iki gün eğitim verdik sonra eğitimler başladıktan sonra bunların devamını getirdik artı süreç boyunca da bu eğitimlerin dışında da her gittiğimizde Ankara'da Mamak'taki MEBS Okulu ve Eğitim Merkezi K.lığında sürekli nasıl gidiyor, eksik olan yer var mı, erlerin katılımı iyi mi, bize sormak istediğiniz bir şey var mı, katılımı artırmak için neler yapıyorsunuz, şöyle taktikler izleyin falan gibi sürekli süreç içinde de onlarla temasımızı hiçbir zaman kesmedik ve süreç içinde de bize ihtiyaç duyduklarında her zaman neler yapabileceklerini tartıştık, ama eğitsel olarak o ortamı nasıl kullanmaları gerektiğini hem teknik açıdan hem eğitsel açıdan pedagojik açıdan nasıl kullanmaları gerektiği konusunda uzun eğitimler verdik (ÖTU2).

Kolaylaştırıcı eğitimleri yapılmıştı. Kolaylaştırıcıların hem teknik anlamda hem o malzemeyi kullanma, donanımı kullanma anlamında askerle etkili iletişim kurma noktasında, öğretim yöntemlerini nasıl uygulayacakları noktasında, belki birkaç tane daha ders olabilir, eğitim aldılar. Onun da değerlendirmesi yapıldı. Oradaki kolaylaştırıcı personel gayet memnun kalmıştı (ÖTU4).

Eğitim malzemeleri hazırды onların üzerinden çalıştık, gösterdik. Eğiticilerin eğitiminde adım adım onların eline biz hangi dakikada ne yapacağını adeta verdik. Ondan sonra da bunun denemesini uygulamalı bir şekilde yaptık ve bunu videoya çektik ayrıca. Projenin süresi bittikten sonra tekrar eğiticilerin eğitimi yapılmak istendiği zaman bunlardan da o eğitimlerde yararlanılsın diye bizim verdiğimiz eğitimleri videoya çektik. Birkaç farklı gruba eğiticilerin eğitimi verildi. Bunlar projede yer alan komutanlarımız tarafından yönetildi ve olumlu sonuçlar alındığı söylendi (AU3).

Yeterli olup olmadığına yönelik biz değerlendirme de yaptık. Onlar da oldukça yeterli gösteriyordu ama eğitim almayan kişilerde o rehberlik görevini yapabildiklerini gördüm. Şöyle ki teğmen görevli orda rehber öğretmen ama bir yere gitmeleri gerekiyor, onun yerine başkası eğitime devam ediyordu, bunlara rastlandı. Ben rehberlerin eğitimlerine katılmadım ama, değerlendirme sonuçları yeterli gösteriyordu (AU4).

Öğretim tasarım uzmanlarından 2'si (ÖTU2 ve ÖTU4) rehberlerin eğitiminde öğretim tasarım uzmanları olarak aktif rol aldıklarını, rehberlerin eğitiminin genel olarak konu

alanı, teknik anlamda donanımı kullanma, askerle etkili iletişim kurma, öğretim yöntemlerini nasıl uygulayacakları hakkında olduğunu, eğitimlerin iki gün sürdüğünü, eğitimlerin değerlendirmesinin yapıldığını, rehberlerin eğitimlerden memnun kaldıklarını, buna ilave olarak rehberlerin eğitim verdiği süreçlere de katıldıklarını ve ihtiyaç duydukları konularda yardımcı olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca proje bittikten sonra yapılacak eğiticilerin eğitiminde yararlanılması amacıyla projede görevli bir akademisyen tarafından örnek bir uygulama eğitimi yapıldığını ve bu eğitimin videoya çekildiğini belirten AU3, pilot uygulama esnasında belirli sayıda rehberin eğitildiğini, bundan sonraki rehberlerin eğitiminin belirlenen formatta eğitici eğitimi alan rehberler tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. MİYE projesinde ölçme değerlendirme konusunda anahtar uzman olarak görev yapan A4, söz konusu rehber eğitiminin yeterliliğine yönelik değerlendirme yapıldığını, sonuçların olumlu olduğunu belirtmiştir.

Eğitimlerde rehber olarak görev alanların hazırlık sürecinin yeterliği hakkında “Bilmiyorum” cevabını veren 11 katılımcı (AU1, AU2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, BKÜ6, İU4, İU7, İU8, İU9, İU11) söz konusu hazırlık sürecini bilmedikleri ve bu süreçte yer almadıkları için değerlendirme yapamadıklarını ifade etmiştir.

MİYE projesi kapsamında geliştirilen eğitim programları, Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı (EDOK) bünyesinde kurulu bir merkezden yapılan uzaktan eğitim yayını ile birden fazla yayın alıcı birime (Er Eğitim Merkezi) ulaştırılmakta, yayın alıcı birimlerde bulunan görevli kişiler rehberliğinde programlar uygulanmaktadır. Rehber kişiler öğrenme-öğretme sürecinde “kolaylaştırıcı” rolünü yerine getirerek öğrenenlere rehberlik yapmaktadır.

Bu görev ve sorumluluklarını daha etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için MİYE projesi kapsamında rehber kişilere aşağıda belirtilen eğitici eğitimleri verilmiştir (MİYE Projesi, 2013a):

1. Etkili İletişim Becerileri Eğitimi: Rehberlerin hedef kitleyle bilgilendirme, öğretme veya ikna amacıyla yaptıkları paylaşımların daha bilinçli, etkili, verimli ve çekici gerçekleşebilmesi amacıyla sahip olmaları gereken bir takım yeterliklerin kazandırıldığı eğitimdir.

2. Öğretim Yöntemleri Eğitimi: Eğitsel iletilerin hedef kitleye etkili, verimli ve çekici şekilde aktarılmasını ve hedef kitlenin sürece isteyerek katılmasına, farklı etkinlikleri yaparken öğrenmesine ve süreçten kopmamasını sağlamak maksadıyla rehberlere verilen eğitimdir.

3. Konu Alanı Eğitimi: MİYE Projesi'nde erbaş ve erlere verilen eğitim programlarının içeriğini oluşturan “yasal güçlendirme”, “temel insan hakları”, “kadın hakları ve cinsiyet eşitliği”, “çocuk hakları”, “çevrenin korunması”, “genel sağlık”, “güvenli sosyal yaşam” ile “öğrenme ve kişisel gelişim” konularında rehberlere temel bilgileri kazandırmak ve ayrıca bu konu neden önemli, konuyla ilgili belli başlı sorunlar neler, çözümler neler, bu konuda mutlaka değinilmesi gereken temel noktalar neler olmalı şeklinde bir yaklaşımla verilen eğitimidir.

4. Eğitim Oryantasyon Bilgilendirmesi: Öğretim tasarımı grubu tarafından, her bir oturumun nasıl işleyeceği, hangi adımlardan oluşacağı ve bu adımlarda neler yapılacağı konusunda rehberlere verilen eğitim bu eğitimle, rehberlere sahnede bir eğitim kaynağı olmaktan çok, kenarda nasıl etkili bir rehber olunur konusunda örneklere dayalı bilgilendirme yapılması amaçlanmaktadır.

MİYE proje kapsamındaki eğitimlerde subay, astsubay ve uzman erbaşlar Mehmetçiklere rehberlik görevini yerine getirmektedir. Rehberlere verilen eğitimlerin yeterliğini “oldukça yeterli” bulan akademisyen sayısının toplamın %28’ini (f: 7) oluşturması, kısmen yeterli bulan ve yeterli bulmayan akademisyen sayısının toplamın %28’ini (f: 7) oluşturması, katılımcıların %44’ünün (f:11) rehberlere nasıl bir eğitim verildiğinden haberdar olmaması göz önünde bulundurulduğunda rehberlere verilen eğitimlerin yeterliğinden söz etmek mümkün değildir. Proje kılavuz kitabında yukarıda belirtilen dört ana başlıkta eğitici eğitimleri planlanmış olsa da bu eğitimlerin uygulanması konusunda katılımcıların yeterince tatmin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu görev ve sorumluluklarını daha etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri için rehberlere alan uzmanı akademisyenler tarafından modüller üzerinden daha yoğunlaştırılmış ve uzun süreli bir eğitim verilmesi faydalı olacaktır.

Eğitimlerde rehber olarak görev alanların hazırlık sürecinin yeterliğini üç katılımcı (İU1, İU5, İU10) kısmen yeterli bulduğunu, dört katılımcı (İU2, İU3, BKÜ1 BKÜ2), yeterli bulmadığını belirtmişlerdir. Bu kapsamda; rehberlerin hangi esaslara göre seçildiğini bilmediklerini, eğitim öğretim faaliyetine ve program içerisindeki konulara daha yatkın rehberlerin seçilmesinin uygun olacağını, hazırlanan modüller üzerinden öncelikle rehberlerin eğitimden geçirilmesi gerektiğini ve bu eğitimin daha yoğunlaştırılmış ve uzun süreli olması gerektiğini, rehberlerin eğitiminde modülleri hazırlayan alan uzmanı akademisyenlerin görev almadığını, ilgililerden kendilerine bu yönde bir talep yapılmadığını, rehberlerin (eğitici) eğitimlerinin mutlaka alan uzmanı

akademisyenler tarafından yapılması gerektiğini, konunun uzmanı olmayanlar tarafından eğitimlerin verilemeyeceğini, öğretim tasarım uzmanı akademisyenler tarafından eğitimin içeriğinden çok formatı hakkında eğitim verilebileceğini, dolayısıyla rehberlerin eğitilebildiğini düşünmediklerini ve bu kişilerin rehberlik görevini layıkıyla yapamayacaklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca rehberlerin kitlenin kendisine sorabileceği çeşitli sorulara hazırlıklı olması gerektiğini, yapılacak çok uç yorumlara karşı da çok sakin ve soğukkanlı bir duruş sergilemesi gerektiğini, bu niteliklerin ancak yıllar içinde kazanılabileceğini belirtmişlerdir. Bir süre eğitim verilmesine rağmen subay, astsubay ve uzman erbaşlardan oluşan rehberlerin sekiz ayrı eğitim modülündeki 34 ayrı konu başlığına olan yatkınlıklarının yeterli olmadığını bu nedenle rehberlerin sivil kişilerden olması halinde bu öğretim yönteminin etkili olabileceğini belirtmişlerdir. Bu katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Rehberlerin eğitimi gerçekten kritik. Rehberler subay, astsubay ve uzman erbaşlardan oluşuyordu. Biz rehberlere eğitim verdiğimizde konulara yatkınlıklarının olmadığını gördük. Dolayısıyla oradan iyi bir sonuç çıkmayacağını düşündük. Belki başka eğitmenler, sivilden olabilirdi. Dolayısıyla içerik uzmanları tarafından mutlaka daha fazla eğitim serisi yapılabilirdi. Sonrasında da yapılan birkaç eğitime biz çağrılmıydık. İşleyişin nasıl olduğunu görmeliydik. Yani eğitim materyallerini biz teslim ettikten sonra mutlaka bir takip yapılması gerekliydi onu yapmadık, yani bize de kimse yapın demedi, belki biz de önermeliydik. Ama o olsa daha iyi olabilirdi (İU1).

Bu süreçte içerik uzmanı olarak ben yer almadım. Dolayısıyla yeterli olduğunu düşünmüyorum. Daha yoğunlaştırılmış ve daha uzun süreli eğitimlere tabi tutulmaları çok daha önemliydi. Bir kere kendilerinin ilk başta bu eğitimleri almaları gerekiyor. Yani eğiticilerin eğitiminden önce birebir bu modüllerle kendilerinin de eğitim alması gerekirdi. Daha yoğunlaştırılmış daha belki meseleye hâkim insanlar tarafından daha uzun süreli bir eğitime tabi tutulmaları bence çok daha verimli sonuçlar ortaya çıkarabilirdi (İU3).

Pilot uygulamalardan önce en azından bitmiş modüller bağlamında eğitici eğitimlerini içerik uzmanları olarak biz yapabiliydik. Çünkü kolaylaştırıcı olmak kolay bir şey değil. Sizin bir kere çok hazırlıklı olmanız gerekir çok bu konulara aşina olmanız gerekir, kitlenin size sorabileceği çeşitli sorulara hazırlıklı olmanız gerekir veya yapılacak çok ekstrem yorumlara karşı da çok sakin soğukkanlı bir duruş sergilemeniz gerekir, bir çok niteliği üstünüzde barındırmanız gerekir. Yani bu yıllar içinde oluşan şeyler aslında. Ama en azından biz deneyimlerimizi aktarabiliydik o arkadaşlara onlar da birazcık daha hazır gidebilirlerdi böyle bir şansımız olmadı. Bence projenin benim açımdan eksik kalan yanlarından bir tanesi budur (İU2).

Videoların bir eğitmenin gözetiminde bir sınıf ortamında tartışmaya açacak şekilde aktarılması gerekiyordu. Bence en büyük eksiklik onu aktaracak olan kişilerin eğitimi konusunda ortaya çıktı. Böyle bir eğitim yapılmadı. Benim bildiğim böyle bir eğitim yapılmadı. Bu eğitimlerin yapılmasında muhakkak bu modülleri hazırlayanların rol alması gerekiyordu. Örneğin bizlerin eğitimcilerin eğitimini yapmamız gerekiyordu. Böyle bir şey yapılmadı. Böyle şeyler olmadı o manada ciddi eksikler olduğunu düşünüyorum (BKÜ1).

Eğitimlerde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Araçlarının Hedeflere Ulaşma Düzeyini Belirleme Durumuna İlişkin Görüş ve Öneriler

Eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının hedeflere ulaşma düzeyini belirleme durumu hakkında 14 katılımcı (AU3, A4, BKÜ3, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU4, İU6, İU7, İU10) “oldukça yeterli buluyorum”, üç katılımcı (İU2, İU3, İU5) “kısmen yeterli buluyorum” cevabını vermiş, sekiz katılımcı (AU1, AU2, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, İU8, İU9, İU11) ise “bilmiyorum” şeklinde görüş bildirmiştir (Tablo 18).

Tablo 18. *Eğitimlerde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Araçlarının Hedeflere Ulaşma Düzeyini Belirleme Durumuna İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı*

Projenin Uygulama Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının yeterliği	Oldukça yeterli buluyorum	2	8	3	12	4	16	5	20	14	56
	Kısmen yeterli buluyorum	-	-	-	-	-	-	3	12	3	12
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	2	8	3	12	-	-	3	12	8	32

Eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının hedeflere ulaşma düzeyini belirleme durumunu oldukça yeterli bulduğunu ifade eden 14 katılımcının (AU3, A4, BKÜ3, BKÜ5, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU4, İU6, İU7, İU10) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Ön test son test ve aradaki farka bakmaktan tutun sadece nicel veriler değil, nitel veriler de topladık. Nitel veri analizinde çeşitleme diye bir kavram vardır, farklı kaynaklardan farklı türde veri toplayarak bu yorumları yaptık. Yani farklı kaynaklardan dediğimiz hem eğitmenlerden

hem askerlerden erlerden hem öğretim tasarımcılarından, o ortamı gözleyen kişilerden farklı kaynaklardan kişilerden veriler topladık, ikincisi de farklı türde veri topladık. Anketler, ön testler son testler bize bir şey söylüyor sayısal olarak. Birde nitel boyutu var olayın. Nitel veri de topladık, gözlemler sırasında artı görüşmeler sırasında dolayısıyla hem kaynak anlamında hem de veri çeşitliliği anlamında, verinin türü anlamında çeşitliliği sağladığımızı düşünüyorum. Burada eksik olarak kalıcılığı devamlılığı izlemek anlamında bu erleri takip eden bir sistem kurulmasını biz önerdik. Fakat projenin kapsamı, bütçe falan gibi kısıtlıklar dolayısıyla tabii ki bu bir proje, belli bir tarihte bitmesi kapanması gerekiyor, bütçesi olan bir şey zaman sınırı olan bir şey bitti fakat bence bunu kurum olarak Türk Silahlı Kuvvetleri yapabilir. Etki analizi gibi gittikten altı ay sonra bir yıl sonra üç yıl sonra bu programın faydasını gördü mü. Dolayısıyla etki analizi anlamında burada bizim programımızda öğrendikleri sahip oldukları becerileri gerçek hayatta aktarıyorlar mı ve kalıcılığı var mı, yoksa unutuldu gitti mi, hala kadınla karşı şiddet uyguluyorsa, istediğimize aslında ulaşmış olmayacağız. Bunu bilmiyoruz işin kötüsü o şuan soru işareti. Bir web sayfası hazırladık, döndükten sonra bize deneyimlerini anlatma şansı verdik onlara. Ama tabii ki bu bizim onlara gitmemiz gibi değil. MİYE'nin gerçek yaşama aktarılmasının ne düzeyde olduğuna bakılabilir (ÖTU2).

Eğitimin başından sonuna kadar süreç ve ara değerlendirmelerle ölçme değerlendirme sistemi açısından yeterli bir sistem olduğunu düşünüyorum ve geliştirilen ölçme araçları da hem bu kişilerin ilgi ve alakalarını, farkındalıklarını hem de genel anlamda materyale karşı olan veya sürece karşı olan tepkilerini ölçmek için geçerli ve güvenilir araçlar geliştirildi. Bu araçlar tasarım ekibinin içinde yer alan ölçme değerlendirme uzmanları tarafından geliştirildi. Kişilerle görüşmeler yapıldı. Bundan sonra bu programlar geliştirilirken nerelere ağırlık verilmeli, yada nereleri budanmalı çıkarılmalı konusunda fikir edinmek için bunlar, hem ara değerlendirme hem de son değerlendirme açısından ölçme değerlendirme sistemi olarak etkili ölçme araçları ve süreçleri kullanıldı diyebilirim. Sadece nicel kalsaydı bunu düşünmezdim ama gerçekten bu anlamda erlerle sık görüşmeler yapıldı onların görüşlerine başvuruldu. Hatta ve hatta bu pilottan sonra yapıldı, diğer modüller henüz geliştirilmemişti. Diğer modüllere de buradan örneğin işin içine mizah katma, işin içine biraz bilgelik katma ihtiyacı da buradan doğmuştu. Örneğin kimi dini motifler arıyorken kimi mizahi motifler arıyor, bunların hepsini bir araya katmak zorunda kalıyorsunuz. Kasıla kasıla anlatan kravatlı profesörün sözünden çok oradaki mesaj ona daha sıcak geliyor belki. Bunların hepsi bu mesajların içine ve senaryolarda yer verilmeye çalışıldı. Bunlar hep bu ölçme değerlendirme araç ve süreçlerinin sonucudur, pilottan sonra nelere daha ağırlık verelim neleri özellikle iskalamayalım konusunda (ÖTU1).

Ölçme değerlendirme uzmanının yaklaşımı bu ölçümden ben ne bekliyorum, neyi hedefliyorum, dolayısıyla bu kapsamda neleri ölçebiliriz. Benim hedeflerimi ölçülebilir hale getirmeye çalıştı ve bunun üzerinde bir form hazırladı. Gelip öncesinde bizimle bir mülakat yaptı.

Hem kendi beklentilerini hem de bizim beklentilerimizi aldı. Bunların nasıl forma dönüştürülebileceğini, nasıl ölçülebilir hale geleceğini araştırdık. Ondan sonra formları hazırladı bize yolladı, bizden görüş aldı ve sonrasında uygulamaya geçirdi (İU1).

Doğru yanlışı kullandık. Doğru yanlışı testlerinin şöyle bir özelliği var; bunlar ciddi anlamda bir ölçme değerlendirme değildi aslında. Bizim kullandığımız ölçme değerlendirme araçları öğrenmenin pekişmesini sağlamaya yönelik. Okudu, izledi, tartıştı bir de kâğıt üzerinde bunların hepsini göstermesi. Burada puan almayacak bir sertifika almayacak, herhangi bir ödül de yok, sadece tekrar etmesi, öğrendiğini pekiştirmesi noktasında geliştirilen araçlardı. Ne soru ne de direkt bilgi. İkisi arasında bir yöntem geliştirelim istedik. Soruların oluşturulmasında da yine içerik uzmanlarından o aldığımız anahtar kavramlar çerçevesinde bu videolarda anlatılması istenen, çünkü o anahtar kavramlar hem benim soruları oluşturmamda hem de videoların geliştirilmesi sürecinde kullandığımız şeylerdi (ÖTU4)

Proje ekibinde ölçme değerlendirme uzmanı olan akademisyenler vardı. Bizlerden bu ön testlerde ve son testlerde kişinin benim alanımla ilgili olarak konuyu ne kadar algılayabileceğine yönelik sorular hazırlamamızı istediler. O soruları kullanarak bir ölçme değerlendirme yaptılar. Ölçme değerlendirme hocamızla biz bire bir çalıştık. Hep alan uzmanlarına sordular ölçümlerde (İU10).

Uyguladığımız tüm değerlendirme sonuçlarına baktığımızda eğitimin amacına ulaştığını görüyorduk. Eğitim fark yaratıyordu, ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında. Ön testi eğitimden bir hafta önce uyguluyorduk. Eğitimi aldıktan sonra son testi uyguluyorduk. Bir farkındalık yaratıyordu eğitim. Birkaç askerle çok sistematik olmayan bir şekilde görüşme yaptım (AU4).

Yukarıda belirtilen görüşlere göre ÖTU2, eğitimin sonuçlarını değerlendirmek maksadıyla nicel verilerin yanında farklı kaynaklardan farklı türde nitel verilerin de toplandığını belirtmiş, ancak yapılacak bir etki analizi ile Mehmetçik memleketine döndükten sonra almış oldukları eğitimin gerçek yaşama aktarılmasının ne düzeyde olduğunun ölçülmesi gerektiğini belirtmiştir. Eğitimin başından sonuna kadar süreç ve ara değerlendirmelerle ölçme değerlendirme sisteminin yeterli olduğunu belirten ÖTU1, hedef kitlenin ilgilerini, farkındalıklarını, genel anlamda materyale veya sürece karşı olan tepkilerini ölçmek için geçerli ve güvenilir araçlar geliştirildiğini ifade etmiştir. Pilot uygulamadan sonra yapılan ölçme değerlendirme neticesinde nerelere ağırlık verilmesi noktasında sonuçlara ulaşıldığını örneğin işin içine mizah katılmasının faydalı olduğu bunlara hep bu ölçme değerlendirme araç ve süreçlerinin sonucunda ulaşıldığını belirtmiştir. Bu programı tamamlayanlara herhangi bir ödül veya sertifikanın

verilmediğini belirten ÖTU4, içerik uzmanlarından alınan anahtar kavramlar çerçevesinde oluşturulan doğru yanlış testlerinin kişinin öğrendiğini pekiştirmesi noktasında ölçme araçları geliştirildiğini vurgulamıştır.

Projede ölçme değerlendirme uzmanı olarak görev yapan AU4, uygulanan tüm değerlendirme sonuçlarına bakıldığında eğitimin amacına ulaştığını ve farkındalık yarattığını, nitel veri toplamak amacıyla yapılan görüşmelerin sistematik olmayan bir şekilde yapıldığını belirtmiştir. Ölçme değerlendirme uzmanının içerik uzmanlarıyla mülakat yaparak hedeflerini ölçülebilir hale getirmeye çalıştığını belirten içerik uzmanı katılımcılar (İU1 ve İU10) geliştirilen araçların kendileri tarafından onaylanmasından sonra uygulamaya geçildiğini ifade etmiştir.

Eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının hedeflere ulaşma düzeyini belirleme durumu hakkında “Bilmiyorum” cevabını veren sekiz katılımcıdan 2’si (AU1, AU2) süreç başlamadan önce projeden ayrıldıkları için, altı katılımcı ise (BKÜ1, BKÜ2, BKÜ4, İU8, İU9, İU11) ölçme değerlendirme araçlarını geliştirme faaliyetine katılmadıkları, neler yapıldığını tam olarak bilmedikleri ve sonuçları görmedikleri için değerlendirme yapamadıklarını ifade etmiştir.

Yukarıda belirtilen görüşlere göre, geliştirilen ölçme değerlendirme araçlarının içerik uzmanlarıyla birlikte hazırlandığı, ölçme değerlendirme sonuçlarına bakıldığında eğitimin amacına ulaştığı ve farkındalık yarattığı, nicel verilerin yanında farklı kaynaklardan farklı türde nitel verilerin de toplandığı, ancak nitel veri toplamak amacıyla yapılan görüşmelerin sistematik olmadığı, pilot uygulamadan sonra yapılan ölçme değerlendirme sonucunda programa önemli bir yön verildiği ve bu bağlamda geçerli ve güvenilir araçlar geliştirildiği anlaşılmaktadır.

Eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının hedeflere ulaşma düzeyini belirleme durumunu “kısmen yeterli” bulduğunu ifade eden üç katılımcı (İU2, İU3, İU5), eğitimin sonuçlarını değerlendirmede nicelden çok nitel değerlendirmenin çok daha önemli olduğunu, eğitimler sonucunda erbaş ve erlerin mutlaka bilgilerinin artmış olabileceğini; ancak tutum ve davranış değişikliği olup olmadığının ölçülmesi gerektiğini, ancak bu durumda eğitimin başarılı olduğunun söylenebileceğini belirtmiştir. Mehmetçiğin almış olduğu eğitimlerde edindiği bilgi ve becerileri, memleketine döndüğünde kullandığı bir başarı öyküsü olması halinde bunu MİYE Projesi kapsamında web sayfasında (www.miye.tsk.tr) yer alan formu doldurarak geri bildirimde bulunması amacıyla bir platform oluşturulmuştur. Bu şekilde tutum ve davranış değişiklikleri

hakkında bir fikir sahibi olunması amaçlanmıştır. Ancak İU5 internet üzerinden yapılan bu geri bildirimlerin sağlıklı bir sonuç vermeyeceğini, bu eğitimi almış ancak o web sayfasına ulaşamayacak veya hayatında internet görmemiş önemli bir grup olduğunu belirtmekte, buradan alınacak sonucun bu web sayfasına ulaşım derdini ifade edebilecek kapasitede olanların görüşlerini göstereceğini, bunların büyük bir olasılıkla üniversite ve lise mezunlarından oluşacağını, hedef kitlenin tamamını temsil etmeyeceğini vurgulamaktadır. Katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Nitel araştırmalarda çalışan bu konular üzerine dersler veren biri olarak bu sürecin nitel bir değerlendirmesinin çok daha önemli olabileceğini düşünüyorum. Ön test son testten ziyade insanların hayatlarında bunun nasıl bir karşılık bulduğu ya da herhangi bir şekilde farkındalık yaratılmışsa bu farkındalığı onlara önceden verilen maddeler üzerinden değil de konuşarak, odak gruplarla ya da birebir görüşmelerle daha yoğun biçimde anlaşılabilirliğini, dolayısıyla nitel sürecin daha ön plana çıkarılmasını önemli olduğunu düşünüyorum (İU3).

Eğitim süreçlerini bilgi boyutunda değerlendirmede yeterli olabilir. Ama bu projenin amacı bilgilendirme değildi. Tutum değiştirme aslında. Bakış açısı kazandırma tutum değiştirme. Tutumları da ölçmenin ne kadar zor olduğunu eğitimciler iyi bilir. Dolayısıyla benim vereceğim cevap kısmen yeterli olacak bu soruya. Askerlik görevini bitirip evine döndükten sonra eğitim sürecinde kazandıklarının ne kadarını yaşamına geçirebildi. Özel yaşamında bir tutum değişikliği yaşadı mı? Kız çocuğuna bakışı farklılaştı mı eşine bakışı farklılaştı mı? Ancak o zaman net bir sonuç alınabilir (İU2).

Gerçek başarı bunları kendi yaşamlarında uygulayıp uygulamadıklarını görmek. Muhtemelen bu proje sonunda erbaş ve erlerin bilgileri artmıştır. Gerçekten etkili olup olmadığını anlamamız için bizim davranışları da ölçmemiz lazım. Bu ölçümler bence daha çok bilgi ölçülmesine hizmet ediyor. Ama gerçekten eğitimin faydalı olduğunu ortaya koymak için davranışlarda değişiklik olduğunu görmek lazım. Ayrıca internet üzerinden yapılan geri bildirimlerin yanlı olduğunu düşünüyorum. Oraya girip derdini ifade edebilecek kapasitede olanların görüşlerini gösterir. O internet sitesini bulamayacak, hayatında internet görmemiş önemli bir grup olduğunu düşünüyorum. İnternet üzerinden görüş ifade edenler üniversite ve lise mezunlarıdır muhtemelen (İU5).

Verilen Eğitim Hizmetinin Niteliğini Artırmaya Yönelik Görüşler

MİYE Projesi'nde Mehmetçiklerin program ile ilgili genel görüşleri ve ölçme değerlendirme sonuçları dikkate alınarak verilen eğitim hizmetinin niteliğini artırmaya yönelik gerekli önlemlerin alınıp alınmadığına ilişkin yöneltilen soruya katılımcıların

12'si (AU3, A4, BKÜ3, BKÜ4, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU4, İU6, İU7, İU9) "Evet", 7'si (BKÜ1, BKÜ5, BKÜ6, İU1, İU5, İU8, İU10) "Hayır" ve 6'sı ise (AU1, AU2, BKÜ2, İU2, İU3, İU11) "Bilmiyorum" şeklinde cevap vermiştir (Tablo 19).

Tablo 19. Mehmetçiklerin Program ile İlgili Genel Görüşleri ve Ölçme Değerlendirme Sonuçları Dikkate Alınarak Verilen Eğitim Hizmetinin Niteliğini Artırmaya Yönelik Gerekli Önlemlerin Alınıp Alınmadığına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Uygulama Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mehmetçiklerin görüşleri ve ölçme değerlendirme sonuçları dikkate alınarak gerekli önlemlerin alınma durumu	Evet	2	8	2	8	4	16	4	16	12	48
	Hayır	-	-	3	12	-	-	4	16	7	28
	Bilmiyorum	2	8	1	4	-	-	3	12	6	24
	Toplam	-	-	-	-	-	-	-	-	25	100

Belirtilen soruya 12 katılımcı (AU3, A4, BKÜ3, BKÜ4, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU4, İU6, İU7, İU9) "Evet" cevabını vermiştir. Katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Onlardan çok yapıcı eleştiri gelmiyor. Onlar için orada bir tane dedenin günlük dilde kullandığı bir şeyi söyleyip milleti güldürmesi heyecan yaratıyordu. Yada oradaki diğer oyuncuların yapmış olduğu bir hareket onları heyecanlandırıyordu. Şöyle olsa daha iyi olurdu, böyle olsa daha iyi olurdu diyenler oldu ama çok fazla bir geri dönüt olmadı. O da eğitim ortamında oldu. Tamamen bizim ölçme değerlendirme etkinlikleri verilen eğitim amacına ulaştı mı ulaşmadı mı onu ortaya koyacak sonuçlar, nicel sonuçlar elde ettik ve hepsi de eğitimin amacına ulaştığını gösterdi. Bütün modüllerde benze sonuçlar elde ettik (AU4).

Kadın Hakları modülü ilk modül olması nedeniyle o modülden elde edilen tecrübeler ışığında hareket edildi. Sadece o değil diğer modüllerin üretiminde de benzer süreçleri yaşadık. Ama onunla aslında bir pilot yapmış gibi olduk. Yani etkilerini bütün o ön testleri son testleri aradaki farkları falan o şekilde gördük artı biz özellikle ben aslında nicel bir araştırmacıyım ama nitelin de faydalarına inanıyorum, farklı türde bir veri sağlıyor, o yüzden biz mesela bütün eğitimlerde arka tarafta oturduk. Ve o işte kafasını koyup yaslıyormudan tutun da bittikten sonra ne düşünüyorsunuz gerçek hayattan mıydı, etkinliği sevdiniz mi senaryo sıkıcı mıydı, uzun muydu, en çok hangi karakteri sevdiniz, dedenin mesela en sevilen karakter olduğunu öyle öğrendik. Hani oradaki

gözlemlerimiz düzenliydi, bunlar şans eseri değildi hiç biri bu arada. Yani adı konmuş önceden belirlenmiş, ölçme şu şekilde yapılacak, pilotun etkileri şu şekilde analiz edilecek dediğimiz veri toplama araçlarıydı bunların hepsi ve hiçbirini şansa bırakmadık. Hatta edindiğimiz tecrübelerden geri dönüp kadın hakları ile ilgili modüldeki eğitimlerini de tekrar düzelttik. Bazılarını yeniden çektik ekran tasarımlarını yeniden düzenledik, özetleri mesela yeniden çektiklerimiz oldu. Dolayısıyla sadece kadın hakları dediğimiz yaptık ve bitti bunun sonuçlarını öbürüne yansıtık değil döndük kadın haklarını da düzelttik (ÖTU2)

Bir pilot uygulama yapıldı. Pilot uygulama sonuçları dikkate alınarak onun üzerinden birtakım revizyonlar yapıldı. Bu o kapsama girer sanırım (BKÜ3).

Özellikle biz ilk pilot uygulama sonunda gittik gözlem yaptık, askerlerle görüşme yaptık. Arkadaşlar anketler yaptılar. Onlar doğrultusunda revize ettik ilk pilot uygulamayı. Ondan sonrasında öğretim tasarımcıları ve ölçme değerlendirmeciler eğitimleri tekrar izlediler. Aksayan yönlerini ilettik. Düzeltmesi gerekenler hemen yapıldı. Yani bu soruya ben rahatlıkla evet diyebilirim. Özellikle pilot uygulamada çok yoğun oldu (AU3).

Projede ölçme değerlendirme uzmanı olarak görev yapan AU4, Mehmetçikten çok fazla yapıcı eleştiri gelmediğini, az da olsa geri dönütler geldiğini, bütün modüllerde ölçme değerlendirme etkinliklerinin verilen eğitimin amacına ulaştığını gösteren sonuçlar ortaya koyduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların 3'ü (AU3, BKÜ3, ÖTU2), kadın hakları modülünün ilk modül olması nedeniyle o modülden elde edilen tecrübeler ışığında hareket edildiğini, diğer modüllerin üretiminde de benzer süreçlerin yaşandığını, bütün eğitimlerde sınıf içinde bulunarak yapılan gözlemlerde ve görüşmelerde önemli nitel verilere ulaşıldığını, bu verilerin hiç birine tesadüfen ulaşılmadığını, gözlemlerin düzenli olduğunu, ölçülecek ve analiz edilecek verilerin önceden belirlendiğini, hiçbir şeyin şansa bırakılmadığını, hatta edinilen tecrübeler ışığında pilot uygulamada bile düzeltmeler yapıldığını belirtmiştir.

Bu soruya katılımcıların 7'si (BKÜ1, BKÜ5, BKÜ6, İU1, İU5, İU8, İU10) "Hayır" cevabını vermiş ve Mehmetçiklerin görüşleri ve ölçme değerlendirme sonuçları dikkate alınarak eğitimin niteliğini artırmaya yönelik herhangi bir tedbir alınmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Son modül olduğumuz için, projenin de artık takvimi sonuna gelmişti. Bizde artık bazı şeyler çok şansa bırakılmadı. Zor tabi, tekrar iyileştirelim, tekrar dramalar çekilsin, prodüksiyon falan çok masraflı bir şey. O yapılmaz belki başka bir ölçme değerlendirme yapılır, başka sorular sorulur, o tür şeyler yapılabilir (İU8).

İlk modülün uygulamasını yapıp altı aylık bir süreç ve geri bildirim alınıp modül üzerinden tekrar gidilseydi ve sonra diğerlerinin geliştirilmesi olsaydı o idealdi. Ama anladığım orda da bir zaman sınırlaması vardı. Biz mesela erbaşlardan da geri bildirim alabilirdik. Bu arada odak grup görüşmeleri yapılabilirdi, tekrar dönülebilirdi (İU1).

Buna yönelik bir çaba görmedim. Önlem alındı mı alınmadı mı dersiniz kağıt üzerinde alınmıştır muhtemelen proje yönetimi mantığında ama o kağıtta kalmıştır. Ama anlatıyorlardır proje yöneticileri şu önlemleri aldık şu riskleri gördük, şöyle proaktif yaklaşımda bulduk ama bunların hepsi hikâye. Ben alındığını görmedim. Çünkü geri bildirim gelmedi alınmış olsaydı bir iyileştirme istenebilirdi (İU10).

Mehmetçiklerin program ile ilgili genel görüşleri ve ölçme değerlendirme sonuçları dikkate alınarak verilen eğitim hizmetinin niteliğini artırmaya yönelik gerekli önlemlerin alınıp alınmadığı hakkında “Bilmiyorum” cevabını veren 6 katılımcıdan 4’ü (AU1, AU2, İU2, İU3) bu süreç öncesinde projeden ayrıldıkları için, 2’si (BKÜ2 ve İU11) ise bu tür bir çalışma içerisinde bulunmadıkları için değerlendirme yapamadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi’nin Sonuç Aşamasına İlişkin Görüşleri

Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi’nde görev alan akademisyenlerin, projenin amaç ve hedeflerine ulaşma durumuna ilişkin verdikleri cevaplar doğrultusunda projenin sonuç aşaması değerlendirilmiştir.

Görüşme formunda yer alan projenin sonuç aşamasına ilişkin bir soruya katılımcıların, “oldukça yeterli buluyorum”, “kısmen yeterli buluyorum” ve “yeterli bulmuyorum” kategorilerinde cevap vermeleri ve bu kategori doğrultusunda açıklama yapmaları ve gerekçelendirmeleri istenmiştir. Araştırmaya katılan akademisyenler, sonuç aşamasına ilişkin sorular hakkında herhangi bir fikirleri olmaması durumunda “Bilmiyorum” cevabını vermiştir. Katılımcıların sorulara “kısmen yeterli buluyorum” veya “yeterli bulmuyorum” kategorisinde cevap vermesi durumunda bu konudaki önerileri sorulmuş ve bu öneriler belirtilmiştir.

Projenin amaç ve hedeflerine ulaşma durumu hakkında katılımcıların 6’sı (AU3, BKÜ3, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, İU6) “oldukça yeterli buluyorum”, 4’ü (A4, BKÜ1, BKÜ6, ÖTU4) “kısmen yeterli buluyorum” ve katılımcıların 15’i (AU1, AU2, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) “bilmiyorum” şeklinde cevap vermiştir (Tablo 20).

Tablo 20. Projenin Sonuç Aşamasına İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Projenin Sonuç Aşaması	Görüşler	Katılımcılar									
		Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nin amaç ve hedeflerine ulaşma durumuna ilişkin görüşler	Oldukça yeterli buluyorum	1	4	1	4	3	12	1	4	6	24
	Kısmen yeterli buluyorum	1	4	2	8	1	4	-	-	4	16
	Yeterli bulmuyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bilmiyorum	2	8	3	12	-	-	10	40	15	60

Projenin amaç ve hedeflerine ulaşma durumunu oldukça yeterli bulduğunu ifade eden altı katılımcının (AU3, BKÜ3, ÖTU1, ÖTU2, ÖTU3, İU6) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Genel anlamda baktığım zaman bence dört dörtlük oluştu. Genel Kurmay Başkanlığı'nda üst yönetim de çok destek oldu MİYE projesine. Üst yönetimin desteği amaç ve hedeflere ulaşılmasında etkili oldu. Ben projenin amaç ve hedeflerine kesinlikle %100 ulaştığımı söyleyebilirim. %100 demeyelim biraz önce söyledim eğitimin çıktısını ölçmek o kadar kolay değil. Bu bir yetiştirme faaliyeti değil tamamen aslında bir tür informal öğrenme boyutu ve daha çok duyuşsal, bunların tutumlarını farkındalıklarını artırmaya yönelikti. Özellikle drama işin içinde olduğu için farkındalık konusunda sorun olduğunu düşünmüyorum. Tutum geliştirebildik mi onu daha uzun vadede, işte o yüzden etki analizi yapılması gerekir diyorum (AU3).

Başta koyduğumuz hedeflere ulaşıldı mı sorusunu çok net görebiliyoruz. Ulaştığımızı gözümle de gördüm, erlerin gözünde de hissettim onu, sadece sayısal olarak değil nitelik olarak da gördüm. Nihai hedef aslında, burada öğrendiklerini hayatına aktarsın artık karısını dövmesin, artık kadına şiddet uygulamasın, sokakta yere tükürmesin, çekirdeğin kabuğunu yere atmasın, bunları yapıyor mu bunu da görmek istedim açıkçası (ÖTU2).

Bence proje amacına ulaştı, neden amacına ulaştı bu insanları başka türlü bir araya getirmek mümkün değil, o birlik tam yeri ve tam zamanı. Başka şekilde bu kadar zıt görüşü bu kadar medeni koşullar içinde bir araya getirmeniz mümkün değil. Çünkü verdiğiniz mesajlar bazılarında çok ters, bazıları eşitliğin adaletin demokrasinin vs. sadece sözde olduğunu hiç uygulamada olmadığını savunuyor, haklıdır bir sürü deneyimi var bu konuda tecrübesi var, bazıları çok kitabi bir şeye inanıyor ama zaten o öğrendiği şekilde inanmış vs. bu adamlar başka

türlü hiçbir şekilde karşı karşıya kalıp fikirlerini çatıştırmayacaktı. Hem yöntem açısından hem materyaller açısından ve işin yürütülmesi açısından bence çok anlamlı bir projeydi. Oradaki birçok insanın keyif aldığını gördüm. Daha önce hiç adam yerine konmadığını sözünün dinlenmediğini ilk defa burada bir görüş bildirdiğini söyleyenden tutun da çok bilinçli katılımcılar da vardı. Bu konuda çok söyleyeceği olan yaşanmışlığı olan, bunu böyle dediniz ama işin bu tarafı da var örneğin ben şöyle bir şey yaşadım deyip oradakilere güzel örnekler kazandıran katılımcılar da vardı. Yani çok derecelendirebileceğimiz bir hedef kitle profili var o grupların içinde. Ve özellikle örneğin birini hatırlıyorum bunlar değerlendirmede raporlara girdi, döner dönmez kardeşinin okuması için elinden geleni yapacağını söyleyenden tutun da, böyle bir hakkım olduğunun farkında bile değildim diyen bir sürü katılımcı oldu. Bu proje çok daha farklı fazla kişilerin bir şeylerin farkındalığını sağlayacaktır bence devam ettiği şekliyle ki bunlar aynı zamanda da yaşam boyu öğrenme materyali olarak birçok yerde de kullanılabilecek materyal oradaki dramalar. Bırakın oradaki bir rehberin eşliğinde bunların durdurularak sorulmasını, sadece onları izlenerek de çok bilgilenebilecek yaşam boyu öğrenme kaynakları bu oluşturulan dramalar. Bu anlamda hem hedef kitlesi açısından hem olduğu yer açısından ve tam da yerinde ve zamanında olduğu için bence amacına ulaşan bir proje. Yapıldığı koşullarda gerçekten önemli ve amacına ulaşan projeler kategorisindedir benim gözümde (ÖTU1).

Bu proje, Türk Silahlı Kuvvetleri'nden ve dokuz ayrı üniversiteden 50 akademik personel ile dokuz kişilik proje yönetim ekibi, bilgi sistemleri uzmanı üç askeri personelin görev aldığı uzman bir ekip tarafından birçok kalite kontrol sürecinden geçerek tasarılanmış ve geliştirilmiş bir proje olup süresi içinde tamamlanarak zamanında teslim edilmiştir. Bu eğitim programı 2014 yılından itibaren er eğitim merkezlerinde ve askeri birliklerde uygulanmaya başlamıştır. Yukarıda belirtilen görüşlere göre katılımcılar (AU3, ÖTU1, ÖTU4) MEBS Okulu ve Eğitim Merkezi Komutanlığı'nda (Ankara) yürütülen uygulamalara yönelik olarak nicel ve nitel ölçme değerlendirme araçları kullanılarak yapılan değerlendirmede, Proje'nin amaçlarına ulaştığını belirtmektedir. AU3, uzun vadede Mehmetçikte tutum ve davranış değişikliği olup olmadığını ve bu programda öğrendiklerinin ne kadarını gerçek yaşamlarına aktardıklarının ancak etki analiziyle saptanabileceğini belirtmiştir.

Öğretim tasarım uzmanı ÖTU1, MİYE kapsamındaki konularda temel düzeyde bilgilere sahip, eğitim düzeyleri, ait oldukları sosyo-ekonomik düzey, çalışma ve medeni durumları açısından homojen olmayan ve çeşitlilik gösteren, coğrafi bölge bakımından toplumun farklı katmanlarından gelen ve dolayısıyla çok farklı görüşlere sahip gençleri bu kadar medeni bir ortamda böyle bir projeye bir araya getirmenin bile çok büyük bir başarı olduğunu ifade etmektedir. ÖTU1, katıldığı eğitim uygulamalarında Mehmetçiğin

farkındalığının arttığını ve Mehmetçiğin bu eğitim aracılığıyla kendini ifade edebilmekten memnuniyetini gözlediğini, bunların eğitim değerlendirme raporlarına da girdiğini, MİYE projesinin hem yöntem açısından hem üretilen materyaller açısından ve işin yürütülmesi açısından çok anlamlı bir proje olduğunu belirtmektedir.

Projenin amaç ve hedeflerine ulaşma durumunu kısmen yeterli bulduğunu ifade eden dört katılımcının (A4, BKÜ1, BKÜ6, ÖTU4) görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Amaç ve hedeflerine ulaşması açısından maalesef çok yeterli bulmuyorum. Çünkü TSK'lerine gelen bütün er ve erbaşlara bu eğitimin verilmesi amacı vardı. Bunun herkese yaygın bir eğitim olacağıydı. Ben böyle bir eğitim olduğu yönünde bir bilgi sahibi değilim. Dolayısıyla da bunun o anlamda amacına eriştiğini zannetmiyorum. Ama bir alt amaç olarak iyi bir birtakım enstrümanlar kazandırmak, işte bu videolarla el kitabıyla hazır bir kullanılacak araç birikimi kazandırmak gibi bir alt amaç düşünülüyorsa bu oldu bu var. Ve bunlar zamanı geçecek araçlar değil. Hala kullanılabilir geliştirilebilir. Geri bildirim yoluyla ölçme değerlendirmeyle yapılacak saptamalarla bunlar daha iyileştirilebilir. O manada hala bir kazanç sağlamıştır muhakkak. Ama amacına bütünüyle ulaştığını söyleyemem (BKÜ1).

Projenin uygulanabilirliği yoktu. Toplam sekiz modülde otuz dört video vardı. Mehmetçiğin bunların hepsini izlemesi gerekir. Herkese hiçbir askerlik yaptırmazsanız bunları izletme vaktiniz yok. On beş gün sonra bunların hepsi gidiyor. Dolayısıyla acemi eğitimlerini yaptığınız askerlere verdiğiniz bu eğitimlerin tüm askerlere yapılması gerekir. Usta birliğindeki asker yapacak, acemi er eğitim merkezleri de yapacak. Yoksa amacına ulaşmaz. Zaten Mamak'taki eğitim pilot uygulamaydı, bu pilot uygulamadan aldığımız dönütlerle son hali verilecekti ki son hali verildi diye düşünüyorum şu anda, sonra bunun tüm ülkedeki askerlere uygulanması gerekir. Bunu uygulamazsanız amacına ulaşmaz. Kadına yönelik şiddet hala var günümüzde ama bunu siz orada tüm askerlere ki askerler geleceğin yetişkin insanı bu eğitimi alan bu kesimde biraz kıpırdanma yaratsa işe yarar. Ama maalesef uygulanma alanı çok kısıtlı kaldı. Pilot uygulama da böyle kaldı. Asıl uygulama nasıl oldu bilemiyorum. Asıl uygulamayı genişletebilirlerse amacına ulaşır. Pilot uygulama tamamen geliştirmeye yönelik bir süreçti. Son halini almıştı modüller. Modüllerin neredeyse tamamını izledim. Sonuçların etkili olup olmadığı da araştırılmıyor. Çünkü tüm birliklere gidemezsiniz. Askerlerin terhis aldıktan sonraki yaşantılarında kalıcılığı ve tesiri var mı mevcut yaşantısına gitti mi bilmiyoruz. Yapılsa ortaya konsa çok daha etkili olacağını düşünüyorum. Birliklerde verilen eğitimlerde amacına uygun tartışma ortamı yaratılırsa daha fazla etkili olacağını düşünüyorum. Acemi er eğitim döneminde eğitim DVD'lerinin toplam 34 videonun tamamının seyrettirilmesi pek mümkün değildi. Ancak usta birliğinde de eğitimler devam ediyorsa amacına ulaşabilir (AU4)

Türk Silahlı Kuvvetleri şov yaptı bu proje ile. Çok ciddi bir eğitim projesi gerçekleştirdi Türkiye’de yok. Eğer amaçlardan biri buysa TSK çok büyük bir donanım elde etti, çok güzel bir öğretim tasarımı şuanda elinde mevcut, uyarlayabilir her eğitimini buna. Kurum içi bir durumdur çok şey de bilmiyorum ama diğer kamu kurumlarına bunlar paylaşılabilir. Türkiye projesi haline gelebilir değişiklikler yapılarak ama doğrudan Mehmetçik olarak düşünürsek üç haftalık acemi er eğitimi sürecinde bütün modüllerin tam anlamıyla uygulanıp değerlendirilip sonuç alınabileceğini düşünmüyorum. Yeterlilik durumunu birçok nedene bağlayabilirim; zaman, askeri personelin yapması gereken asıl işler, hani bu asıl iş olarak girdi mi sürecin içine onu bilmiyorum. Çünkü askerin sağa sola dönmeyi de öğrenmesi lazım. Birlikte yürümesi de lazım, silah tutmayı da öğrenmesi lazım. Bu eğitim acemilikte değil de usta birliğinde bol bol zamanları var. DVD’ler usta birliklerine de gönderilmiş ama sistem üzerinden yapılan değerlendirmeler oralarda yapılamaz (ÖTU4).

Projenin amaç ve hedeflerine ulaşma durumunu kısmen yeterli bulunduğunu ifade eden katılımcılar (AU4, BKÜ1, ÖTU4), acemi er eğitim sürecinde Mehmetçiğin alması gereken askeri eğitimler de dikkate alındığında bu süreçte MİYE projesi kapsamındaki eğitimlerin tam anlamıyla uygulanması, değerlendirilmesi ve sonuç alınmasının gerçekçi olmadığını ifade etmişlerdir. İstenilen amaç ve hedeflere ulaşılabilmesi için Mehmetçiklerin görev yaptığı birliklere de bu eğitimlerin yaygınlaştırılması gerektiğini belirten katılımcılar, kurulan IPTV altyapısı, videolar, el kitapları vb. üretilen eğitim materyalleri ile Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemli bir kazanım elde ettiğini ifade etmişlerdir. Projede ölçme değerlendirme uzmanı olarak görev yapan AU4, birliklerde verilen eğitimlerde amacına uygun tartışma ortamı yaratılması durumunda eğitimlerin daha fazla etkili olacağını, eğitimlerin askerlerin terhis aldıktan sonraki yaşantılarında kalıcılığı ve tesirinin olup olmadığını araştırılmadığını ifade etmektedir. Öğretim tasarım uzmanı ÖTU4, MİYE Projesi’nin çok fazla emek ve para harcanan, Türkiye’de benzeri olmayan çok ciddi bir eğitim projesi olduğunu, bazı değişikliklerin yapılarak bu projenin diğer kamu kurumlarıyla da paylaşılmasıyla Türkiye projesi haline gelebileceğini belirtmektedir.

Proje’nin amaç ve hedeflerine ulaşma durumu hakkında “Bilmiyorum” cevabını veren 15 katılımcı (AU1, AU2, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ5, İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) proje mantığı içinde düşünüldüğünde, projenin alanında uzman ve profesyonel bir ekip tarafından çok disiplinli ve iyi standardize edilmiş bir çalışmayla yürütüldüğünü; ancak projenin tamamlanıp teslim edilmesiyle görevlerinin sona erdiğini, eğitimlerin uygulanmasından elde edilen sonuçların Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından

kurumsal olarak kendilerine bildirilmediğini, bu nedenle projenin amaç ve hedeflerine ulaşma durumu hakkında bir değerlendirme yapamadıklarını ifade etmiştir. Sonuçları hakkında bilgi sahibi olmamakla birlikte, MİYE projesinin uygulanan yöntem, üretilen materyaller ve kurulan altyapı açısından ve proje yönetimi açısından örnek bir çalışma olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Sonuçlarını bilmiyorum. Biz işimizi yaptık teslim ettik. Projeler süreli işler. Kurumsal olarak bana bir geri besleme yapılmadı (İU4).

Bu projeye çok umut bağladım, önemli buldum, çünkü kitlesel bir eğitim olacaktı. Eğitim materyallerinin hazırlanmasında bir kusur görmüyorum. Ancak uygulamanın sonuçları hakkında çok az şey söyleyebildim, çünkü bilmiyorum (BKÜ2).

Başlangıç açısından çok önemli bir proje. Hedefleri de oldukça iyi, yerli yerinde ve uzun süre önce yapılması gereken bir şey. Anlatımların görsel materyal halinde daha akılda kalıcı, onlara daha rahat ulaştırılabilecek bir yöntem olarak kurulması çok önemli. Bu anlamda ben projenin başarılı ve örnek bir proje olduğunu düşünüyorum. Bütün hedeflerine ulaşmış mıdır bu kadar kısa sürede hedeflerin tamamına ulaşması mümkün olmayabilir ama genel itibarıyla çok başarılı bir proje olduğunu ben söyleyebilirim (İU3).

Çok güzel, yaratıcı bir ürün çıktı ve o ürün de kullanılıyor önemli olan budur. Ama ne kadar etkili oluyor onu bilmiyorum. Erbaş ve erler üzerinde nasıl bir etkisi var onu bilmiyorum (BKÜ4).

Ben yer aldığım eğitim materyalleri oluşturma kısmının oldukça kapsamlı ve yeterli olduğunu düşünüyorum. Ama uygulamanın ölçme değerlendirme sonuçlarını görmedik. Bu eğitimler nasıl veriliyor, eğitim veriliyor mu verilmiyor mu yani bunların hiçbiri hakkında fikrim yok dolayısıyla bir şey diyemem (İU5).

Bu soruda çok net bir şey söylemem imkânsız çünkü benim takip etmediğim süreçler var. Sonuçlar bağlamında ölçme değerlendirmeci arkadaşların hangi sonuçlara ulaştığını da açıkçası bilmiyorum. Ama hiçbir proje tam anlamıyla hedeflerine ulaşamaz çünkü bu bir davranış değişikliği hedefi. Bu çok kolay değil. Karşımızdakiler yetişkin insanlar, yetişkinlerle bu tür eğitimler yüzde yüz başarı sağlamak hayal yani bunu baştan söylemek lazım. Ama her şeye rağmen bence çok önemli bir adım. Erkek için çok büyük avantajdır Türkiye’de. Okuma yazma bilmiyorsa zorunlu askerlik sebebiyle okuma yazmasını öğrenir köyüne öyle döner. Köyünden çıkıp bir başka dünya olduğunu görme şansı elde eder. Başka insanlar tanır, görgüsü artar, bilgisi artar vs. çok klasik bir bakış açısıyla. Üstelik bir de bunların yanı sıra bir de böyle bir eğitim alıyor olması bence çok önemli bir kazanç. Yani buradaki bütün bu modüller hazırlanmış olan bütün bu eğitimler neredeyse işte üniversitelerde

okutulan derslerin içeriğine yakın şeylerdi. Böyle bir öğrenme fırsatı bir kere er ve erbaş için çok önemliydi. Buradan bakıyorum çok doğru bir proje. Sonuçları hakkında bir şey söylemem mümkün değil. Sonuçlarını görmedim elimde herhangi bir rakam yok, ama ümit ediyorum ki işe yaradıdır. Heyecanlandırmıştı bizi bu proje başladığımızda tabii belki sonuçlarıyla ilgili başka bilgilenmeler olursa o zaman da takip edebiliriz durumu. Devam eder umarım benzeri projeler. Sonuçları hakkında projeye katılan akademisyenlerin bilgilendirilmemesi bir eksiklik aslında. Ama Türkiye’de işler biraz böyle yürüyor ben bunu da çok normal karşılıyorum. Kurumsal düzeyde özellikle BM projelerinde işte paydaşlar böyle sürecin her aşamasında birlikte işi götürmeye çalışırlar ama bizim gibi uzmanlar maalesef sanki böyle hani, diyelim ki evinizi boya badana yaptıracaksınız bir adam buluyorsunuz getiriyorsunuz parasını veriyorsunuz boyasını yapıyor ve gidiyor, bizi de öyle görüyorlar anladığım kadarıyla oysa ki ben en azından yani öyle olmadığımı söyleyebilirim. Bir işi yapıyorsam ki bu işin içinde ben zaten isteyerek oldum ve bunu önemseydiğim için oldum. Bir işi yaptım orada bitmedi o ben boya badanacı değilim, ben bu ülke için bu ülkenin insanları daha iyi şartlarda standartlarda yaşamasını, yaşamayı hak ediyorlar diye düşünen ve bunun için bir şey yapmaya çalışan biriyim. Dolayısıyla süreçten haberdar edilmek isterdim. Yani öyle bir önerim olabilir. Yani bir daha böyle bir projede görevlendireceklerse akademisyenleri lütfen sürecin aşamalarında ya bilgi verir birisi ya yine dâhil edilelim küçük çaplı da olsa. Yani öylesi çok daha iyi, bakın ben şimdi çok yorucu ve çok zordu proje sürecinde çok kısa zamanda çok hızlı bir şekilde sürekli metin üretmek zorunda kaldım. Ama iş bu metini üretmek yazmak değil sadece, bu metin ne işe yaradı, ne işe yarayacak. Ben ne hedefledim gerçekte ne oldu. Bunu görebilmemi sağlayacak hiçbir ortamla karşılaşmadığım için konuşamıyorum mesela projenin sonuçlarıyla ilgili. Ders çıkaramıyorum deneyim bağlamında böyle bir deneyimim yok ne oldu ne bitti sonuç olarak. O yüzden hani Türkiye’de genellikle işler böyle yürüyor derken uzmanlara bakış akademisyene bakış problemli diye düşünüyorum. Onu belki aşmak gerekebilir ilk başta. O zaman çok daha yakın ve samimi ve iyi işler çıkarabiliriz. Biraz güven ne bileyim saygı belki (İU2).

Sonuca dair bir şey söyleyebilmem için benim elimde indikatör olması lazım. Bana söylenen, benim işe alındığım zaman elimdeki sözleşme, bizim şu hedeflere ulaşmak için şu amaçları kapsayan bir eğitim programına ve buna dair bir eğitim modülüne, materyaline ihtiyacımız var, ben ve diğer hocalarım, bu hedefe odaklı işi çıkardık. Böyle bir ürünü sunduk ve bu ürünün de gerçekten iyi bir biçimde olması içinde uğraştık. Gerçekten iyi olması için uğraştılar bir de orduyla çalıştıkları için erbaş er projesini herkes çok önemsiyordu, çok önemli bir projeydi. İki senelik eğitim sürecinde o indikatörler ne oldu, nasıl geri bildirim alındı, er erbaşlar ne yapmış, rehberlerin kendilerinde bile düşünsel anlamda dönüşüm var mı onları bilmiyoruz. Onları ölçtükten sonra hedefe ulaşıp ulaşılmadığını söyleyebilirim. Ama bana sorarsanız sen işini yaptın mı yaptım, elimden gelenin en iyisini yapmaya çalıştım. Ama bize projenin sonuçları hakkında bir geri bildirim yapılmış olsaydı,

bizde bundan sonraki eğitim hayatımızda buradan çıkan sonuçları da dikkate alarak eksiklerimizi ve hatalarımızı düzeltme fırsatı bulabilirdik. Bu projenin sonuçlarının takip edilmesi konusunda bir çalışma yapılırsa böyle bir projede herkes yer almak ister (İU1)

Eğitimin etkisi uzun sürede ortaya çıkabilir. Uzun süreli de bir yatırımdı. Dolayısıyla siz şimdi erleri eğittiğiniz zaman bunun sonucunu hemen ertesi gün almazsınız. Bunun sonucunu belki de beş yıl sonra belki on yıl sonra belki adam evlenecek ve eşiyle, çocuğu ile olan ilişkilerine yansiyacak o zaman sonucunu göreceksin. Kuşkusuz verilen her eğitimin az yada çok olumlu etkisi olur ben buna kategorik olarak inanan kişilerdenim. Orada duyduğu bir cümle belki kulağında kalır ve eşiyle veya ilerde çocuğuyla olan ilişkisinde olumlu bir etki yapabilir. Ama bu projenin amaçlarının gerçekleştirildiği anlamına mı gelir ondan emin değilim. Projenin somut çıktılarının olması beklenir, projenin başarılı olup olmadığını görmek için. Değerlendirme sonuçlarına bakmak lazım. Er iken bu eğitimi alan insanlar 15 Temmuz sürecinde nasıl davrandılar acaba. İnsan hakları, kadın, çocuk, çevre, sağlık vesaire yurttaşlık eğitimi demokrasi bilinci farkındalığı gelişmesi beklenen kişiler acaba nasıl davrandılar. Bunu projelendirip bu eğitimi almış insanlar içerisinde bir grup örneklem alıp onların örneğin demokrasi farkındalığı bilinci veya demokrasiye yönelik tutumları, insan haklarına yönelik tutumları vb. araştırılabilir. Yasalarla başı derde girmiş mi mesela, girmişse nasıl çözmüş. Bu tür ölçütler koyup araştırılabilir (AU2).

Eğer uygulanıyorsa yani kıtalara istenilen yaygınlıkta o sistem kurulduysa istenilen sayıda rehberler yetiştirildiyse, hedef kitleye çok uygun konular, yani baştan koyulan o amaçlar düşünüldüğünde çok doğru bir proje. Ancak işleyişte, biliyorsunuz bir projenin hazırlanış süreci vardır bir de işleyiş süreci vardır. Hazırlanış sürecinde amaçlar ve hedefler doğrultusundaki hazırlıklar bence mükemmeldi. Bizler iyi çalıştık buralarda. Ama kıta kısmında işleyişte yani müşterinin askerlerin görüşünün ne olduğu, nasıl şartlarda uygulandığı, uygulayan insanların buna inanışları çok önemli. Böyle bir kitleye böyle bir eğitim aslında çok güzel çok uygun ve biraz zorlanabilirler anlamada ama olması gereken, yani o tanımladığımız değerlere uygun insan tipini oluşturmak açısından çok önemli bir proje. Şimdiye kadar gördüğüm en anlamlı projeydi. O anlamda yeterli buluyorum ama işleyiş çok önemli (İU10).

Katılımcıların Erbaş ve Erler İçin İleride Gerçekleştirilecek Yurttaşlık Eğitimi Etkinliklerine İlişkin Önerileri

MİYE Projesi'nde görev alan akademisyenlerin, daha önce görev almış oldukları projeler ile MİYE projesindeki tecrübeleri ışığında, erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek olan yurttaşlık eğitimi etkinliklerine ilişkin önerileri sorulmuş ve katılımcıların önerileri sunulmuştur (Tablo 21).

Tablo 21. Erbaş ve Erler İçin İleride Gerçekleştirilecek Olan Yurttaşlık Eğitimi Etkinliklerine İlişkin Akademisyen Görüşlerinin Dağılımı

Öneriler	Katılımcılar									
	Anahtar Uzman		Bilimsel Komite Üyesi		Öğretim Tasarım Uzmanı		İçerik Uzmanı		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
MİYE Projesine Yönelik Öneriler	4	16	5	20	3	12	10	40	22	88
İleride Gerçekleştirilecek Projelere Yönelik Öneriler	3	12	5	20	2	8	7	28	17	68

MİYE Projesi'nde görev alan akademisyenlere erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek olan yurttaşlık eğitimi etkinliklerine ilişkin önerileri sorulmuştur. Tablo 21'e göre katılımcılar ileride gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerinin yanı sıra halihazırda uygulanan MİYE projesine yönelik önerilerde de bulunmuştur. Üç katılımcı (BKÜ6, ÖTU1, İU6) MİYE projesine yönelik öneride bulunmazken, sekiz katılımcı da (A4, BKÜ5, ÖTU3, ÖTU4, İU4, İU5, İU9, İU11) ileride gerçekleştirilecek projelere yönelik öneride bulunmamıştır. Tablo 21'e göre tüm katılımcılardan (f: 25) 22'si (AU1, AU2, AU3, A4, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ5, ÖTU2, ÖTU3, ÖTU4, İU1, İU2, İU3, İU4, İU5, İU7, İU8, İU9, İU10, İU11) MİYE projesine yönelik öneride bulunurken, 17 katılımcı (%68) (AU1, AU2, AU3, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, İU1, İU2, İU3, İU6, İU7, İU8, İU10) ileride gerçekleştirilecek projelere yönelik öneride bulunmuştur. Her ikisine birden görüş bildiren katılımcı (AU1, AU2, AU3, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, ÖTU2, İU1, İU2, İU3, İU7, İU8, İU10) sayısı 14'dür.

MİYE Projesine Yönelik Öneriler

Araştırmaya katılan 25 akademisyenden 22'si MİYE projesine yönelik önerilerini bildirmiştir. Görüş bildirenlerin 4'ü anahtar uzman, 5'i bilimsel komite üyesi, 3'ü öğretim tasarımı uzmanı ve 10'u içerik uzmanından oluşmaktadır.

Katılımcıların bir bölümü (AU1, AU3, BKÜ3, BKÜ4, ÖTU2, İU1, İU2, İU4, İU8, İU9, İU11), toplumu etkilemeye dönük hele de bu tür genel amaçlı projelerde, toplum içindeki askerler, polisler, imamlar ve öğretmenlerden oluşan kitlenin göz ardı

edilemeyeceğini, bunların aşağı yukarı toplumun her yerine ulaşabilen kitleler olduğunu, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına şiddet, temel sağlık, güçlendirilmiş vatandaşlık, çocuk hakları gibi bu toplumda aşağı yukarı her vatandaşın kendini güçlü hissetmesi ve iyi donatılmış olması gereken temel konularda toplumun bu kesiminin eğitilmesi ve harekete geçirilmesi halinde bunlardan toplumu da etkileyebilmek için faydalanılabileceğini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda sonuçlarının çok geniş bir kitleyi etkileme ihtimali olması nedeniyle MİYE Projesi'nin sonuçlarının iyi değerlendirilmesi, sorunlar varsa onların iyileştirilerek devam ettirilmesi gerektiğini ve etki analizi çalışmasıyla projenin etkisinin ne olduğuna mutlaka bakılması gerektiğini vurgulamışlardır. Eğitim bilimleri açısından değerlendirildiğinde projenin öğretim tasarımı, hedefler, öğrenme öğretim ortamı, derslikler, eğitim materyalleri ve uygun bir öğretim stratejisi ile iyi bir öğretim tasarımı olduğunu ve projenin yeterince sahiplenilirse sonuç alınabilecek bir proje olduğunu ifade eden ÖTU4, Mehmetçik ve rehber personel açısından sonuçlarının ve etkilerinin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. MİYE projesinde farkındalık ve bilgilendirme faaliyetinin mutlaka yapıldığını; ancak tutum ve davranışlarda dönüşüm sağlamanın daha zor olduğunu buna yönelik de bazı çalışmalar yapılması gerektiğini belirten İU1, bu bağlamda bu eğitimlerin usta birliklerine de yaygınlaştırılarak on iki aya yayılmış bir program çerçevesinde uygulanabileceğini ifade etmiştir. Katılımcının bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Projenin sonuçlarının çok geniş bir kitleyi etkileme ihtimali olması nedeniyle gereken önemle ele alınması ve uygulanması ve projenin mutlaka iyi değerlendirilmesi sorunlar varsa onların iyileştirilerek devam ettirilmesi gerekmektedir. Mutlaka projenin amaçlarını kıskançlıkla takip etmemiz gerekiyor. Projenin etkisinin ne olduğuna mutlaka bakılması gerekiyor. Etkisi ne oldu projenin o çok önemli bir şeydir. Etkisi olmadıysa proje başarısız olmuştur o zaman, amaçlara ulaşamamıştır. AB'den destek alan bir projeydi ama sonuçta biz de AB'ye para ödüyoruz bu tür projelerde kullanabilmek için. Sonuçta ödediğimiz parayı destek olarak alabilen bir ülke de değiliz. Ödediğimiz kadarını bile almıyoruz. Belki Türk Silahlı Kuvvetleri'ne olumlu yanlarının öne çıkarılması ve motivasyon yaratılması daha başka projeler için (AU1).

Uzun vadeli düşünülmesi, bir eğitim verip bırakmak değil o eğitimlerin sonucunda ne olduğunu sorgulamak, etki analizi ile sonuçlarını araştırmak çok önemli. Bu tür projelerde mutlaka bu bir unsur olarak, en azından ayrı bir bölüm olarak değil de bütünün bir parçası olarak mutlaka düşünülmesi. Etki analizine bakılmalı (AU3)

Bu projenin etkisi daha uzun soluklu görünebilecek bir şey. Dolayısıyla bunların sürekliliğinin izlenebilmesi için de mekanizmalara gereksinim var. Biz bunu nasıl izleyebiliriz. Bu eğitime katılanlar için yada onların arasından tekrar bir çalışmalar yapıp bunların güncellenmesi gerekiyor ki o zaman biz bunu daha iyi anlayabiliriz etkisinin olup olmadığını (BKÜ3)

UNDP'den bir uzman projeye sağlanan paranın doğru harcanıp harcanmadığını sordu. Pek çok proje yapıyor ve o projelerin sonundaki ürünün ne olduğunu bilmiyoruz. Bu projede de para harcandı ve güzel bir ürün çıktı ortaya. Bu ürün o paraya değerdi. Her modülde bir kişinin farkındalığını yaratmak bile emeğimize değerdi (BKÜ4).

Çok büyük emek olan bir proje, harcanan bütçe ve karşılığında alınanlar anlamında çok büyük verimliliği olan bir projeydi. Kalıcılığı devamlılığı izlemek anlamında bu erleri takip eden bir sistem kurulmasını TSK'ya önermiştik şimdi burada tekrar etmek istiyorum. Mehmetçik evine gitti terhis oldu, altı ay sonra bir yıl sonra üç yıl sonra bu programın faydasını gördü mü. Dolayısıyla etki analizi anlamında burada bizim programımızda öğrendikleri sahip oldukları becerileri gerçek hayatta aktarıyorlar mı ve kalıcılığı var mı, yoksa unutuldu gitti mi, bunu bilmiyoruz işin kötüsü, o şuan soru işareti (ÖTU2).

Projenin uygulanmasında eğitimlerin uygulama zamanları ve uygulayıcıların yetkinliği sürecin verimliliği açısından önemlidir. İçerik her ne kadar genelin ilgi ve ihtiyaçlarına göre motive edici görsel kurgularla verilmiş olsa da sürece öğrenenlerin katılımın etkililiği ve öğrenme motivasyonları açısından eğiticilerin kolaylaştırıcılığı, yaklaşımı ve yönlendirmesi önemlidir. Projenin sürekliliği açısından güncel konularla desteklenmeye devam edilmesi artı bir değer olacaktır. Bu konuda sahadan gelecek bilgiler ve değerlendirmeler önemli bir bakış açısı sağlayacaktır. Projenin uzun soluklu sonuçlarını görebilmek adına eğitimleri alan ve terhis olan Mehmetçiklerin farklı kanallardan ulaşılarak hayatlarına yansımaları hakkında görüş alınıp değerlendirmeler yapılması gereklidir (ÖTU3).

Eğitim bilimleri açısından, öğretim tasarımı, hedefler, öğrenme öğretim ortamı derslikler, verilecek materyaller belirlenmiş, uygun bir öğretimin stratejisi olduğunu düşünüyorum. Öncelikle bu proje birinin sahiplenmesi ile sonuç alınabilecek bir proje. Mutlaka her uygulamanın değerlendirmesinin yapılması gerekiyor. Mehmetçik ayağı kolaylaştırıcı ayağı, birçok ayağı var. Onları da sürecin içine katarsanız gerçek ortaya çıkar (ÖTU4).

Zihinsel dönüşüm yapmış mıdır, davranış dönüşümüne neden olmuş mudur bilmiyorum. Bilgilendirme ve farkındalık yaratmaysa o anlamda hedeflerine ulaşmıştır. Çünkü yani o anlamda da gerçekten hırslı bir projeydi. Gidilip takip edilebilir, askerliği bittikten sonra topluma karıştıktan sonra başına neler gelmiş bu deneyimler sorulabilir oda başka bir çalışmanın konusu olabilirdi. Olsa güzel olur. Askeri bir yerde

bu eğitim veriliyor. Hiyerarşik kapalı bir alan. Bir eğitim sırasında bir uzaman çavuş bana bazı kadınlar da kendini dövürtüyor ama dedi. Şimdi onun dönüşümü 40 dakikalık ya da üç saatlik bir eğitimle olmaz. Bunun aşılması başka bir şey gerektiriyor. On iki aya yayılmış bir eğitim de olabilirdi (İU11).

Bu seçilmiş olan konularda eğitimler devam edebilir, çünkü biz gün geçtikçe özellikle insan hakları ve kadın hakları konusunda iyi bir yere doğru gitmiyoruz bu çok açık. Gelecekte daha iyi bir noktaya gidemeyeceğimizi de görebiliyorum (İU2).

MİYE projesinin etki analizini yapmak gerekir nasıl gidiyor diye. Anlaşılan kişisel olarak söylenen şeyler var, iyi gidiyor, güzel gidiyor falan gibi söylemler var. Ama etki analizi bambaşka bir şey, ayrı bir projeye olur, önemli ayakları vardır. Ben MİYE Projesinin etki analizinin yapılmasını öneririm (İU4).

Eğitim materyallerinin hazırlanmasını takdirle karşılıyorum ama bu eğitim materyalleri hazırlandıktan sonra bunların ne derece etkili olduğunu, artılarını, eksilerini, doğrularını, yanlışlarını değerlendirilip tekrar üzerinden geçilmesi gerektiğini düşünüyorum (İU5).

Mehmetçik İçin El Kitabı hem bir hatıra hem de aldıkları eğitimi anlatabilmeleri ve yaygın etkisini artırabilmek için çok iyi bir uygulama. Tabi onların tutumu nasıl, bitti artık hatırlamak istemiyorum gibi mi, sonuçlarının takip edilmesi gerekir (İU8).

Bu tür eğitimlerde önemli olan geri besleme, yeniden düzenleme ve geliştirmedir. Teknik süreçler ne kadar maliyetli olsa da uzmanlara yeniden danışmak yararlı olacaktır (İÜ9).

Hazırlanan eğitim programının düzenli olarak güncellenmesi gerekiyor, güncelliğini yitirdiği zaman bir tür yasak savmaya dönüşebilir (İU11).

Bazı katılımcılar (AU3, BKÜ5, İU8) Mehmetçiğin sivil yaşamına döndüğü zaman ihtiyaç duyduğu alandaki eğitimleri tekrar izleyebilme olanağı sağlanması amacıyla bu eğitimlere tekrar ulaşabilecek şekilde videoların internette paylaşılması gerektiğini, ayrıca MİYE projesinin etkisini yaymak ve mümkün olduğu kadar geniş kitlelere ulaştırılmasını sağlamak için bu eğitimlerin internet ortamında diğer insanların da erişimine açılmasının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcının görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

MİYE projesinde hazırlanan tüm videoların internete koyulması tamamen stratejik bir karar. Ben her zaman açıklıktan yanayım (AU3).

Mehmetçik sivil yaşamına döndüğü zaman bu eğitimlere tekrar ulaşabilecek şekilde videoların internette paylaşılması gerekir. Başta sıkıştığında ihtiyaç duyduğu alandaki eğitimleri tekrar izleyebilme olanağı sağlanmalı. Ayrıca bu eğitimlerin internet ortamında diğer insanların da erişimine açılması önemli çünkü MİYE projesinin etkisini yaymak istiyorsanız mümkün olduğu kadar geniş kitlelere ulaştırılması gerekir (BKÜ5).

Erbaş ve erlerin teskereyi aldıktan sonra yine bu materyallere online olarak ulaşmasını sağlamak gerekir. Ben de bu projede görev almış biri olarak bütün dramaları izlemek isterim yada birilerine izletmek isterim. Çocuk yetiştirmede çok etkili olacağını düşünüyorum (İU8).

MİYE proje kapsamında verilecek eğitimlerde rehber olarak görev yapacak kişilere yönelik özellikle eğitici eğitimine ilişkin kapsamlı projeler yapılması gerektiğini belirten katılımcılar (BKÜ1, BKÜ2, İU5, İU10) eğitim materyallerinin alanında uzman akademisyenler tarafından uluslar arası standartlara uygun olarak hazırlandığını ancak bu eğitimleri verecek kişilerin gerekli yeterlikte olmasını sağlayacak adımların atılmadığını, buna yönelik proje geliştirilmediğini, eğitici eğitimlerinin tatmin edici seviyede yapılmadığını, eğitici eğitimlerinin alan uzmanı akademisyenler tarafından yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bir süre eğitim verilmesine rağmen subay, astsubay ve uzman erbaşlardan oluşan rehberlerin sekiz ayrı eğitim modülündeki 34 ayrı konu başlığına olan yatkınlıklarının yeterli olmadığını bu nedenle rehberlerin sivil kişilerden (üniversitelerden akademisyenler veya Milli Eğitimden öğretmenler) olması halinde bu eğitimin daha verimli olacağını belirten katılımcılar (ÖTU4, İU3), Mehmetçiklerin komutanlarına duygularını, düşüncelerini rahatlıkla ifade edemediğini, eğitimlerde tartışma ortamının oluşmadığını ve Mehmetçiklerin eğitime aktif katılım sağlamadığını vurgulamaktadır. Katılımcıların görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bu tür eğitimleri verecek olan kişilere yönelik özellikle eğitici eğitimine ilişkin kapsamlı projeler yapılması birinci bir amaç olmalı. Katıldığım tüm projelerde gördüğüm eksik halka hep bu oldu. Yani materyal hazırlanıyor, materyal gayet iyi uluslararası standartlara uygun materyal hazırlanıyor, ama ondan sonra o aktarım halkasını yapacak unsurlar olmuyor. Buna yönelik bir proje geliştirilmiyor. Eğitici eğitimleri tatmin edici olmadı hiçbir zaman. Uygulamaya yönelik özellikle eğitimcilerin eğitimi genellikle bütün projelerde biraz gürültüye gidiyor (BKÜ1).

Gönüllü emek harekete geçirilebilir diye düşünüyorum, kaynak bulunamıyorsa. İnsan faktörü önemli özellikle konusunda uzman kişilerin eğitim vermesini çok önemli buluyorum. Her er eğitim merkezinde 2 veya 3 eğitici personel olsa tüm er eğitim merkezinde en fazla 100 kişi olsun

istihdam edemez mi TSK. Bana söylesinler kadın çalışmalarından yüksek lisansını tamamlamış iş arayan bir öğrencimi vereyim, eğitim versin. Bizimle köprü olur bizimle ilişki kurar, bizden beslenir, biz onu besleriz. Bu tür çok insan kaynağı var. TSK bunları er eğitim merkezlerine alacak, bunlara devamlı ders verdirtecek. Bunlar da verdikçe daha iyi nasıl vereceklerini öğrenecekler. Eğitim yapa yapa öğrenilen bir şey sahiden. Önce çok acemi oluyorsun sonra yeni teknikler geliştiriyorsun. Oraya sabit kadrolar lazım (BKÜ2).

Bu eğitimin rehber dediğimiz kolaylaştırıcı personelin uzman çavuş, astsubay değil, üniversitelerden hocalar, Milli Eğitimden hocalarla biraz da pedagoji bilgisi olanlarla bu eğitimin yapılması daha farklı olabilir, çünkü asker Komutanına duygularını, düşüncelerini ciddi anlamda anlatamayabilir, gerçek verim belki olamayabilir. Yedek subaylardan istifade edilebilir. Bunun değerlendirilmesi gerekir, daha verimli tartışma ortamlarının gerçekleştirilmesi adına tartışmayı yönlendirebilen, yürütebilen, sinirlenmeyen, kendisi gibi düşünmeyene hoşgörülü, böyle daha pedagoji bilgisi olan kişiler bu işi yürütürse daha verimli sonuçlar elde edilebilir. Bu şekilde devam edilecekse en azından mümkünse rehberler eğitimler esnasında üniforma yerine takım elbise kullanabilir (ÖTU4).

Bu tip eğitimlerin kolaylaştırıcılar aracılığıyla değil de yine belki sivil yine meseleye hâkim bu konuda uzmanlaşmış insanlar tarafından verilmesinin çok daha iyi olacağı kanaatindeyim. Hem süreklilik açısından da bu çok daha iyi olur hem de aktarımla ilişkili meselelerde, neticede kolaylaştırıcı dediğimiz rütbeli birisi ve karşısında bulunanlar rütbesiz askerler ve aralarında bir hiyerarşi var. Nasıl oldu bilmiyorum ama tahminen söylüyorum aradaki hiyerarşinin yaratacağı kopukluklar olabilir diye düşünüyorum. Bu kopuklukları ortadan kaldırmak için yine bir sivil birinin bu eğitimleri vermesinin daha uygun olabileceğini düşünüyorum (İÜ3).

Rehberlerin proje kapsamında hazırlanan o videolar kullanılarak alan uzmanları tarafından eğitilmesi gerektiğini düşünüyorum (İÜ10).

Proje’de ölçme değerlendirme uzmanı olarak görev yapan AU4, MİYE projesinin, eğitim videolarının izlenmesi ve tartışmaların yapıldığı etkileşim bölümünü içeren iki yönlü bir proje olduğunu, eğitimlerde Mehmetçiğin daha fazla etkin olmasının sağlanması ve tartışma ortamının oluşturulması ile eğitimin daha interaktif yapılması gerektiğini belirtmiştir. İki katılımcı (AU4 ve İÜ10) MİYE Projesi’nde eğitim videolarının tartışma bölümü, düşünme soruları ve özetleme aşaması olmak üzere çok sık aralıklarla duraklatıldığını, eğitimin akıcılığının kesildiğini, videoların mümkün olduğunca kısaltılarak tartışma bölümünün sona bırakılması halinde daha etkili olacağını, çeşitli uygulamalar yaptırılmasını ve kendi yaşam öyküleriyle ilişkilendirerek eğitim ortamına

dahil edilmeye çalışılmasını, sınıf ortamındaki bütün er ve erbaşlara söz verilmesi ve konuşmaya teşvik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Çok fazla uyarıcının olmadığı ve planlı programlı bir yaşamın var olduğu askeri kışlaların, erbaş ve erler için iyi bir eğitim ortamı olduğunu vurgulayan katılımcılar (İU7 ve İU8) uygulanan MİYE programının çok yararlı olduğunu Mehmetçiğin eğitimleri ilgiyle takip ettiğini belirtmiştir. Ne olursa olsun bu projeye devam edilmesi gerektiğini ifade eden katılımcılar (BKÜ2 ve ÖTU4) başka bir projenin buna çok benzeyeceğini, ikinci bir proje yapmaya gerek olmadığını, kaynağın bu projeyi yaygınlaştırmak için kullanılması gerektiğini, alan uzmanlarından destek alınarak mevcut projenin eksikliklerinin (Örneğin içerik eksiklikleri, filmlerin uzun olması, rehberler yeterli değil vb.) tespit edilmesi, bir değerlendirme yapılması ve bu projenin iyileştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

MİYE projesi iki yönlü bir proje. Eğitim videolarının izlenmesi ve etkileşim bölümü tartışma. Tartışma bölümü eksik kalırsa tek yönlü kalır. Dizi formatında hazırlanan eğitim videolarından etkilemesini bekliyoruz. Dolayısıyla böyle bir projede Mehmetçiklerin daha fazla etkin olmasının sağlanması lazım. Tartışma kısmı biraz daha interaktif yapılabilirse sanki biraz daha uygun olabilir. Bu projede bir saatlik bir eğitim videosu üç ayrı parçaya bölünüyordu. On dakika tartışma yada düşünme soruları sonra kaldığı yerden devam ediyordu özet veriyor arkadan tekrar bir daha sonra en sonunda özet verip sonuç bağlanıp bitiyordu. Üç yerde kesiliyordu akıcılığı yoktu. Ayrıca bu kadar uzun olmayıp, 60 dakika değil de 30 dakika baştan sona verip en son tartışma yaptırılsa çok daha etkili olabilirdi. Ve oradaki bütün er ve erbaşlara söz verilmesi ve konuşmaya teşvik edilmesi gerekir, benim pilot uygulamalardan gördüğüm birkaç asker vardır hep onlar konuşur, başka kimse konuşmaz. Kendi yaşam öykülerinden onlara buldurup da burayla ilişkilendirmek biraz daha kendisini olayın içerisine sokmasına sebep olabilir. Bu projede bu yapılmaya çalışıldı, ama eksik olan yönleri vardı (AU4).

Ne olursa olsun bu proje devam etmeli. Çünkü başka bir proje buna çok benzeyecektir, ikinci bir proje yapmaya bence gerek yok. Elde yeni bir kaynak doğarsa o kaynağı bu projeyi yaygınlaştırmaya vermeli. Mevcut uygulamalar ve devam eden uygulamalardan içerikteki eksikler tespit edilmeli. Filmler uzun, rehberler yeterli değil gibi şeyler tespit edilmeli ve bir değerlendirme yaparak bu proje iyileştirilmeli (BKÜ2).

İnsanların hazır eline gelmiş bir fırsat gibi değerlendirmesi gerekiyor bunu. Askerin çünkü boş zamanında yapabileceği başka bir şey yok. Hani denize küçücük bir damla akıtsanız o bizim için kardır diye düşünüyoruz. Tabi dönütler yine en iyi TSK'nın aldığını düşünüyorum. Bu dönütler içeriklerin geliştirilmesinde, yapılması gerekenlerde, vurgulanması gerekenlerde, yeni hazırlanacak olan içeriklerde ipucu niteliğinde (İU7).

Kışla fazla uyarıcının olmadığı bir yer, bir rutini var bir sistematığı var. Kışla içinde erbaş erlere o bağlamda böyle bir eğitim programı yapmak daha yararlı. Onlara doğrudan odak bir uyarıcı veriliyor. Hem eğleniyorlar hem de öyle çok sıkıcı uzun şeyler de değil (İU8).

Herkesin konuşmasına izin verilecek bir yapı oluşturulmalı ve askeri işin içine katmanız gerekiyor yoksa bunu bir dizi olarak izler kalıcı olmaz iz bırakmaz. Rehberler tarafından katılımcıların konuşabilmesine, görüşlerini açıklayabilmesine ve kendi aralarında tartışmalarına olanak sağlayacak bir ortam yaratılmalı Uygulama yaptırılması önemli mesela her konuda olmayabilir ama mesela insan hakları konusunda onları işin içine katacak şeyler olmalı yani katılımcı olmalarını sağlayacak uygulamalar yaptırılmalı (İU10).

MİYE projesinin sonuçları hakkında projede görev alan akademisyenlerin bilgilendirilmediğini, projenin tamamlanıp teslim edilmesiyle görevlerinin sona erdiğini, eğitimlerin uygulanmasından elde edilen sonuçların Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından kurumsal olarak kendilerine bildirilmediğini, sonuçlar hakkında görüşlerinin alınmadığını, bir araştırma projesinin veya deneyin parçasıysanız bu projenin sonuçları ve çıktıları hakkında mutlaka geri dönüş yapılması gerektiğini ifade eden bazı katılımcılar (BKÜ1, BKÜ5, İU2, İU5) bu projeyi çok önemsediklerini, projede yaptıkları işin sonuçlarını bilmeye hakları olduğunu, kendilerinin de buradan bir ders çıkarmak istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, ölçülmesi zor proje çıktılarının olduğunu ve onların da değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan BKÜ5, bu bağlamda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kurumsal olarak bu projeden ne öğrendiği, bu projenin hangi gelişmeleri tetiklediği, yeni hangi işbirliklerinin geliştirildiği, standart olmayan bu sonuçlardan ne kadar yararlandığının kıymetli bilgiler olduğunu ve mutlaka ölçülmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

MİYE projesi için de bence bir şeyler üretildi üretilen şeyler havada kaldı benim gördüğüm. Bunların gerçek sahiplerine muhataplarına ulaştırılması konusunda ciddi eksiklik olduğunu düşünüyorum. Olmadıysa da bunun bir sonuç bildirimine yönelik bilgi verilmiyor kimseye. Ve kimse bilmiyor açıkçası her yerlerde birçok törenler yapıldı gittik, MİYE projesi uygulanacak dendi, güzel sunumlar yapıldı. İnsan bekliyor ki iki sene sonra da uygulandı ve şu kadar insan eğitildi sonuçlarımız şudur diye bir sonuç bekliyorsunuz ama bu yok (BKÜ1).

Eğer bir araştırma projesinin veya deneyin parçasıysanız bu projenin sonuçları ve çıktıları hakkında size bir geri dönüş yapılması gerekir. Müthiş zarif bir şey. Çünkü projede görev alanların bakış açısı ben projeyi tamamladım paramı aldım gerisi beni ilgilendirmez şeklinde

değil, sonuçları hakkında da bilgi sahibi olmak istiyor insan. Ayrıca TSK TSK kurumsal olarak bu projeden ne öğrendi. Bu öğrendiklerini kaydetti mi ve bunlardan faydalıyor mu? Ölçülmesi zor proje çıktıları var, onların değerlendirilmesi gerekir. Bu projeden hareketle hangi projeler çıktı, birçok insan bu projede bir araya geldi hangi dostluklar kuruldu, hangi ağlar geliştirildi. Yeni işbirlikleri geliştirildi mi. Bu tür bilgilerin de peşinde koşmayı, bu tür bilgilerin de kıymetli bilgiler olduğunu bilmeliyiz. Örneğin ben daha önce aynı projede çalıştığım iki akademisyenle birlikte makale ve kitap bölümü yazmaya karar verdik. Bu nedenle standart olmayan sonuçların da ölçülmesi ve değerlendirilmesi gerekir. Biraz daha orta ve uzun vadeli bakan sadece projenin tarif ettiği, proje sahibi kuruluşun tarif ettiği sonuçların elde edilip edilmediği değil, başka ne öğrendik biz bu projeden onlara da bakılmalı ve dikkate alınmasını önemsiyorum (BKÜ5).

Türk Silahlı Kuvvetlerin bu projeyi gerçekten sahiplendiği ve benimsediğinin bir göstergesi olarak MİYE projesinin Türkiye’de çok daha fazla ses getirmesi gerektiğini ifade eden bazı katılımcılar (AU2, BKÜ1, ÖTU4, İU11) tamamlanmasının üzerinden üç sene geçmesine rağmen sonuçları ve etkileriyle de tanıtımının yapılmadığını, halka yeterince duyurulmadığını belirtmişlerdir. İçerisinde yabancıların, askerlerin, farklı üniversitelerden farklı branşlarda akademisyenlerin bulunduğu bu kadar büyük ölçekli bir projenin tanıtımında farklı yöntemler kullanılması gerektiğini, bu ekibin tekrar toplanarak projenin sonuçları üzerinde değerlendirme yapılması gerektiğini belirten ÖTU4, tanıtılmadığı ve sonuçlarının değerlendirilmemesi halinde Türkiye’nin ciddi bir eğitim platformu olan projenin atıl kalacağını ifade etmiştir. Ayrıca projede görev alan ve eğitim materyallerin oluşturulmasına katkı sunan bir içerik uzmanı (İU2), proje tamamlanmadan çeşitli nedenlerle projeden ayrılmak durumunda kalmış olup, proje dokümanlarının hiçbirinde adına yer verilmediğini ifade etmiş ve bu tür projelerde etik konusuna çok dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Alanında bir ilk olan MİYE projesinde ilerlemeyi, başarıları, sonuçları paylaşmak için bir tanıtım stratejisi planlanmıştır. Projedeki ilerleme, başarılar ve sonuçların, ulusal ve uluslararası topluluklarla paylaşılması amacıyla projenin ulusal ve uluslararası alanda tanıtımının yapıldığı “www.miye.tsk.tr” internet sayfası kurulmuştur. 05 Haziran 2014 tarihinde Ankara Gazi Orduevi’nde Genelkurmay İkinci Başkanı’nın ev sahipliğinde yerli ve yabancı davetlilerin katılımı ile MİYE projesi tanıtım ve görünürlük faaliyeti icra edilmiştir. Ayrıca TRT 1 ‘de 29 Kasım 2014 tarihinde “Barışta ve Savaşta Türk Ordusu” programında ve Benim Avrupalı Kentim Belgeseli 12 Mart 2016 tarihinde TRT HABER kanalında yayınlanan “Benim Avrupalı Kentim Belgeseli” programında MİYE projesinin

tanıtımı yapılmıştır. Ancak, bu tanıtım faaliyetleri katılımcılar tarafından yeterli bulunmamaktadır. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Geriye dönüp baktığımda o projenin çok daha fazla ses getirmesini beklerdim. Projenin üzerinden üç dört sene geçti neredeyse öyle çok ses getiren bir projede olmadı. Sessiz sedasız tamamlanmış bir proje gibi bir şey oldu. Projede görev almış birisi olarak özel çabamla ancak web sayfasından girip baktım. Onun dışında proje gelip bana çarpmadı mesela. Halbuki televizyonlarda yeterince tanıtımı yapılabilirdi. Halka yaygın olarak ulaşmadığını rahatlıkla söyleyebilirim (AU2).

Ben büyük bir zevkle bu projede çalıştım. Ve de ümit bağladım ve bir miktar sukutu hayale uğradım. Ben daha fazla ses getiren bir proje olacağını düşünüyordum. Silahlı kuvvetlerin bunu gerçekten benimsediğinin göstergesinin ortaya çıkacağını düşünüyordum. Öyle bir şeyler olmadı, bu işin olumsuz tarafı (BKÜ1).

Bu çok büyük ölçekli bir projeydi, yabancılar vardı, asker vardı, farklı üniversitelerden hocalar vardı, farklı branşlar vardı ve birlikte iş yürütülüyordu. Projenin üzerinden 3 sene geçti. Bu ekip değerlendirme için bir daha çağrılmalı. Bir toplantı yapılabilir, sonuçlar tartışılabilir, akademik yayınlar çıktı mı? Bu projenin ciddi reklamı yapıldı mı yapılacak mı, tanıtım noktasında orada bir gece yapıldı, TRT’de tanıtımı oldu. Bu Türkiye’nin ciddi bir eğitim platformu aslında. Tanıtmazsak kalır. Öyle ajanda şunla bunla değil de daha farklı yöntemler belki denenebilir (ÖTU4).

Bu işin içinde bu projenin metnini hazırladım. Fakat metnin içinde üstünde arkasında dibinde, dip notunda hiçbir yerinde benim adım geçmiyor. Yani şaşırtıcı bir şey çünkü ne olursa olsun dünyanın bütün ülkelerinde bir insan bir şeye emek verirse onun en azından küçücük bir yerinde bir dip notunda bir yerinde bir ismi geçer. Bu emeğe saygıdır. Etik meselelere çok dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum aynı zamanda (İU2).

Projenin tanıtımı konusunda eksiklik olduğunu düşünüyorum. Daha iyi duyurulmuş olsaydı. Bütün projelerde eksiklik bu, proje bittikten sonra çıktılar üretilen dokümanlar her şeyler kaybolup gidiyor. Hatta çoğu zaman eğitimler bile yapılmıyor yani eğitim materyalleri hazırlanıyor. O anlamda bunun ölçülü olması etkisinin devam ediyor olması ilerde yapılacaklara da katkı sağlayacaktır (İU11).

MİYE projesini belediyeler yada illerde valilikler tarafından yapılacak uygulamalar ile yaygınlaştıracak mekanizmalara ihtiyaç olduğunu ifade eden BKÜ3, zamanla bu tür yaygınlaştırma çalışmaları entegre edilirse projenin başarı etkilerinin daha fazla görüleceğini belirtmiştir. Ayrıca yetişkin eğitiminde bu tür formal öğretim yöntemlerinin her zaman etkili olmayabildiğini, informal öğrenmelerin çok daha kalıcı olduğunu bunun

mekanizmalarını geliştirmeye ihtiyaç olduğunu, bunun fen bilimlerinde çeşitli örnekleri olduğunu belirten BKÜ3 bu tarz uygulamaların artması gerektiğini ifade etmiştir.

Bu programı cazip hale getirmek amacıyla YÖK'e bildirilerek tanımlanması ve örneğin "Yurttaşlık Eğitimi" adıyla akredite edilerek bir sertifika programı haline getirilmesi halinde Mehmetçik tarafından da daha istekle takip edileceğini belirten ÖTU4, bunun geliştirilen içeriğe ve programa değer katacağını ifade etmiştir.

Bu eğitimin, daha uzun kapsamlı daha sonra ölçüme imkan veren, teskereden sonra da Mehmetçikle irtibatı devam ettiren bir eğitim projesi haline getirilebileceğini değerlendiren İU1, annesinin, kız kardeşinin dayak yemesi, şiddete maruz kalması veya okula gidememesi gibi durumları ailesinde yaşayan askerlerin tespit edilmesi ve bu ailelere ilgili bakanlıklar tarafından ulaşılarak gerekli rehabilitasyon faaliyetlerinin yerine getirilebileceğini belirtmiş, bu kişiler üzerinde sorunların çözülerek tam da gündelik hayatta bir şeye dokunarak dönüşüm sağlanabileceğini ifade etmiştir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Bu projenin belediyeler yada illerde valilikler tarafından yapılacak uygulamalar ile yaygınlaştıracak mekanizmalara ihtiyaç var. Belki onlar da zamanla entegre edilirse başarı etkileri biraz daha farklı görülebilir. Yetişkin eğitiminde de bu tür formal öğretim yöntemleri her zaman etkili olmayabiliyor. İnfomal öğrenmeler çok daha kalıcı oluyor. Bunun mekanizmalarına ihtiyaç var. Mesela fen bilimi alanında çalışanlar bunu yavaş yavaş müzelere taşımaya başladılar. Bilim müzeleri adı altında bunları yapmaya başladılar. Müzelere yavaş yavaş daha çok bilim deneylerini bilimsel konuşmaları bilimsel etkinlikleri entegre etmeye başladılar. İnsanlar oraya kendi istekleriyle gidiyor ve buralarda etkileşime giriyorlar. İster istemez bir şeyler kalıyor aklında. Bu tarz uygulamaların artması gerekiyor diye düşünüyorum (BKÜ3).

Bu program Yurttaşlık Eğitimi adıyla akredite edilebilir mi, bu eğitimi aldıktan sonra Mehmetçiğe bir sertifika verilebilir mi, bu cazip hale nasıl getirilebilir, Mehmetçik içerisinde de video izlemeye televizyon izlemeye dönmemesi için bunlar yapılabilir. YÖK'e bu program bildirilse, bunun tanınırlığı oluşturulsa, bunu tamamlayan şu sertifikayı alır şeklinde sertifikalandırılabilirse Mehmetçik tarafından da daha hararetle takip edilebilir. Çünkü sekiz tane ders var farklı farklı. Sertifika programına dönüştürülürse programa değer katacağını düşünüyorum. Bu geliştirilen içeriğe değer katar. Böyle bir şey olursa ilk söylediğim kolaylaştırıcıların sivil kaynaktan gelmesi rahatlıkla yapılabilir (ÖTU4).

Daha uzun kapsamlı daha sonra ölçüme imkân veren, belki kontağı da devam ettiren bir eğitim olabilir. Ailesinde bu tür durumları yaşayan askerlerin tespiti. Öncelikle sorunlu alanları tespit edip, annesi, kız kardeşi dayak yemiş şiddete maruz kalmış veya okula gidememiş bu

askerlerin tespit edilmesi ve bu kadınlara ulaşmak, ama erkek aracılığıyla, yani o erkeği de o sürece dahil etmek gerek, dolayısıyla öyle güçlendirme projesi, eğitimden ziyade tam da bir güçlendirme ağı. Aslında orda da askeriyenin yada TSK'nın rolü büyüyor, çeşitli bakanlıklarla, çeşitli rehabilitasyon merkezleriyle vs. bir ortaklık kurulursa, çünkü o merkeze geldiğinde yakaladığınız on kişi bile çok kıymetli, o on kişi üzerinden sorun çözerek bence tam da gündelik hayatta bir şeye dokunarak dönüşüm sağlayabilirsiniz. Öyle bir şey tavsiye edebilirim. Proje uygulandığı zaman çıktılarının takibi önemli. Planlama ve uzman kadronun oluşturulması önemli. Ekip çalışmasının iyi olması gerektiğini düşünüyorum (İU1).

İleride Gerçekleştirilecek Projelere Yönelik Öneriler

Araştırmaya katılan 25 akademisyenden 17'si (AU1, AU2, AU3, BKÜ1, BKÜ2, BKÜ3, BKÜ4, BKÜ6, ÖTU1, ÖTU2, İU1, İU2, İU3, İU6, İU7, İU8, İU10) ileride gerçekleştirilecek projelere yönelik önerilerini bildirmiştir. Görüş bildirenlerin 3'ü anahtar uzman, 5'i bilimsel komite üyesi, 2'si öğretim tasarım uzmanı ve 7'si içerik uzmanından oluşmaktadır.

MİYE projesinin, ileride gerçekleştirilecek eğitimlerin de alt yapısı için örnek bir proje olduğunu, bu tür kitlesel büyüklüğü olan kamu görevlilerine mutlaka ulaşabilmemiz için bu tür projeleri böyle kitleler üzerinde artırmamız gerektiğini, bu projedeki deneyimlerden, işlediği veya işlemediği görülen pek çok şeyden faydalanılabileceğini belirten katılımcılar (ÖTU1, ÖTU2, AU1, AU3) heterojen bir yapıda olan hedef kitlenin eğitim seviyesine, sosyo-ekonomik durumuna, kültürel yapısına uygun projeler geliştirilmesi gerektiğini, burada ortalama bir hedef kitleden bahsedilemeyeceğini, bu bağlamda geliştirilecek eğitim projelerinde verilmesi düşünülen mesajın hedef kitleye ulaştığından emin olunması, hazırlanacak materyallerin ve uygulama stratejisinin belirlenen hedeflere ve kazandırılmak istenen yeterlikler doğrultusunda olması gerektiği, ayrıca öğretim materyallerinin hedef kitlenin özelliklerine uygun, seveceği ve kabul edeceği nitelikte olmasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Pek çok sorunun içinden gelen ve evinden uzakta bambaşka sorunlarla muhatap olan hedef kitlenin, verilmek istenen bir takım eğitsel mesajları alabilmesi için eğitim ortamının çekici kılınması, katılımın ve etkileşim olanağının sağlanması gerektiğine işaret etmektedir. Eğitim için seçilen teknolojilerin mutlaka görsel ve işitsel olması ve verilecek mesajların çok sade olması gerektiğini vurgulayan katılımcılar (ÖTU1 ve ÖTU2) sadece okumaya dayalı materyallerin etkili olmayacağını belirtmekte, üretilecek destek materyallerinin

mutlaka basılı hale getirilmesini, eğitim videolarının çok uzun olmamasını, eğitimlerde çoklu ortamın kullanılmasını, dizilerde senaryosu olan bir format kullanıldığında insanların ilgisinin çekilebildiğini ve video ortamında aynı anda 100 bin askere ulaşılabildiğini bu bağlamda teknolojiden mutlaka yararlanılması gerektiğini önermektedir. Hedef kitlenin değer verdiği ya da toplumsal anlamda çeşitli saygın rolü üstlenen otorite kişiliklerin ve onların rol model görüp örnek alabileceği figürlerin kullanılması veya bir şekilde eğitimin parçası haline getirilmesi gerektiğini belirten ÖTU1, eğitimlerde kültürel, dini ve gerçek yaşamdan bir takım motiflerin kullanılabileceğini, eğitimlerin akademik seviyesinin hedef kitleye göre ayarlanması gerektiğini ifade etmiştir. İU2 bu tür projelerde görev alan akademisyenlerin sürecin değişik aşamalarında (uygulama, ölçme değerlendirme ve sonuçları değerlendirme) yer alması gerektiğini önermektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Özellikle Mehmetçik profilinde bir hedef kitle için bence mesajın nasıl tasarlandığı nasıl sadeleştirildiği, sadece tek kanaldan değil ama çok kanal kullanarak teknoloji kullanarak, mümkün olduğunca göze kulağa hitap ederek bu mesajların tasarlanması gerekiyor ve bunların da mümkünse akademik titri olan birisinin aktarması gerekmiyor. Bu anlamda onların dinleyeceği veya onlara daha sempatik gelen bir takım aktarıcılar yada ortamlar da tasarlanmalı diye düşünüyorum (ÖTU1).

Kitlesel büyüklüğü olan kamu görevlilerine mutlaka ulaşabilmemiz bu tür projeleri bu tür kitleler üzerinde artırmamız gerekiyor (AU1).

Burada olduğu gibi mesela dizi formatında senaryosu olan bir format kullandığınızda ilgisini çekiyor insanların. Dolayısıyla benzer formatlar kullanılabilir. Bir uzmanı ancak 20 kişiye konuşturabilirsiniz yada bir sınıf dolusu bir insana ama aynı şeyi video ortamına aktardığınızda yada farklı şekilde görselleştirdiğinizde aynı anda tüm Türkiye'deki 100 bin askere ulaştırabilirsiniz. Dolayısıyla teknolojiden mutlaka yararlanılması lazım. Mümkün olduğunca kısa olması önemli, artık kimse 3 dakika 5 dakikadan fazla video izlemek istemiyor. Hedef kitlenin özelliklerine mutlaka uygun olmalı. Okuma yazma bilmeyenlerin ve çoğunun ilkokul mezunu olduğunu dikkate almak lazım. Dolayısıyla kim olduğunu bilip ona göre bir şey tasarlamak lazım, kendimiz için değil, hedef kitlenin eğitim seviyesine, sosyoekonomik durumuna, kültürel yapısına uygun olması gerekir yaptığınız şeyin (ÖTU2).

Bu tür projelerde görev alan uzmanlar akademisyenler sürecin değişik aşamalarında yer almalı ki örneğin biz bunun farklı aşamalarını görmüş olsaydık ben şimdi size çok daha somut öneriler sunabilirdim. Bundan sonra projelerin uygulama ölçme değerlendirme, sonuçları değerlendirme aşamalarında da olabilmek önemli. Buna dikkat edilmesini öneririm bundan sonraki süreçlerde (İU2).

İleride verilecek eğitimlerin yukardan bir projeye değil, bir ihtiyaç analiziyle belirlenmesinin daha önemli olduğunu, insanların hayat boyu öğrenme kapsamında temel olarak nelere ihtiyaçlarının olduğunu ortaya konması gerektiğini, askerlikleri sonrası gündelik hayatlarında karşılaşılabilecekleri problemleri çözme becerilerine ilişkin ya da hangi problemlerle karşılaşacaklarına ilişkin ihtiyaç analizinin çok önemli olduğunu, belki çok büyük bir bölümünün yurttaşlık eğitimine ihtiyacı olmadığı halde bu eğitimlere mutlaka ihtiyaç olduğu düşüncesiyle yukardan proje yazıldığına işaret eden katılımcılar (AU1, AU3, İU3) bundan sonra yapılacak eğitim projelerinde öncelikle ihtiyaç analizinin mutlaka yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. MİYE projesinde verilen eğitimlerin aslında toplumda yaşadığımız genel sorunlara yönelik olduğunu, bu sorunun çözümü için askerlerden aracı olarak yararlanma perspektifiyle yaklaşıldığını dolayısıyla yine bu bakışla projeler üretilebileceğini bu bağlamda katılımcılar tarafından (AU1, AU2, BKÜ2, BKÜ4, BKÜ6, İU1, İU6, İU7, İU8, İU10) Mehmetçik için ilerde gerçekleştirilebilecek eğitim etkinliklerinin içeriğine ilişkin olarak; hayatlarında kullanabilecekleri pratik temel bilgileri içeren sağlık ve hijyen eğitimi, sosyal eğitim, finans eğitimi, iş bulma, CV yazma, temel okur yazarlık, bankacılık işlemleri, internet kullanımı, e-devlet ile ilgili işlemler, konuşma becerisi, Türkçe konuşma becerisi, kendini ifade etme becerisi ve vatandaşlık becerisi, yaşam becerilerinin geliştirilmesine ilişkin bazı konularında eğitim verilmesini önermişlerdir. Ayrıca zor durumda kaldığında o problemi çözebilme ve nerelere başvuracakları konusunda yön gösterme problem çözme becerileri, sosyal hayatı kolaylaştıracak sosyal hayatta gerekli olan beceriler, iletişim becerileri, karar verme becerileri, karşılıklı dinleme becerisi, farklı bakış açılarıyla olaylara yaklaşabilme becerisi, ortak değerlerimiz, hak hukuk kavramlarını içselleştirme, üretime değer verme, üreten insanı bir mal üreten hizmet üreten insanı taktir etme gibi değerlerin öğretilmesi bu önerilere örnek olarak verilebilir. Ayrıca proje grupları oluşturup askerdeyken bir sosyal girişim başlatmalarını bir değer yaratmalarını, herkesin öz yeteneklerini ortaya çıkararak askerden sonraki hayatlarında referans olabilecek uygulama eğitimleri, bizim gündemimizi oluşturan Türkiye gündemini oluşturan yoksunlukların öne çıkarılması, insanlara karşı nasıl davranılması, toplumsal olarak bir arada yaşamanın gerekleri, çevre koruma yaşadığın dünyayı koruma, farkındalık artırma, zihniyet dönüşümü ve kültür dönüşümü gözlemlenebilecek daha kapsamlı ve uzun projeler geliştirilebileceğini, eğitimlerin sanal ortamdan ziyade yüz yüze ilişki içerisinde yürütülmesinin daha faydalı

olacağını ifade etmişlerdir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Kaynaklarımızı boyumuzu aşan durumlar sorunlar var onlarla ilgiliyse işte proje bu istisnai durumlar da kullanılan bir şeydir. O açıdan baktığınızda biraz da projeye bakışımız sorunlu bizim. Yani biz bir yerden destek alabilmek iş yapmak vs. nin bir aracı olarak görüyoruz projeyi. Bundan uzaklaşmamız gerekiyor. MİYE projesinin konsepti sivil eğitimi zaten, yani askerlikle ilgili mesleki bir eğitim projesi değil. Orada eğitim sorunu asıl sorun toplumla ilgili genel bir sorundur. Bu sorunun çözümü için askerlerden aracı olarak yararlanma perspektifi var. Yine bu bakışla projeler üretilebilir (AU1).

Sosyal hayatı kolaylaştıracak, sosyal hayatta gerekli olan beceriler, sosyal beceriler çok düşük. O becerileri kazandırmak mümkün olabilir. İnsanlara bir takım iletişim becerileri, karar verme becerileri, problem çözme becerileri ne bileyim yani dinleme becerisi karşılıklı, farklı bakış açılarıyla olaylara yaklaşabilme gibi bir şeyler öğretilbilir bu askerlik süresi içerisinde. Ortak değerlerimizi erlerin eğitimi içine dahil etmemiz lazım. İnsanların hak hukuk kavramlarını hakikaten içselleştirmesi özümsemesi gerekiyor. İnsanların mesela üretime değer vermesi gerekiyor. Bir mal üreten hizmet üreten insanı taktir etmek, taktiri hak ettiğinin öğretilmesi gerekiyor. Bu tür eğitimlere ihtiyaç var. Stratejik olarak buna karar verilirse yöntemi ve koşulları buna göre uyarlamak mümkün. Ben bunun bir ihtiyaç olduğunu düşünüyorum açıkçası (AU2).

İçerik olarak, sağlık, hijyen, iş bulma, CV yazma, temel okur yazarlık, bankacılık işlemleri, internet kullanımı, hayatlarında kullanabilecekleri pratik temel bilgileri içeren bir eğitim programının erbaş ve erler için daha faydalı olacağını düşünüyorum (BKÜ6).

Yaşam becerilerinin geliştirilmesine ilişkin birtakım şeylerin Mehmetçiklere verilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Mesela karar verme süreçleri, stresle başa çıkabilme, zor durumda kaldığında o problemi çözebilme gibi konular. Esas işin temelinde kişinin nasıl yaşayacağını nasıl davranacağını bilmesi yatıyor. Bunla ilgili sıkıntısı olup olmadığının farkında olması çözmeye çalışmasını sağlamak bile yeter (BKÜ4).

Verilecek eğitimlerin ne olması gerektiği yukardan bir projeye değil de aslına bakarsanız ilk başta bir ihtiyaç analiziyle belirlenmesinin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Hayat boyu öğrenme kapsamında temel olarak nelere ihtiyacı var, gündelik hayatlarında askerlikleri sonrası karşılaşılabilecekleri problemleri çözme becerilerine ilişkin yada hangi problemlerle karşılaşacaklarına ilişkin ihtiyaç analizinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Belki çok büyük bir bölümünün yurttaşlık eğitimine ihtiyacı yoktu bilmiyoruz mesela, ama yukardan proje yazarken bu eğitimlere mutlaka ihtiyaç vardır diye yazılıyor. En baştan ihtiyaç analizi mutlaka yapılmalı bundan sonra yapılacak eğitimlerde. Bu kadar yüksek bütçeli projelerde ben böyle düşünüyorum (İU3).

Bizim gündemimizi oluşturan Türkiye gündemini oluşturan şeylerin yoksunlukların öne çıkarılması gerekiyor. Doğru düzgün Türkçeyi kullanamadığımız için kendimizi ifade edemiyoruz. O nedenle Türkçeyi kullanmaktan tutun da, insanlara karşı nasıl davranmamız gerektiğinden tutun da toplumsal olarak bir arada yaşamamız gereklerinden tutun da çevre koruma yani yaşadığın dünyayı koruma anlamında yapılabilecek bir sürü proje var. Ve bunları farklı teknikler farklı yöntemlerle de geliştirebilirsin, teknoloji destekli de yapabilirsiniz oyunlaştırabilirsiniz o kadar çok farklı teknik var ki. Bunun için yeter ki uygun ekibi bulun, uygun kişilerle çalışın ve bunun için yeterli bütçeyi sağlayın (İU7).

Proje grupları oluşturup askerdeyken bir sosyal girişim başlatmalarını bir değer yaratmalarını, herkesin öz yeteneklerini ortaya çıkararak belki mesleklerini veya mesleksiz olanları da farklı kullanarak farklı girişimcilik projeleri yaptırılabilir. O zaman çok daha özümser hatta belki fikirler sınanabilir asker ocağında daha sonrasında hazırlıklı olarak, “ya ben bunu askerde denemiştım böyle bir şey oluyordu şimdi bunu ticarileştirebilirim yada çalıştığım kurumda bunu bir değer haline getirebilirim diyecekleri bir yapı olabilir (İU10).

ÖTU1 MİYE projesinde görevli bir akademisyenin eğitim alan bir Mehmetçikle arasında geçen aşağıdaki diyalogu anlatarak verilen her türlü eğitimin mutlaka erbaş ve erlere faydalı olacağını ifade etmiştir.

Mehmetçik: Hocam tamam bunları veriyorsunuz ama gerçekten insanların çevre konusunda, insan hakları konusunda, buradaki modüllerin her birini ele alın bilgilendiğini düşünüyor musunuz?

Akademisyen: Biz doğrudan bu konularda uzman olmanızı, iki saatte kimse sizi uzman yapamaz ve bilgilendiğinizi de iddia edemeyiz ama bazı noktalarda biraz daha farkındalığınızın artmasını planladık biz. Örneğin son zamanlarda ben şunu fark ettim, çayıma üç şeker atardım tek şeker atar buldum kendimi, ama bunun için hiçbir eğitime katılmadım. Yani hiç video izlemedim, işte ne bileyim hiç derse katılmadım, para verdiğim eğitimlere katılmadım. Ama bana gazeteden televizyondan karımdan arkadaşlarımdan eşimden dostumdan o kadar bir bombardıman var ki, işte sağlıksız üç beyaz, şeker vücuda zararlı, aslında kısmak gerekiyor, işte bu taşların sayısı ne kadar artarsa, ben kendimi tek şeker atarken buldum ve yakın bir zamanda da artık şeker atmamaya başladım. Ama bunun için hiç yapılandırılmış bir eğitime girmedim ben, hani sana şekeri bıraktıracam taaddüdü olan bir eğitime hiç katılmadım, benim farkındalığım artmış şeker konusunda. Bana öyle mesajlar geldi ki farklı medyalardan mecralardan, işte bizim ki de o mecralardan birisi. MİYE projesi sizleri bu konularda hiç beklenmedik bir zamanda askeriyede bir bombardımana maruz bıraktı. Bu projede, bu bombardımana maruz bırakıldığınız mesajlar zaten belli kanallardan gelmeye devam ediyor. Umarım ki bu şeker gibi bir yerde bu eğitimi alanlardan birisi karısına el kaldırdığında bir şey onu alıkoyacak günün birinde. Bu eğitim oradaki bir damla olursa güzel bir şey bizim için yoksa tabi ki projenin iddiası insanları iki saat bir araya toplayıp onları hukuk profesörü yapmak değil

yada ne bileyim en ateşli çevreci yapmak değil, işte en medeni insan yapmak değil, ama askeriyede en azından bunun için ne yapabiliriz dendiğinde bu o anlamda hayırlı ve etkili bir proje.

Projelerde iyi bir eşgüdümün kurulması, projelerin yerli ve yabancı ayağının birbirine uyum sağlaması, uzmanlığa önem veren bir yaklaşım olması, projede deneyimli insanlara yer verilmesi, sorunları çözmeye odaklı bir iletişim kurulması gerektiğini öneren katılımcılar (AU1, BKÜ1, BKÜ3) tüm bunların bu tür projelerin başarısını artıracığına işaret etmektedir. Ayrıca MİYE projesinde proje yönetimi açısından özellikle öne çıkan sorunların ortaya çıkarılarak diğer projelerde yaşanmaması açısından gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini, eğitim projelerinin geri planında ciddi bir eğitim teknolojisi ve öğretim tasarımı bakışının olması gerektiğini, MİYE projesi dâhilinde alan uzmanlarıyla üretilmiş olan içeriğin bir öğretim tasarım sürecinden geçmesinin projenin en önemli adımlarından biri olduğunu, öğretim tasarım sürecinin ele alınmadığı projelerde ciddi eksiklikler ve istenmeyen sonuçlara giden uygulamalar olduğunu, ayrıca süreç değerlendirmesinin sona bırakılmadan her aşamada değerlendirmenin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanında projede görev alanlar arasında çok fazla hiyerarşik bir yapının kurulmaması gerektiğini öneren İÜ3, farklı hassasiyetler nedeniyle hiyerarşik yapının alt ve üst kademeleri arasında ciddi tartışmaların olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıdaki cümleler örnek olarak verilebilir:

Projelerde iyi bir eşgüdüm kurulması uzmanlığa önem veren bir yaklaşım olması, sorunları çözmeye odaklı bir iletişim kurulması gerekiyor. MİYE projesinde projede yönetimi açısından özellikle öne çıkan sorunlar her neyse başka projelerde yaşanmaması açısından onların ortaya çıkarılması gerekmektedir (AU1).

Bu proje dahilinde alan uzmanlarıyla üretilmiş olan içeriğin bir öğretim tasarım sürecinden geçmesi en büyük kazançtı. Bu projenin en büyük artlarından biri oldu. Çünkü yapılan bir çok uygulamada bu öğretim tasarım sürecinin ele alınmadığı projelerde ciddi eksiklikler ve istenmeyen sonuçlara giden uygulamalar oluyor. Ayrıca süreç değerlendirmesi de projelerde genelde sona bırakılan bir aşama oluyor. Genelde projeyi yapıyorsunuz her şeyi bitirip ondan sonra değerlendirmeye başlıyorsunuz. Bu projede o olmadı. Her aşama değerlendirmeye birlikte işe koşuldu. Bu da önemli bir artı kattı projeye (BKÜ3).

Yapıya ilişkin birkaç bir şey söylemek istiyorum, bu bilimsel komite, key eksper falan bu hiyerarşinin mutlak kırılması lazım. Daha çok alan uzmanları üzerinden yürütülmesi gereken bir iş olduğuna inanıyorum bu

tip işlerin. Dolayısıyla birileri yapmış yukarıdakiler bakalım olmuşsa olmuş deriz bu iyi bir sistem değil ve şeyi çok uzatıyor, gereksiz yere tuhaf kendi içinde bürokratik bir yapı kurulmuştu orada. Bir de farklı hassasiyetler var ordunun hassasiyetleri UNDP'nin, hocaların kendi hassasiyetleri filan bir sürü hassasiyet var. Ve bunlar zaman zaman çarpışabiliyor. Bu çarpışmaları da önlemek adına daha küçük ekiplerle daha alanı bilen meseleyi bilen alana hakim insanlarla yapılması daha uygun olur diye düşünüyorum (İU3).

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlere yönelik olarak geliştirilen "Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nde görev alan sivil akademisyenlerin, söz konusu Proje'nin hazırlanması, uygulanması ve sonuçları hakkındaki görüş ve önerileri doğrultusunda ortaya konan bulgulara ilişkin sonuçlar ile erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerine ilişkin öneriler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sonuçlar

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur:

MİYE Projesi'nin Hazırlık Aşamasına İlişkin Sonuçlar

1. Proje'de görev yapan ekip hem proje sahibi makam olan Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından hem de Proje'nin uygulanmasına destek veren BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından oluşturulmuştur.
2. Proje sürecinde yer alan uzmanlar (anahtar uzman, bilimsel komite üyesi, içerik uzmanı, öğretim tasarım uzmanı, bilgi sistem uzmanı ve profesyonel senaryo ekibi) sayısal olarak yeterlidir.
3. Proje'de görev verilen akademisyenler Türkiye'de alanında tanınan, projenin içeriğini oluşturan konularda çalışmış, deneyimli ve proje konusu ile ilgili birçok yayını olan uzmanlardan oluşmuştur.
4. Proje kapsamında geliştirilen eğitim programı IPTV (Internet Protocol Television) ortamı ile desteklenerek sunulmuştur.
5. Proje'nin eğitim filmlerinin senaryoları, akademisyenler ile senaryo ekibi tarafından ortak bir çalışma sonucunda, eğitimin amaç ve hedefleri doğrultusunda ve hedef kitleye uygun olarak hazırlanmıştır.
6. Proje'nin eğitim filmlerindeki oyuncuların seçiminde seçici davranılmış ve oyuncu kadrosu TRT ve tiyatro kökenli profesyonel oyuncularından oluşturulmuştur.
7. Mehmetçiğin eğitimlerinde yararlandığı ve terhis olduktan sonra yanlarında götürdüğü Mehmetçik El Kitabı sadece metinlerden oluşan geleneksel bir kitap olarak değil; aynı zamanda hedef kitle analizine dayanılarak metinleri destekleyen ilgi çekici

görsellerle (fotoğraf, grafik, istatistikî bilgiler ve örnekler, tablo vb.) zenginleştirilerek sade bir dille yazılmıştır. Aynı zamanda eğitim içeriğinin özünü ve ana fikrini yansıtan mesajlardan oluşan, kolayca okunabilen ve gerektiğinde katılımcıların not alabileceği bir doküman olarak eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanmıştır.

8. Proje’de hazırlanan eğitim videolarının çekim sürecine bazı akademisyenler bizzat katılmış, bazıları deneme çekimleri üzerinden görüş bildirmiştir.

9. Eğitim videolarının son hali akademisyenler tarafından izlenmiş ve senaryolara uygun olarak çekilen videolara yönelik yapılan geri bildirimler doğrultusunda gerektiğinde yeniden çekimler ve seslendirmeler yapılmış, uygun olmayan ve hatalı görüntüler çıkarılmıştır.

10. Eğitim videoları, akademik içeriğin verilmesinden çok, Mehmetçiklerin hem birbirleriyle hem de rehber hocalarla etkileşime girebileceği, sorular sorabileceği, başkalarının fikirlerini dinleyebileceği ve gerektiğinde fikirlere karşı çıkabileceği ve tartışabileceği bir öğrenme ortamı sağlayacak şekilde eğitimin amaç ve hedeflerine uygun olarak hazırlanmıştır.

MİYE Projesi’nin Uygulama Aşamasına İlişkin Sonuçlar

1. Proje’nin içeriğini oluşturan eğitim programları, sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunları (kadına yönelik şiddet sorunu, eğitim sorunları, kadının istihdam sorunu, çocuk haklarının ihlali sorunu, çevre kirliliği sorunu, ev kazaları sorunu, yolsuzluk ve israf sorunları vb. gibi) içermektedir. Eğitimin sadece kuramsal olmaması amacıyla sosyal alandaki sorunlardan beslenmesine özen gösterilmiş ve eğitim programlarının içeriği projenin amaç ve hedefleri ile hedef kitlenin düzeyine uygun olarak hazırlanmıştır.

2. Proje’de öğretim yöntemleri belirlenmeden önce hedef kitle analiz edilmiş ve bu analiz sonuçları akademisyenler tarafından yeterince tartışılarak Gagne’nin dokuz basamaklı öğretim durumları yönteminin uygulanmasına karar verilmiştir.

3. Proje kapsamında üretilen tüm eğitim materyalleri, hedef kitlenin özellikleri göz önünde bulundurularak etkin bir eğitim ve öğretim faaliyeti gerçekleştirmek amacıyla, akıcı, çarpıcı, özgün ve sade bir anlatım kullanılarak belirli bir sistematik içerisinde ciddi bir emek harcanarak oluşturulmuştur.

MİYE Projesi'nin Sonuç Aşamasına İlişkin Sonuçlar

1. Proje kapsamında içerik uzmanlarının katılımıyla birlikte geçerli ve güvenilir ölçme değerlendirme araçları geliştirilmiştir. Bu ölçme değerlendirme araçlarıyla toplanan nicel ve nitel veriler eğitimin amacına ulaştığını ve farkındalık yarattığını göstermiştir.

2. Proje kapsamında kurulan IPTV altyapısı, hazırlanan videolar, el kitapları vb. üretilen tüm eğitim materyalleri ile Türk Silahlı Kuvvetleri önemli bir kazanım elde etmiştir.

3. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından MİYE projesi kapsamındaki eğitimlerin uygulanmasından elde edilen sonuçlar hakkında katılımcıların çoğu bilgilendirilmemiştir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur:

MİYE Projesi'nin Hazırlık Aşamasına İlişkin Öneriler

1. Proje'de görev yapacak akademisyenlerin, beraber uyum içinde çalışabilmeleri amacıyla asistanlarını seçebilmesi konusunda görüşlerine başvurulmalıdır.

2. Proje ekibi oluşturulurken sadece unvana (Prof., Doç. vb.) bakılmamalı, iyi derecede yabancı dil bilen ve alanında dünya literatürüne hakim olan akademisyenlerin seçilmesi konusunda gerekli duyarlık gösterilmelidir.

3. Proje'de görevli akademisyenlerden, çalışanlar arasında ortak bir dil oluşturulması konusunda çaba göstermeyen, çalışma temposuna ayak uydurmayan, yeterli performans göstermeyen, zaman disiplinine uymayan, çalışmalarında ısrarla projenin hedef ve amaçlarından uzaklaşan akademisyenlerin görevlerine son verilmelidir.

4. Derslerde katılımcı ve etkileşimli ders işlemeye uygun tarzda sınıf ortamının oluşturulmalı ve sınıfta uygun sayıda öğrenen olması konusunda gerekli tedbirler alınmalıdır.

5. Proje sürecinde üretilen tüm materyallerin uzman görüşleri doğrultusunda üretilmesi, hedef kitlenin eğitim düzeyine, kültürüne ve sosyal yapısına hitap etmesi, renkli ve görsel ağırlıklı ve birbiri ile uyumlu olması sağlanmalıdır.

6. Öğretim yöntemlerinin geleneksel bilgi aktarmaya, bilen bilmeyene aktardığı, sorgulamanın olmadığı bir yapıya dönüşmemesi sağlanmalı; hedef kitlenin soru sormasına ve tartışmasına imkân sağlayacak gerekli tedbirler alınmalıdır.

MİYE Projesi'nin Uygulama Aşamasına İlişkin Öneriler

1. Eğitim programlarının içeriğine yönelik olarak hazırlanan her modülün hedef kitlenin özellikleri de gözetilerek yazım ve içerik kalitesi açısından benzer nitelikte olmasına özen gösterilmeli, projenin amaç ve hedef odağının kaymaması için modüller arasındaki bağın kurulması sağlanmalıdır.
2. Farklı bilgi seviyesine, eğitim ve kültür yapısına sahip (homojen olmayan) hedef kitleye uygun bir eğitim ortamı yaratılmalıdır.
3. Eğitimlerdeki rehberlerin tümünün sivil kişilerden olması için gerekli tedbirler alınmalıdır.
4. Rehberlerin modülleri hazırlayan konunun uzmanı akademisyenler tarafından kapsamlı bir eğitime tutulması sağlanmalıdır.
5. Eğitim videolarının hedef kitlenin ilgisini çekecek içeriğe sahip olması sağlanmalı ve bu konuda profesyonellerden destek alınmalıdır.
6. Tüm modüllerin konuları bir bütünlük içerisinde ve tek bir videoda işlenmeli ve hatırlatıcı ayrı bir modül oluşturulmalıdır.
7. Eğitimin sonuçlarını değerlendirmede nicelden çok nitel değerlendirmeye ağırlık verilmeli ve eğitimler sonucunda erbaş ve erlerde tutum ve davranış değişikliği olup olmadığı ölçülmelidir.

MİYE Projesi'nin Sonuç Aşamasına İlişkin Öneriler

1. Mehmetçiklerin görev yaptığı birliklere de bu eğitimler yaygınlaştırılmalı, birliklerde verilen eğitimlerde Proje'nin amacına uygun tartışma ortamları yaratılmalıdır.
2. Askerlerin terhis olduktan sonraki yaşantılarında eğitimin kalıcılığını ve etkisini ölçen araştırmalar yapılmalıdır.
3. Uygun bazı değişiklikler yapılarak ve diğer kamu kurumlarıyla paylaşarak MİYE Projesi'nin bir Türkiye projesi haline gelmesi sağlanmalıdır.
4. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Proje'de görevli akademisyenlere, Proje'nin amaç ve hedeflerine ulaşma durumu hakkında bilgi verilmelidir.

Araştırmacılara Öneriler

1. MİYE projesi kapsamında eğitim almış Mehmetçiklerde tutum ve davranış değişikliği olup olmadığı ve bu programda öğrendiklerinin ne kadarını gerçek yaşamlarına aktardıkları araştırılabilir.

2. MİYE projesinde rehber olarak görev yapan personelin yeterliği konusunda, rehberlerin ve Mehmetçiklerin görüşleri araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- A.B.D., (2016). A.B.D. Güney Bölgesi Komutanlığı'nın resmi internet sayfası <http://www.southcom.mil/ourmissions/Pages/Human%20Rights.aspx> bağlantısından 16 Nisan 2016 tarihinde alınmıştır.
- Avrupa Konseyi, (2010). *Karar vericiler için stratejik destek: Demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi için politika aracı*. Avrupa Konseyi Yayınları.
- Aydın, İ. (2011). Kamu ve özel sektörde hizmet içi eğitim el kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Bağlı, M.T. (2013). Ara-disiplin olarak yurttaşlık ve insan hakları eğitimi: İlköğretim öğrencilerinin insan haklarına ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(169):296-310
- Balcı, Ali. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Başer, M. (2014). *İnsancıl hukuk, yeni savaşlar, yapısal sorunlar ve korunmayan insan hakları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Başeren, S. (2001). İnsan hakları ve terörizm. *İnsan hakları ve güvenlik* (s. 209-223). Ankara: Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Breese,E., ve OsswaldM.(2017). *InterculturalChallengesfor "Citizens in Uniform"*. <http://www.humanityinaction.org/knowledgebase/245-intercultural-challenges-for-citizens-in-uniform>. bağlantısından 12 Şubat 2017 tarihinde alınmıştır.
- Çaycı, S. (1998). *Uluslararası insancıl hukuk ve insan hakları açısından güneydoğu olayları*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Çelik, H. (2008). Cumhuriyet dönemi vatandaşlık eğitiminde önemli adımlar. *SAÜ Fen Edebiyat Dergisi*, 1, 359-369.
- Çetin, C. (2009). *Liderlik stilleri, değişim yönetimi ve ekip çalışması*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Çolaker, M. (2010). *Temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmaların iç hukukta doğrudan uygulanması*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Çotuksöken, B. (2010). *İnsan hakları ve felsefe: Nasıl bir felsefi yaklaşım? Nasıl bir eğitim?* İstanbul : Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Dağı, İ.D., ve Polat, N. (1999). *Türk Demokrasi Vakfı Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi: Demokrasi ve insan hakları el kitabı*. Ankara: Ofset Fotomat.
- Demirel, Ö. (2011). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara : Pegem Akademi
- Donnelly, J. (1989). *Teoride ve uygulamada evrensel insan hakları*. (M. Erdoğan ve L.Korkut, Çev.). Ankara: Yetkin Yayınları (1995).

- Döner, A. (2003). *İnsan haklarının uluslararası alanda korunması ve Avrupa sistemi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Eurydice (2012). *Avrupa’da vatandaşlık eğitimi*. Brüksel: Eğitim, İşitsel-Görsel Medya ve Kültür Yürütme Ajansı. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139TR.pdf. 28 Nisan 2016.
- Göçer, M. (2009). *İnsan haklarının korunması ve Birleşmiş Milletler*. Ankara : Nobel Yayınları.
- Gülmez, M. (1994). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:256.
- Gülmez, M. (1996). *İnsan hakları eğitimi hakkı*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:268.
- Gülmez, M. (1998). *Belgelerle insan hakları eğitimi Birleşmiş Milletler on yılı*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:284.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:303.
- Gündoğan, G., ve Günay, M. (2004). *İnsan hakları ve eğitimi*. İzmir: İlya Yayınevi.
- Güngör, E. (1998). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken.
- Güngör, U. (2008). Günümüzde barış operasyonları. *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4 (8), 7-19.
- Güven, S, Tertemiz, N. ve Bulut, P. (2009). Vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. I.Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. 1-3 Mayıs, Çanakkale.
- İHEOYUK. (2001). *İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi 2000 Yılı Çalışmaları*. Ankara : İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi Yayınları : 3
- İlhan, A.M. (2013). Afetler ve insani yardım operasyonlarında silahlı kuvvetlerin rolü. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2(1), 107 – 129.
- Jandarma Genel Komutanlığı. (2012). *Güvenlik felsefesi ve suç önleme stratejileri*. Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi.
- Kadıoğlu, M., 2008: Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri; Kadıoğlu, M. ve Özdamar, E., (Ed.), “Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri”; s. 1-34, JICA Türkiye Ofisi Yayınları No: 2, Ankara.
- Kalabalık, H. (2009). *İnsan hakları hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kansu- Çevik, C. (2015). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinde etkin yurttaşlık eğitiminin etkililiği* (Doktora tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> sitesinden alınmıştır.

- Karaman-Kepenekci, Y. (1999). *Türkiye'de genel ortaöğretim kurumlarında insan hakları eğitimi* (Doktora tezi, Ankara Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> sitesinden alınmıştır.
- Karaman-Kepenekci, Y. (2000). *İnsan hakları eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karaman-Kepenekci, Y. (2008). *Eğitimciler için İnsan Hakları ve Yurttaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Karaman-Kepenekci, Y., ve Aslan, C.(2011). Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p. 483-502, TURKEY
- Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı. (2011). *İnsan hakları ve terörle mücadele*. Ankara: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı.
- Karaosmanoğlu, A. (1981). *İç çatışmaların çözümü ve uluslararası örgütler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Karaosmanoğlu, F. (2012). *Tarihin başlangıcı: Uluslararası ilişkiler, haklar ve özgürlükler*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kızılyel, S. (2014). *Temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasında kamu güvenliği ölçütü*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kuçuradi, İ. (1998). İnsan hakları düşüncesinin ışığında insan hakları belgeleri. TÜBA (Ed.). *İnsan haklarının gelişimi*. (s.71-78). Ankara : TÜBİTAK Matbaası.
- Kuçuradi, İ. (1999). İnsan hakları eğitimi ve dayanışma için eğitim: Eğitimcilerin eğitimi. İ. Kuçuradi, ve B.Peker (Haz.). *50 yıllık deneyimlerin ışığında Türkiye ve dünyada insan hakları*. (s.385-390). Ankara : Türkiye Felsefe Kurumu.
- Kuçuradi, İ. (2007). *İnsan hakları: Kavramları ve sorunları*. Ankara : Türkiye Felsefe Kurumu.
- MEB. (2016) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Öğretim Programları <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>, 12 Nisan 2016.
- Mengüşoğlu, T. (1992). Hukuk ve devlet felsefesi. H.Ökçesiz (Haz.). *Çağdaş hukuk felsefesi ve hukuk kuramı incelemeleri* (s. 77-87). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Merey, Z.,Karatekin, K.,veKuş, Z.(2012). İlköğretimde yurttaşlık eğitimi: Karşılaştırmalı kuramsal bir çalışma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*,32(3): 795-821
- Miles, M. B. andHuberman, M. A. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook* (Second Edition). Thousand Oaks/California, London, New Delhi,; SAGE Publications.
- MİYE Projesi (2011). Proje İş Tanımı Dokümanı (26 Aralık 2011).
- MİYE Projesi (2013a). Proje Kılavuz Belgesi. Ankara: Ertem Basım.

- MİYE Projesi (2013b). Yasal Güçlendirme Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- MİYE Projesi (2013c). Temel İnsan Hakları Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- MİYE Projesi (2013ç). Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- MİYE Projesi (2013d). Çocuk Hakları Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- MİYE Projesi (2013e). Çevrenin Korunması Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- MİYE Projesi (2013f). Genel Sağlık Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- MİYE Projesi (2013g). Güvenli Sosyal Yaşam Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- MİYE Projesi (2013ğ). Öğrenme ve Kişisel Gelişim Eğitim Modülü: Modül ve Oturum Planları, Öğrenme Etkinlikleri, Senaryo Destek Metinleri. Ankara: Ertem Basım.
- Oğuşgil, A. (2008). *Bir Avrupa Birliği değeri olarak ilköğretim okullarında insan hakları eğitimi* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, 13 Nisan 2016.
- Öktem, A.E. (2007). *Terörizm, insancıl hukuk ve insan hakları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Sağlam, H. İ., Hayal, M. A. (2015). Sınıf öğretmenlerinin “insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi” dersinin ilköğretim 4. Sınıfta yer almasına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 207-217.
- Pogge, T. (2002). *Küresel yoksulluk ve insan hakları: Kozmopolit sorumluluklar ve reformlar*. (G. Kömürcüler, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (2006).
- Savcı, B. (1980). *Yaşam hakkı ve boyutları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:449.
- Such, M. (1988). *Bir batı toplumunun insanlık anlayışı: önce vatandaş sonra polis*. (N. Eryar, Çev.). İstanbul : Altın Kitaplar Basımevi.(1989).
- Taşdemir, M. (2015). Öğretim Modelleri. Y.Budak (Ed.). *Öğretim ilke ve yöntemleri* (s. 151-186). Ankara: Pegema.
- Tezcan, D., Erdem, M., Sancakdar, O., ve Önok, R.M. (2009). *İnsan hakları el kitabı*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.

- Türk Harb-İş Sendikası. (2009). *İnsan hakları ve çalışma yaşamına ilişkin uluslararası sözleşmeler*. Ankara: Grup Matbaacılık.
- Türk, H.S., (1998). *Türkiye’de ve dünyada insan hakları*. Ankara : Başbakanlık Basımevi.
- Tütüncü, A. (2006). *İnsancıl hukuka giriş*. İstanbul : Beta Yayınları
- TSK. (2016a). Türk Silahlı Kuvvetleri, http://www.tsk.tr/1_tsk_hakkinda/gorevi.html,13 Nisan 2016.
- TSK. (2016b). Türk Silahlı Kuvvetleri, http://www.tsk.tr/7_egitim_ogretim_tatbikatlar/egitimveogretimkurumlarindaverilenegitimler.html, 14 Nisan 2016.
- TSK. (2016c). Türk Silahlı Kuvvetleri, http://www.tsk.tr/7_egitim_ogretim_tatbikatlar/turksilahlikuvvetlerindeverileninsankalariegitimi.html, 14 Nisan 2016.
- TSK. (2016ç). Türk Silahlı Kuvvetleri, <http://www.miye.tsk.tr/tr>, 12 Nisan 2016.
- Uyar, L. (2006). *Birleşmiş Milletler’de insan hakları yorumları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.(2006).
- Uygun, O. (1996). *Türkiye’de demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları No:270.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (6.Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

EK 1. "Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi" Kapsamında Verilen Eğitimler İçin Öngörülen Kazanımlar ve Eğitimlerin İçeriği

Bu eğitimlerin amaç ve hedefleri, içeriği ve söz konusu hedefler doğrultusunda Mehmetçiğin sahip olması beklenen bilgi ve beceriler ve eğitimlerin içeriği aşağıda belirtilmiştir (MİYE Projesi, 2013b, c, ç, d, e, f, g, ğ).

Yasal Güçlendirme

Yasal güçlendirme konusundaki eğitimin sonunda katılımcılar;

- Kişiler sahip oldukları hakların, bu haklara erişmenin ve bunları kullanmanın önemini açıklayabilecek,
- Kişiler karşılaşılabilecekleri hukuki durumlarda izleyecekleri yolları ve müracaat edebilecekleri mercileri belirleyebilecek,
- Herhangi bir haksızlık ile karşılaştıklarında hukuken başvurulabilecek yollar olduğunu ifade edebilecek,
- Hem kendilerinin hem de diğer insanların belirli hakları olduğunu, bu hakları korumanın ve bunlara saygı duymanın toplumsal huzur ve düzen için önemli olduğunu açıklayabilecek,
- Diğer insanların haklarını ihlal etmenin yaptırımlara tabi olduğunu ve bu hakların mutlak saygıyı gerektirdiğini kavrayabilecek,
- Haksızlıkların ve sorunların ortadan kaldırılmasının esas yolunun hukuk ve yargı olduğunu açıklayabilecek,
- Diğer insanların, diğer toplumsal grupların hatta hayvanların da hak sahibi olduğunu ve bu haklara neden saygı duymak gerektiğini açıklayabilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır (MİYE Projesi, 2013b):

KONU-1: Temel Haklar ve İnsan Haklarının Korunması

- İnsan Haklarının ve Temel Hakların Korunması
- Kadınların Haklarının İhlalleri Durumunda İzlenebilecek Yollar
- Çocukların Haklarının İhlalleri Durumunda İzlenebilecek Yollar

- Kadınlara, Çocuklara Karşı veya Aile İçi Şiddet Durumlarında Yardımcı Hizmetler

KONU-2: Temel Vatandaşlık Hakları, Çalışma Hakları ve Özel Gereksinim Gruplarının Hakları

- Vatandaşlık
- İdare Hukuku
- İş Hukuku
- Özel Gereksinim Gruplarının Hakları

KONU-3: Temel Ceza Hukuku

- Ceza Hukuku
- Ceza Muhakemesi Hukuku ve İnfaz Hukuku

KONU-4: Temel Medeni Haklar ve Medeni Yaşamın Hukuki Gereklilikleri İle İlgili Haklar

- Medeni Hukuktaki Önemli Kavramlar ve Haklar
- Tüketici Konumunda Olmaktan Kaynaklanan Haklar
- Adli Yardım
- Hayvan Hakları

Temel İnsan Hakları

Temel insan hakları konusundaki eğitimin sonunda katılımcılar;

- Temel hakların niteliğini açıklayabilecek,
- Temel hakların içeriğini açıklayabilecek,
- Temel insan haklarına sahip olmanın kişilerin hayatındaki önemini tartışabilecek,
- Hak ihlallerinin bireylerin yaşamlarındaki sonuçlarını tartışabilecek,
- Hak ihlallerine karşı başvurulabilecek yolları açıklayabilecek,
- İnsanların farklılıkları ile var olduklarını, herkesin farklı ve eşit olduğunu açıklayabilecek,
- Diğer kişilere ve kişi gruplarına dair empati kurabilecek,
- Temel haklara ilişkin elde ettikleri bilgiyi günlük yaşamları ile ilişkilendirebilecek ve diğer kişilere karşı sorumluluklarını tartışabilecek,
- İçinde buldukları toplumun temel insan hakları bakımından mevcut durumunu çözümleyebilecek ve bu durumu eleştirel bir bakışla değerlendirebilecek,
- Temel hakların hem tek tek kişilerin hayatındaki hem de toplumsal gelişmeyi, refah ve barışı sağlamak konusundaki önemini açıklayabilecek,

- Hem kendi temel insan haklarını hem de ilişkide oldukları diğer bireylerin haklarını savunabilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır(MİYE Projesi, 2013c):

KONU-1: İnsan Haklarının Tanımı

- İnsan Hakları Nedir?
- İnsan Hakları Ne Sağlar?
- İnsan Haklarının Temel Özellikleri: Evrensel, Dokunulmaz, Vazgeçilmez, Devredilmez Bir Bütün Olması
- İnsan Hakları Fikrinin Dayanağı Olan Temel Değerler: İnsan Onuru, Eşitlik, Özgürlük, Ayrımcılık Yasağı, Hoşgörü, Adalet

KONU-2: İnsan Haklarının İşlevi

- İnsan Hakları Kim İçindir?
- İnsan Hakları Ne Zaman Gerekli Olur?
- Hakların Sağlanması İçin Koşulları Nelerdir?
- Hakları Kim, Nasıl Kabul Eder?

KONU-3: İnsan Haklarının İçeriği

- Hakları Öğrenmek ve Talep Etmek
- Birinci Kuşak Haklar (Klasik Haklar)
- İkinci Kuşak Haklar (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar)
- Üçüncü Kuşak Haklar (Dayanışma Hakları)

KONU-4: İnsan Haklarını Koruma Mekanizmaları

- Uluslararası İnsan Hakları Antlaşmaları ve Ulusal Hukukta Karşılıkları
- Uluslararası Koruma İçin Çalışan Örgütler
- Uluslararası Koruma İçin Çalışan Mahkemeler
- Ulusal Koruma Mekanizmaları

Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği

Kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusundaki eğitimin sonunda katılımcılar;

- Kadın-erkek eşitliğinin ve kadın hakları konusunun önemini açıklayabilecek,
- Hem yerel hem de evrensel bağlamda, kadın-erkek eşitsizliğinin nedenlerini ve sonuçlarını çözümleyerek değerlendirebilecek,

- Kadın-erkek eşitliği ve kadın hakları konularında elde ettiği bakış açısını, kendi yaşam deneyimleriyle ilişkilendirerek, verilen örnek sorunlara ilişkin çözüm önerileri geliştirebilecek,
- Kadınlarla ilgili ön yargılarını ve kalıp yargılarını eleştirel bir gözle sorgulayabilecek, çözümleyebilecek ve olumlu yönde dönüştürmek için girişimde bulunabilecek,
- Kadın-erkek eşitliğinin ve kadın haklarının savunulmasının önemini ve bu konularda bireysel olarak neler yapabileceğini açıklayabilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır(MİYE Projesi, 2013ç):

KONU-1: Kadınlar ve Eğitim

- Kadınların Eğitiminin Anlamı ve Önemi
- Kadınların Eğitiminin Önündeki Toplumsal ve Kültürel Engeller
- Kadınların Eğitime Erişim ve Devam Durumları
- Türkiye’de Kadınların Eğitim Hakkı ile İlgili Yasal Düzenlemeler ve Uygulanan Kampanyalar

KONU-2: Kadınlar ve Ekonomik Yaşam

- Kadınların İşgücüne Katılımının Anlamı ve Önemi
- Kadınların İşgücüne Katılımının Önündeki Toplumsal ve Kültürel Engeller
- Türkiye’de Kadın Emeginin Farklı Biçimleri (Memuriyet, İşçi Statüsü, Ev Kadınlığı Statüsü, Ücretsiz Aile İşçiliği vb.)
- Çalışma Yaşamında Kadınlarla İlgili Yasal Düzenlemeler ve Kampanyalar

KONU-3: Kadınlar ve Yasal Eşitlik

- Kadınların Yasalar Önündeki Eşitliğinin Anlamı ve Önemi
- Kadınların Siyasal Alana Katılmalarının Önündeki Toplumsal ve Kültürel Engeller
- Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayat ve Yasal Haklara Erişim Durumları
- Kadın-Erkek Eşitliği İle İlgili Yasal Düzenlemeler

KONU-4: Kadınlara Yönelik Şiddet

- Kadına Yönelik Şiddetin Türleri, Nedenleri ve Sonuçları
- Aile İçi Şiddet: Hukuki Durum
- Töre ve Namus Nedeniyle Kadınlara Yönelik Şiddet / “Kadın Cinayetleri”

Çocuk Hakları

Çocuk hakları konusundaki eğitimin sonunda katılımcılar;

- Çocuğun da hakları olan bir birey olduğunu değerlendirebilecek,
- Çocukluğun farklı ve önemli bir dönem olduğunu açıklayabilecek,
- Çocukların eğitiminin ve gelişiminin çocuk hakları içerisindeki yerini tartışabilecek,
- Çocuk haklarının önemini açıklayabilecek ve kendi çocukluğuna dönerek kendi yaşam öyküsü içerisinde bu önemi örneklendirebilecek,
- Kendi ailesinde demokratik bir ortam oluşturabilecek ve aile içerisinde çocuğun da görüşlerini göz önünde bulundurabilecek,
- Çocuk hakları anlayışı ve kültürünün geliştirilmesi sürecinde, verilen durumlarda çocuk hakları ihlallerini belirleyebilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır (MİYE Projesi, 2013d):

KONU-1: Çocuk Haklarının Temel Kavramları

- Yaşama-Gelişme Hakkı
- Eşitlik-Ayırım Gözetmeme
- Çocuğun Yüksek Yararı
- Korunma Hakkı

KONU-2: Çocukların Eğitimi ve Gelişimi

- Çocukların Eğitim Hakkı
- Çocuğun Gelişiminde Oyunun Önemi
- Çocuk Yetiştirme Tutumları

KONU-3: Katılım Hakkı

- Çocuğun Değeri
- Katılım Hakkı ve Demokrasi
- Ailede Katılım
- Okulda Katılım
- Kız Çocukların Eğitimi (Erken Evlilikler-Çocuk Gelinler)

KONU-4: Çocuk Hakları İhlalleri

- Çocuğa Yönelik Şiddet
- Çocuk İşçiliği
- Engelli Çocuklar

- Suça Sürüklenen Çocuklar

Çevrenin Korunması

Çevrenin Korunması konusundaki eğitimin sonunda katılımcılar;

- Çevrenin, insan hayatının ve toplumun üzerindeki etkisinin önemini açıklayabilecek,
- İnsanın günlük hayatında gerçekleştirdiği pek çok eylemin ve tükettiği ürünün, çevrenin kirlenmesinde büyük rol oynamakta olduğunu çözümleyebilecek ve değerlendirebilecek,
- Yerel gibi görünen en küçük çevre sorunlarının bile küresel sorunlara yol açabildiğini öğrenecek,
- Çevrenin korunması konusunda devletler kadar bireylerin de yükümlülükleri olduğunu ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesinin tüm toplumun zararına sonuçlar doğurabileceğini anlayacak,
- Çevreyi korumaya ilişkin gündelik hayatta veya iş hayatında gerçekleştirilen bireysel eylemlerin dahi olumlu ve büyük farklar yaratabileceğini anlayabilecek ve bu konuda olumlu yönde üzerine düşenleri yapabilecek,
- Tüm insanların ve toplumların çevre hakkına sahip olduğunu ve bu hakkın gerek uluslararası hukukta gerek ulusal hukukumuzda her geçen gün daha da dikkate alınan bir konu olduğunu açıklayabilecek,
- Çevre hukukunda belirli hukuki ilkeler olduğunu ve bu ilkelerle çevreye ilişkin hakların korunmakta ve yükümlülüklerin belirlenmekte olduğunu çözümleyebilecek,
- Çevre hukuku uyarınca devletin ve her vatandaşın hak ve yükümlülükleri olduğunu açıklayabilecek, bu hakların ihlali söz konusu olduğunda yargı yoluna başvurulabileceğini çözümleyerek gerektiğinde olumlu yönde girişimde bulunabilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır(MİYE Projesi, 2013e):

KONU-1: Çevre ve Çevrenin Korunması

- Çevre Kavramları
- Sektörlerin Yarattığı Çevre Sorunları
- Hava, Su ve Toprak Kirliliği

- İklim Değişikliği

KONU-2: Çevrenin Korunmasına İlişkin Yaklaşımlar

- Çevre ve Toplum İlişkisi
- Kirlilikle Mücadele Yöntemleri ve Çevre Koruma İlke ve Yaklaşımları

KONU-3: Hukuk ve Çevresel Koruma

- Çevrenin Korunmasına İlişkin Hukuki İlkeler
- Çevrenin Korunmasında Yurttaşların ve Devletin Sorumlulukları
- Uluslararası Sözleşmeler
- Türk Hukukunda Çevre Hakkı

KONU-4: Yurttaşlar Açısından Çevre Hakkı

- Hakkın Sahipleri ve Yükümlülükler
- İdarenin Karar Alma Sürecine Katılım ve Yargısal Yollara Başvuru Olanakları

Genel Sağlık

Genel sağlık konusundaki eğitimin sonunda katılımcılar;

- Sağlıklı yaşam ile ilgili temel kavramları açıklayabilecek,
- Sağlıklı yaşamı destekleyen olumlu yaşam davranışlarını değerlendirebilecek,
- Tütün, alkol ve madde kullanımının olumsuz etkilerini tartışabilecek,
- Ruh sağlığının korunmasına ilişkin yapılması gerekenleri açıklayabilecek,
- Yaşam döngüsünde gözlenen değişimler, özellikler ve sorunları tartışabilecek,
- Üreme sağlığı ile ilgili temel kavramları açıklayabilecek,
- Aşırı doğurganlık kavramını tanımlayabilecek,
- Aile planlaması ile ilgili temel kavramları açıklayabilecek,
- Bulaşıcı hastalıklardan korunma ilkelerini ve bu hastalıkların tedavi yöntemlerini açıklayabilecek,
- Bulaşıcı olmayan hastalıklardan korunma ilkelerini ve bu hastalıkların tedavi yöntemlerini açıklayabilecek,
- Temel ilkyardım uygulamalarını öğrenebilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır (MİYE Projesi, 2013f):

KONU-1: Sağlığın Korunması ve Geliştirilmesi-1

- Sağlıklı Yaşam - Sağlık, Hastalık ve Korunma
- Sağlıklı Yaşam Davranışları - Beslenme

- Sağlıklı Yaşam Davranışları - Hareketli Yaşam (Fiziksel Aktivite), Uyku ve Dinlenme
- Sağlıklı Yaşam Davranışları - Kişisel Temizlik (Hijyen), Ağız ve Diş Sağlığı, Güneş Işını

KONU-2: Sağlığın Korunması ve Geliştirilmesi-2

- Sağlıklı Yaşam Davranışları - Tütün Kullanımının Önlenmesi
- Sağlıklı Yaşam Davranışları - Alkol ve Madde Kullanımının Önlenmesi
- Sağlıklı Yaşam Davranışları - Ruh Sağlığının Korunması
- Sağlıklı Yaşam Davranışları - Güvenli Davranışlar

KONU-3: Aile Hayatı ve Ana Çocuk Sağlığı

- Çocukluk ve Ergenlik Dönemleri
- Üreme Sağlığı Hizmetleri
- Aile Sağlığının Korunması
- Engelli ve Yaşlı Sağlığı ve Bakımının Önemi

KONU-4: Hastalıklar ve Korunma

- Sağlık Hizmetleri ve Kullanımı
- Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma
- Bulaşıcı Olmayan Hastalıklardan Korunma
- Yaralardan Korunma ve İlk Yardım

Güvenli Sosyal Yaşam

Güvenli sosyal yaşam konusundaki eğitimin sonunda katılımcılar;

- Ev kazalarına karşı gerekli önlemleri alabilecek ve yaralanmalarda uygun davranışlar sergileyebilecek,
- İşyeri kazalarına karşı gerekli önlemleri alabilecek ve yaralanmalarda uygun davranışları sergileyebilecek,
- Doğal afetler öncesi ve sonrasında uygun koruyucu davranışlar sergileyebilecek,
- Spor yaralanmalarına karşı koruyucu yaklaşımları benimseyecek ve yaralanmalarda uygun ön tedavi uygulayabilecek,
- Dijital ortamlardaki tehlikeleri belirleyerek güvenli dijital davranışları seçebilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır (MİYE Projesi, 2013g):

KONU-1: Ev Kazaları ve Yaralanmaları

- Ev Kazalarının Tanımlanması
- Ev Kazalarının Sınıflandırılması
- Ev Kazaları ve Yaralanmalarına Karşı Alınacak Önlemler
 - KONU-2: İşyeri Kazaları ve İşyeri Güvenliği
- İşyeri Kazaları ve İşyeri Güvenliği Kuralları
- Kişisel Koruyucu Donanım ve Ekipmanlar
- İşyerinde Çalışmalarda Güvenlik
- Motorlu Araçlarla Çalışmalarda İş Sağlığı ve Güvenliği
 - KONU-3: Doğal Afetlerle Baş Etme
- Afetler
- Afetlerde Koruyucu Hizmetler
- Doğal Afetlerle Mücadelede Yer Alan Kurum ve Kuruluşlarda Sivil Savunma
- Afetlerde Bireysel Olarak Yapılması Gerekenler
 - KONU-4: Spor Yaralanmaları ve Korunma
- Spor Yaralanmaları
- Spor Yaralanmalarında Koruyucu Yaklaşımlar
- Spor Yaralanmalarında Ön Tedavi
- Spor Yaralanmalarında İyileşme Süreci ve Spora Dönüş
 - KONU-5: Güvenli Dijital Yaşam
- İnternette Güvenli Gezinme
- Güvenli E-posta Kullanımı
- Telefon Dolandırıcılığı
- Dijital Kimlik Hırsızlığı
- İnternet ve Oyun Bağımlılığı
- Sosyal Mühendislik Çalışmaları ve Güvenlik Açıkları

Öğrenme ve Kişisel Gelişim

Toplumsal sorumluluk bilinci göstererek vatandaşlık ve hizmet yönetiminde, yolsuzluk ve israfla mücadele konusunda doğru tutum ve davranışları sergileyebilecek,

- Toplumda var olan sorunların çözümüne yönelik olarak girişimler başlatabilecek ve inovasyon ortaya koyabilecekler,
- Ortak amaçlara ulaşmada ve toplumsal sorunların çözümünde lider rolü üstlenebilecek ve işbirliği içinde çalışabilecek,

- Farklı iletişim ortamlarında sözlü, sözsüz ve yazılı olarak etkili iletişim kurabilecek,
- Günlük yaşamda karşılaştığı bilgileri eleştirel bir gözle sorgulayarak doğru kararlar verebilecektir.

Bu amaçlara bağlı olarak eğitim boyunca aşağıdaki konular ele alınmaktadır (MIYE Projesi, 2013ğ):

KONU-1: Yolsuzluk ve İsrif

- Yolsuzluk
- İsrif
- Yolsuzluk ve İsrifla Mücadele Araç ve Yöntemleri

KONU-2: Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi

- Değer Yaratımı ve Girişimcilik
- Girişimcilik Türleri
- İnovasyon ve Yönetimi
- Girişim Fikrini Hayata Geçirme

KONU-3: Liderlik ve İşbirliği

- Liderliğin Temelleri
- Liderlik Yaklaşımları
- İşbirliğinin Doğası
- İşbirliğini Güçleştiren Faktörler ve Başarılı İşbirliklerinin Temel Adımları

KONU-4: Etkili İletişim

- Sözlü İletişimde Etkili Konuşma ve Dinleme
- Sözsüz İletişim
- Yazılı İletişim
- İletişimde Etkililiği Arttıran Estetik Öğeler

KONU-5: Bilgi ve Medya Okuryazarlığı

- 21. Yüzyıl Becerileri
- Eleştirel Düşünme
- Karar Verme
- Bilgi Okuryazarlığı
- Medya Okuryazarlığı

EK 2. Veri Toplama Aracı

MEHMETÇİK İÇİN YURTTAŞLIK EĞİTİMİ PROJESİ'NE İLİŞKİN AKADEMİSYEN GÖRÜŞLERİ

GÖRÜŞME FORMU

Bu araştırmanın amacı, Türk Silahlı Kuvvetlerinde vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlere yönelik olarak geliştirilen "Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi"nde görev alan sivil akademisyenlerin, söz konusu projenin hazırlanması, uygulanması ve sonuçları hakkındaki görüşleri ile erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerine ilişkin önerilerini ortaya koymaktır. Araştırmada ihtiyaç duyulan verileri toplamak üzere bir görüşme formu hazırlanmıştır. Bu görüşme ile elde edilen bilgiler gizli kalacak, yalnızca araştırma için kullanılacaktır. Görüşlerinizi, veri kaybı olmaması için izninizle kayıt altına almak istiyorum. Görüşme yaklaşık 45 dakika sürecektir. Samimiyetiniz ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Mustafa ARHAN
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi
E-mail: mustafa.arhan@hotmail.com
Cep Tlf. Nu.: 0505 663 0589

BÖLÜM 1

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()
2. Yaşınız (Lütfen belirtiniz) :
3. Akademisyenlikteki kıdeminiz (Lütfen belirtiniz):
4. Unvanınız :
 - 1 () Prof. Dr.
 - 2 () Doç. Dr.
 - 3 () Yrd. Doç. Dr.
 - 4 () Arş.Gör.Dr.
 - 5 () Arş.Gör.
 - 6 () Diğer (Lütfen belirtiniz)
5. Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde hangi görevi üstlendiniz? Lütfen belirtiniz.

6. Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nde görev alma süreciniz ne şekilde gerçekleşti? Lütfen belirtiniz.
7. Daha önce bu tür bir projede görev aldınız mı?
Evet ()
Hayır ()
8. Cevabınız "Evet" ise projenin adını ve kapsamını lütfen belirtiniz.

BÖLÜM 2

"MEHMETÇİK İÇİN YURTTAŞLIK EĞİTİMİ PROJESİ" NİN HAZIRLANMASI, UYGULANMASI VE SONUÇLARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER İLE ERBAŞ VE ERLER İÇİN İLERİDE GERÇEKLEŞTİRİLECEK EĞİTİM ETKİNLİKLERİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

1. PROJENİN HAZIRLIK AŞAMASI

- a) Proje ekibi tamamen Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından mı belirlendi?

Evet ()

Hayır ()

- Cevabınız "**Hayır**"sa proje ekibinin belirlenmesi sürecinde sizlerin de görüş ve önerisine başvuruldu mu?

Evet ()

Hayır ()

- Cevabınız "**Evet**"se lütfen bu süreç hakkında kısaca bilgi veriniz.

Proje ekibinin "sayısal olarak yeterliğine" ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Proje ekibini sayısal olarak **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz.....

Proje ekibini sayısal olarak **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Proje ekibini sayısal olarak **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Proje ekibini sayısal olarak **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

Proje ekibinin “alanındaki uzmanlığı açısından yeterliğine” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Proje ekibini alanındaki uzmanlığı açısından **oldukça yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Proje ekibini alanındaki uzmanlığı açısından **kısmen yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Proje ekibini alanındaki uzmanlığı açısından **yeterli bulmuyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Proje ekibini alanındaki uzmanlığı açısından **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

b) *Projede geliştirilen eğitim stratejisi, video-tabanlı rehber yönetimli öğrenmedir. Bu kapsamda bilgi sistem ihtiyaçlarına ilişkin olarak, İnternet Protokollü Televizyon (IP-TV) alt yapısının kurulmasına yönelik donanım ve yazılım ile ağ yapısının tedariki yapılmıştır.*

Projede geliştirilen “bilgi sistem alt yapısı”nın yeterliğine ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Bilgi sistem alt yapısını **oldukça yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Bilgi sistem alt yapısını **kısmen yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Bilgi sistem alt yapısını **yeterli bulmuyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Bilgi sistem alt yapısını **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

- c) Senaryoların yazımında konunun uzmanı akademisyenler görev aldı mı?
Evet ()
Hayır ()

Eğitim videoları için yazılan senaryoların “eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğuna” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Senaryoları eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **oldukça yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Senaryoları eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **kısmen yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Senaryoları eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **yeterli bulmuyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Senaryoları eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?
.....

d) Eğitim filmlerindeki “senaryo-oyuncu uyumunun yeterliğine” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Senaryo-oyuncu uyumunu **oldukça yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Senaryo oyuncu uyumunu **kısmen yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Senaryo oyuncu uyumunu **yeterli bulmuyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Senaryo oyuncu uyumunu **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

e) Eğitim filmlerindeki “oyuncuların tecrübesinin yeterliğine” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Oyuncuların tecrübesini **oldukça yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Oyuncuların tecrübesini **kısmen yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Oyuncuların tecrübesini **yeterli bulmuyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

Oyuncuların tecrübesini **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

f) Her eğitim başlığı için hazırlanan “Mehmetçik El Kitabı” adlı eğitim dokümanlarının hazırlanmasında nasıl bir yöntem izlendi?
Lütfen görüşlerinizi belirtiniz.....

“Mehmetçik El Kitabı” dokümanlarını “eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğuna” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

“Mehmetçik El Kitabı” dokümanlarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **oldukça yeterli buluyorum.**
Lütfen nedenini belirtiniz

“Mehmetçik El Kitabı” dokümanlarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

“Mehmetçik El Kitabı” dokümanlarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

“Mehmetçik El Kitabı” dokümanlarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

g) Eğitim filmlerinin çekilmesi süreci projede görevli akademisyenler tarafından takip ve kontrol edildi mi?

Evet ()

Hayır ()

- Eğitim videolarının son hali hakkında akademisyenlerin görüş ve önerileri alındı mı?

Evet ()

Hayır ()

Eğitim videolarının “eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğuna” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Eğitim videolarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Eğitim videolarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Eğitim videolarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Eğitim videolarını eğitimin amaç ve hedeflerine uygunluğu yönünden **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

2. PROJENİN UYGULAMA AŞAMASI

MİYE Projesi’nde erbaş ve erlere verilen eğitim programlarının içeriği “yasal güçlendirme”, “temel insan hakları”, “kadın hakları ve cinsiyet eşitliği”, “çocuk hakları”, “çevrenin korunması”, “genel sağlık”, “güvenli sosyal yaşam” ile “öğrenme ve kişisel gelişim” konularından oluşmaktadır.

a) MİYE Projesi'nde erbaş ve erlere verilen eğitim programlarının içeriği, sosyal çevrede ortaya çıkan gerçek sorunları içermekte midir?

Evet ()

Hayır ()

Lütfen nedenini belirtiniz

Eğitim programlarının içeriğini oluşturan konuları projenin amaç ve hedeflerine ulaşılması yönünden değerlendirerek görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Eğitim programlarının içeriğini oluşturan konuları projenin amaç ve hedeflerine ulaşılması yönünden **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Eğitim programlarının içeriğini oluşturan konuları projenin amaç ve hedeflerine ulaşılması yönünden **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Eğitim programlarının içeriğini oluşturan konuları projenin amaç ve hedeflerine ulaşılması yönünden **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Eğitim programlarının içeriğini oluşturan konuları projenin amaç ve hedeflerine ulaşılması yönünden **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

b) *Eğitimlerde kullanılan öğretim yöntemi, video-tabanlı rehber yönetimli öğrenmedir. Bu bağlamda tasarımılanan oturumlar, Eğitim Sürecinin Tanıtımı, Örnek Olay (Bağlamaştırma) Sunumu, Kendi Hayatlarıyla İlişkilendirme Etkinliği, Düşünmeye Yönlendirme Sunumu, Örnek Olayı Tartışma Etkinliği, Farklı Bakış Sunumu, Farklı Bakışı Yorumlama Etkinliği, Özetleme Sunumu, Değerlendirme Sunumu ve Etkinliğini içeren toplam dokuz ardışık etkinlikten oluşmaktadır.*

Proje kapsamında uygulanan eğitimlerde kullanılan öğretim yöntemlerinin, “toplumun farklı katmanlarından (eğitim, gelir düzeyi ve yaşadığı coğrafi bölge vb. bakımından) gelen erbaş ve erler için uygunluğuna” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Uygulanan öğretim yöntemini **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Uygulanan öğretim yöntemini **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Uygulanan öğretim yöntemini **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Uygulanan öğretim yöntemini **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

c) *MIYE Projesi ile erbaş ve erlere verilen eğitimler rehber yönetiminde, İnternet Protokollü Televizyon (IP-TV) alt yapısı kullanılarak video destekli eğitim formatında hazırlanan eğitim içerik ve materyalleri ile ayrıca her konu için hazırlanan “Mehmetçik El Kitabı” kullanılarak yapılmaktadır.*

Eğitimlerde kullanılan “eğitim araç gereçlerinin yeterliğine” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Kullanılan eğitim araç gereçlerini **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Kullanılan eğitim araç gereçleri **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Kullanılan eğitim araç gereçlerini **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Kullanılan eğitim araç gereçlerini **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

d) Eğitimlerde rehber olarak görev alanlar nasıl bir hazırlık sürecinden geçirilmiştir? Lütfen görüşlerinizi belirtiniz.....

Rehber olarak görev alanların “hazırlık sürecinin yeterliğine” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Rehber olarak görev alanların hazırlık sürecini **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Rehber olarak görev alanların hazırlık sürecini **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Rehber olarak görev alanların hazırlık sürecini **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Rehber olarak görev alanların hazırlık sürecini **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

e) *Eğitimlerin öncesinde tüm modüllere ilişkin Mehmetçiklerin hazır bulunuşluk düzeyleri (ön test); sonrasında katılımcıların başarı düzeyleri (son test) ile tutum düzeyleri; modüllerin tamamlanmasından sonra, eğitimin farklı boyutlarına ilişkin katılımcıların algıları (program değerlendirme anketleri) ölçülmektedir. Ayrıca, eğitimler sırasında gözlem ve odak grup görüşmeleri ile nitel veriler de elde edilmektedir.*

Eğitimlerde kullanılan ölçme değerlendirme araçlarının “Mehmetçik’te beklenen hedeflere ulaşma düzeyini belirleme durumuna” ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Ölçme değerlendirme araçlarını **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Ölçme değerlendirme araçlarını **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Ölçme değerlendirme araçlarını **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Ölçme değerlendirme araçlarını **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

- Mehmetçiklerin program ile ilgili genel görüşleri ve ölçme değerlendirme sonuçları dikkate alınarak verilen eğitim hizmetinin niteliğini artırmaya yönelik gerekli önlemler alınmış mıdır?

Evet ()

Hayır ()

3. PROJENİN SONUÇ AŞAMASI

a) Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'nin "amaç ve hedeflerine ulaşma durumuna" ilişkin görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

Projenin sonuçlarını **oldukça yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz.....

Projenin sonuçlarını **kısmen yeterli buluyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Projenin sonuçlarını **yeterli bulmuyorum.**

Lütfen nedenini belirtiniz

Projenin sonuçlarını **yeterli bulmuyorsanız** veya **kısmen yeterli buluyorsanız** bu konudaki önerileriniz nelerdir?

4. ÖNERİLER

Daha önce görev aldığınız (eğer varsa) projeler ile Mehmetçik İçin Yurttaşlık Eğitimi Projesi'ndeki tecrübeleriniz ışığında, erbaş ve erler için ileride gerçekleştirilecek olan yurttaşlık eğitimi etkinliklerine ilişkin önerileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Mustafa ARHAN

Doğum Tarihi : 11 Şubat 1975

İletişim Bilgileri : Bağlıca Mah. Çayırılı Cad. Bağpark Sit. Deniz Apt.Nu:3/23
Etimesgut /Ankara Tel.Nu: 505 663 05 89

E-Posta Adresi : mustafa.arhan@hotmail.com

Öğrenim Durumu :

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Gemi İnşa Mühendisliği	Deniz Harp Okulu	1996
Yüksek Lisans	Eğitim Bilimleri/ Eğitim Yönetimi ve Teftişi	Ankara Üniversitesi	2017

İş Deneyimi :

Görev Unvanı	Görev Yeri	Yıl
Elektrik Subayı	TCG İŞİN Komutanlığı / İstanbul Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı	1996-1998
Başçarkçı	TCG AVCIBOT 21 Komutanlığı /İstanbul Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı	1998-1999
Elektrik Subayı Yarasavunma ve NBC Subayı İkinci Çarkçı	TCG ÇEŞME Komutanlığı / İstanbul Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı	1999-2004
Başçarkçı	TCG AĞ-5 Komutanlığı / İstanbul Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı	2004-2006
Plan ve Koordinasyon Subayı	Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Personel Başkanlığı /Ankara	2006-2012
Yönetim Analiz Araştırma ve Denetleme Tim Amiri	Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Bilimsel Karar Destek Daire Başkanlığı /Ankara	2012-2014
Disiplin ve Moral Şube Müdürü	Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Personel Başkanlığı /Ankara	2014 - 2017
Personel Yönetim Şube Müdürü	Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Personel Başkanlığı /Ankara	2017 - Devam